LUND UNIVERSITY

Nätjournalistik

En explorativ fallstudie av digitala mediers karaktärsdrag på fyra nyhetssajter

Karlsson, Michael

2006

Link to publication

Citation for published version (APA):
Karlsson, M. (2006). *Nätjournalistik: En explorativ fallstudie av digitala mediers karaktärsdrag på fyra nyhetssajter*. [Doktorsavhandling (monografi), Medie- och kommunikationsvetenskap]. Department of Sociology, Lund University.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

NÄTJOURNALISTIK

MICHAEL KARLSSON

Nätjournalistik

– En explorativ fallstudie av digitala mediers karaktärsdrag på fyra svenska nyhetssajter

LUND STUDIES IN MEDIA AND COMMUNICATION 9

Michael Karlsson: Nätjournalistik

© Michael Karlsson 2006
Avdelningen för medie- och kommunikationsvetenskap · Lunds universitet
www.mkv.lu.se

OMSLAG: Ilgot Liljedahl
TYPOGRAFI: Mats Heide
SÄTTNING: Ilgot Liljedahl
Satt med Adobe Minion och Formata
TRYCK: print@soc · Sociologiska institutionen · Lunds universitet 2006
ISBN: 91-7267-212-9

Förord

Fröet till den här avhandlingen såddes under rapporterna om mordet på Anna Lindh då omfattningarna på hennes skador varierade bildligt talat minut för minut på våra största nyhetssajter. För mig som läsare var det mycket förvirrande och det var troligtvis inte mycket klarare för de journalister som producerade materialet. Detta frö växte så småningom till den här avhandlingen.

Avhandlingen innehåller säkerligen en del kontroversiella resultat utifrån hur vi för närvarande förväntar oss att journalistiken skall fungera. Jag vill understryka att min ambition i avhandlingen är att beskriva de undersökta fenomenen så noggrant som möjligt utan att döma: den som letar efter en normativ kompass i ämnet får göra det någon annanstans. Avhandlingen riktar sig främst till forskare men ämnets allmängiltighet innebär att även konsumenter av och yrkesverksamma inom medier är tänkta läsare.

När man läser avhandlingar präglas doktorandernas förord ofta av en underton av genomgången skärseld. För mig har det tvärtom varit en av de bästa upplevelserna i mitt yrkesverksamma liv. Jag vill tacka de som bidragit till att göra den här tiden så givande:

Min handledare Peter Dahlgren som antog mig till forskarutbildningen i Lund 2000. Jag är oerhört tacksam för att Peter tillåtit mig att göra misstag, stånga huvudet blodigt och ge mig iväg på långa ökenvandringar. Han har varit en inspirationskälla för mig med sitt breda och gedigna kunnande.

Jesper Strömbäck – god vän, trätobroder och kollega som genom otaliga diskussioner och genomläsningar medverkat till att göra avhandlingen bättre, mer fokuserad och tydligare strukturerad.

Kollegorna på MKV i Lund som varit den främsta anledningen till att jag sett fram emot de drygt hundra mil långa resorna från Sundsvall till Lund. De har genom åren bidragit till den öppna och stimulerande intellektuella miljön och därigenom verkligen gjort sitt till att forskarutbildningen varit givande.

Mittuniversitetet som finansierat min forskarutbildning.

Min biträdande handledare Börje Alström och kollegorna på MKV i Sundsvall för alla diskussioner och goda förslag på förbättringar av avhandlingen.

Joakim Martinsson och Malin Nilsson som opponerade på manuset i slutseminariet och uppmärksammade mig på att de goda idéerna försvann i en dålig struktur.

Jag vill även rikta ett tack till mina dagars upphov, Berit och Bo-Gösta Carlsson som alltid stöttat och uppmuntrat – men aldrig försökt styra mig och som starkt bidrog att jag tog klivet in i den akademiska världen och där ”hittade hem” yrkesmässigt.

Alla vänner som förgyller tillvaron och som stått ut med mina detaljerade beskrivningar på abstrakta fenomen vid alla tänkbara tillfällen…

Sist, men definitivt inte minst, min fru och stora kärlek Debora som bidragit med språkliga förbättringar och stått ut med en emellanåt, i fysisk och mental bemärkelse, lätt frånvarande karl under avhandlingens gång.

Innehållsförteckning

Förord **5**

1. Inledning **11**

Fallet med det raderade innehållet 11
Fallet med den kopierade texten 12
Fallet med krönikören som ändrade sig två gånger 13
Nytt medium – ny form av journalistik 13

Syfte 15
Avhandlingens disposition 16

Begrepp 18

Akademisk hemvist 20
Avhandlingens plats inom ämnet MKV 20
Vetenskap 21
Journalistik 22
Teknologi 22
Ointressant att studera kommunikationsteknologi? 23
Nya medier – nya problem och nya grepp? 25

2. Kommunikationsteknologiers betydelse **27**

All förändring kan inte härledas ur teknologi 29
Ramfaktorer för kommunikationsteknologier 29
Medieanvändning 31
Definierande teknologier 32
Digitala medier- en definierande teknologi? 33

Kommunikationsteknologiers olika karaktärsdrag 34
Från överföring till… vad? 34
Digitalisering 35
Obegränsat med utrymme 36
Kontinuerlig publicering 36
Den digitala informationens flyktiga och omredigerbara karaktär 37
Förändrade kommunikationsmönster 38
Konvergens 42
Sammanfattningsvis 43

3. Journalistik i digitala medier **45**

Den traditionella journalistikens villkor 45

Individnivå 46
Medierutiner 48
Organisationen 49
Extramedienivå 49
Ideologisk nivå 51
Journalistikens död? 52
Journalistikens ideal 53
Verkligheten och bilden av verkligheten 53
Mediers makt över bilden 53
Insamling, bearbetning och distribution 55
Journalistiska ideal varierar 55
Journalistikens ”varför” 56
Journalistikens ”hur” 57
Journalistikens villkor i förändring 60
Vem är journalist i den digitala världen? 60
Produktion och distribution av innehåll 62
Publikens förändrade exponering 65
Övervakad publik… 67
… och övervakade journalister 68
En pladdrande publik 70
Var börjar och slutar kanalen och därmed ansvaret över innehållet? 72
Konflikt mellan hastighet och kvalitet 73
Ett talande exempel på förändringar 76
Kritiker av ökad hastighet 78
Sammanfattningsvis 80

4. Rums- och tidsdominerande medier 81
Virtuellt utrymme och virtuell tid 85
Den virtuella världens digitala grundstenar 86
Platsrum och linjär tid möter den digitala världen 87
Virtuell närvaro – verklig frånvaro? 90
Sammanfattningsvis 91

5. Metod 93
Fallstudie 93
Innehållsanalys 95
Urval och avgränsning 96
Upplägget för undersökningarna 98
Sammanställning av de olika undersökningsdagarna 98
Interaktivitet och konvergens 99

Avgränsning av interaktivitet och konvergens 100
Kontinuerlig publicering 101
Kontinuerlig publicering på första sidan 101
Kontinuerlig publicering i nyheters innehåll 103
Tillvägagångssätt vid insamling av material från webben 105
Skevhet i materialet 107
De undersökta nyheterna i de 15 fallen 107

6. Interaktivitet och konvergens 111

Nyheter med interaktiva inslag 111
Svd.se:s kommentarsfunktion 114
Länkar 117
Konvergens 122
Skillnad mellan helg och vardag 123
Dåligt utnyttjade möjligheter till interaktivitet och konvergens 124
Tidsobundet medium – ja, tidsobunden organisation – nej 125
Konverserande interaktivitet? – Ja, men bara om den inte syns 126
Interaktivitetens stapplande första steg 130

7. Kontinuerlig publicering på första sidan 133

Nyheter byts ut oftare än en gång per dygn 133
Från 24-timmarscykler till…? 136
Från toppnyhet till papperskorgen 137
Flera förstanyheter varje dag 141
Faktorer bakom nyheternas rörelser på sajterna 142
Rörelse utan händelse 143
Källberoende synliggjort 145
Konsensus om olika händelsers nyhetsvärde 147
Kontextbyte 150
Vitalisering av nyhet genom kontextbyte 153
Betydelsebärande förändringar 153
Förändrad publiceringsrytm och dess konsekvenser 156

8. Kontinuerlig publicering i nyheter 159

En händelse, två berättelser — bombdåd i Bagdad 1 juni 2004 159
Aftonbladet.se 160
Expressen.se 162
Dn.se 164
Svd.se 165
Berättelse i förändring 166
Indikatorer i materialet 168

Nyheter uppdateras ofta 169
Nyheten uppdateras utan att det sägs 170
Upphovsmannen/–kvinnan byts ut 172
Källor kommer och går 173
Betydelseändringar/förskjutningar, ...177
De små detaljerna och… 177
… de större sammanhangen 180
Artiklar försvinner eller placeras på sådana ställen att de inte går att hitta om man inte har en direktlänk 182
Bilder och grafik läggs till/byts ut/tas bort. 184
Information som utlovas kommer ej 185
Slutversionerna på de olika sajterna motsäger varandra 186
Tabell med översikt över fallen 188
Journalistik med ångervecka 188
Konsekvenser av deadlines försvinnande 190
Förskjutning av vad som är publikt 192

9. Avslutande diskussion 197
Frontstage och backstage 197
Hypermediacy & immediacy – två olika sätt att närma sig verkligheten 201
Journalistiken i kris? 202
När praktik och ideal skiljer sig åt 203
Transparens och bloggers 203
Metodologiska komplikationer 205
Just nu! Men inte om en stund… 207
Förslag på vidare forskning 209
Till sist 210

English summary 213

10. Källförteckning 223

Appendix 1 : *Diagram illustrerande hur nyheterna försvinner från sajternas förstasidor* 231

Appendix 2 : Diagram illustrerande hur de fem översta nyheterna på morgonen rör sig på sajterna under dagen 233

Appendix 3 : Diagram över hur förstanyheterna rör sig under respektive undersökningsdagar 237

1. Inledning

Fallet med det raderade innehållet[1]

Josefin sträcker på sig, gnuggar sig i ögonen och slänger ett öga på armbandsuret som redan hunnit skifta datum från 22 till 23 februari 2003. Det har varit en lång dag framför datorn. Hon hade tänkt gå och lägga sig för länge sedan. Sin vana trogen surfar hon ett varv på sina favoritwebbsajter innan hon stänger av datorn. På aftonbladet.se är det en sak som fångar hennes intresse. På andra sidan Atlanten har en nattklubb börjat brinna under en rockkonsert. Rapporterna talar om många döda och skadade. Hon har flera olika sajter öppna samtidigt, dels har hon de största svenska tidningarna, dels CNN, BBC och Los Angeles Times sajter. Nyheterna uppdateras vartefter händelsen utspelas. Josefin tycker det är skönt att få reda på vad som händer direkt istället för att behöva vänta på TV-kanalernas morgonsändningar, eller ännu värre tidningarna som inte kommer ha med händelsen förrän nästa dag.

Josefin fnyser och mumlar halvhögt:

– Snacka om att vara akterseglade.

Vartefter nyheten fortlöper så stänger Josefin med ett belåtet grymtande de fönster där nyhetsrapporteringen ligger efter och hon tänker för sig själv:

– Det där skall lära dom att stå på tåspetsarna.

Till slut har hon bara CNN:s och Aftonbladets sajter öppna. Under tiden hon surfar på Aftonbladets sajt dyker det upp olika former av annonser. Josefin har lagt märke till att när hon surfar hemma så får hon ofta upp annonser för datorspel. När hon surfar på jobbet på bilverkstan (när chefen inte ser) är det aldrig datorspel som annonseras.

Det har gått några timmar sedan branden började och nu börjar nyhetsflödet ebba ut. Precis innan hon ska stänga av datorn dyker en ny hyperlänk upp på aftonbladet.se: ”Svensk berättar om infernot”.

– Häftigt, tänker Josefin, de har redan fått tag på ögonvittnen. Hon ögnar igenom artikeln snabbt men är för trött för att koncentrera sig och beslutar sig för

1. Exemplet är hämtat från aftonbladet.se.

att läsa den vid ett senare tillfälle och lägger in länken som bokmärke på sin webbläsare.

Några dagar senare går Josefin igenom sina bokmärken och ser den gamla länken. Hon försöker gå in på den men får ett felmeddelande. Hon tänker att det kanske är något strul med servern eller att det är ISP:n som krånglar. Senare samma dag och även nästa dag försöker hon gå in på sajten men får fortfarande samma felmeddelande. Josefin börjar tvivla på att hon verkligen läst den där artikeln och hade det inte varit för bokmärket så hade hon varit säker på att det hade varit trötttheten den där natten som spelat henne ett spratt. Hon går in på aftonbladet.se och börjar leta grundligt efter artikeln men oavsett vilka sökmetoder hon använder sig av så hittar hon inget spår av artikeln. Hon hittar heller ingen förklaring till varför den är spårlöst borta.

Fallet med den kopierade texten[2]

Det är morgon den 7 april 2003 och pastor Larry slår nyfiket upp New York Times för att läsa artikeln om den gudstjänst han själv varit delaktig i dagen innan. Det var en minnesgudstjänst som hölls för de amerikanska soldaterna i Irak i allmänhet och för hans egen stupade son i synnerhet. Han tittar på bildbylinen och ser att artikeln är skriven av en ung man han inte minns närvarade vid gudstjänsten. Ju längre in i texten han kommer desto djupare blir rynkorna i hans panna. Han läser att han haft en bild på sonen inne i Bibeln vilket han tycker är märkligt av två anledningar. För det första var ingen så nära så att han kunde se i Bibeln och för det andra fanns det inget foto där. Texten påminner också om något han läst tidigare. Han slår igång sin dator, öppnar e-posten och läser igenom ett brev från en släkting i Washington som skickat en länk om en tidigare minnesgudstjänst som pastorn höll för amerikanska soldater. Pastorn klickar på länken och kommer direkt till en artikel i Washington Post med en nästan identisk beskrivning av gudstjänsten som han nyss läst i New York Times. Skillnaden är att den här artikeln är skriven den 29 mars 2003. Han kommer också mycket väl ihåg journalisten från Washington Posts besök i kyrkan. Pastor Larry kliar sig fundersamt i huvudet och undrar hur det har slumpat sig att texterna är nästintill identiska.

2. Exemplet är hämtat från New York Times. Skribenten som avses är unge journalisten Jayson Blair som under flera år förfalskade, plagierade och friserade sina artiklar.

Fallet med krönikören som ändrade sig två gånger[3]

Bertil slår av mobilen och snurrar den i handen samtidigt som han funderar på det innehåll som förmedlades genom den. En känd rappare har precis blivit mördad. Ett öde som var mer eller mindre väntat för rapparen själv och omgivningen eftersom han företrädde den så kallade gangstarap-genren. Meddelandet kom lägligt för den idétorka som slagit rot i Bertils skrivhörna. Han har inte någon riktig deadline att hålla, huvudsaken är att hans krönika är inskickad innan redaktören kopplar upp sig hemifrån nästa morgon, vilket alltid är det första redaktören gör när han går upp. En eventuell försening kommer inte heller att resultera i någon vit yta på nätet, som fallet skulle ha varit om han hade missat en deadline till papperstidningen.

Bertil surfar ut på nätet och letar upp en sajt med rapparens texter. Han väljer ut de delar av texterna som tar upp sociala problem och tonar ner det som handlar om vapen, ”niggaz” och ”bitches”. Han klagar på att de etablerade medierna bara tar upp våldet och inte uppskattar rapparens kvaliteter som låtskrivare.

När han öppnar sin jobbrevlåda nästa dag är den fullkomligt nedlusad med e-post från arga läsare som anklagar honom för att ha beskrivit en knark- och vapenglorifierande våldsverkare som en samhällskritiker. Han tänker att kritikerna nog har en poäng i det de skriver och han var själv medveten om att han vinklade det hela när han skrev det. Då tänkte han inte så mycket på det men nu börjar samvetet gnaga och dessutom vill han inte göra sig ovän med sin läsekrets.

I nästa krönika bestämmer han sig för att backa från den position han intagit tidigare och skriver att han nog inte hade tänkt sig så noga för innan han skrev den första krönikan. Nästa dag på jobbet är e-posten fylld med anklagelser om att Bertil enögt köper den etablerade bilden av svart musik. Andra skickar e-post som säger att mycket av ”gangsta-stilen” är en pose konstruerad av skivbolagen. Bertil bestämmer sig för att göra ett tredje försök inom samma ämne och ber publiken bortse från de två tidigare. Alla tre krönikorna ligger nu snyggt upprada bredvid varandra på sajten.

Nytt medium – ny form av journalistik

Vad är då dessa tre fall, en utflykt i en fantasivärld? Ja och nej. Ja därför att detaljerna inte stämmer till punkt och pricka. Personerna är fingerade eller har fått

3. Rapparen är Tupac Shakur och skribenten är Jonathan Katz

sina namn ändrade. Man vet naturligtvis inte hur de har tänkt eller vad de sagt eller varför. Nej därför att samtliga tre exempel i allt väsentligt är hämtade från verkligheten. Det sker nu ett paradigmskifte från analog till digital mediemiljö och ingen som är intresserad av politik eller vårt samhälle kan ignorera teknologiska utvecklingar (Skogerbø 1998).

Det som är gemensamt för exemplen ovan är att de är kopplade till en ny framväxande form av journalistik som kallas *online journalism* eller *digital journalism* i den engelskspråkiga litteraturen. Hittills har det inte dykt upp någon motsvarande term på svenska, men jag föreslår att termen *nätjournalistik* används. Några av egenskaperna hos nätjournalistiken beskrivs i litteraturen som: raderat innehåll, obegränsat utrymme, kontinuerlig publicering, interaktivitet, flera aktörer publicerar sina egna sanningar andra aktörer som kopierar material och gör det till sitt eget. Dessa egenskaper skiljer *nätjournalistik* från den traditionella journalistiken men kan, allt eftersom tiden går, bli införlivade i eller synonyma med ”journalistik”.

Äktenskapet, lyckat eller inte, mellan en specifik medieteknologi och journalistik är intressant att studera eftersom medier och journalistik inte är vilken affärsverksamhet som helst (Croteau & Hoynes 2001:1). De handlar om idéer, information och i förlängningen vår demokrati och vår kultur. Vår väg till kunskap om världen går till stor del via medier och om våra vägars förutsättningar förändras, i det här fallet genom införandet av ny kommunikationsteknologi, så förändras också våra förutsättningar till kunskap.

I fokus för denna studie står förändringsprocesser för journalistikens villkor, ideal och normer när nyhetsjournalistiken bedrivs på Internet. Vissa förutsägelser och observationer har redan gjorts av ett flertal skribenter. Tumber (2001:95) hävdar att journalistiken är inne i en period av förändring och transformation beroende på två faktorer: mediekoncentration och ny teknologi (se även Alström & Hedman 2002b:56 och McCoy 2001:165). Seib skriver att ”The World Wide Web is the next major news medium” (2001:11). Pavlik menar att den nya kommunikationsteknologin kommer att innebära den största förändringen av journalistiken sedan ”the penny press” (2001:1 se även 2000:231). En skribent framhåller att journalistik är den profession som kommer att förändras mest till följd av Internet (Trench 1997 i Gunter 2003:55). Införandet av kommunikationsteknologi har förändrat villkoren för journalistik tidigare (Seelig 2002 se även McCoy 2001:189). De flesta av de tekniska innovationerna har dock förändrat produktionsprocessen vilken praktiskt taget varit osynlig för publiken. Införandet av den nya medietekniken spås däremot, att synas även i konsum-

tionsledet (Hvitfelt & Nygren 2002:109). Journalistikens normer har förändrats tidigare och kommer att ändras igen, särskilt när medierna förändrats så snabbt som de gjort de tio senaste åren (Hvitfelt & Nygren 2002:159-160). Cyberspace kommer oundvikligen att förändra hur journalistik produceras och kanske även förändra hur vi definierar journalistik (Dahlgren 1996:60). Någonting håller på att hända med nyhetsjournalistiken.

Syfte

Syftet med denna avhandling är att explorativt undersöka och teoretiskt pröva den digitala logikens påverkan på det journalistiska utbudet i användargränssnittet WWW och vad denna påverkan kan betyda för journalistiska villkor och normer. För enkelhets skull väljer jag fortsättningsvis att kalla ”användargränssnittet WWW” för Internet i avhandlingen men det och andra begrepp diskuteras nedan. Avhandlingen avgränsas till att undersöka hur den digitala kommunikationsteknologins karaktärsdrag – *interaktivitet*, *konvergens* och *kontinuerlig publicering* – anammats på aftonbladet.se, dn.se, svd.se och expressen.se och se om dessa karaktärsdrag får något genomslag i det journalistiska nyhetsinnehållet. För att få svar på syftet används fyra frågeställningar där två är kopplade till interaktiviteten, en till konvergens och en till kontinuerlig publicering.

Det digitala mediet innebär att andra former av kommunikation än traditionell överföring eller monolog från producenthåll möjliggörs. Interaktiviteten undersöks med frågeställningarna:

– Vilka former av interaktivitet erbjuds konsumenterna i samband med nyheter? Används möjligheter till konverserande interaktivitet av användarna och blir denna synlig på webbsajterna?

Konvergens innebär att tidigare separerade medieformer såsom, ljud, text och rörlig bild nu kan användas inom ramen för samma distributionskanal. Detta undersöks genom frågeställningen

– Hur tar sig konvergerande element uttryck i nyheterna?

Kontinuerlig publicering innebär att en sajt kan uppdateras när som helst istället för, i regel, en gång per dygn i papperstidningen. Därmed finns möjligheten till ett ständigt flöde av information. Den kontinuerliga publiceringen undersöks genom frågeställningen

– Hur förändrar möjligheten till kontinuerlig publicering publiceringsrytmen och nyheters innehåll över tid?

Avhandlingens disposition

Inledningsvis gavs en populärt hållen introduktion till kopplingen mellan införandet av en ny kommunikationsteknologi, Internet, och mötet med journalistiska villkor och ideal. Här introducerades syftet och frågeställningarna. Det inledande kapitlet innehåller även en kort presentation av min akademiska hemvist för att visa var resan tar sin början och därmed är en varudeklaration på vad som kan påverka resans väg och mål. Här finns även en argumentation för att kommunikationsteknologier är en delvis negligerad del av medie- och kommunikationsvetenskapen. Det finns som en följd av detta få teorier och metoder utvecklade inom området nätjournalistik och följaktligen sparsamt med empiri. Med andra ord så finns inga tydliga startpunkter, färdvägar eller mål på de digitala mediernas kartor eftersom de är tämligen outforskade. Dessa förutsättningar innebär att studier av digitala medier, i nuläget, blir explorativa både teoretiskt och metodologiskt. Avhandlingen tar därför sin utgångspunkt i flera olika teoretiska och metodologiska perspektiv. Den teoretiska referensramen är tudelad, den första delen är kommunikationsteknologier och den andra är journalistiska villkor och ideal. Teoridelen börjar med kapitlet **Kommunikationsteknologiers betydelse** som är en exposé över hur kommunikationsteknologier på olika sätt har påverkat villkoren för den mänskliga existensen och i förlängningen de samhällen vi byggt. Alla medier har olika karaktärsdrag eller, med Harold Innis uttryck, ”bias” där kunskapsdistributionen skiftar beroende på vilket medium som används och är dominerande i samhället. Därutöver understryks att det inte bara är teknologi som påverkar samhällets utveckling utan en rad sociala faktorer spelar in. All teknologi är inte heller lika betydelsefull för samhällets utveckling. Mycket talar för att digital kommunikationsteknologi skulle kunna vara en sådan viktig, definierande, teknologi. Här görs också en genomgång av vilka karaktärsdrag som präglat den *analoga* medievärlden och vilka karaktärsdrag som ligger till grund för den *digitala* medievärlden.

Kapitlet **Journalistik i digitala medier** handlar om mötet mellan kommunikationsteknologi och journalistiska villkor och ideal. Journalistik bedrivs i det moderna samhället i någon form av medium. Det medium som journalistiken framförs i kommer att prägla hur journalistiken ser ut. Här förs en diskussion om journalistikens objektivitet och hur synen på den har sett ut under de senaste 70–80 åren. Samtidigt understryks att journalistik har att anpassa sig till betydligt fler faktorer än kommunikationsteknologi, såsom individuella journalisters bakgrund, gruppdynamiken på redaktionerna, mediernas arbetsrutiner, annonsörer, ägare och den ideologi som präglar samhället. Här diskuteras vilka

ideal journalistiken har i en liberal demokrati och hur idealen överlever mötet med de olika villkoren. Avslutningsvis i detta kapitel behandlas olika forskningsfrågor som väckts i samband med att journalistiken tagit klivet över till nätet. Här ges också några exempel på vilka förändringar som kan vänta runt hörnet.

I det sista teoretiska kapitlet **Rums- och tidsdominerande medier** ges en återblick till Innis och hans uppdelning i rums- och tidsdominerande medier som en tänkbar och trolig förklaring till varför journalistiken nu ser ut att förändras. Här görs en grundlig genomgång av vad bytet av kommunikationsteknologi kan innebära för mänskliga verksamheter som bedrivs inom ramen för denna kommunikationsteknologi.

I **Metodkapitlet** finns några underavdelningar. Den metodologiska ansatsen som ligger till grund för undersökningarna består av en kombination av traditionell innehållsanalys, fallstudien som angreppssätt och något som bäst kan kallas eget experimenterande. Här ges också en detaljerad beskrivning av hur insamlingen av materialet gick till, vilka urvalskriterier som använts och en uppräkning av vilka objekt som ingår i undersökningen.

Resultatdelen är uppdelad i tre kapitel. Det första kapitlet behandlar **interaktivitet** och **konvergens** och de andra två behandlar **kontinuerlig publicering på första sidan** och **kontinuerlig publicering i nyheter.** De olika möjligheterna till interaktivitet som hittats i materialet redovisas här och hur publiken använder sig av möjligheten att kommentera nyheter där tillfälle ges. Kapitlet behandlar också vilka former av interaktivitet som inte hittats men som är tekniskt möjliga i digitala medier. Resultatet av förekomsten av konvergens redovisas också. Det första kapitlet rörande kontinuerlig publicering behandlar *publiceringsrytmens förändring* och detta illustreras med tre olika fallstudier: a) hur stor del av nyheterna som byts ut under en dag, b) hur de nyheter som är publicerade på dem fem översta platserna på webbsajterna rör sig under dagens lopp och c) hur många olika toppnyheter eller ”ettor” respektive sajt har under dagen och hur dessa rör sig upp och ner på sidan. Det andra kapitlet om kontinuerlig publicering behandlar *förändring av nyheters innehåll över tid* vilket redovisas på tre olika sätt: a) en genomlysning av ett fall där en nyhet förändras, b) en sammanställning av de indikatorer av mediets kontinuerliga publicering som hittats i de 15 olika fall som ligger till grund för studien och c) en översiktlig tabell där samtliga indikatorer i materialet redovisas dels på vilken sajt de funnits och dels i vilken nyhet de hittats.

I kapitlet **Avslutande diskussion** diskuteras vad de olika förändringarna som uppdagats i resultatdelen innebär för journalistiken och vilka utmaningar som väntar runt hörnet.

Begrepp

Avhandlingen handlar i hög utsträckning om nya fenomen som behöver definieras. Nedan följer en redovisning och diskussion av centrala begrepp i avhandlingen: a) digitala mediers karaktärsdrag, b) användargränssnittet WWW, c) ordet anammats, d) nätjournalistik, e) nyhetsjournalistik och f) medier.

a) Digitala mediers karaktärsdrag – Varför använda det tämligen krångliga ”digitala mediers karaktärsdrag”, varför inte kalla det för Internet kort och gott? Digitala mediers karaktärsdrag är valt av tre skäl.

1. För det första tror jag att människor överlag förväxlar ”Internet” med innehållet på World Wide Web. Internet är oändligt mycket mer än så: exempelvis när vi pratar i telefon, tar ut pengar i en bankomat, chattar, skickar e-post, handlar, spelar eller beställer handlingar från statliga myndigheter via webbsajter så använder vi Internet. Genom att använda annan vokabulär så hoppas jag rikta läsarens uppmärksamhet mot mediet i allmänhet och inte bara mot en smal aspekt av det. Digitala medier innebär andra kommunikationsmönster och andra förutsättningar för innehållsproduktion än analoga medier.

2. För det andra är Internet även ett nätverk av datorer. Det är ett oerhört viktigt nätverk, men de enskilda datorerna skulle ha samma karaktärsdrag utan ett omfattande Internet. Däremot skulle karaktärsdragen knappast ha lika stor, om ens någon, genomslagskraft utan Internet. Det skulle exempelvis finnas en virtuell värld men knappast någon virtuell gemenskap. Det skulle finnas digitalisering av innehållet men knappast några konsekvenser för journalistiken och dess konsumenter.

3. Jag vill också för det tredje genom ”digitala mediers karaktärsdrag” visa att det finns behov av att studera dessa bortom traditionell innehållsproducerande verksamhet, i det här fallet journalistik. Paradigmskiftet från analoga till digitala medier har fler beröringspunkter än journalistik, exempelvis en organisations intranät eller public relations.

b) Användargränssnittet WWW – Journalistiken som helhet genomgår på många olika plan en transformation eller förvandling. Alla nyheter går inte bara via användargränssnittet World Wide Web. All modern medieapparatur är funktionellt likvärdig i det att innehållet publiceras på en skärm. Exempelvis

Aftonbladet publicerar nyheter på flera olika skärmar: webbsajten, som text-tv nyhet på kanal5, man kan få nyheter tillskickade sig via mobiltelefonen och förutom se dem på skärm höra nyheterna på Radio Rix sändningar och dessutom läsa i den traditionella papperstidningen. Därför behövs en distinktion av vilken skärmsynlighet eller vilket medium som menas. Begreppet ”användargränssnittet WWW” är menat att förtydliga att det är det material som är synligt på datorskärmen via en webbläsare av typ Safari eller Internet Explorer som avses.

Insamling och bearbetning av information, redigering, och arbetssättet blir också annorlunda för journalisterna med digitala hjälpmedel men detta ryms inte inom ”användargränssnittet”. Det illustrerar bredden på den digitala implementeringen inom journalistiken men det faller utanför vad som behandlas i denna avhandling. Begreppet ”användargränssnittet” förtydligar att det är det distribuerade innehållet i *en* särskild distributionskanal som undersöks. Andra delar påverkar säkerligen hur användargränssnittet ser ut men det sambandet avser jag inte att vare sig undersöka eller dra slutsatser om.

Med användargränssnittet menas den del av medieproduktionen som är *synlig* för användaren. ”Innehållet” i de digitala medierna rymmer mycket mer än det för användaren synliga och distribuerade innehållet. Vad gäller exempelvis interaktivitet så är det fullt möjligt att man på redaktionerna får tusentals epostmeddelanden om dagen utan att denna korrespondens syns för användarna eftersom den inte publiceras (men ändå lagras på samma datorer som det innehåll som publiceras i användargränssnittet). På samma sätt sker det en massa kommunikation, exempelvis via cookies mellan användarens och sändarens dator, som användaren inte nödvändigtvis är medveten om men som ändå är innehåll.

c) Ordet anammats – Det är viktigt att lyfta fram att det finns vissa särdrag i de digitala medierna men att av detta så följer med nödvändighet inte en effekt. Att använda eller inte använda Internet är ett val som medieorganisationerna gör, alltså används ordet ”anammats” för att betona att ett val gjorts. Ordet betonar också att det är det som *finns* i medierna som skall undersökas och inte det som *skulle ha kunnat* finnas i medierna som undersöks.

d) Nätjournalistik – Nätjournalistik är den typ av journalistik som produceras digitalt och distribueras till någon form av bildskärm genom ett datornätverk. Den karaktäriseras av att den inte med nödvändighet är bunden till en specifik geografisk plats. Producenten måste ta beslut om hur man skall förhålla sig till interaktivitet, konvergens och kontinuerlig publicering inom ramen för det digitala mediet. Den typ av nätjournalistik som undersöks i avhandlingen är när

användaren själv uppsöker nyheter snarare än får dem skickade till sig via exempelvis mobiltelefon. Det finns flera olika bud om vad denna typ av journalistik skall kallas. De två vanligast förekommandet förslagen på engelska är *Online journalism* eller *Digital journalism* varav det förstnämnda verkar ha en starkare ställning. En rimlig översättning till svenska kan vara *nätjournalistik*.

e) Nyhetsjournalistik – Det finns flera olika typer av journalistik, exempelvis nöjesjournalistik, ledarjournalistik, sportjournalistik och skvallerjournalistik. Den journalistik som undersöks i denna avhandling är nyhetsjournalistik. Med nyhetsjournalistik avses de institutionellt producerade bevakningarna av aktuella händelser som gör anspråk på att, med ambitionen att vara så rättvisande som möjligt, berätta om sociala, politiska och ekonomiska skeenden.

f) Medier – Ett annat centralt begrepp i avhandlingen är medier. Med medier avses den distributionsapparat som är nödvändig för att överföra symbolinnehåll från en aktör till en annan. I denna avhandling studeras medier som till största del förmedlar nyhetsjournalistik.

Akademisk hemvist

Avhandlingen springer ur två olika teoretiska kontexter, journalistik och kommunikationsteknologi. Nedan redovisas i korthet, som en varudeklaration, mina utgångspunkter inom dessa områden samt min syn på något som rör alla former av undersökningar – vetenskap. Jag vill tydligt markera att det är *mina* positioner och *mina* uppfattningar. Eftersom det är en redovisning av ståndpunkter snarare än en diskussion om olika inriktningars fördelar respektive nackdelar så kommer det att vara ett högst selektivt urval. Avslutningsvis förs en diskussion om kommunikationsteknologins underordnade och halvt bortglömda roll i medieforskningen.

Avhandlingens plats inom ämnet MKV

Ämnet Medie- och kommunikationsvetenskap (MKV) är mycket brett och har hämtat influenser från en rad närliggande akademiska discipliner. I denna avhandling är det visserligen journalistiskt nyhetsinnehåll som står i empiriskt centrum och en rad teorier om journalistikens funktion i liberala demokratier behandlas. Detta är dock inte avhandlingens utgångspunkt utan den knyter i första hand an teoretiskt till en tradition inom MKV som följer i fotspåren av i huvudsak Harold Innis, Marshall McLuhan, Joshua Meyrowitz, Neil Postman, James Carey och John Thompson där kommunikationsteknologier och deras relation till sociala fenomen står i fokus. Det sociala fenomen som studeras är

journalistiken men den har en underordnad betydelse. Journalistiken kan ersättas av andra sociala fenomen såsom organisationskommunikation, identitetsskapande eller grupprocesser medan den övergripande kommunikationsteknologiska teoretiska referensramen består. Dock så behövs det någon form av social kontext för att göra teknologin intressant ur ett samhällsvetenskapligt perspektiv.

Vetenskap

Det finns många sätt att beskriva och förhålla sig till vetenskapsteoretiska inriktningar. Jag väljer två av dem, objektivism och socialkonstruktivism. Anledningen till att valet fallit på just dessa är att jag inte kunnat ”skaka av mig” dem under forskarutbildningen och att motsättningen mellan dem ständigt återkommer i mitt tänkande.

Med objektivism menas att den mänskliga kunskapen om verkligheten tillskrivs egenskaper och kännetecken som ligger utanför de mänskliga idéer, illusioner och medvetandetillstånd som utformar och begrundar verkligheten (Chalmers 1995:129). Lite annorlunda uttryckt kan man säga att objektiv kunskap är när det inte är någon skillnad mellan hur vi uppfattar världen och hur den faktiskt är. Inriktningen återfinns bland annat inom empirismen och rationalismen. Gemensamt för dessa är synen på den objektiva verkligheten och en möjlig objektiv kunskap om denna verklighet (Bernstein 1987:26), även om vägen till denna kunskap tar sig olika uttryck inom de olika inriktningarna. Rationalisterna letar efter det axiom som förklarar allt annat (Chalmers 1995: 117 och 131). Empiristerna litar till sina sinnen för att få tillgång till kunskapens sanna natur (Chalmers 1995: 131) och om sinnena inte är tillräckligt bra ”inställda” kan de behöva lite hjälp på traven i form av förfinad utrustning (Wenneberg 2000:20).

Även om den objektivistiska tanken är tilltalande innebär det inte att forskaren som individ eller andra sociala fenomen (ikoniserat av Galileo i inkvisitionsdomstolen) är bortkopplad från forskningsprocessen (Schudson 1978:76). Den objektiva vetenskapen och dess anspråk kompliceras därmed. Den socialkonstruktivistiska inriktningen föreslår istället att kunskapen är konstruerad av sociala aktörer. Visserligen används sociala aktörer som förklaring även i den objektivistiska inriktningen men bara när kunskapen visar sig vara falsk (Wenneberg 2000:30). Om man skall sammanfatta socialkonstruktivismens kärna så kan man säga att kunskap i socialkonstruktivistisk mening snarare *uppfinns* än att den *upptäcks*. Uppfinningarna är av social, och därmed felbar, mänsklig

natur. En mängd konkurrerande verklighetsanspråk eller beskrivningar komplicerar både för en enhetlig objektivitet och för objektiviteten hos varje verklighetsanspråk (Alvesson & Deetz 2000:79). Enligt Meyrowitz (1985:326) sätt att se det så tränas man som forskare inte bara ”in” i ett kunskapsfält utan samtidigt även ”ut” ur andra. Kunskap är med andra ord, enligt detta synsätt, även strukturerad ignorans.

Enligt det objektivistiska synsättet finns en verklighet att undersöka och vetenskapen säger något om världen. Socialkonstruktivismens poäng är att vetenskapen inte är precis och slutgiltig och att vi bör vara ödmjuka i våra anspråk på vad de verklighetsbeskrivningar vi gör möjligtvis kan säga. I grund och botten handlar problematiken om att vi alltid behöver reducera en komplex verklighet till ett för oss (socialt, biologiskt, psykologiskt, kulturellt) hanterbart fenomen.

Journalistik

Journalistik är en organisatorisk produkt/konstruktion betingad av vissa omständigheter. Det är knappast ett kontroversiellt påstående inom ämnet MKV i Sverige. Verksamma journalister ser det kanske annorlunda. Jag är inte journalist och har heller inte arbetat med journalistik. Därför behövs ett förtydligande av vad jag och säkert många andra forskare, menar med ”konstruktion”. Konstruktion betyder *inte* ”påhitt” eller ”lögn”. Den metafor som passar bäst är snarare ”byggnation”. Michael Schudson (i Curran & Gurevitch 1996:141) har sammanfattat det utmärkt: ”We did not say journalists fake the news, we said journalists make the news.” Det finns många forskare som på olika grunder kritiserar journalistiken. Det innebär i regel inte att medieforskare ogillar eller är okunniga om journalistik eller journalister. Det går att dra paralleller mellan denna kritik och journalistikens behandling av demokratins utövare. När oegentligheter uppdagas hos demokratins utövare är det då ett tecken på att journalister är emot demokratin? Tvärtom, skulle många argumentera, sker denna granskning i akt och mening för att förbättra demokratin. Samma inställning har säkerligen de flesta forskare som ägnar sig åt studier av journalistik och medier.

Teknologi

Det bör tilläggas, för att förekomma kritik om teknologisk determinism, att konstruktionen journalistik består av många olika delar och att medieteknologin endast är en av dem. Även om avhandlingen betonar det digitala mediet så

finns det en rad andra faktorer som spelar in och som kanske har större påverkan. Dock så är medieteknologin, liksom de andra delarna, en ofrånkomlig del av den journalistiska konstruktionen i digitala medier oavsett vilket genomslag den har fått. Det skall också framhållas att det som behandlas i denna avhandling inte är ”mänskligt beteende och alla dess orsaker” utan snarare ”Internets potentiella påverkan på delar av journalistiken” (fritt använt efter Meyrowitz 1985:128). Det skall också framhållas att det inte handlar om antingen informationsteknologi eller kultur som förklaringsmodell utan både och. Lika lite som en social variabel kan förklara allt som händer i samhället (Tilly 1984:33) kan en teknologisk variabel göra det. Det är intressant att notera att teknologin är den enda analysansats inom MKV som tilldelats tilläggsnamnet determinism när det finns gott om orubbliga teorem och axiom i andra ansatser. Kultur och teknologi samexisterar i något som bäst kan kännetecknas som en komposit (Manovich 2001:46).

Ointressant att studera kommunikationsteknologi?

Forskarsamhället har överlag negligerat mediernas roll vid sociala förändringar (Curran & Gurevitch 1996:120 se även Slevin 2000:4), även i en journalistisk kontext (Boczkowski 2004b:208, Schudson i Curran & Gurevitch 1996:146-147). Burnett (1997) fruktar att informationsteknologins inverkan på medier är en blind punkt hos MKV-forskningen, och att detta inte bara gäller det som vi känner som Internet utan hela fältet datormedierad kommunikation (CMC). Thompson skriver med ett sneglande ögonkast på hela samhällsvetarkåren:

> Det är kanske överraskande att det bland de samhällsteoretiker som har ägnat sig åt de moderna samhällenas framväxt finns så få som har behandlat kommunikationsmedierna med det allvar de förtjänar. (Thompson 2001:10)

Thompson menar att anledningen till detta är att medier överlag inte har haft någon framskjuten position när de klassiska tänkarna har försökt förklara varför samhället ser ut som det gör. Dagens tänkare hämtar sina referenser hos klassikerna och bortser därmed – enligt Thompson med allvarliga konsekvenser – från den medieutveckling som skett, vilken har påverkat samhället radikalt. Manovich (2001:48) skriver att nya medier kräver nya teorier. Meyrowitz (1985:174 se även 183) menar att mediers del i förändringsprocesser ofta förbises och istället förklaras som sociala förändringar med spontana ”moderniseringar”. Mattelart (2003:162) menar att det saknas ett kritiskt perspektiv på fenome-

net informationssamhället men också vanlig intellektuell nyfikenhet. Stevenson (2002:118) konstaterar att nyheter färdas runt världen med oerhörd hastighet. Samtidigt menar han att det är dåligt med forskning kring hur massmedierna påverkar rumsliga och tidsliga konstruktioner och i förlängningen det sociala livet. Joshua Meyrowitz (1985:16ff se även Eveland 2003:396) skriver att medieforskningen varit fokuserad på effekter av mediers innehåll. Därmed har också de metoder som utvecklats för forskningen varit formade för just detta genom att vara kvantifierbara och ha systematiskt analyserbara variabler. Eveland (2003:400) menar att man istället för medieforskning kan tala om innehållsforskning eftersom mediet i sig sällan är en faktor i effektforskningen.

Østbye et. al. (2003:73 se även Walther et.al. 2005:650) skriver att det borde vara självklart för medieforskare att reflektera över mediets egenart men att det inte alltid är så. Detta kan i förlängningen innebära teoretiska felslut och feltolkningar i analysen (se även Gunter 2003:11 och Severin & Tankard 1997:15ff). Newhagen (Rafaeli & Newhagen 1996) påpekar att diskussionen om denna nya kommunikationsteknologi förs av ingenjörer, datorforskare, kognitionsforskare, filosofer och språkvetare i periferin. Steuer (1992:90) skriver exempelvis att interaktivitet är dåligt utforskat inom kommunikationsfältet men att det är betydligt mer utforskat i studier med utgångspunkt i människa-maskin-interaktion. Kommunikationsvetare är helt frånvarande i denna diskussion och Newhagen menar att detta beror på att medieforskningen befinner sig i skuggan av femtio års effektforskning, som dessutom producerat väldigt svaga resultat. Bryant & Miron (2004) har gått igenom över 1 800 artiklar publicerade i forskningstidskrifter och konstaterar (2004:697) att ingen av de mest populära teorierna i masskommunikationsforskningen är särskilt väl lämpad för att förklara eller förutsäga de anmärkningsvärda utmaningar som forskningsområdet står inför. Kopper et. al. (2000:501) skriver i en genomgång av forskningsläget kring nätjournalistik att det finns väldigt få oberoende akademiska studier av nätjournalistik. De flesta studier verkar vara inriktade på att utveckla marknader och ytterst få studier har någon form av samhällskontext. Deuze (2003:216) uppmärksammar att trots att det finns forskning kring teknologiska och kulturella aspekter av Internet är det väldigt få forskare som kopplar detta till journalistik och medieproduktion som helhet. Internet har inte setts som ett massmedium i praktisk mening vilket återspeglas i DeFleur och Ball-Rokeach inställning från 1989:

> Even if computer literacy were to becomce universal, and even if every household had a personal computer equipped with a modem so that it could be hooked up to vast networks, it is difficult to see how a new system of mass communication could develop from this base alone. (DeFleur & Ball-Rockeach 1989:335-336)

Ett tacksamt citat att ta avstamp i för att illustrera negligerandet av CMC hos medieforskare. Påståendena och utgångspunkterna kanske stämmer historiskt men i och med de senaste årens utveckling har datorer och Internet fått stor spridning åtminstone bland delar av befolkningen.

Skogerbø (Nordicom Review 1998:1 se även Gunter 2003:75, Jensen 1998b:44, Stevens 2004 och Svenningson et.al 2003:211 och 219) menar att studier av ny informationsteknologi får två konsekvenser. Den första är att empirin behöver utökas eftersom den är en bristvara. Den andra konsekvensen är att tänkandet kring informationsteknologier upplöser eller överstiger tidigare ämnesuppdelningar, vilket innebär en teoretisk utmaning. Detta yttrar sig på två sätt i denna avhandling: för det första finns det inte så mycket empiri att bygga på, vilket får som konsekvens att det blir en explorativ studie, för det andra blandas teorier och metoder från olika skolor och inriktningar.

Nya medier – nya problem och nya grepp?

Om Internet kommer att få betydelse för journalistiken så befinner vi oss just nu antagligen i en brytningstid där genomslaget inte har märkts fullt ut än. Detta är delvis problematiskt eftersom det är svårt att veta var någonstans man skall leta och vad man skall leta efter. Å andra sidan är det en avgjord fördel eftersom man står med ett ben på vardera sidan av ”moderniseringsfasen” och därför kan jämföra det gamla med det nya. Denna kunskap går förlorad över tid i och med att kulturen införlivar det nya mediet och därmed gör dess egenskaper osynliga (Fisher & Wright 2001).

En översiktlig genomgång av ett tiotal svenska och utländska metodböcker i ämnet visar att innehållsanalys inte tas upp. Man ägnar sig istället åt att redogöra för hur man gör enkäter (Hewson et.al. 2003) och hur man söker och manövrerar på nätet (Dochartaigh 2002). Lindlof och Taylor (2002:247ff) pekar ut identitet, relationer och gemenskap som centrala områden för forskning inom datormedierad kommunikation (se även Journal of Computermediated Communications specialnummer 3 1997). De enda exempel på innehållsanalys jag hittat är ett paper presenterat av Richard Stevens på ICA-konferensen 2004 och

en artikel publicerad i *Social Science Computer Review* av Weare och Lin (2000). Stevens uppmärksammar problematiken kring den traditionella innehållsanalysen på nätet men har inga tillfredsställande lösningar på problemet.

Tilly (1984:77) ger det generella rådet att hålla sig till små undersökningsenheter tills man har en mycket klar idé om vad man vill ha ut av en större (jämförande) undersökning. Eftersom det i stor utsträckning saknas idéer, det vill säga teorier, inom detta fält blir den logiska konsekvensen att göra fallstudier. Svenningsson et.al (2003:221) argumenterar för att komplexiteten runt forskning på Internet kan ses som en utmaning för att bygga nya metod- och teoriparadigm. Kopper et. al. menar att frånvaron av klassiska empiriska studier tyder på att nya medier är undflyende för gamla angreppssätt och metoder(2000:500). De argumenterar istället för små fallstudier för att fånga intressanta resultat (Kopper et. al. 2000:511). Det finns ingen fast och fix lösning erbjuden för denna typ av metodologiska komplikationer. Den provisoriska lösningen blir att använda sig av en explorativ metod och göra innehållsanalyser på ett litet material. För att komma så nära materialet som möjligt behöver man följa med ett litet material under en viss tid för att kunna se om/hur det förändras. För detta passar en kvalitativ ansats utmärkt (Svenningsson et. al. 2003:66).

2. Kommunikationsteknologiers betydelse

Avhandlingen vilar på två teoretiska ben – kommunikationsteknologier samt journalistikens villkor och ideal. I den teoretiska delen presenteras först en genomgång av kommunikationsteknologiers betydelse, sedan kommer ett kapitel om journalistiska villkor och ideal och mötet mellan dessa och Internet. Teoridelen avslutas med att förklara hur förändringar i distributionskanaler kan leda till förändringar i journalistiken.

Harold Innis centrala tema i sin klassiker *The Bias of Communication* (1951 se även *Changing concepts of time* 2004) är hur formerna för kunskapsdistribution över tid och rum skiftar med vilket medium som används och i förlängningen de sociala konsekvenserna av detta. Därför, menar Innis, att det är nödvändigt att studera karaktärsdragen hos varje kommunikationsteknologi för att kunna bedöma vilket inflytande det har på kulturen (1951:33). Denna förändring sker i interaktion mellan kommunikationsteknologin och samhällets strukturer och sätter markanta avtryck på varje epok. (Innis 1951:xvi se även Innis 2004:74). Carey (1992:160) förklarar Innis argumentation med att förändringar i kommunikationsteknologin påverkar kulturen genom att; a) förändra strukturen (i engelskt original structure of interest) det vill säga saker som kulturen tänker *på* genom att, b) förändra karaktären på de symboler som används för att tänka *med*. Dessutom förändrar ny kommunikationsteknologi förutsättningarna för gemenskapen[4] och därigenom den *arena* där tankar utvecklas. I avhandlingen behandlas detta dels genom att undersöka hur symbolerna i form av det journalistiska nyhetsinnehållet förändras jämfört med pappersbaserad text och dels genom att undersöka om den karaktären på offentliga arenan förändras till följd av interaktiviteten och konvergensen jämfört med den analoga tidningens i huvudsak textbaserade monolog från producenten.

Alla medier distribuerar kunskap men medier skiljer sig åt inbördes, de har med Innis ord olika *bias* eller karaktärsdrag. Teknologin är med andra ord inte

4. En författare som utvecklat den tanken grundligt är Benedict Anderson i *Den föreställda gemenskapen* (1992)

neutral eller agerar som en kanal, utan den dominerar (Norman 1993:243). Den bestämmer inte vad som skall hända men sätter upp parametrar inom vilka förändringar kan ske – valmöjligheterna varierar men sker alltid inom vissa ramar (Smith & Kollock 1999:109). Eftersom teknologin påverkar utformningen av symboler påverkar den också hur vi interagerar och tänker (Bolter 1984:6 och 11, Norman 1993:236, Ong 1999:99 samt Postman 1987:35). I och med att teknologi påverkar hur vi tänker så påverkar den i förlängningen också vad vi framhåller som normer, värderingar och ideal – i det här fallet gällande journalistik.

Introduktion och vid spridning av ett nytt medium kan omstrukturera en rad olika mänskliga företeelser och i förlängningen kräva nya sociala färdigheter (Meyrowitz 1985:39, se även Dahlgren 1996:63-64). En av människans mer betydande innovationer, enligt Walter Ong, är det skrivna ordets inträde i människans kultur som ”mer än någon annan mänsklig uppfinning omformat det mänskliga medvetandet” (Ong 1999:94 se även Hylland Eriksen 2001:47-52 och Postman 1987: 37 & 56-57 för illustrationer och exempel). Uppfinningen gjorde det möjligt att överbrygga klyftan mellan tal och språk genom att skilja talet från talaren (Castells 1999: 333, Hylland Eriksen 2001:47) och göra dem beständiga över tid. Där det inte finns några tryckta alster måste människan fungera som ett vandrande bibliotek.

Innis hävdar att det medieteknologiska skiftet till boken var en starkt bidragande orsak till att individualismen både som idé och praktik fick sin spridning. Detta skulle, enligt honom, bero på att läsaren sitter ensam med texten snarare än att delta i en kollektiv ceremoni vilket var fallet tidigare. Meyrowitz (1985:16 se även s.66) argumenterar för att den massproducerade boken bröt kyrkans monopol på religionsutövandet. Samma innehåll, Bibeln, fick olika konsekvenser beroende på vilket medium det framfördes i. Anledningen var att kyrkans makt delvis bygger på exklusivitet i tillgång till information och denna eroderades genom att Bibeln blev tillgänglig för flera.

Grunden för västerländsk filosofi och vetenskap som vi känner den idag baseras på skrift (Castells 1999:333). Man kan i och med skriften bygga kunskap kumulativt eftersom föregångarna hade lämnat sin tankar på papper och inte tagit med sig dem i graven (Hylland Eriksen 2001: 49). En av skriftens följduppfinningar, boktryckarkonsten, främjar den moderna idéen om individens betydelse samtidigt som den minskar vikten av gemenskap och integration, som var dominerande från medeltiden fram till det att böckerna började massproduceras (Postman 1987:37). Härskare kunde föra register, och därmed få bättre kontroll, över vilka tillgångar (jordbruksprodukter, soldater, slavar etc.) man hade.

Feniciernas framgångsrika handel byggde på uppfinnandet av bokföringssystemet som sådant (Hylland Eriksen 2001: 47). Innis hävdar att (1951:46) lagstiftning och byråkratier växte fram först efter att skriften introducerades. Singer (2003:143) argumenterar för att teknologiska förändringar både förändrar gamla professioner och är upphov till nya.

All förändring kan inte härledas ur teknologi

Teknologi spelar roll och gör skillnad och Kranzbergs första lag om relationen mellan teknologi och samhälle summerar detta bra: *tekniken är varken god eller ond, och inte heller är den neutral*[5]. Dock så är inte all teknologi viktig eller avgörande och vilken som är det är det svårt att veta i förväg. Dessutom blir inga teknologiska förändringar som man förutspått eftersom det alltid handlar om samspel mellan teknologi, samhälle och kultur. Eventuella ekvationer som skall förutsäga samhällsutvecklingen behöver alltid ha med ”faktor X” eftersom det alltid finns ett element av oförutsägbarhet med i bilden. Internet självt är ett belysande exempel på detta eftersom det från början konstruerades för militära ändamål (Hewson et al 2003:4, Castells 1999:20), medan det idag används också i helt andra sammanhang. Även om den nya teknologin har potentialen att förändra all mänsklig verksamhet, jordiska himlar och helveten inkluderade, så får man vara försiktig med vilka slutsatser man skall dra utifrån detta. Alltså; i grund och botten så betyder kommunikationsteknologin något för det samhälle som den existerar i. Det har betydelse vilka medier som är dominerande, men vilken den faktiska betydelsen är måste undersökas grundligt genom empiriska studier. Det finns en potential till förändring i och med digitala medier och man kan extrapolera förändringen utifrån den logik som finns i digitala medier men då missar man ”faktor X”, det vill säga att saker och ting inte sker av sig själva.

Ramfaktorer för kommunikationsteknologier

Kommunikationsteknologier kommer och går. En del blir historiskt marginaliserade, exempelvis beta-max videon, videodisc och minitel, andra, exempelvis VHS-videon, TV-apparaten och radion har fått stor spridning och stora konsekvenser för samhället. Över tid kommer nya kommunikationsteknologier att ersätta eller samexistera med de gamla. Men kommunikationsteknologier dyker inte upp hur som helst i den mänskliga historien. Det finns faktorer som påver-

5. I Castells 2000:98

kar huruvida en kommunikationsteknologi får omfattande spridning i ett samhälle eller inte. Kritiken gentemot de ”teknologiska deterministerna” tar ofta sitt avstamp i att de underordnar eller helt negligerar ekonomiska och sociala krafter (Boczkowski 2004:198-199, Preston 2001:36 och 108ff och Stevenson 2003:129).

Brian Winston har i *Media, technology and society. A history: From the telegraph to the Internet* (1998) utvecklat en modell som beskriver förutsättningarna för framgång hos en kommunikationsteknologi. Det första som krävs är någon form av (vetenskaplig) *kompetens*. För telegrafen var det bland annat elektricitet, magnetism, galvanometer och trådtelefoner. För den digitala kommunikationsteknologin är det en mängd saker som måste finnas, exempelvis logaritmer, transistorer, silikon och i fallet med Internet globala kommunikationsnätverk. Denna vetenskapliga kompetens måste i sin tur realiseras i någon form av teknologi som fungerar och detta är prototyper. Det mest kända exemplet på en tidig dator är ENIAC, en till omfånget enormt stor dator som upptog flera rum och hjälpte de allierade med avancerade beräkningar under andra världskriget.

När prototypen har utvecklats så måste det finnas ett *socialt behov* av uppfinningen. Det övergripande sociala behovet bakom de digitala medierna var hotet om atomkrig. Dels behövde man komplicerad teknologi för att styra sina egna missiler, dels behövde man göra det svårare för fienden att slå ut kontrollen över det egna försvaret. Därmed föddes idén om ARPANET, Internets föregångare, ur NATO:s militära behov.

En annan kommunikationsteknologi, telegrafen, har en helt annan historia då den växte fram samtidigt som järnvägen och ursprungligen användes för att minska risken för tågolyckor på enkelspåriga linjer (Winston 1998:9 se även Carey 1992:201-202 och Beniger 1986:25 och 219-226). Telegrafen (och telefonen) var viktig för utformandet av konceptet ”nyheter” (Innis 2004:74 och Giddens 1991:25) och det dröjde inte länge innan man började sända nyheter över telegrafen både till tidningar och till börsspekulanter. Då har också prototypen anpassats till specifika sociala behov och blivit ”uppfunnen”. Denna uppfinning krediteras till någon specifik person som lyckats omvandla tämligen oanvändbara prototyper till fungerande apparater. I fallet med telegrafen är ett känt namn Samuel Morse som förutom att han hade en teknologisk lösning också hade tagit fram ett språk för denna lösning, ett språk som sedermera blev standard.

Nästa steg på tidslinjen är *spridning* av uppfinningen. Här kommer Winston (1998) med en viktig iakttagelse. Liksom det finns ett socialt behov av uppfin-

ningen så finns det ett socialt behov av att minska eller lindra uppfinningens sociala konsekvenser, särskilt från dem som tjänar på de tidigvarande sakernas tillstånd (Croteau & Hoynes 2001:237, se även Bolter & Grusin 1999:67ff). Detta kallar Winston för "*the 'law' of suppression of radical potential*". Den lagen innebär att uppfinningens fulla potential inte kommer att uppnås eftersom det finns olika faktorer som av olika skäl förhindrar detta. Det är dessa sociala faktorer, repression och behov, som de teknologiska deterministerna riskerar att missa genom att utgå från potentialen hos teknologin och sedan säga att "så måste det bli" eftersom potentialen finns (se även Bardoel 2002:502). Alternativt förklara den utveckling som skett med att eftersom potentialen fanns i teknologin så blev det så. Det sociala är en del av förklaringsmodellen *både* när teknologin misslyckas och lyckas få genomslagskraft, ett resonemang närbesläktat med den konstruktivistiska synen på vetenskap.

Enligt Winston så var telegrafens största hinder ointresse från statligt håll där man inte insåg potentialen hos telegrafen. De digitala mediernas hinder låg i brister i programmeringsspråk, ointresse från industrin som inte såg någon större försäljningspotential i datorer, dessutom var militären inte särskilt intresserad av att sprida datorteknologin utanför de egna kretsarna.

Medieanvändning

Ett sätt att mäta framgång för en kommunikationsteknologis genomslagskraft är att se hur mycket den används. Användandegraden ger också möjlighet att avgöra om kommunikationsteknologin har någon, om än ringa, genomslagskraft. Därmed går det att lätta lite grand på reservationerna kring resonemangen kring kommunikationsteknologiers genomslagskraft. År 2003 hade 71 % av den svenska befolkningen i åldrarna 9 till 79 år tillgång till Internet i hemmet, vilket kan jämföras med 8 % år 1996 (Nordicoms Internetbarometer 2004).

Ser man till användandet av Internet så använder de flesta nätet för att söka information och skicka e-post. Så många som 40 procent av Internetanvändarna använder nätet till att inhämta nyheter (Nord 2002:152). Särskilt bland unga människor, en grupp som visar lite intresse för traditionella medier, verkar sökande efter nyheter på Internet vara omfattande (State of the Medias årsrapport 2005). Många har det som komplement till andra medier men det är ändock en källa till information. I början av 1990-talet var Internet en tämligen marginell företeelse. Inte förrän runt 1996-97 fick det någon större spridning[6]. Samtidigt som det är ett relativt nytt fenomen har det fått oerhört stor spridning på mycket kort tid. Antalet användare mångdubblades under senare halvan av

1990-talet (Hewson et al 2003:4). Aftonbladet.se hade under en månad 2002 nära 1,7 miljoner unika besökare på sin sajt (Hvitfelt & Nygren 2002:74). Tillväxttalen i cyberspace överträffar allting annat, för radion tog det 38 år att nå 50 miljoner människor, för TV:n tog det 13 år och för World Wide Web tog det 4 år. Antal nätplatser (webbadresser, inte webbsidor) fyrdubblades från 20 till 80 miljoner mellan juli 1997 och januari 2000 (Hylland Eriksen 2001:112 och 114). De platser i världen där ökningen har gått snabbast är de skandinaviska länderna och USA. Sverige har haft en ökning av Internetanvändning på 49 procent under åren 1996-99 och är ett av de mest Internettäta länderna i världen (Norris 2001:74). De förändringar som sker på Internet kan således få, i och med Internets stora utbredning, större genomslag i Sverige än i andra länder.

Definierande teknologier

Alla teknologier är inte lika viktiga för samhällsutvecklingen, beroende på bland annat den sociala nödvändigheten och ”the ’law’ of suppression” som nämndes tidigare. Med andra ord är vissa teknologier viktigare eller spelar större roll än andra. Bolter (1984:11) skriver att dessa viktiga teknologier är ”defining technologies”. En definierande teknologi omvälver alla aspekter av samhället, styr om tänkandet och blir en utgångspunkt för många idéer och metaforer. Alla teknologier har visserligen potentialen att vara definierande men i själva verket är det få som förtjänar att kallas det (Bolter 1984:10-11). Exempel på definierande teknologier är klockan, jordbruket, pengar, kunskapen att göra upp eld, att klä sig varmt och, enligt Bolter, datorn. Exemplen berättar olika historier men har samma grundpoäng: införandet av ny teknologi kan förändra sociala praktiker. Det behöver inte finnas någon uttalad avsikt med detta från början men det förtjänas att påpeka att det givetvis krävs att någon kraft för in den i praktiken. Ny teknologi uppfinner och introducerar inte sig själv.

Av dessa uppradade teknologier så kanske det bara är klockan som vi betraktar som en teknologi. Den tanken avslöjar mer om oss själva och vårt (av den industriella revolutionen präglade) sätt att tänka än om teknologin eftersom vi här bara betraktar mekaniska maskiner som teknologi. Bolter (1984:13) menar att en definierande teknologi omdefinierar människans roll i relation till naturen. Med den definitionen så är även de andra exemplen teknologier, även om

6. Deuze & Dimoudi 2002:96 föreslår för övrigt 1997 som startår för nätjournalistik.

de varit med i vår historia så länge att de kommit att betraktas som naturliga (Ong 1999: 98-100).

Digitala medier- en definierande teknologi?

Olika teknologier har olika utformning eller, som tidigare sagts, med Innis terminologi ”bias”. Vissa teknologier är viktigare än andra. Medier överlag har en viktig funktion i samhället och har på ett genomgripande och irreversibelt sätt ändrat grunden för symbolutbyte och produktion i den moderna världen (Thompson 1995:10). Frågan är om man dessutom kan kvalificera digitala medier som ”ett nytt betydande medium” eller en ”definierande teknologi”? Oavsett eventuellt svar på den i nuläget icke besvarbara frågan, eftersom teknologin är ung och inte har ”satt” sig än, kan man i alla fall konstatera att datorerna har satt igång teoretiska funderingar inom akademien. Endast några år efter sitt genomslag har Internet av olika tänkare tillskrivits en rad potentiella effekter och sociala konsekvenser (se bland annat Castells 1999:334 samt 2000:15, Slevin 2000:5 och Staples 2000:128). Hylland Eriksen skriver att begreppet ”informationssamhället” har förlorat sin betydelse eftersom det är en realitet (Hylland Eriksen 2001:18). I informationssamhället handlar inte allt om information, men informationsteknologi (främst i form av datorer) utgör en nyckelfaktor i alla typer av produktion. Detta oavsett om man sitter i kassan på Ica, jobbar i en bilfabrik (Hylland Eriksen 2001:25) eller arbetar som journalist. Bolter i sin tur skriver så här om datorn:

> As a calculating engine, a machine that controls machines, the computer does occupy a special place in our cultural landscape. It is the technology that more than any other defines our age (Bolter 1984:8-9).

Castells kallar det innevarande paradigmet för Informationsåldern. Utifrån Bolters resonemang skulle man kunna titulera den Datoråldern. Det finns många olika in- och utgångar i ämnet. För att summera det hela med Innis terminologi: När kunskapsdistributionen ändrar teknologiska förutsättningar så ändras också essensen/*biasen* i kunskapsdistributionen och med den mycket annat. Genom att studera essensen/*biasen* i kunskapsdistributionens teknologiska förutsättningar kan man således uttala sig om sannolika konsekvenser av denna. Och för att lägga till Bolters definierande teknologier: I vissa enstaka fall är bytet av teknologi revolutionerande för den mänskliga existensens villkor.

Den digitala teknologin kan omdefiniera en rad mänskliga relationer, journalistiken inkluderad.

Kommunikationsteknologiers olika karaktärsdrag

Inget innehåll slipper ifrån karaktären på det medium i vilket det framförs eftersom formen påverkar innehållets utformning. Nyhetsmedier är den plats där mycket av journalistiken bedrivs. Gemensamt för nyhetsmedier är att en stor del är massmedier och därmed i viss utsträckning är låsta i massmediernas logik. Den analoga massmediemiljön har haft karaktären av att vara enkelriktad, offentlig, samtidig och med innehåll från en stor, dyr och komplex organisation (se Hadenius/Weibull 1999:15, Severin/Tankard 2001:4). Thompson (2001:40-45) har en mer detaljerad beskrivning och väljer att dela upp karaktäristiken för masskommunikation i fem delar. Den *första* karaktäristikan handlar om att det måste finnas en teknisk och en institutionell apparat för att kunna producera och sända innehåll. Den *andra* karaktäristikan handlar om vad Thompson i original kallar ”commodification of symbolic forms” det vill säga en varufiering av medier och deras innehåll. Den *tredje* karaktäristikan är att produktion och konsumtion av ”symbolic forms” sker i skilda kontexter. Det vill säga att det finns en medieindustri som producerar innehåll för exempelvis olika hushåll. Den *fjärde* karaktäristikan är att massmediet utökar tillgängligheten för ”symbolic forms” i tid och rum. Med andra ord kan man vara på en annan plats och vid en annan tidpunkt än då själva händelsen inträffar eftersom mediet ”fryser” händelsen i tid eller agerar som förlängning av människans sinnen i rummet. Den *femte* och sista karaktäristikan är att masskommunikationen förutsätter någon form av offentlighet för att en stor publik skall kunna ta del av den. Dessutom skall den vara tillgänglig för alla som har teknisk apparatur för att ta del av den. Man kan också tillägga att vart och ett av de olika uttrycksformerna skrift, ljud och bild har haft varsina distributionsformer i olika medieteknologier, nämligen tidning, radio och TV.

Från överföring till… vad?

Masskommunikationen har historiskt haft de karaktärsdrag Thompson (2001) listar och i förlängningen präglat den verksamhet, däribland journalistik, som bedrivs i massmedier. Några karaktärsdrag kommer troligen att vara kvar: exempelvis att det måste finnas en teknisk apparatur för att producera och distribuera innehåll och att denna verksamhet kommer att ha kommersiella drag.

De tre sista karaktärsdragen har dock fått en ny miljö i och med övergången från analoga till digitala medier.

Digitalisering

Digitalisering innebär att innehållet översätts från en analog till en digital symbolmiljö där innehållet egentligen är algoritmer men presenteras som exempelvis bokstäver, bilder och ljud i användargränssnittet. Allt innehåll i digitala medier är binärt (Burnett & Marshall 2003:31). Digitala symboler är så kallade diskreta enheter som siffror eller ord och är baserade på antingen/eller. En siffra är antingen 3 eller 4 och ett är ord är antingen ett ord eller ett annat. Analoga budskap däremot är baserade på mer eller mindre: de är kontinuerliga (Meyrowitz 1985:97 se även Shyles 2003:46ff och 120). Ett tydligt exempel på detta är skillnaden mellan analoga och digitala klockor där visaren på en analog klocka rör sig kontinuerligt framåt och siffrorna på en digital växlar över från en enhet till en annan.

Denna *digitalisering* av innehållet är något som enligt McQuail (2000:118 se även Rafaeli & Newhagen 1996) förmodligen mer än något annat kännetecknar den nya medieteknologin. Digitaliseringen får konsekvenser som är igenkännbara i termer av *interaktivitet* och *konvergens*. Digitaliseringen får också konsekvenser för innehållets rumsliga och tidsliga aspekter. Denna förändring av tids- och rumsaspekterna är möjlig eftersom andra förutsättningar gäller i den digitala världen jämfört med den analoga. De linjära och rumsliga bojorna hos det analoga mediets berättarstruktur (Gunter 2003:86) och sändarens tyranni över mottagaren upphör (Rafaeli & Newhagen 1996) samtidigt som andra bojor och tyrannerier troligen uppstår. Deuze (2003:220) menar att de nya formerna av interaktivitet underminerar den moderna journalistikens dogm ”vi skriver, du läser” och att detta även kan påverka vissa värderingar och ideal.

Införandet av telegrafen innebar att det blev skillnad mellan kommunikation som innehåll och kommunikation som transport. Tidigare hade innehållet i kommunikationen varit bunden till papper eller personer. Denna kommunikation hade inte varit möjlig att transporteras snabbare än föremål kan förflyttas fysiskt vilket vid tiden för telegrafens införande var häst, järnväg och ångbåt. Genom telegrafens införande frigavs kommunikationen från den fysiska transporten (Carey 1992:203, Mumford 1963:239 och Thompson 2001:190). Andra konsekvenser av telegrafens införande var, enligt Carey (1992:202 se även Dahlgren 1996:63-64), att språket, kunskapen och själva medvetandet förändrades. Thompson (2001:46-47) argumenterar för att rum och tid kopplas från varan-

dra på så sätt att distansering i rummet inte längre kräver distansering i tid. Konsekvensen av detta är att individer också upplever rummets och tidens kännetecken annorlunda. Det digitala mediet väcker liksom telegrafen frågor kring rums- och tidsuppfattningar här exemplifierat med begreppen *obegränsat med utrymme* och *kontinuerlig publicering*.

Obegränsat med utrymme

En av de saker som präglat journalistik är brist på tid därför att man har deadline att hålla eftersom man i regel har en periodicitet i tjugofyratimmars intervall och brist på utrymme därför att man har ett begränsat antal sidor i tidningen eller en begränsad sändningstid i etermedierna. Bristen på tid verkar inte bli mindre i en digital mediemiljö. Däremot verkar det, till skillnad från de analoga medierna, finnas *obegränsat med utrymme* (Kawamoto 2003:70, Pavlik 2001:29). En papperstidning består en given dag av ett visst antal sidor. En webbaserad upplaga av samma tidning har ett potentiellt obegränsat utrymme. En TV- eller radiosändning via Internet behöver inte pressas in i en på förhand uppgjord tablå. Innehållet, oavsett när det publicerats första gången, ligger på samma fysiska ställe. Det finns möjlighet att själv interagera med innehållet och klicka sig fram. Detta innebär i sin tur att man som användare kan välja att se ett specifikt innehåll vid den tidpunkt man själv vill.

Kontinuerlig publicering

I de digitala medierna finns inte en given publiceringspunkt på samma sätt som i de traditionella medierna. En webbplats kan uppdateras när som helst och från vilken plats som helst (Hall 2001:55). I TV-tablåerna framgår det flera veckor i förväg när nyheterna sänds. Tidningen har pressläggningstid, så kallad deadline, vanligtvis en gång per dygn. Visst sänder nyhetsprogrammen extrasändningar och tidningar ger ut extraupplagor när det händer något utöver det vanliga. Men det är fortfarande *extra*sändningar och *extra*upplagor, det vill säga utöver det ordinarie, utanför det schema som är invant och återkommande. På en webbsida finns varken ordinarie eller extrasändningar. Det finns ingen tidpunkt, deadline, där det är stopp för nytt material (Seib 2001:142). Nyheten rapporteras samtidigt som den händer (Burnett & Marshall 2003:166, Kawamoto 2003:70) i ett medium som rör sig med ljusets hastighet (Hall 2001:144 se även Manovich 2001:100 och Schultz 2000:209).

De olika författarna försöker fånga essensen i nätjournalistiken med metaforer. En sådan är att man gått från 24-timmars till 24-minuters nyhetscykel. Att

det är deadline varje minut (Kovach & Rosenstiehl 1999:89), eller att det alltid är en deadline (Seib 2001:142). Kontentan av det hela är att förutsättningarna för publiceringsrytmen (Hvitfelt et.al. 2002:133f) oåterkalleligen förändras i online-världen vilket innebär andra villkor för journalistiken men det återstår att se om det får återverkningar på journalistikens ideal. Samtidigt finns det de som menar att även om konsumenternas beteende förändras så kommer nyhetsproduktionstempot, trots allt, inte att förändras (Alström & Hedman 2002b:116).

Den digitala informationens flyktiga och omredigerbara karaktär

Ett relaterat fenomen till ständig deadline är möjligheten att ändra i information efter att den blivit ”sänd”. Efter en deadline så kunde man inte ändra i innehållet i en papperstidning eftersom information blivit distribuerad. På Internet går aldrig informationen iväg på samma sätt eftersom användaren går till webbsajten och tar del av informationen där. Vilket också innebär att kommunikation inte är ”samtidig” vilket den var tidigare.

Det är mycket lätt att ändra på en webbsida så att det som stod där ena minuten inte finns kvar nästa. Ett exempel på detta är aftonbladet.se:s publicering av ett falskt vittnesmål av en nattklubbsbrand den 22:a februari 2003 som nämndes i det inledande kapitlet. Om man går in och letar efter den falska artikeln på aftonbladet.se så hittar man, i bästa fall, en icke fungerande länk med rubriken ”Svensk berättar om infernot”. Om man inte har gjort en utskrift eller skärmdump så är det omöjligt att avgöra om och hur informationen har förändrats. Digital text är inte beständig på samma sätt som analog. Tryckt text förblir sig själv, elektronisk text ersätter sig själv (Joyce i Bolter och Grusin 1999:44). Den empiri som finns tillgänglig är mot amerikansk botten och visar tydligt att sajterna byter ut artiklar och även innehållet i artiklar och mindre än 30 procent av nyheterna ser likadana ut under hela dagen (State of the Medias årsrapport 2005).

Det närmaste som de analoga medierna kommer detta fenomen är Thompsons fjärde karaktärsdrag att massmedierna ökar tillgängligheten till information över tid och rum. Det vill säga att informationen ”fryses”. Detta drag kännetecknar Internet också men vänds samtidigt upp och ned eftersom det inte finns något rum i traditionell bemärkelse och att tiden inte är lika linjär. Informationen fryses i tid och rum men den är ganska lätt att tina upp och ge ett annat utseende eller att ta bort helt. Detta beror bland anant på att information inte distribueras i traditionell mening utan finns kvar hos producenten. Det beror

också på att informationens grundkomponent är ettor och nollor i en dator snarare än bokstäver på papper eller en film på ett magnetband.

Förändrade kommunikationsmönster

Det finns många bud om hur förändringen i kommunikation skall åskådliggöras (se exempelvis Bardoel 2002, Dahlgren 1996, Rafaeli & Newhagen 1996). Här utgår jag ifrån Bordewijks och Van Kaams (McQuail 2002:114-124) modell som illustrerar hur övergången från en analog till en digital telekommunikation och datorteknologi förändrar förutsättningarna för olika kommunikationsmönster (Figur 2.1).

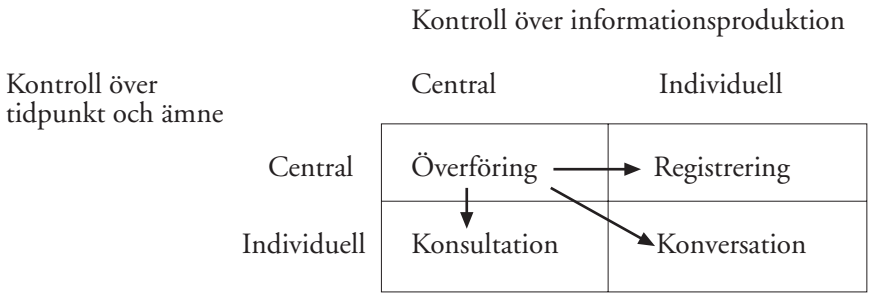

Figur 2.1 Bordewijks och Van Kaams modell för kommunikationens förändrade grundstruktur från analog till digital mediemiljö.

Figuren är organiserad dels efter vem som har kontroll över informationens lagring (rumsdimension) och dels efter vem som bestämmer när och vad man skall exponera/exponeras för (tidsdimension). Det kan antingen vara en central källa vilket är den traditionella sändaren i kommunikationsmodeller, eller en individuell källa vilket är mottagaren i traditionella kommunikationsmodeller. Som synes finns fyra tänkbara kommunikationsmönster i den digitala mediemiljön: överföring (i original allocution), konsultation (consultation), konversation (conversation) och registrering (registration). Pilarna visar på skiftningar i kommunikationsmönster från en analog till digital mediemiljö.

En för nätjournalistiken i nuläget intressant egenskap hos de nya medierna går under benämningen ”interaktivitet”. Det finns en hel del skrivet där det konstateras att interaktivitet är en karaktäristika hos de digitala medierna. Det skall samtidigt påpekas att interaktivitet inte är något nytt för Internet (se Rafaeli & Sudweeks 1997) – tvärtom är det en förutsättning för kommunikation överhuvudtaget. Däremot är det nytt att olika former av interaktivitet kan samlas inom

ramen för ett och samma medium. Med interaktivitet menas att det finns någon form av kommunikation mellan sändaren och mottagaren och att det dessutom i regel är önskvärt att båda deltagarna kan vara med och utforma formen för och innehållet i kommunikationen. Interaktivitet är ett kärt begrepp där ingen allmänt vedertagen definition har utkristalliserats (se bland annat Dahlgren 2002:27-28, Burnett/Marshall 2003:153, Castells 1999:334, Hall 2001:14, Kawamoto 2003:70, McQuail 2000:127, Pavlik 2001:3, Rafaeli & Sudweeks 1997 Seib 2001:113-114, Severin/Tankard 2001:4, Slevin 2000:79, Steuer 1992:84ff, Stevenson 2002:185 samt Thompson 2001:108f). Överlag så är man inte särskilt överens om vilken kommunikation som skall räknas som interaktiv. Skall den vara i realtid? Hur skall kommunikation med datorer räknas? Skall den traditionella överföringen inkluderas? Framförallt verkar skiljelinjen gå i synen på interaktivitet mellan dem (Rafaeli, Schultz, Sudweeks och Steuer) som kommer från en interpersonell bakgrund och dem (McQuail och Severin/Tankard) som kommer från överföringsskolan. De förstnämnda vill inte kalla exempelvis e-post för interaktiv eftersom det ligger långt ifrån ett muntligt samtal ansikte mot ansikte. De sistnämnda vill kalla e-post för interaktiv eftersom det är mer interaktion än i den traditionella överföringen.

En övergripande och den för nätjournalistik mest fruktbara lösningen jag hittat är den modell som redovisas i figur 2.1 eftersom konstruktörerna bakom den inte gör misstaget att ställa överföring mot konversation utan har med fler variabler också. I denna avhandling namnges interaktiviteten efter kommunikationsmönstren i Bordewijk och Van Kaams modell.

Överföring är klassisk överföring mellan sändare och mottagare vilket framförallt kännetecknat etermedierna. Sändaren äger innehållet och bestämmer vad som skall sändas och när det skall sändas. Exempel på detta är den statliga televisionen när det bara fanns en kanal och videon ej var introducerad. De analoga medierna tillåter sändaren att nå en stor mängd användare, medan användarna har betydligt svårare att nå sändaren. Det vill säga en-till-många kommunikation eller *överföring*. Visserligen har man kunnat ringa och skriva brev till producenter men det har skett utanför ramen för mediets användargränssnitt. Överföringsinteraktiviteten präglas av att den, i den mån den existerar, är väldigt ringa. Det rådande kommunikationsmönstret var en-till-många. Med fler kanaler så fanns det annat innehåll att välja mellan men respektive sändare valde ändock vilket innehåll och vid vilken tidpunkt man skulle sända. Med införandet av videoapparaten så försköts lite av makten till mottagaren som nu kunde banda program och se dem när person själv hade tid. Detta är historia enligt

Bordewijk och Van Kaam och menar, vilket pilarna visar, att kommunikationsmönstren istället går mot konsultation, konversation och registrering.

Konsultation innebär att informationen finns centralt men att den enskilda individen själv kan välja när och vad man skall exponera sig för. Talande exempel på detta är exempelvis bibliotek och databaser där informationen är samlad centralt men man själv kan välja vad man vill läsa och när. Även den traditionella dagstidningen har drag av konsultation eftersom man kan välja när man vill läsa den och man behöver inte heller läsa allt. I det traditionella etermediet har sändaren bestämt vid vilken tidpunkt och i vilken ordning information skall presenteras. Mottagarens val har varit att antingen följa detta eller stänga av. Konsultation är också ett utmärkt exempel på hur dagens nättidningar fungerar. Man går själv in när man vill och tar del av den information man vill men informationen finns hos tidningen. Här kommunicerar många-till-en. Användaren kan inte välja hur innehållet skall se ut men kan välja vilket innehåll den skall exponeras för och vid vilken tidpunkt.

Eftersom det inte finns något ”utrymme” på Internet så öppnar det för möjligheter att berätta mer och berätta det mer komplext. Hyperlänkar innebär att man kan hänvisa användaren till tidigare internt publicerat material eller externt till originalkällorna (Deuze 2003:212). Man kan också spara äldre material som görs sökbart för användaren. Allting ligger lika nära eller lika långt ifrån varandra. Detta innebär att man kan koppla ihop nya artiklar eller inslag med gamla utan att stjäla utrymme från andra inslag eftersom det inte finns ett utrymme att konkurrera om på samma sätt som i de analoga medierna. Därmed kan det sägas att Internet har en *arkiveringsfunktion* (Dahlgren 1996:66 och 2002:28, Hall 2001:37) som görs tillgänglig genom den konsultativa interaktiviteten. Dock så skall denna arkiveringsfunktion också ses i ljuset av möjligheten att ta bort och förändra information.

Manovich (2001:61) påpekar mycket riktigt att detta hyperlänkande *inte* är frågan om att användaren bygger ihop information själv utan snarare följer i förprogrammerade sökvägar definierade av avsändaren. Detta är en högre grad av interaktivitet än överföringsinteraktiviteten men det är ändå inte riktigt längst ut på interaktivitetens måttstock, där konversation ligger.

Konversation innebär att båda parter kan påverka tidpunkt och innehåll i kommunikationen. Exempel på detta är en vanlig konversation eller ett telefonsamtal det vill säga en-till-en kommunikation. Det är också möjligt att många deltar i konversationen på exempelvis ett forum och då blir det följaktligen många-till-många kommunikation som är den korrekta termen. Det är också

tänkbart att exempelvis en tidningsläsare är med och påverkar hur innehållet i en artikel formas under nyhetsdagen.

Registrering innebär att informationen finns hos individen men att sändaren kan hämta vilken information den vill när den vill. Ett annat ord för detta är övervakning. I en analog mediemiljö har denna form av kommunikation inte varit möjlig. I en digital mediemiljö däremot kommunicerar datorerna med varandra. Sändaren har i och med detta en del information om användaren bakom datorn. Andra exempel på detta fenomen är olika former av elektroniska kort som man använder när man handlar i affärer där matvarorna som inhandlas kopplas ihop med tidpunkt och plats för inköp samt vem som gjort det. De betydligt mer analoga sedlarna omöjliggör detta. I den digitala mediemiljön handlar det om många-till-en kommunikation igen utan att man för den skulle behöver vara medveten om att den äger rum. Detta utbyte av information är ett bra exempel på registrativ interaktivitet.

Enligt Bordewijk och Van Kaam går kommunikationsmönstren bort från överföring men det innebär inte att överföring omöjliggörs på Internet. Tvärtom, alla nämnda former av kommunikation är möjlig inom ramen för ett och samma medium. Därmed är också olika grader och former av interaktivitet möjliga. Detta kan vara en förändring som kan få stora konsekvenser.

Bolter och Grusin (1999) ser medier som en funktion av antingen *immediacy* eller *hypermediacy*. Båda är diametrala manifestationer av samma önskan: att gå förbi representationens begränsning och uppnå det verkliga (Bolter och Grusin 1999:53). *Immediacy* är då mediet blir transparent, i bemärkelsen osynligt, och ger en känsla av att ge verklig närvaro. Exempelvis direktsändningar i TV är ett uttryck för detta. Likaså är fotografiet mer transparent än målningen eftersom fotografiet tar bort målaren som agent för förmedlingen av verkligheten. Inte desto mindre är mediet där mellan användaren och verkligheten. Detta synsätt korresponderar väl med överföringstänkandet och journalistik som spegling av verkligheten. Det finns en sann bild av verkligheten och den förmedlas/överförs från verkligheten till publiken utan större problematiska störningar på vägen.

Hypermediacy är då det är oerhört tydligt att det är ett medium mellan verkligheten och användaren. Om *ett* fotografi är transparent så gör en rad olika foton tagna ur olika situationer men satta inom samma ram, det vill säga ett fotomontage, mediet väldigt tydligt (Bolter och Grusin 1999:38). En bild av en person i ett teveprogram kan misstas för ”omedierad” verklighet men om fyra personer är infällda i bild samtidigt utan att befinna sig på samma fysiska plats

blir medieringen uppenbar. Detta gör också att det finns andra strukturella förutsättningar som borde uppmärksamma användaren på att det hela är en konstruktion och att det därmed finns fler än ett perspektiv på sakernas tillstånd. Närheten till verkligheten via hypermediacy åstadkoms genom att erbjuda många olika medieformer och perspektiv (Bolter och Grusin 1999:53). Detta är att erbjuda användaren flera olika (inom vissa parametrar) valbara vägar till verkligheten, vilket avspeglas i de konsultativa och konverserande kommunikationsmönstren. Av detta följer att verksamhet som bedrivs i konsultativ och konverserande medieform har potential att upplevas som mer "konstruerad" än överföringskommunikation.

Konvergens

Ett tydligt karaktärsdrag hos de nya digitala medierna är konvergens. Däremot är det mindre tydligt och entydigt vad konvergens är. Beskrivningar av fenomenet konvergens finns att hitta bland annat hos Burnett & Marshall (2003:153), Castells (1999:334), Kawamoto (2003:70), Pavlik (2001:38), Severin & Tankard (2001:4), Seib (2001:6 och 121), Sjöberg (i Dahlgren red. (2002:kap 2) och Stevenson (2002:184).

Det som generellt skrivs om konvergens är att det är nytt och specifikt för de digitala medierna. Samt att det kommer att få, hittills, oförutsedda konsekvenser inom sättet att förmedla nyheter och hur ägandet av dessa distributionskanaler kommer att se ut. Eli Skogerbø (se även Kawamoto 2003:63-72 för en liknande beskrivning) delar upp konvergensen i tre delar: *nätverkskonvergens*, *servicekonvergens* och *marknadskonvergens* (Nordicom review 1, 1998).

Nätverkskonvergensen handlar om att den rent tekniska överföringen nu befinner sig inom ramen för samma medium. Den mänskliga kommunikationen oavsett om denna är muntlig, skriftlig eller bildlig kan sammanföras inom ramen för ett enda digitalt kommunikationssystem. Detta kan också kallas för apparatkonvergens (Ehnlund i Hvitfelt & Nygren 2002:120). Kommunikationen inom detta system sker i realtid och är (potentiellt) globalt. Det är också denna typ av konvergens som undersöks i avhandlingen. Med konvergensen följer också att alla olika typer av medieapparater är funktionellt likvärdiga och att det inte finns någon principiell skillnad mellan en mobiltelefon, en digital TV och en persondator eftersom alla är uppbyggda av samma grundkomponenter: en dator med programvara, telekommunikationsteknik och en skärm för presentation (Hvitfelt & Nygren 2002:120). Även om konvergensen är tekniskt

möjlig verkar den inte ha fått något större genomslag i praktiken (State of the Medias årsrapport 2005).

Servicekonvergensen inkluderar den rent teknologiska konvergensen men tar också hänsyn till vilka konsekvenser detta får för olika tjänster. Att kommunikationen samlas inom ramen för samma medium torde, över tid, innebära att presentationen av nyheter kommer att se mer och mer lika ut oavsett vilken kanal man använder sig av. Vilket i sin tur komplicerar att äga och driva en radiostation, en TV-station och en tidning om innehållet ser likadant ut i alla kanaler (Seib 2001:xi). Å andra sidan så finns det stora samordningsvinster att göra när samma innehåll kan distribueras på olika sätt.

Marknadskonvergensen, slutligen, handlar dessutom om de ekonomiska processerna. Tidigare åtskilda verksamheter går ihop under ett och samma tak. Exempel på detta är att General Electric ägde NBC och sedermera sålde det till Microsoft. Tidigare skilda medieindustrier som telefon, radio, Internetuppkoppling och television levereras av samma firma (Croteau & Hoynes 2001:4 och 136).

Sammanfattningsvis

I detta kapitel har det klargjorts att kommunikationsteknologier påverkar mänsklig verksamhet men i vilket sammanhang och i vilken utsträckning denna påverkan sker är avhängigt en rad faktorer. Ett ofrånkomligt faktum är att kommunikationsteknologier konstituerar byggstenarna till symbolmiljöer och symboliskt innehåll och därmed, i förlängningen, påverkar hur människor tänker och agerar. Några av egenskaperna hos digitala medier kommer att ligga till grund för den fortsatta analysen: omprogrammerbarhet, ständigt flöde av information, stort utrymme och förändrade kommunikationsmönster. Detta är ena halvan av den teoretiska ansatsen. Den andra halvan som denna teori skall möta och stötas mot består av journalistiska villkor, normer och ideal.

3. Journalistik i digitala medier

Avhandlingens andra teoretiska ben utgörs av journalistikens villkor och ideal. I detta kapitel ges en genomgång vad som har kännetecknat den traditionella journalistikens villkor och ideal samt vilka förändringar som kan skönjas i och med övergången till nätjournalistik.

Pavlik (2000:236) argumenterar för att journalistiken har en viktig roll att spela i den digitala nätverkande världen men att denna roll fortfarande håller på att ta form. Kopper et al (2000:511) hävdar att nätjournalistik inte är ett specifikt och definierat fält. Tvärtom verkar begreppet ”journalistik” självt suddas ut och blir svårare att definiera (se exempelvis Dahlgren 1996) och med det förändras även synen på de som utövar yrket. En studie (Deuze & Dimoudi 2002) visar att nätjournalister betraktar sin yrkesroll som att stimulera publiken att vara aktiva deltagare i de dagliga nyheterna. Deuze (2003:206-207 se även Deuze & Dimoudi 2002:95) tar upp tendensen bland yrkesverksamma journalister och forskare att betrakta nätjournalister som ”a new breed” som skiljer sig markant från andra typer av journalistik. Journalistik på Internet värderas inte särskilt högt av journalister i jämförelse med traditionella nyheter (Alström & Hedman 2002b:112). Samtidigt verkar journalistrollen förändras och fler färdigheter krävs av den som vill arbeta som journalist (Alström & Hedman 2002b: 67 och 90). Mark Deuze (Deuze 2003:216) argumenterar för att förändringarna inte är någon mindre ändring av journalistiken utan att den kommer att förändras som helhet.

Den traditionella journalistikens villkor

Förändringarna i kommunikationsteknologi kommer att påverka journalistiken som har att anpassa sig till vilka medier den distribueras genom men det är inte de enda villkorande faktorer som påverkar vilka ämnen som bevakas och inte bevakas, vilka händelser som lyfts fram och hur de lyfts fram samt vilka händelser som inte ser offentlighetens ljus. Det är skillnad, med Tuchmans metafor (Tuchman 1978:21f), på ett nät där vissa saker fångas och andra inte och en filt som inte har några hål och där allt fångas.

Denna avhandling tar sin utgångspunkt i den specifika faktorn kommunikationsteknologi men det finns andra saker som påverkar den journalistiska konstruktionen och dess förmåga att fånga olika ämnen. Varken nätjournalistik eller annan journalistik produceras i ett vakuum (Scott 2005:93). Shoemaker och Reese (1996 se även McQuail 2000:184 och 248-250) har gjort en förtjänstfull sammanställning av den forskning som gjorts kring vad som påverkar innehållet i medier (se figur 3.1). Grundpoängen är att, det i dagsläget, finns en rad strukturella, organisatoriska, individuella och andra förutsättningar som påverkar journalistikens utformning och att dessa faktorer hänger ihop och samverkar.

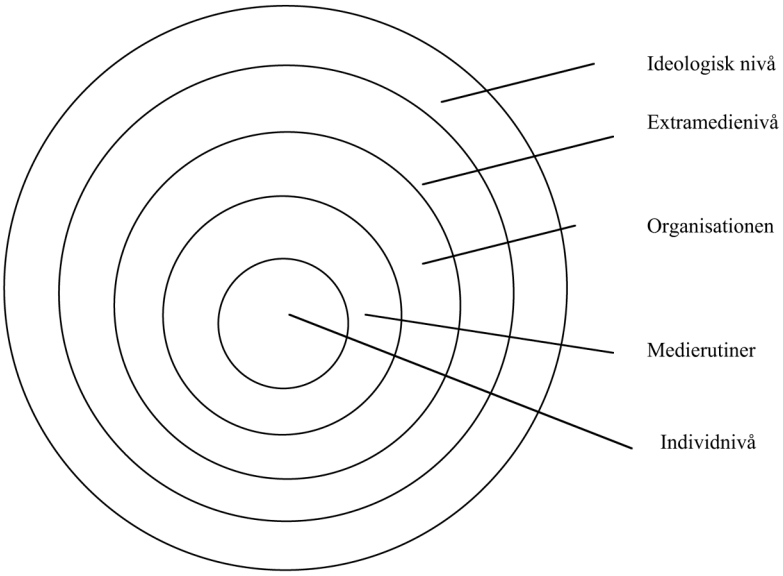

Figur 3.1 Olika nivåer som påverkar vilket medieinnehåll som blir producerat och hur det kommer att gestaltas (efter Shoemaker & Reese 1996)

Individnivå

På individnivån är det följaktligen individer som påverkar vilka händelser som blir nyheter och hur innehållet utformas och det är en av grindarna som innehållet skall passera innan det är färdigt för publicering. Vad gatekeepern väljer att släppa igenom eller stoppa beror i denna förklaringsnivå på vem som sitter och vaktar grinden. Dessutom finns det flera lager av grindar och grindvakter mellan händelsen och nyhetsmediet beroende på hur långt bort i världen händelsen inträffar i form av exempelvis nyhetsbyråer (se Hadenius & Weibull

1999:338 och även White i Tumber 1999:67 och samma författare i Berkowitz 1997:63-72).

Shoemaker & Reese (1996 63-103) lyfter fram en rad faktorer som kan spela in när ämnen väljs och hur det skrivs om dem. Exempel på detta är, enligt Shoemaker och Reese (se även Hadenius & Weibull 1999:350-367), kön, etnicitet, sexuell läggning, utbildning, bakgrund, värderingar, tro, politisk tillhörighet och syn på yrkesroll. Dessa bakgrundsfaktorer påverkar vad som förblir synligt och dolt utifrån den enskilda journalistens sociala tillhörighet och vad som i förlängningen har möjlighet att bli ”nyheter” (Tuchman i Boyd-Barret & Newbold 1995:295).

Vilken syn man har på journalistyrket visar sig i olika självsyn mellan pedagoger och nyhetsjägare där de förstnämnda betonar förklaringar och sammanhang och de sistnämnda raka nyheter. Detta avspeglar också de olika gruppernas utbildning och självsyn där de förstanämnda (i regel journalisthögskola) ser journalistik som ett intellektuellt yrke och de sistnämnda (i regel självlärda) ser det som ett praktiskt yrke som kräver praktiska färdigheter (Löfgren-Nilsson 1999:102-103). I och med professionaliseringen[7] så ställer man upp explicita och implicita regler, även om dessa är föremål för diskussion, om vad som kännetecknar professionen. De som gör anspråk på professionen men inte uppfyller reglerna såsom de är definierade får benämningar som ”charlataner” av de med definitionsmakten (Singer 2003:140ff). Detta gäller för olika professioner i samhället där vissa professioner kräver en licens, exempelvis läkare, för att man skall ha full rätt att annonsera sig som en medlem av professionen. Olika typer av kurser, diplom, belöningar och bestraffningar är andra sätt att definiera vad som kännetecknar professionen.

Till individnivån kan man också tillägga ett annat fenomen, som lätt faller mellan de individuella och strukturella stolarna, nämligen gruppdynamik och gruppåverkan. Grupptillhörighet kan innebära att människor konformerar sitt beteende och tänkande så att det skall passa in i gruppens. Detta har påvisats i en rad tidiga studier av Asch och Sherif (Helkama 2000:58, 223, 229-232, Severin & Tankard 2001:186-189[8]). Översatt till produktionen av nyheter så måste man

7. Ordet profession kan vara svårt att använda på journalistiken eftersom det som är utmärkande för andra professioner exempelvis förkunskapskrav inte gäller för journalister (Singer 2003:143)

förutom individer också ta hänsyn till vilken grupp dessa individer ingår i (se Shoemaker i Tumber 1999:75 och i Berkowitz 1997:60).

Medierutiner

Rutiner handlar om hur man jobbar med innehåll oavsett vilka individer eller grupper av individer som är inblandade. Här är gatekeeperbegreppet ett talande exempel. Om det på individnivå handlar om *vem* som är gatekeeper eller vem som omger gatekeepern så handlar det om att det *alltid* finns en gatekeeper på medierutinnivån och oavsett vem som sitter på denna plats så kommer vissa saker att ha större chans att bli nyheter än andra.

Det är även utmärkande för nyhetsjournalistiken att det finns en återkommande deadline och ett begränsat utrymme (Löfgren-Nilsson 1999:180) och för en tidning är dygnet den självklara tid (Löfgren-Nilsson 1999:182) mot vilket arbetet definieras och tidningen uppdateras en gång var tjugofjärde timme. För att hålla deadline behöver det finnas en viss effektivitet. Den journalistiska effektiviteten handlar (Löfgren-Nilsson 1999:19 se även Seelig 2002) om att fördela tre resurser: bemanning, spaltutrymme och produktionstid för att hålla deadlines. Detta leder i sin tur till olika prioriteringar av vad som skall vara med respektive sållas bort. Vad som sållas bort respektive tas med i medierna beror på en rad faktorer (Shoemaker & Reese 1996:110 och 130-132 se även Hadenius & Weibull 1999:343).

När valet gjorts av vilka händelser som skall passera gaten och bli nyheter och följaktligen också vilka som kasseras sker steg två, vilket är utformandet av nyheten. En nyhet kommer att berättas på vissa specifika sätt. Exempelvis att skriver man så att det viktigaste kommer först (Shoemaker & Reese 1996:109-110) vilket hänger samman med telegrafens införande. Risken för brott på linjen var så stor att man tog det viktigaste först för att vara säker på att få med det. Innehållet i nyhetsmedierna dramatiseras även genom olika berättartekniker så det blir mer lockande för publiken (Strömbäck 2000:158-160, Peterson & Carlberg 1990:96-97). Dessutom kan tilläggas att olika medier kommer att ta upp olika nyheter beroende på exempelvis vilka nyhetsbyråer man har tillgång till samt om det finns rörligt bildmaterial (om det är TV). Den principiella poängen är att det

8. Se även Milgram 1975 och Browning 1993 för beteende anpassat efter kontextuella situationer.

finns vissa väletablerade rutiner som medierna jobbar efter som har en högre abstraktionsnivå än individers och gruppers tycke och smak.

Organisationen

Den mellersta nivån i Shoemaker och Reese modell är organisationsnivån som handlar om hur nyhetsproduktionen är organiserad (Shoemaker & Reese 1996:142-143). Detta är också den sista medieinterna nivån, de två följande nivåerna finns utom organisationens omedelbara kontroll. I grund och botten handlar det om vilka mål man har med verksamheten och hur man ser till att dessa efterlevs. Breed (i Tumber 1999:79) menar att alla nyhetsproducenter har någon form av policys vare sig de erkänner det eller inte. Den centrala frågan, menar Breed, är hur effektivt policyn kan genomföras. Andra epitet på samma fenomen är social kontroll, disciplinering eller socialisationsprocess. Detta förekommer också i andra typer av grupper med den skillnaden att den sociala kontrollen inte med nödvändighet är kopplad till organisatoriska mål. Man kan också kalla det för yrkessocialisation (Angelöw & Jonsson 2000:90) för att skilja det från andra socialisationsprocesser.

Ett exempel på en pågående policyändring är förändringen av den organiserande principen i medievärlden från publicistiska ideal till kommersiella. En genomgående trend, vilken också kritiseras (se Croteau & Hoynes 2001 för en gedigen sammanställning), är att det journalistiska innehållet betraktas som vilken produkt som helst. Huvudsaken är inte om det är sant eller relevant utan att det säljer. Är ledstjärnan främst att tjäna pengar som vilket företag som helst eller ser man det som sin uppgift att förse demokratins invånare med korrekt och relevant information? Två helt olika och i grund och botten svårförenliga organiserande principer som kommersiella medier skall försöka leva upp till samtidigt (Croteau & Hoynes 2001). Om den organiserande principen övergår från att vara exempelvis ”att berätta sanningen” till ”att sälja” får detta naturligtvis konsekvenser för hur slutresultatet i den publicerade produkten ser ut. Det får också konsekvenser för vilka typer av medarbetare som anställs och relationen mellan exempelvis annonsavdelningen och den övriga redaktionen. Det talar också om för medarbetarna vilka typer av material som uppmuntras eller inte.

Extramedienivå

Extramedienivån är den första medieexterna nivån. Det är en aningen otymplig direktöversättning till svenskan men den behandlar faktorer som kan påverka

medieinnehållet som är utanför medieorganisationen. Detta är källor, annonsörer, organisationer, publik, konkurrenter, regering och det ekonomiska klimatet i allmänhet. Här ryms också den kommunikationsteknologi som medieinnehållet framförs i (Shoemaker & Reese 1996:175). Det skall dock återigen påpekas att denna aspekt inte beaktas särskilt mycket i forskningen.

Källor har stor påverkan på vad som publiceras eftersom medieorganisationer inte kan ta reda på allting själva. Vilka källor man har, hur trovärdiga de är och vad de säger påverkar vad som blir en nyhet. Olika organisationer och föreningar försöker, med varierande resultat, få in sina ämnen på sitt sätt i medierna (se Strömbäck 2004:127ff för en grundlig genomgång).

Annonsörer kan mer eller mindre explicit hota med att dra bort sina annonser från publikationen om företaget eller branschen de verkar i får dålig publicitet. Exempel på detta finns i den amerikanska södern där tobaksbolag slutat annonsera på grund av att rökning framställts i dålig dager (Shoemaker & Reese 1996:195). Bogart (i McQuail 2000:261-262) summerar, i amerikansk kontext, annonsörers inflytande i fem punkter. För det första försöker annonsörer sällan köpa positiva nyheter av journalister utan censurera sådant de inte gillar. För det andra är annonsörer känsliga för kontroverser och i vilken miljö deras budskap publiceras. För det tredje leder hårt tryck från annonsörer till självcensur hos medieproducenterna. För det fjärde formar annonsörer program som de sponsrar. För det femte visar, enligt Bogart, den avtagande konkurrensen på lokala mediemarknader hur annonsörer styr mediers vara eller icke vara.

Publiken påverkar också vad man producerar eftersom man måste ha en publik som inkomstkälla, antingen direkt genom att de betalar för produkten eller indirekt genom att erbjuda publikens uppmärksamhet till annonsörer. Publikens sammansättning påverkar också vad man producerar. Exempelvis finns nischprodukter som är skräddarsydda för en speciell publik, må den vara av ett speciellt kön, inkomstkluster, etnisk grupp eller ålder (Croteau & Hoynes 2001:123-129). Även vad konkurrenterna publicerar är intressant (Shoemaker & Reese 1996:195). Om någon konkurrent publicerar en tillräckligt intressant nyhet så kommer drevet att sättas ingång och det blir omöjligt för en enskild publikation att välja bort nyheten.

Dessutom regleras mediernas verksamhet av de lagar och förordningar som gäller i respektive land. Lagar som kan vara mer eller mindre liberala men som oavsett vilket reglerar vad som kan respektive inte kan publiceras. Detta har dock på senare år fått mindre praktisk genomslagskraft i och med teknologiutvecklingen. Lagstiftning och andra former av reglering skiljer sig från tid till

annan, vilket visar sig bland annat i den presspolitik som bedrevs i Sverige under andra världskriget där kritik mot det nazistyrda Tyskland tystades ner, ibland mot gällande svensk lagstiftning (se Hadenius 1990, Funcke 1997, Richardsson 1996 för genomgång av och resonemang kring Sveriges agerande under andra världskriget).

Ett steg i skiftningen från nyhetsinsamling till nyhetskonstruktion är exempelvis organisationers anpassning till *media logic*. Detta är med Daniel Boorstins uttryck ”pseudohändelser” vars existens kännetecknas av fyra aspekter (Boorstin 1992:11-12). För det första är de inte spontana utan planerade. Detta kan vara en presskonferens, intervju eller debattartikel. För det andra är det primära syftet att få massmedial uppmärksamhet i syfte att nå en större publik. Pseudohändelsens framgång manifesteras i hur väl den sprids i medierna och frågan ”Har det högt nyhetsvärde?” är en viktigare ledstjärna än ”Har det hänt?”. För det tredje är dessa händelser mindre konkreta och mer ambivalenta i vad de säger om verkligheten. Nyhetsrapportering om en tågolycka handlar om vad som hände. Pseudohändelser skiftar istället uppmärksamheten till bakomliggande motiv, eventuella konsekvenser och vad som egentligen menas. Med ambivalensen ökar graden av spekulation och enligt Boorstin är denna ambivalens samtidigt en förutsättning för att göra pseudohändelsen intressant eftersom det egentligen inte *händer* någonting. För det fjärde syftar pseudohändelser ofta till att bli självuppfyllande profetior genom att exempelvis ett hotell som firar 30-årsjubileum för att markera sig som en anrik institution, också gör att hotellet anses som en anrik institution. Eller att en debattartikel som handlar om drogproblem som samhällsfara gör att drogproblem uppmärksammas i andra delar av samhället. Vår symbolmiljö har under senare tid kommit att bestå allt mer av pseudohändelser, vilket hänger samman med framväxten av en symbolmanipulerande bransch i form av olika informations-, kommunikations- och PR-företag och utbildningar (SOU 1999:121 s.115-186).

Ideologisk nivå

Den yttersta nivån, den ideologiska, är också den mest abstrakta. Den ideologiska nivån befinner sig också den utanför medieorganisationens omedelbara påverkanssfär. Skillnaden mellan extramedienivån är att här handlar det om samhället i stort och inte urskiljbara enstaka aktörer. Den ideologiska nivån kan sägas vara ett sätt att kontrollera eller styra, i vid bemärkelse, vad som skall uppfattas som ”uppenbart”, ”naturligt” och ”normalt” och därmed inte skall ifråga-

sättas. Och i förlängningen vad som är ”avvikande” och ”sjukt” och därmed skall ifrågasättas och är klandervärt.

En bra modell för att beskriva vad som betraktas som naturligt och inte, är Hallins (Hallins 1989:117) modell över tre sfärer: konsensus, legitima kontroverser och avvikelse. Alla samhällen består av olika individer och grupperingar med olika åsikter och idéer. Hallins modell är en beskrivning av hur dessa idéer faller ut i journalistisk verksamhet. Kärnan är det som är normen, vilket accepteras som normalt, tas för givet och i vissa fall inte får ifrågasättas. Exempel på detta ur svenskt perspektiv kan vara att demokrati är bra, pedofili vidrigt och nazism dåligt. I sfären efter det finns olika synsätt på saker och ting men de olika synsätten är legitima; exempel på detta kan vara att det finns en rad olika partier i riksdagen som har olika åsikter. Slutligen finns då den avvikande sfären – detta är människor och företeelser i samhällets utkanter. Exempel inom den avvikande sfären kan vara nazister och pedofiler. Innehållet i dessa sfärer varierar mellan kulturer och över tid. Exempel på detta kan vara homosexualitet som flyttat in från avvikelse till kontrovers, eller fascism som flyttat från legitim kontrovers till avvikelse, eller demokrati som var en avvikande styrelseform för inte allt för länge sedan och fortfarande är det i många länder.

Det är inte konstigt att det finns gränser för vad som är naturligt och inte, det måste det göra (Shoemaker & Reese 1996:228). Knäckfrågan är vad eller vem som bestämmer vad som är naturligt och avvikande. Hur detta går till finns det olika uppfattningar om (se exempelvis Herman & Chomsky 2002:1-35, Fiske 1990:111-112 och Mackay 1997: 269-271). Oavsett hur man ställer sig till hur denna ideologiska nivå opererar kan man konstatera att det finns en ideologisk nivå i samhället som påverkar vad som sker i detsamma. Hur ideologin ser ut skiljer sig mellan olika samhällen och tidsepoker. Oavsett hur man vill förklara detta eller var man står politiskt är det svårt att förneka att det finns normer i samhället. Normer påverkar också vad som produceras inom journalistiken och vad som publiceras, utan att någon för den skull är medveten om det eller försöker påverka en specifik person i någon riktning.

Journalistikens död?

Alla dessa villkor påverkar journalistiken i hög utsträckning och det finns dem (Altheide & Snow 1991:x) som argumenterar för att denna utveckling, på två sätt, har lett fram till den organiserade journalistikens död. För det första genom att journalistisk praktik, teknik och förhållningssätt är anpassat till olika medieformat snarare än att vara fokuserad på att ge olika ämnen rättvisa. För det

andra anpassas de ämnen som organisationer av olika karaktär vill ha med i medieutbudet till de villkor som gäller för medierna. Enligt detta sätt att se på saken så ersätts ambitionen att beskriva verkligheten med ambitionen att anpassa verkligheten till mediernas palett av villkor. Mot detta skall de ideal ställas som journalistiken baseras på.

Journalistikens ideal

Det är många som argumenterar, trots de hinder som finns, att journalistik har en viktig roll att fylla, att journalistik är en särskild form av kommunikation och att denna form av kommunikation består av vissa särskilda kännetecken.

Verkligheten och bilden av verkligheten

Inte många skulle hävda att de inte lever i verkligheten. Hur ser då denna verklighet ut och hur får vi reda på det? Thomas och Znaniecki, föregångare inom symbolisk interaktionism, har föreslagit begreppet ”definitionen av situationen” och menar att hur vi uppfattar/definierar symboler är viktigare än hur verkligheten egentligen är. Därmed är inte verkligheten den enda faktorn som påverkar vårt tänkande och agerande utan symboler blir också en del av ekvationen. Detta eftersom vi inte kan ta del av verkligheten annat än genom symboler och för att om vi definierar situationer som verkliga så blir konsekvenserna verkliga (Trost 1999:12). Den för medieforskare mer kände Walter Lippman formulerade litet senare idén om att *bilden* av verkligheten är viktigare än verkligheten själv eftersom vi behandlar trovärdiga bilder av verkligheten som verklighet (Lippman 1997:4). Vi agerar utifrån våra bilder om världen snarare än verkligheten själv. Eftersom vårt agerande äger rum i verkligheten så är i förlängningen våra ”bilder” viktiga även för den objektiva verkligheten. Om vi nu lever i skuggan av verkligheten så blir mediernas – med Lippmans uttryck – pseudomiljö en viktig faktor för verklighetsdefinitionen.

Mediers makt över bilden

DeFleur och Ball Rokeach presenterade på 1970-talet sin *Dependency theory*, vilken sätter medierna i centrum i det moderna samhället. Enligt denna är kulturen uppdelad i tre olika system: publiken, medierna och samhället. Dessa tre olika storheter varierar mellan olika tider och platser. Det finns olika medieanvändande, grad av frihet, konkurrenssituationer etcetera beroende på var och när någonstans i världen man befinner sig. Interaktionen mellan exempelvis publiken och medierna ger effekter av känslo-, kunskaps- och beteendemässig karak-

tär. Dessa effekter går sedan tillbaka in i samhälls- och mediesystemet. Huvudpoängen med modellen är att ju mer komplext ett samhälle blir desto mer kommer individerna (publiken) vända sig till medierna för att orientera sig i sitt eget samhälle[9]. Eftersom medborgarna vänder sig till medier för att få information om och lösning på olika problem blir också stora delar av samhället tvungna att kommunicera via (och därmed anpassa sig till) medier för att nå ut. Eller som Altheide & Snow säger i inledningen till sin bok *Media worlds in the postjournalism* era:

> Today all social institutions are media institutions. As more experiences are influenced by media logic and discourse, our worlds are totally media.
> (Altheide & Snow 1991:ix)

Mediernas roll är ännu viktigare när verkligheten är avlägsen och den enda praktiska möjligheten för medborgarna att ta del av den är via medierna. Detta accentueras ytterligare beroende på om samhället genomgår förändring, konflikter eller instabilitet samt i vilken grad medierna är en central och viktig informationskälla för individen (McQuail & Windahl 1993:111). Asp menar att människor (i original väljaren) har fyra vägar att skaffa sig kunskap om världen: 1. Genom egen erfarenhet, 2. interpersonell kommunikation, 3. medierad kommunikation samt 4. att genom med tanken bearbeta sedan tidigare lagrad information och därmed skapa ny kunskap (Asp 1986:191 se även Strömbäck 2000:43-44). Generellt har individens behov av medier ökat över tid, i bondesamhället fanns ingen mediekonsumtion att tala om medan vi idag använder oss av medier flera timmar per dag. Med andra ord så kommer Asps tredje väg till kunskap, genom medierna, att bli ännu viktigare om Dependency theory stämmer. Enligt Thompson (1995:3 se även Croteau & Hoynes 2001:46) måste medierna ges en central roll om man vill förstå det moderna samhället och dess implikationer för dem som lever i det. Forskningen kring Agenda-setting (eller dagordningsfunktionen) har visat att medier styr vilka frågor människor skall ha åsikter om (Strömbäck 2000:145-196). Forskningen kring priming och framing visar att medier också styr vilka åsikter människor har (Strömbäck 2000:199-215 se även Strömbäck 2001:164-177). Giddens (1991:23ff) menar att nästan all mänsklig erfarenhet, genom socialisationsprocessen och språket, är

9. För en längre genomgång av teorin se DeFleur & Ball-Rokeach 1989 kapitel 11

medierad och att ”moderniteten” inte kan separeras från sina egna (elektroniska) medier utan är sammanflätad med dessa.

Insamling, bearbetning och distribution

Allt medieinnehåll går igenom tre steg innan publiken tar del av den enligt DeFleur & Ball-Rokeach) 1989:303. Det första steget är skapande eller insamling av material. Det andra steget handlar om bearbetning av det insamlade eller skapade materialet till någon form av berättelse. Slutligen handlar det tredje steget om att sprida informationen till publiken. Det kan vara olika personer, organisationer, syften och intressenter bakom denna process och kraven och förväntningarna från publiken och det omgivande samhället kan variera. Löfgren-Nilsson (1999:152) har en mer detaljerad beskrivning där DeFleur & Ball-Rokeach två första steg i det journalistiska arbetet (men det tredje nämns inte) blivit fem och består av a) en idé hos journalisten som b) insamlar material c) ordnar materialet d) skriver ett utkast och e) bearbetar utkastet.

Journalistiska ideal varierar

Journalistik anses vara en speciell och viktig form av information men grundpremisserna för journalistik är desamma som annan medierad kommunikation även om framförallt kraven på bearbetningen skiljer sig från exempelvis fiktion eller underhållning.

Kraven på vad journalistiken skall leverera varierar mellan olika tider, platser och åsikter. Detta är mycket viktigt att ha i åtanke när digital kommunikationsteknologi verkar förändra journalistiken. När den nya journalistiken växte fram under 1800-talet med honnörsord som ”information” och ”berättande” sågs den med mycket tveksamma ögon av partipressen (Shudson 1978:88ff). Objektivitet som idag hålls som ideal i journalistiken var inte en fråga aktuell att diskutera innan 1830-talet (Schudson 1978:4) och hade sin främsta framväxt omkring hundra år senare efter att vetenskapens objektivitet blivit framhållet som ideal i samhället (Shudson 1978:121ff).

Journalistik har förändrats förut och den kommer att göra det igen eftersom journalistik alltid har förändrats. En del av förändringarna sker medvetet och genomtänkt, andra är slumpens skördar. Vissa förändringar sker långsamt och andra snabbare (Merrit & McCombs 2004:31). Den moderna journalistikens framväxt sammanfaller med de medieteknologiska kanalerna dagstidning och telegraf som tillsammans med andra faktorer såsom läskunnighet, entreprenörsanda, demokratisering av politik och marknad påverkade journalistikens

utformning (DeFleur & Ball-Rokeach 1989:46-62, Merrit & McCombs 2004:31-39 samt Schudson 1978:31-50).

Journalistikens "varför"

Varför skall journalistik bedrivas och för vem skall den bedrivas? Svaret på frågan om varför är naturligtvis avhängigt vid vilken tid och på vilken plats den ställs. I en diktatur skulle naturligtvis kraven se radikalt annorlunda ut än i en demokrati. Synen på journalistiken i Sverige skiljer sig idag från synen under andra världskriget. Så frågan om "varför" skall förstås mot bakgrund av att den ställs i en västerländsk liberal demokrati i början på det tjugoförsta århundradet. Gemensamt för olika tider och platser är att makten över verklighetsbeskrivningarna är viktig och skiljelinjen går mellan vem/vilka som skall ha tillgång till denna verklighetsbeskrivning och hur den skall te sig samt varför. Mediernas speciella position i samhället illustreras (Croteau & Hoynes 2001:25ff) av att det är den enda industri som är skyddad i grundlagen i USA och detta är i och med YGL och TF giltigt även i Sverige (Peterson et. al. 2005:52f).

I grund och botten handlar – den seriösa – journalistiken om att människor i en liberal demokrati behöver vara informerade för att kunna vara goda och fria medborgare. Strömbäck (2004:74) skriver att demokrati förutsätter journalistiken och vice versa. Lippman (i Schudson 1978:151) hävdade att den demokratiska krisen på 1920-talet var en kris i journalistiken, varvid han föreslog förändringar för journalistiken. Strömbäck (2004:87-100 se även Merrit & McCombs 2004:19ff) uppmärksammar förtjänstfullt att det finns olika demokratisyner och beroende på vilken demokratisyn man har så kommer man att ställa olika krav på vad journalistiken kan och skall leverera. Strömbäck menar vidare att många forskare inte redovisar vilken demokratisyn de har när de kritiserar journalistiken vilket i förlängningen kan innebära problem för journalistiken och demokratin eftersom det blir många "vargen kommer" när det i själva verket är en specifik (forskares) demokratisyn som är hotad.

De olika demokratisynerna representerar olika synsätt vad gäller exempelvis graden av delaktighet hos publiken, granskningsfunktionen eller att mobilisera medborgare mot orättvisor. Detta återspeglas i den svenska pressutredningens konsensuslösning, enligt vilken pressens tre huvuduppgifter i samhället är: information, granskning och forum för debatt.

> Vi anser således att massmedierna fullgör följande tre uppgifter som är särskilt viktiga för den fria åsiktsbildningen.

> *Informationsuppgiften; uppgiften att förse medborgarna med sådan information att de fritt och självständigt kan ta ställning i samhällsfrågor.*
> *Granskningsuppgiften, uppgiften att verka som självständiga aktörer och att granska de inflytelserika i samhället.*
> *Forumuppgiften; uppgiften att låta olika åsikter och kulturyttringar komma till tals.* (SOU 1995:37 s.159).

En skrivning som Tidningsutgivarna, Sveriges Radio och Svenska Journalistförbundet ställer sig bakom (Hadenius & Weibull 1999:36). Därutöver skall journalistiken enligt Merrit & McCombs (2004:5) bidra till något som de kallar för ”shared relevance”. Grundtanken här är att demokrati till stor del handlar om att definiera gemensamma problem och hitta lösningar för dessa problem. För att demokratin skall fungera som problemlösare behöver följaktligen journalistiken leverera inte bara korrekt utan också relevant information till alla som berörs av den. Vilket i förlängningen innebär att medborgarna behöver konsumera, åtminstone ett minimum av, gemensamt medieutbud och få med Merrit & McCombs terminologi, ”shared relevance” (Merrit & McCombs 2004:5 se även, McQuail 1997:10 och 132-133, Nord & Strömbäck 2004:335ff).

Journalistikens ”hur”

Om svaret på varför journalistik skall bedrivas är att medborgarna skall kunna ta ”informerade” beslut så blir nästa fråga hur detta skall gå till. Oavsett vilken av demokratisynerna man tar sin utgångspunkt i så finns det något som förenar dessa olika perspektiv:

> För att journalistiken skall kunna leva upp till kravet att tillhandahålla så sanningsenliga bilder av verkligheten som möjligt är det vidare centralt att de enskilda artiklarna och inslagen lever upp till kraven att den information som förmedlas är kontrollerad och sann, att åtminstone ett minimum av relevanta fakta finns med, att skillnaden mellan fakta och tolkningar är tydlig och att presentationen är så öppen som möjligt (Strömbäck 2004:99)

För att medborgarna skall kunna ta bra beslut behöver alltså informationen vara objektiv, oberoende, korrekt, sanningsenlig eller i varje fall hålla en mycket högre standard än propaganda (se bl.a. Croteau & Hoynes 2001:6 och Gunter 2003:113). Detta avspeglas i de pressetiska reglerna (nedladdade från www.popon.org 2004-08-02) där det bland annat framgår att massmediernas roll är att

ge korrekta nyheter. Eller så kan man göra som Kovach och Rosentstiehl som försöker fastställa vad som är journalistik eller vad de kallar för ”elements of journalism”. De har sammanfattat det i nio punkter (Kovach & Rosenstiehl 2001:12-13 översatt från engelskan av mig) som tar upp varför, för vem och hur journalistiken skall bedrivas.

1) Journalistikens första skyldighet är gentemot sanning.
2) Dess första lojalitet är gentemot medborgarna.
3) Dess essens är verifikation.
4) Dess utövare måste vara oberoende gentemot dem som de rapporterar om.
5) Den måste vara en oberoende vakthund gentemot makt.
6) Den måste tillhandahålla ett offentligt forum för kritik och kompromiss.
7) Den måste sträva mot att göra det betydelsefulla intressant och relevant.
8) Den måste presentera nyheter förståeligt och proportionerligt.
9) Dess utövare måste tillåtas att agera utefter sitt eget personliga samvete.

Det är ungefär samma andemening som i den svenska pressutredningen. Man skall förse medborgarna med korrekt information och journalistikens essens är verifikation (se även Gunter 2003:170). Man skall granska makthavare och man skall tillhanda ett publikt forum. Man har också tillägget att ta hänsyn till den enskilde journalistens preferenser. Dessutom går de, till skillnad från den svenska pressutredningen, in på hur journalistiken skall bedrivas. Detta gäller framförallt på punkterna 3,4 samt 7 och 8 vilka återkommer nedan. I stort är det med andra ord olika varianter på samma tema oavsett om det är i en svensk eller amerikansk kontext.

Det som är kännetecknande för journalistikens form är diskussionen kring objektivitet, som inte finns kring annan medieinnehållsproducerande verksamhet (som exempelvis reklam). Det är ingen lätt uppgift att definiera objektivitet men en som gjort ett sådant försök är statsvetaren Westerståhl. Enligt honom kan objektivitet delas upp i olika moment (se McQuail 2000: 173 och Hadenius/Weibull 1999:368). I centrum står objektiviteten som vilar på två grundfundament: fakta/saklighet och opartiskhet. Fakta/saklighet vilar i sig på sanning och relevans. Opartiskhet vilar på balans och neutral framställan av det eller den man bevakar.

I dessa konstruktivistiska tidevarv har man kanske inom journalistiken gjort avkall på den fullständiga objektiviteten. Vi förväntar oss dock att nyhetsjournalistik skall ha en högre sanningshalt än skvaller och rykten.

Kovach och Rosenstiehl har en punkt som lyder *" journalistikens essens är verifikation"* och denna punkt finns inte explicit upptagen i Westerståhls objektivitetsmodell. Detta, menar de, skiljer journalistiken från exempelvis underhållning, propaganda, fiktion eller konst. Underhållning fokuserar på förströelse. Propaganda väljer eller fabricerar "fakta" som passar de egna motiven och så vidare. Journalistiken ensam (och vetenskapen kan också tilläggas) är i huvudsak inriktad att ta reda på vad som hänt (Kovach och Rosenstiehl 2001:71). De menar (Kovach och Rosenstiehl 2001:78-86) att konsten att verifiera i grund och botten består av fem principer:

1. *Lägg aldrig till något som inte hänt.* Detta betyder dels att man inte skall hitta på saker eller lägga till saker som inte hänt, dels att man inte skall ägna sig åt innovativ redigering och lägga saker bredvid varandra som inte har med varandra att göra i verkligheten.

2. *Vilseled aldrig publiken.* Detta är nära relaterat till lägg aldrig till. Man skall aldrig ändra vittnesuppgifter om det inte handlar om grammatiska aspekter. Man skall inte ta vittnesuppgifter och göra dem till sina egna.

3. *Var så genomskinlig som möjligt med metoder och motiv.* Denna punkt går ut på att man skall vara så öppen som möjligt med det material man har. Hur vet man det man vet? Vilka är mina källor? Hur långt ifrån händelsernas centrum befinner sig källorna? Har de några egna intressen? Finns det olika intressen inblandade? Vad vet vi inte? Kovach och Rosenstiehl menar att den enskilde mediearbetaren skall fråga sig "Vad behöver min publik veta för att kunna värdera informationen? Finns det något i vår bearbetning av information som behöver redovisas?" Förutom att genomskinligheten visar att journalisten är ärlig mot sin publik så finns det även en andra fördel. Det visar respekt gentemot publiken om man redovisar, och därmed låter publiken värdera informationen, genom det sätt den insamlats, bearbetats och eventuella motiv hos den enskilde journalisten. De första punkterna ligger nära de etiska reglerna för press där man skall vara generös med bemötanden och att man skall rätta felaktiga sakuppgifter. Dessutom skall man utan dröjsmål publicera de rätta uppgifterna så att de kan uppmärksammas av dem som tagit del av de ursprungliga uppgifterna. Dessa åtgärder är både till för att inte vilseleda och vara uppriktig, och därmed genomskinlig, med eventuella misstag som begåtts.

4. *Lita till din egen originalrapportering.* Journalisten skall göra sitt eget arbete och inte kopiera andras. Oavsett om detta är kollegor eller material som journalisten får av olika källor. Genom genomskinligheten, beskriven ovan, kom-

mer publiken att kunna se om det är originalmaterial eller material som vidarebefordrats. Detta minskar också spridning av felaktigheter.

5. *Var ödmjuk.* Den sista punkten är att man skall vara ödmjuk inför sina egna färdigheter som journalist. Det vill säga att det skall finnas en viss självkritik kring vad man vet och hur man vet det, att man skall lyssna på kritik utifrån och inte slå den ifrån sig.

Journalistikens ideal skall överleva mötet med den verklighet i vilken de skall tillämpas. Det finns en rad faktorer som påverkar utformningen av journalistik, ibland korresponderar den bättre och ibland sämre mot idealen. All journalistik ser inte heller ut på samma sätt och det beror på olika förutsättningar och följaktligen är slutresultatet, mediernas innehåll, en konstruktion som beror på vilka byggstenar som används.

Journalistikens villkor i förändring

När någon av de ramfaktorer som villkorar journalistiken ändras måste journalistiken förhålla sig till dessa och i förlängningen kanske även journalistiken ändras. I och med införandet av den digitala kommunikationsteknologin och dess karaktärsdrag har några frågeställningar aktualiserats kring nya kommunikationsmönster i digitala medier. Kopplade till de förändrade kommunikationsmönstren finns frågor som: Vem är journalist i den digitala världen? Hur används möjligheten till övervakning? Hur kan man använda mediets möjligheter till interaktivitet och finns det några baksidor? Det digitala mediet har i bildlig mening oändligt utrymme. Hur kan detta i kombination med förändrade kommunikationsmönster förändra produktion och distribution av innehållet? Omprogrammerbarheten hos de digitala medierna i kombination med att innehållet inte distribueras i vanlig mening reser frågan om hur den ökade hastighetens inverkar på kvaliteten i det journalistiska arbetet? Det digitala mediets annorlunda förhållande till rums- och tidsaspekterna reser frågor kring var mediet och därmed ansvaret över det börjar och slutar?

Vem är journalist i den digitala världen?

I de analoga mediernas tidevarv var det tämligen oproblematiskt vem som var avsändare, de med ekonomiska och tekniska resurser, och mottagare, alla andra. Medierna levererade innehåll till en publik som i stort sett bara haft möjlighet att sitta och ta emot (eller stänga av). Om någon velat beträda denna mark har det bland annat varit förknippat med stora kostnader och byggande av en stor

organisation i linje med Thompsons första karaktäristika för masskommunikation.

Journalisten/mediet har i den analoga världen levererat eller speglat ”sanningen” och det har inte varit mer med detta (Seib 2001:130). Så är inte fallet längre i och med de förändrade kommunikationsmönstren. Interaktiviteten möjliggör att ”förhandlingar” kan förekomma mellan personer inom företaget och publiken utanför. Då inte bara vad gäller *vad* som skall skrivas utan också *hur* det skall skrivas (Pavlik 2001:18 och 25-27). Pavlik (2001:128) menar att redaktionen får omedelbar feedback från läsarna om de hittar det minsta fel i rapporteringen. Gränsen mellan producent och konsument är inte lika tydlig och absolut som i ett analogt medium (Seib 2001:148-149 se även Rice i McQuail 2002:129). Vem är då konsument och vem är producent när alla bidrar till innehållets utformning? Denna är en av de centrala frågorna som tas upp i diskussionen kring professionen journalist i nätjournalistik (Deuze & Dimoudi 2002). Möjligheten till interaktivitet krockar med den traditionella uppdelningen mellan journalist/sändare och publik/mottagare och hotar därmed också journalistens sociala status (Matheson 2004:454). Singer (2003:139 se även Deuze 2004:146) menar att det stora hotet mot journalister från det nya mediet inte handlar om pengar eller jobbtrygghet utan professionen som sådan. Detta eftersom alla professioner, enligt Singer, kräver någon form av monopol på kunskap och/eller tekniker och att detta monopol i och med nya kommunikationsteknologier urholkas.

Om medieproducenten publicerar en felaktighet och sedan rättar sig efter inrådan av en konsument så är konsumenten delaktig i produktionsprocessen, vilket också ställer till besvär för exempelvis upphovsrätten. Interaktiviteten medför även att produktionen av medieinnehåll inte längre befinner sig i skilda kontexter vilket Thompson (2001) beskrev som det tredje karaktäriserande draget hos den traditionella masskommunikationen. Inte heller är kommunikationen enkelriktad. Det finns också i och med interaktiviteten i mediet nu en reell möjlighet att erbjuda ett ”forum för debatt” eller med Kovach & Rosenstiehls ord ”a forum for public criticism and compromise” både vad gäller aktörer i samhället och den medieorganisation som bevakar dem. Ett av Kovach och Rosenstiehls (2001) krav på journalister är; *Var ödmjuk.* Det blir svårt att med framfång ignorera en interaktiv publik som dessutom kan välja och vraka i utbudet. *Vad* sedan interaktiviteten innehåller och leder till är en annan fråga.

Produktion och distribution av innehåll

Den analoga massmediemiljön har kännetecknats av att distribuera innehåll från en stor, dyr och komplex organisation samt att produktion och konsumtion av ”symbolic forms” (eller innehållet) skett i skilda kontexter. En journalistisk produkt har varit lätt att känna igen eftersom det varit några få som haft möjlighet att göra den och dessa aktörer har inte varit vem som helst. Detta är ironiskt, påpekar Singer (2003:153), eftersom ett villkor för professionen är att förlora den individuella kontrollen över egna arbetet och därmed autonomin.

Det digitala mediet är så billigt att i stort sett vem som helst kan producera och distribuera nyheter; till följd av detta växer antalet producenter (Croteau & Hoynes 2001:4, Hall 2001:40, Merrit & McCombs 2004:6 och 38, Pavlik 2001:201 och Seib 2001:146), även om man skall vara mycket medveten om att tillgången till Internet i regel kontrolleras av stora multinationella bolag (Croteau & Hoynes 2001 kap. 3 och 4). Detta innebär att det finns många aktörer med ambition att leverera ”nyheter” vid sidan av de traditionella medierna. En etikett som används på de nya leverantörerna är ”weblogs” eller ”bloggers”. Bloggers kan vara både en enmansrörelse eller en grupp av likasinnade (Deuze 2003:209 och 211, Gillmor 2003 och Welch 2003). Ett känt exempel på en nyhetssajt som är ett enmansföretag är Drudge Report. Ledordet för Matt Drudge är omedelbarhet eftersom det är det som är avgörande för om man skall få publikens *uppmärksamhet först* (Hall 2001:148). Absolut hastighet är viktigare än absolut sanning (Seib 2001:143). Drudge Report publicerar det som passar och det behöver nödvändigtvis inte vara sant. Huvudsaken är att det är intres*sant* och provokativt. Drudge Report var den sida som publicerade Lewinsky-affären först. Egentligen var det Newsweeks nyhet från början men de tyckte inte att den var tillräckligt solid, men det tyckte Matt Drudge och därmed var bollen i rullning (Pavlik 2001:92).

Utan Internet så hade det inte funnits någon Drudge Report med så stort genomslag. Utan Drudge Report så hade det kanske inte blivit någon Lewinsky-affär. Eftersom det finns miljontals hemsidor så finns det lika många potentiella Drudge Report. Kan man avfärda alla dessa enskilda individer och mer eller mindre organiserade ”Indymedias” som ”icke journalister” för att de inte är verksamma inom en etablerad medieindustri? Nyhetssajten Yelah! (www.yelah.net) sänder radio och publicerar nyhetstexter på sin sajt ur ett ”vänsterperspektiv”. En del av materialet är direkt hämtat från Reuters, annat material är av debattkaraktär. När artisten Michael Jackson hösten 2003 blev anhållen för sexualbrott mot minderårig i USA öppnade han en egen nyhetssajt

(www.mjnews.us) för att möta pedofilanklagelserna som florerade i de vanliga medierna. En halvtimme efter att en intervju sänts med den liberale debattören Johan Norberg på Kulturnyheterna 21/1 2004 hade han kommenterat nyhetssändningen på sin egen webbsajt. På gott och ont så blir det svårare för medieindustrin och etablissemanget att definiera verkligheten i en digital miljö (Hall 2001:155). Även traditionellt starka aktörer har i och med Internet en möjlighet att, på gott och ont, kommunicera med sina publiker utan att behöva ta vägen över de etablerade mediernas gatekeeping-funktion (Kovach & Rosenstiehl 1999:7, Tumber 2001:104).

Man gör i litteraturen skillnad mellan ”nyhetsinsamlare” och ”nyhetspublicerare” och menar att dessa två funktioner i de traditionella medierna vanligen funnits inom samma väggar. I digitala medier behöver det inte alls vara så, där kan exempelvis olika portaler ha nyheter som är inköpta från ett nyhetsinsamlande företag. Eller så kan man ha korta sammanfattningar av en nyhet och länkar till ursprungskällan (Hall 2001:32-34). AOL publicerar många nyheter men anställer inga journalister. De betraktar sig själva som ett nyhetspublicerande företag och inte ett nyhetsinsamlande (Burnett & Marshall 2003:168). Det är dyrt att samla in nyheter och mycket billigare att bara vidarebefordra sådant som andra redan samlat in. En fara är att det blir mycket material som är likadant och det enda sättet att konkurrera om publiken är att kommentera materialet olika (Kovach & Rosenstiehl 1999:7). Då handlar det inte längre om verifikation, vilket är en ”element of journalism”, utan om kommentering och spekulation. Det blir viktigare att få fram saker att debattera snarare än att undersöka sanningshalten i olika saker. En annan fara är att nyhetspublicerare inte bedriver någon form av journalistik utan bara publicerar det som kommer in. Man vänder sig alltså till publiken med mottot ”lita på oss som vi litar på våra källor”, vilket är en maktförskjutning från journalister till källor (Kovach & Rosenstiehl 1999:6).

En som försökt att åskådliggöra och typologisera de olika typerna av nätjournalistik är Mark Deuze (2003:205).

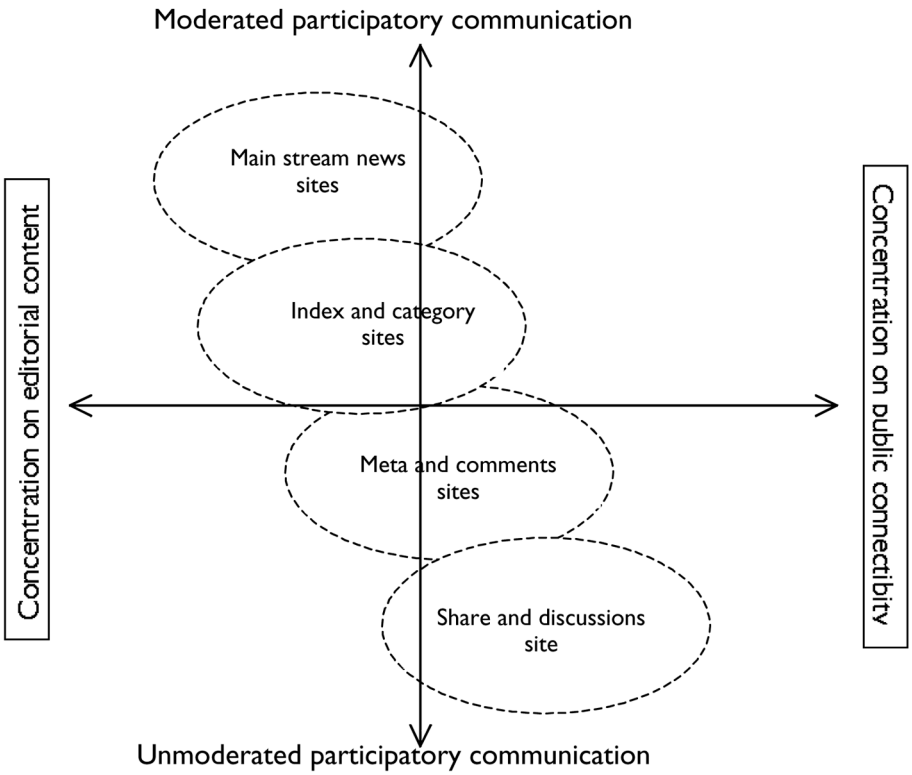

Figur 3.2 Typologi över olika former av nätjournalistik (Deuze 2003)

Dessa kategorier skall ses som typologier av olika former av nätjournalistik som i huvudsak bedrivs på de olika sajterna. Alla former förekommer säkerligen i varierande utsträckning på olika sajter. Deuze väljer att dela upp axlarna dels på graden av redaktionellt material gentemot delaktighet från publiken, dels på graden av modererad kommunikation.

Main stream news sites är vanligtvis traditionella medier som gått ut på webben och som antigen producerar nytt material eller återanvänder det som finns i modermediet. Här fokuseras framförallt på det redaktionella innehållet och inte så mycket på interaktivitet och i den mån den finns är den i regel relativt modererad. Det finns viss skepsis och även empiriska belägg mot att de traditionella medierna kommer att anpassa sig till det digitala mediets karaktärsdrag och istället kommer man bara att skyffla över en del av det innehåll man publicerar i modermediet en gång om dagen och sedan kommer det inte att hända

särskilt mycket mer, detta kallas för ”shovelware” (Bardoel 2002:503, Scott 2005:93 och 110, State of the Medias årsrapport 2005)

Index and category sites är då nyheter publiceras utan att sajten samlat in materialet själv. Exempel på detta är Yahoo som förutom att det är en sökmotor också har nyheter på sajten. Nästa kategori är *Meta and comments sites* där människor känner sig kallade att analysera och kommentera (nyhets)medier i allmänhet, i Sverige exemplifierat av mediekritik.nu. Här kan också så kallade bloggers förekomma där enskilda kritiserar, funderar och kommenterar runt medier (Matheson 2004:446 och Singer 2003:147). Det finns även andra typer av bloggers som för dagböcker via nätet men de kvalificeras inte som journalistik i denna uppdelning.

Den sista kategorin av nätjournalistik enligt Deuze är *Share and discussion sites*. Här kan människor från olika delar av världen med samma intressen samlas och utbyta meningar med varandra. Det kan vara antiglobaliseringsaktivister eller datornördar som utbyter information som är intressanta för just dem. Denna typ av sajter kallas också gruppbloggers. Kvaliteten och ambitionen på dessa sajter kan vara mycket skiftande och de mest organiserade går under namnet Independent Media Centre, populärt kallade ”Indymedia” (Platon & Deuze 2003:336f). Indymedia är i grund och botten en nyhetsförmedlare om än med helt andra utgångspunkter och mål än traditionella medier. År 2002 fanns 80 stycken sådana spridda runt världen (Platon & Deuze 2003:337).

En trend som Matheson (2004:449) uppmärksammar är den snabba framväxten av institutionella bloggers, det vill säga att etablerade institutioner väljer att skapa egna kommenterande webbsajter snarare än att nå ut via traditionella medier. Denna avhandling fokuserar på de traditionella mediernas sajter men det kan vara bra att påminna om att detta inte är den enda formen av nätjournalistik.

Publikens förändrade exponering

Publiken har idag möjlighet att interagera inom ramen för mediet och den är i högre utsträckning med och utformar innehållet i mediet. Det är dock inte den enda förändringen som gäller för publiken. Publiken har också potential att bli global och splittrad i det nya mediet.

De analoga medierna är riktade till en specifik geografisk yta, vilket de digitala medierna också kan vara men de är potentiellt globala eftersom informationen är tillgänglig för alla som har en dator med Internetuppkoppling. De digitala medierna är dessutom gränsöverskridande och globala. Under förut-

sättning att det finns tekniska möjligheter att koppla upp en dator mot Internet finns det inga geografiska begränsningar för var man kan befinna sig någonstans på jordklotet eller när man kopplar upp sig. Med en Internetuppkoppling har man tillgång till över femtusen nyhetssajter (Pavlik 2001:130 se även Hall 2001:59 och 98).

Strax efter mordet på utrikesminister Anna Lindh publicerades den, felaktigt visade det sig senare, misstänkte mördaren med bild och namn på webbsajten www.elmundo.es. Denna information gick som en löpeld genom e-postlådor riket runt och innan dagen var slut hade antagligen en stor del av befolkningen fått tips om sajten. I fallet med är språket visserligen en barriär för att förstå vad som står. Men genom innovationer som Babelsfish[10] så kan man översätta språk man inte kan till sitt eget utan att andemeningen i budskapet går förlorad. Samtidigt som publiken är potentiellt global så riskerar den också att bli en splittrad publik. Det har att göra med två faktorer: ökad informationsmängd och individualiserat medieinnehåll (Castells 2000:420-421 se även Gunter 2003:1 och Manovich 2001:42 och 227).

Utbudet och tillängligheten till utbudet ökar radikalt eftersom publiken är global och att i stort sett alla med tillgång till dator kan publicera sin version av verkligheten, vilket innebär en övergång från informationsfattighet till informationsöverflöd för publiken. Detta leder fram till den andra faktorn nämligen att de digitala medierna i ännu högre utsträckning än tidigare ger möjlighet att göra specifika varor/program/nyheter till specifika målgrupper (Beniger 1987, Croteau & Hoynes 2001: 123 och 128 samt Castells 1999 kap. 5). Kommunikationen är i dessa fall inte offentlig i den mening att alla kan ta del av den, vilket var fallet i den analoga massmediemiljön och också är det femte kännetecknet i Thompsons masskommunikationstypologi. Tvärtom så kännetecknas Internet av att mottagaren själv i högre utsträckning kan välja tidpunkt för när han/hon vill konsumera nyheter (Seib 2001:87). Därutöver finns det också semioffentliga miljöer (Gunter 2003:43) som exempelvis aftonbladet.se:s ”Plus” där man får betala en prenumerationsavgift för att få tillgång till mer material vid vissa nyheter och andra saker såsom ”Bantarklubben”.

10. Babelsfish är en av flera internettjänster där man kan få texter direkt översatta från ett språk till ett annat. Tjänsten klarar inte av att förmedla detaljer i texter men man får en bra uppfattning om vad texten handlar om.

Figur 3.3 Två exempel från aftonbladet.se 6 juli 2004 kl. 23.26 på artiklar som både innehåller information som är öppen för alla och information som är öppen för dem som prenumererar på plustjänsten.

När man går in på hemsidan så blir man både exponerad för material man har tillgång till och sådant som man måste betala för. Det är både kommunikation enligt principen ”en till många” och ”en till inte riktigt lika många” på samma gång. Den offentliga arenan är inte lika offentlig längre eftersom den inte är öppen för alla (Croteau & Hoynes 2001:150 och 222).

Övervakad publik…

Ett problem för nätmedierna är hur de skall ta betalt för sin vara. Generellt sett har det varit väldigt svårt att ta ut någon form av avgift på Internet såvida man inte tillhandahållit en attraktiv nischprodukt (Hall 2001:162-169, Seib 2001:102-109). Det andra möjliga sättet att finansiera är någon form av annonser. I de traditionella medierna är utrymme en bristvara. I digitala medier är det ett överflöd av utrymme. Det innebär att annonsörer har gått från att konkurrera om ett begränsat utrymme till ett nästintill oändligt. Där finns inte lika stora incitament att betala ett högt pris för utrymmet, något som visar sig i att antalet användare av Internet har ökat hela tiden sedan genombrottet medan priset på annonser har minskat (Hall 2001:167). Detta går stick i stäv med hur priset på annonser fungerat i traditionella medier.

Vanligaste annonsformen är banners som man klickar på. Problemet med dessa är att mindre än en procent av användarna klickar på dem (för en bra genomgång kring annonseringen på Internet se Scott 2005). En förutsättning för denna kunskap är att man vet vem som tittar på vad. Den nya informationsteknologin möjliggör denna kartläggning eftersom det hela tiden finns en interaktion mellan värddatorn och den besökande datorn och att denna information sparas i form av cookies (Croteau & Hoynes 2001: 128f, Shyles 2003:308 och Sle-

vin 2000:63). Producenten av information ägnar sig åt det som kallas för *registrering* (McQuail 2000:130). Denna registrerade information kan senare säljas till andra producenter eller bytas med samarbetspartners. Samtidigt som användaren är inne på sidan och får sitt beteende registrerat så kan också sidan utformas utefter hur användarens klickande ser ut.

Annonserna, vilket traditionellt är en av mediernas största intäktskällor, kan bli mycket mer raffinerade i den nya mediemiljön. Producenten av medieinnehållet vet i realtid vilka annonser och länkar som får klickningar och vilka som inte får det (Hall 2001:25). Man vet vilka annonser som lockar folk och vilka som inte gör det (Hall 2001:169 se även Alström et.al. 2004:52f). Med andra ord så är det möjligt att i högre utsträckning ta betalt för annonsernas verkliga effekt snarare än en bedömd effekt, vilket varit en omöjlighet i de analoga medierna (Hall 2001:169). Det finns även indikatorer (Alström & Hedman 2002a:42) på att annonsering på nätet är effektivare än traditionell annonsering, det är marknadsförarnas högsta dröm om ”effektivitet” (Storbacka/Lehtinen 2000: 26, 103 och 172). Det har också väckt frågor om publikens integritet och privatliv (Pavlik 2001:190, se Armitage 2000:150, Garfinkel 2000 och Staples 2000 för vidare resonemang).

… och övervakade journalister

En annan aspekt av detta är att producenten av information ser vilka sorters artiklar som läses när, av hur många, hur ofta, i vilken ordning etcetera. Exempelvis Norrbottens-Kuriren publicerar en ”tio-i-topplista” över de mest lästa artiklarna och av hur många de har lästs.

Figur 3.4. Kuriren.nu (Norrbottenskurirens sajt) visar publiken en "tio i topplista" över mest lästa artiklar. Skärmdumpen tagen 15 mars 2004 klockan 14.35

Detta kan innebära att i publiken, i enlighet med *Bandwagon-effekten* (Johnson-Cartee & Copeland 2004:168), i högre utsträckning söker sig till artiklar som i högre grad läses av andra. Det som i regel är socialt önskvärt/populärt är det också för den enskilda. Detta skulle således till viss grad motverka den splittrande effekt som mediets individualiserade kommunikation möjliggör. Det skulle också mycket väl kunna vara ett mått på hur framgångsrik exempelvis en artikelförfattare är och kunna ge bonus (eller avdrag) på lönen beroende på framgång hos användarna. Denna typ av mätningar kan få konsekvenser för gruppdynamiken på redaktionen men även på den organisatoriska nivån enligt Shoemakers & Reese modell vad gäller exempelvis policy för lönesättning. Detta skulle kunna späda på fenomenet "journalisten som stjärna" (Alström & Hedman 2002a:30, Hvitfelt & Nygren 2002:164), där framgångsrika journalister jobbar för att stärka sitt eget varumärke snarare än medieföretagets. På vissa säljavdelningar (Alström & Hedman 2002a:47) har provisionsdelen av lönen blivit viktigare och det finns inga tekniska hinder för att överföra detta även till den redaktionella delen av medieföretaget.

Möjligheten att var och en kan publicera på Internet får också konsekvenser för maktförhållandet mellan intervjuaren och den intervjuade. Tidigare har vägen till offentligheten gått genom massmediernas trånga portar. Om någon person eller organisation hyser misstro mot journalisters förmåga att porträttera sakernas tillstånd kan den intervjuade spela in intervjusituationen och tillhandahålla den via sin egen webbplats. Detta får konsekvenser (Gillmor 2004:67) inte bara för maktförhållandet i intervjusituationen utan sannolikt

också för vilken typ av frågor som ställs eftersom intervjuaren hela tiden behöver ha i bakhuvudet hur situationen kan uppfattas om den blir offentlig.

En annan dimension av detta är relationen mellan annonsörerna och mediet. Antag att mediet får betalt för hur många som klickar på en länk i tidningen där man kan köpa en skiva, vilket är fallet med både *New York Times* och *Los Angeles Times* (Croteau & Hoynes 2001:169). Kommer det att påverka hur tidningen recenserar skivan? Tankegången är inte ny utan det har alltid funnits skepticism mot kopplingen mellan medier och annonsörer (se Shoemaker & Reese 1996:194-199 och Curran 1999:201). ”Glasväggen” mellan annonsavdelningen och den redaktionella delen av mediet riskerar att eroderas ytterligare (Hall 2001:146, Seib 2001:80 och Singer 2003:154). Om avkastningsbaserad annonsering blir normen riskerar hela Internet bli en enda gigantisk ”infomercial” (Hall 2001:173 se Pavlik 2001:91 för exempel på fenomenet). Resonemanget illustrerar att kommersialiseringen inte försvinner i den digitala världen utan snarare blir än mer delikat. Detta karaktärsdrag har det nya mediet har gemensamt med det gamla, enligt Thompsons typologi (se föregående kapitel), och det finns förutsättningar att det blir än mer kommersialiserat på Internet.

En pladdrande publik

Till den digitala kommunikationsteknologin har det fästs det stora förhoppningar om förbättringar i kommunikationen och därmed i förlängningen för demokratin (se bland annat Dahlgren 1996:65, Deuze & Dimoudi 2002:93ff, Platon & Deuze 2003:337 och Paulussen 2004). Om konversation är något som publiken vill ha så kommer den att vända sig till den plats där detta erbjuds (Gillmor 2003 och Welch 2003). Gillmor (2004:xiii) menar att morgondagens journalistik kommer att vara mer av konversation och seminarium och mindre av en föreläsning. Hall (2001:43) siar att interaktivitet kanske kommer att adderas till vad som kännetecknar nyhetsjournalistikens ideal tillsammans med traditionella storheter som fakta, opartiskhet och sanning. Pavlik (2001:136) skriver att journalistiken måste transformeras från monolog till dialog. Boczkowski (2004a) skriver att innehållet i högre grad än tidigare kommer att bli publikcentrerat, del av multipla konversationer och mikrolokalt. I ett mediesystem där interaktivitet är en definierande egenskap blir det väldigt svårt att upprätthålla ett överföringsförhållningssätt på lång sikt. Deuze (2003:217ff) föreslår mot bakgrund av det digitala mediets potential till interaktivitet att konceptet *dialogisk journalistik* bör introduceras. Denna typ av journalistik är aktuell när interaktiviteten anammas i en öppen journalistisk kultur och innebär att den strikta

uppdelningen mellan producent och konsument upphävs och istället etableras något som kallas för ”prosumers”. Här är idén att inte bara vad som skall bevakas utan även hur det bevakas skall arbetas fram med kommunikation mellan journalister och publik i radikal och demokratisk anda. Schultz (1999 se även Schultz 2000 och Gunter 2003:85) konstaterar dock i sin genomgång av 100 amerikanska nättidningar att potentialen till interaktivitet utnyttjas dåligt vilket även är fallet med konvergensen (Deuze 2004:141). Eftersom formatet både är en förutsättning och begränsning för innehållet så kan man förvänta sig att det kommer att ske någon form av förändring (Pavlik 2001:20).

Sveriges populäraste nyhetssajt aftonbladet.se har flera hundra tusen läsare varje dag. Det vore märkligt om inte en av dessa vore mer insatt än journalisten i något av de ämnen som journalisten skriver om (se även Gillmor 2004:111). Om denne person genom exempelvis kommentarsfunktionen ges möjlighet att motsäga innehållet i nyhetstexten så kommer journalistens tolkningsföreträde att urholkas ytterligare. Svd.se är i skrivande stund den enda sajten som ger denna möjlighet. Svd.se tillhandahåller i anslutning till vissa nyheter möjligheter att under 72 timmar efter en nyhet har publicerats kommentera nyheten med högst 500 tecken.

U2 samarbetar med Apple

Albumaktuella U2 anklagas av sina fans för att ha sålt sig till storföretagen. Bandmedlemmarna, som stoltserar med att vara väldigt socialt medvetna, har förargat fansen genom att skriva på ett avtal med dataföretaget Apple.

En specialupplaga av iPod, laddad med U2:s nya platta "How to dismantle an atomic bomb" och låtar från tidigare album, ska snart finnas att köpa. Avtalet presenteras, enligt Independent, senare i veckan i Kalifornien av sångaren Bono och Apples grundare Steve Jobs.

› **en till miss i artikeln** daniel 27/10 07:17

iPod U2 kommer inte "laddad" med nånting alls. Däremot får de _amerikanska_ köparna en rabattkupong på 50 dollars för "The Complete U2" på iTunes Music Store, vilken innehåller så gott som varje låt bandet släppt. Kanske hade vart bra att ta en titt på *http://www.apple.com/ipod/u2/*

Anmäl inlägget

Figur 3.5 En illustration från svd.se där en läsare utnyttjar kommentarsfunktionen till att kritisera innehållet i notisen. Skärmdump tagen 26 oktober 2004 klockan 14.35.

Den vänstra texten i figur 3.5 är publicerad av svd.se. Den högra är skriven av en av läsarna som argumenterar mot det som står i texten och dessutom tillhandahåller en länk till källan för sitt påstående. När man öppnar för kommentarer på sajter så öppnar man inte bara för kommentarer av nyheten utan också för kommentarer runt hur nyheten är konstruerad, vilket exemplet från svd.se i figur 3.6 också visar.

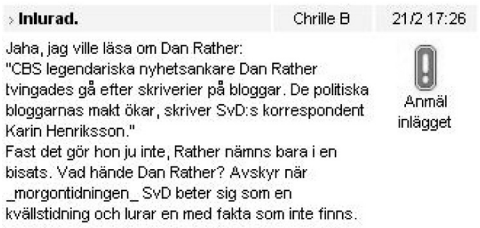

Figur 3.6 Kommentar från en läsare som kritiserar svd.se för att luras med rubriksättningen. Skärmdump tagen 22 mars 2005 klockan 09.28

Visst finns det en inbyggd förmåga till interaktivitet i mediet och visst går den att använda till att höja deltagarantalet, ackuratessen, variationen och i förlängningen kvaliteten på det offentliga samtalet, vilket fenomen som bloggers och Indymedia illustrerar. Detta är den ena sidan av fenomenet men det finns också en annan, i vissas ögon, mer problematisk sida.

Enligt Boorstin (1992:9ff) så är pseudohändelser ett växande fenomen i nyhetsutbudet och ett av pseudohändelsers viktigaste drag är att fokus skiftas från ”vad?” till ”varför?” vilket leder till en högre grad av ambivalens och i förlängningen ökar utrymmet för spekulationer. Då kan man genom konverserande interaktivitet bjuda in användarna att deltaga i denna spekulation. Kovach och Rosenstiehl (1999) varnar för denna typ av journalistik som de väljer att kalla *Journalism of assertion* vars innehåll karaktäriseras av en rad påståenden snarare än sanningssökande (Kovach & Rosenstiehl 1999:8) och det är viktigare att få något publicerat än att ta reda på om det är sant eller inte. Följden blir att nyhetsmedierna blir mer upptagna med att kommentera händelser, verkliga eller pseudo, snarare än att samla in information om dem. Man försöker dra fram eller hitta på ”talker” storys som skall ge uppmärksamhet för det egna mediet (Croteau & Hoynes 2001:161).

Var börjar och slutar kanalen och därmed ansvaret över innehållet?

En aspekt av exempelvis länkar är att det journalistiska arbetet kan bli mer transparent när läsaren själv kan gå till originalkällorna (Deuze 1999:383), vilket Kovach och Rosenstiehl (2001) efterlyser i sina ”Elements of journalism”. Seib (2001:149) ställer sig frågan om användarna är mogna att själva skilja på material producerat av journalister och material producerat av andra. Hall (2001:144) frågar sig om medierna är ansvariga för det material de länkar till. Hur får man tillbaka läsaren till den egna ”balanserade” berättelsen? Ser man till

hur ansvaret har sett ut tidigare så är det självklart att medierna är ansvariga för innehållet eftersom det publiceras inom ramen för mediet. Å andra sidan så har ju inte medierna kontroll över hur andra utformar och ändrar sitt innehåll. Dessutom kan man också ställa frågan om en person som gjort en sajt för eget bruk blir skall hållas extra ansvarig för detta om en nyhetssajt länkar till hans sida. Det finns inga svar på hur man skall göra men Hall (2001:37-38) skriver att det är riskabelt att skicka iväg användarna på egen hand och att "strategier" måste "utvecklas" för att se till att läsarna inte hamnar i klorna hos partiska källor. Tävlan med icke-journalistiska källor är (Deuze & Dimoudi 2002:96) ett av de mest problematiska karaktärsdragen hos nätjournalistiken. Ett stort antal berättelser om en händelse spridda på webben garanterar inte i sig själva någon högre grad av ackuratess. Men när olika berättelser ställs mot varandra och jämförs kan avmystifiering ske. Hall (2000:392-393) menar att denna analys i grund och botten är journalistikens funktion. Ytterligare ett relaterat problem är att man riskerar att tappa publiken om man hänvisar den bort från kanalen, vilket är bekymmersamt ur ekonomiskt perspektiv. Ett alternativ är att ta betalt för förmedlingen av kontakten som det innebär när användaren klickar på en länk. Man kan även sälja klickmönstret och användarens identitet till spekulanter vilket illustrerades under "övervakning" ovan. Hur som helst är det ett bekymmer man inte funnit någon lösning på än. Det ställer också till problem metodologiskt för forskningen eftersom det är svårt att veta, till skillnad från exempelvis papperstidningen, var mediet börjar och slutar (Stevens 2004).

Konflikt mellan hastighet och kvalitet

Journalistik skall enligt gängse normer vara korrekt och sanningsenlig eller åtminstone ha ambitionen att vara det. Det verkar som om det digitala mediets karaktär motverkar detta i vissa avseenden. Nyhetscykeln blir kortare och kortare i elektroniska medier (Merrit & McCombs 2004:64 se även Alström & Hedman 2002a:25 och Singer 2003:152). En tidningsjournalist kan ha flera timmar på sig för att kolla en story medan nätditon kanske bara har en halvtimme (Hvitfelt & Nygren 2002:133f). Ständig deadline är inte någon mindre justering av journalistiken – det kräver nya systematiska rutiner som säkerställer integriteten av nyhetsprodukten (Seib 2001:142). Hall (2001:7 och 55 se även Seib 2001:149) argumenterar för att Internet tvingar både publiken och journalister att tänka om avseende vad som kännetecknar en publicerad nyhet. Eftersom nyheten publiceras med en sådan hastighet att ingen hinner smälta och bearbeta den så bör nyheten betraktas som ett första utkast som kan komma att ändras.

Kovach och Rosenstiehl (1999:6) menar att den ständigt pågående nyhetscykeln gör journalistiken mindre komplett. Omedelbarheten och interaktiviteten får radikala konsekvenser för hur vi konsumerar nyheter. Gamla kännetecken som sanning och användbarhet måste omvärderas av publiken. Seib (2001:147 se även Kopper et.al. 2000:508) skriver att faran är att man skiftar fokus från relevans till omedelbar tillgänglighet och från ackuratess till snabb spridning. Croteau & Hoynes (2001:161) menar att denna förändring av nyhetsprocessen kräver att även seriösa nyhetsmedier måste ha mer sensationalism i sina inslag. Deuze (2003:206) skriver att flera studier visar att införandet av Internet har snabbat upp nyhetsprocessen. Möjligheten att ögonblickligen kunna rapportera vad som händer kan vara det karaktärsdrag som mest skiljer nätjournalistik från traditionell journalistik (Massey & Levy 1999:527). Även bildhanteringen blir radikalt annorlunda i ett digitalt medium eftersom man praktiskt taget skrotat det kemiska mörkrummet och det är väldigt enkelt att söka efter bilder i nyhetstjänster, publicera dessa oerhört snabbt och även ändra dessa om någon komplikation skulle uppstå (Seelig 2002 se även Kawamoto 2003:91-101). Seib (2001:44) påpekar att (en del) live-journalistik inte är journalistik alls. Det är voyeurism eftersom det inte sker någon bearbetning av materialet. Pavlik (2001:21) menar å andra sidan att nätjournalistik bättre representerar verkligheten eftersom den också är dynamisk och flytande men ställer sig också frågan (Pavlik 2000:237 se även Hall 2000:394) om hastigheten i det nya mediet motverkar kvaliteten.

Traditionell journalistik kännetecknas av två brister, bristen på tid och bristen på utrymme. I det digitala mediet finns det å ena sidan ”oändligt” med utrymme. Å andra sidan finns det ännu större brist på tid i nätjournalistiken. Man konkurrerar om nyheter med andra medier, både traditionella och andra digitala medier. Därför gäller det att vara först med en nyhet, att ha ett scoop för då kommer publiken och med den annonsörerna. Ledordet för Matt Drudge är omedelbarhet eftersom det är det som är avgörande för om man skall få publikens *uppmärksamhet först* (Hall 2001:148, Gunter 2003:114). Absolut hastighet är viktigare än absolut sanning (Seib 2001:143). Det finns dock en annan syn på den uppsnabbade hastigheten. Matheson (2004:458) argumenterar för att eftersom det är så hög hastighet så är fördelen med att vara först minimal ur marknadssynpunkt eftersom man är först en oerhört kort stund. Detta skulle innebära att ”bristen på tid” skulle minskas och detta tillsammans med det ökade (oändliga) utrymmet skulle borga för en potentiell ökning av den journalistiska kvaliteten. Konkurrensen finns kvar så ett tänkbart scenario är att istället för att

vara först gäller det att inte vara sist eftersom konsumenterna då väljer andra källor istället. Det går också att vända på periodicitetsargumentet; om man var tvungen att publicera var 24:e timme tidigare så finns det nu inget sådant tvång eftersom det inte finns något utrymme som måste finnas och ingen deadline som måste hållas. Oavsett vilken uppfattning som är korrekt, vilket får visas empiriskt, så är förutsättningarna för pappers- respektive online-tidningar helt olika. Det begränsade empiriska material som finns publicerat tyder dock på att kvaliteten sjunker i nätjournalistiken i form bland annat av faktafel (Salaverría 2005: 74ff).

Hall (2000:394) illustrerar webbmediets lättrörlighet med ett exempel från konflikten i Kosovo 1999. Den 14 maj publicerade MSNBC en rapport om att klusterbomber släppta av Nato dödade 87 människor i byn Korisa. Under den följande helgen ändrade Nato sin version av händelseförloppet och hävdade att serberna använt dessa människor som mänskliga sköldar. Den följande måndagen hade MSNBC webbsajt en helt annan historia på samma länk som den tidigare och hela historien om Korisa var borttagen. Nyhetsmedier skall vara aktuella och det kan man verkligen säga att det digitala mediet tillhandahåller en teknologi för. Men frågan är hur det går med ackuratessen? I kölvattnet efter mediebevakningen av mordet på utrikesminister Anna Lindh aktualiserades kvaliteten på journalistiken i samband med Internet. I tidningen *Journalisten* nr 26 2003 funderar chefredaktörerna för DN (Jan Wifstrand), Aftonbladet (Anders Gerdin), Expressen (Otto Sjöberg) och SVT Nyheter (Eva Hamilton) och samhälle kring bevakningen av mordet på Anna Lindh och dem som häktades för mordet. När det gäller bristerna i bevakningen låter det så här:

> Hamilton: Det finns en komplicerande faktor här och det är Internet. Oavsett om vi avstår från att publicera kommer uppgifterna fram i alla fall- och det är nytt, jämfört med Palme-mordet.

Om hur Internet påverkar vad som publiceras:

> Sjöberg: Det är den stora tankeställaren man får i det här. Vi tar bort ett antal uppgifter som inte ska röja en persons identitet, men vet samtidigt att en stor del av vår läsekrets hämtar in den felande länken från Internet. Hur hanterar vi det? Jag har verkligen inget svar. Men det har satt oss i en helt ny situation.

> Wifstrand: Det är snabbheten som är skillnaden. Andra medier har alltid funnits och man ska i grunden behålla principen att varje medium står för sin bedömning. Men det finns en intellektuell utmaning i att tänka efter vad sambanden och helheten betyder på sikt. Det är en svår och knepig diskussion. Ingen kan ta ansvar för helheten. Men min del i helheten ställs inför nya krav, tack vare Internet.

Människor är inte beroende av massmedier (á la överföring) för att få veta vad som händer i världen. På frågan vilken lärdom medierna bör dra av rapporteringen och debatten finns bland annat följande svar:

> Sjöberg: Att man inte bör låta sig ryckas med för mycket i det oerhört uppskruvade Internet-tempot.

> Wifstrand: En bra lärdom är: Låt läsarna säga vad de anser om oss. (Ge möjlighet och uppmuntra till interaktivitet med läsarna att diskutera journalistiken således, förf. anm.)

Ett gemensamt drag för resonemangen är att man uppmärksammar att något har hänt. Men har svårt att sätta fingerat på vad och vilka konsekvenser det får och varför det ser ut som det gör. Detta kan hänga ihop med att medierna inte har haft några uttalade strategier för hur man skall använda online-verksamheten (Alström & Hedman 2002b:56f och 68) och att man därför överrumplas (Alström & Hedman 2002a:19 och 72). Kovach och Rosenstiehl skriver (1999:51) att medierna i den nya mediemiljön inte klarar av att leva upp till sina egna kvalitetskrav. Nyhetsflödet rör sig så snabbt att medierna är fångade mellan att samla in ny egen information och hinna ikapp det som andra har publicerat före dem. Egna scoop hinner bara bli sekunder gamla innan konkurrensen är ikapp. Det nya medielandskapet tvingar fram lösningar så snabbt så att inte ens tidningens egna medarbetare vet vad som gäller – så hur skall publiken ha en chans att veta vilken standard nyheterna håller (Kovach och Rosenstiehl 1999:55).

Ett talande exempel på förändringar

Skärmdumparna i figur 3.7 illustrerar många av de förändringar som de digitala medierna för med sig. Denna dag utsattes på morgonen ett tåg i rusningstid i staden Madrid av ett bombdåd.

Figur 3.7. Samma händelse, samma sajt – två olika beskrivningar. Den vänstra skärmdumpen fångades på aftonbladet.se den 11 mars 2004 klockan 12.42. Den högra skärmdumpen är den arkiverade versionen på aftonbladet.se.

Här finns konvergens mellan text, ljud, bild och rörlig bild. Det finns konverserande interaktivitet i former av ”dagens fråga” och möjlighet att maila till aftonbladet.se:s reporter och därmed bli en del av reportageteamet. Privatpersonen Roger Hartonen rapporterar via sin mobiltelefon och detta läggs till den övriga informationen om dådet. Det finns en stor mängd konsultativ interaktivitet där nyheten om dådet i Madrid nästan blir till en egen portal på sajten. Här finns också exempel på semioffentligheten där två av länkarna är till den plustjänst på aftonbladet.se som bara abonnenter har tillgång till. Dessutom har, bara några timmar efter dådet, ETA pekats ut som gärningsmännen bakom dådet. Wolf-

gang Hansson bedömer sig också tillräckligt informerad för att komma med en analys där inte bara ETA pekas ut som gärningsmän och att de kan ha fått hjälp av al-Qaida. Det visade sig senare att det kanske inte var så självklart att ETA låg bakom detta dåd. Går man in på aftonbladet.se:s arkiverade förstasida, skärmdumpen (tagen 22 mars 2005 klockan 09.30) till höger i figur 3.7, för den 11 mars 2004 så skiljer sig den en hel del från den skärmdump som är tagen den 11 mars klockan 12.42. Man har rubriken "al Qaida tar på sig ansvaret" och den information som fanns i den tidigare versionen som går emot den nya rubriken finns inte kvar. Varken Hanssons analys eller ingången "ETA beskylls för dådet" finns kvar i den arkiverade versionen. Inte heller finns Roger Hartonens berättelse kvar.

Kritiker av ökad hastighet

Den möjlighet till ökad hastighet som finns inbyggd i den nya kommunikationsteknologin arbetar knappast *för* att öka ackuratessen (se Hall 2000:390 för exempel) även om det finns de som anser (Gunter 2003:68) att denna omedelbarhet är en av mediets största fördelar. Men om man skall kunna presentera material sakligt och opartisk så kräver detta *bearbetning* och därmed *tid* eftersom materialet inte av sig självt är objektivt. Detta kan också i förlängningen innebära att de nyheter som produceras i stort sett bara skummar på ytan innan det bär av till nästa nyhet (Gunter 2003:69). En av kritikerna av den ökade hastigheten i samhället i allmänhet är filosofen Paul Virilio. Virilio (se Armitage 2000:146ff, Manovich 2001:173, Stevenson 2002:200ff och Virilio 1995) menar att kommunikationsteknologier gör så att fysiska avstånd kollapsar. Ett följdproblem av detta, enligt Virilio, är att tiden mellan händelser och våra reaktioner på dessa minskar, vilket i sin tur innebär att tiden för kritisk reflektion minskar och därmed också vår möjlighet ta korrekta beslut. Detta leder till en förlust av fasta referenspunkter och i förlängningen till ännu sämre möjligheter att fatta korrekta beslut.

Ser man till nätjournalisternas självsyn så har det gjorts holländska studier (Deuze & Dimoudi 2002:93, Paulussen 2004 se Gunter 2003:107 för motsatta resultat) där nätjournalister i högre grad än andra journalister ser sin roll som att sprida information så snabbt som möjligt. Likaså är nätjournalister i högre grad inriktade på att nå största möjliga publik. Dessa är mindre inriktade på att kritiskt bevaka politik och ekonomi samt ger i mindre utsträckning än andra journalister en analys av komplexa problem. Samtidigt menar nätjournalisterna att en hög interaktivitet med publiken är det bästa sättet att göra nätjournalistik,

vilket kan tolkas som en vilja att göra ”public” eller ”community” journalism (Deuze 1999:373, Deuze & Dimoudi 2002:95).

Journalistiken har traditionellt bestått av insamling, bearbetning och spridning. I det digitala mediets kontinuerliga publicering tenderar dessa tre funktioner att komprimeras till att äga rum i mer eller mindre samma ögonblick. Detta skall ses i skenet från de andra faktorerna som påverkar medieinnehållet, exempelvis när flåset från konkurrenterna gör sig påmint men också vilka policys en organisation har och vad den enskilda mediearbetaren har för mål. Det här har givetvis funnits med och påverkat tidigare men nu sker det inom ramen för ett annat medium vilket innebär andra (och nya) förutsättningar för journalistiken. En annan sak som är tidsberoende är originalrapporteringen. Det går snabbare att surfa på nätet och vidarebefordra eller skriva om redan sammanställt material från nyhetsbyråer, företag eller andra källor än att leta rätt på information på egen hand (Deuze & Dimoudi 2002:97). Nyhetsbyråerna är för övrigt några av de som bäst anpassat sig till den nya mediemarknaden (Scott 2005:95).

Det ökade utrymmet ger också bättre förutsättningar till ”balans” mellan olika inblandade parter i exempelvis en konflikt. Medierna kan bättre uppfylla ”balanskriteriet” för objektivitet eftersom det finns hur mycket plats som helst och det är betydlig lättare att få en mer heltäckande bild för användaren (Hall 2001:144). Detta är utomordentligt eftersom medierna genom detta kan uppfylla sin informationsfunktion ännu bättre genom att hänvisa till originalkällan, vilken publiken då själv kan ta del av. Relevans, som Kovach och Rosenstiehl förespråkar, kan vara en annan problematisk faktor. I en begränsad mediemiljö som under det statliga monopolets glansdagar (Westerståhls objektivitetsmodell, se bland annat McQuail 2000, är för övrigt från 1972) kan man kanske begära och också övervaka om mediernas innehåll var relevant för att kunna ta ställning i exempelvis demokratifrågor. Idag präglas utbudet av medier av överflöd som dessutom inte är begränsad till Sveriges yta. Det gör det för det första svårt att övervaka eller kräva att innehållet skall vara relevant för svenska medborgare och för det andra måste man ställa frågan vad det är relevant för och vem som skall definiera detta och se till att det efterlevs? Med fler och utländska aktörer, och därmed större utbud för publiken, minskar också det direkta kravet på varje enskild aktör att leverera för den svenska demokratin relevant information i varje enskild sakfråga.

Det blir knappast lättare att utföra verifikationer i ett uppskruvat tempo. Kravet på sanning och att den främsta lojaliteten är gentemot medborgarna kan finnas kvar men förutsättningarna för att uppfylla dessa förändras.

Sammanfattningsvis

För att medieinnehållet skall betraktas som seriös journalistik finns vissa kvalitetskrav och ideal att leva upp till. Det finns vissa förutsättningar som ramar in och villkorar journalistiken. Ett av dessa villkor är kommunikationsteknologi. I och med de digitala medierna så har flera frågeställningar aktualiserats. Det finns förhoppningar: om dialog genom möjligheterna till interaktivitet, såväl som farhågor: främst genom kvalitetsförsämring, kopplade till teknologiskiftet. Anekdotisk empiri har redan illustrerat hur detta kan se ut men fenomenen behöver undersökas djupare för att det skall vara möjligt att ge en klarare bild. Men varför händer detta? Varför förändras journalistiken när den byter medieteknologi? Här måste man gå tillbaka till Innis resonemang och koppla kunskapsdistributionen (medieteknologin) till det resonemang som han för kring rums- och tidsaspekten.

4. Rums- och tidsdominerande medier

Denna framställning gör inga anspråk på att reda ut filosofiska begrepp eller lägga fram nya teorier om tid och rum *per se*. Det är dock viktigt att försöka ge en bild av hur tiden och rummet upplevs annorlunda i den digitala mediemiljön än vad vi är vana vid från den analoga världen. Det är ett försök att illustrera och förklara varifrån *nätjournalistikens* egenskaper kommer och följaktligen vad annan verksamhet (se Castells trebandsverk Informationsåldern 1998, 1999, 2000 för en mycket omfattande genomgång) inom ramen för den digitala teknologin har att anpassa sig till. Innis (1951:64) skriver att:

> The character of the medium of communication tends to create a bias in civilization favourable to an overemphasis on the time concept or on the space concept /…/
>
> According to its characteristics it may be better suited to the dissemination of knowledge over time than over space, particularly if the medium is heavy and durable and not suited to transportation, or to the dissemination of knowledge over space than over time, particularly of the medium is light and easily transported. The relative emphasis on time or space will imply a bias of significance to the culture in which it is imbedded (Innis 1951:33)
>
> Just as each civilization has its dominant form of communication, so too it has a resulting bias in cultural orientation toward either time and space. Rarely does a situation of balance or stability occur. According to Innis, the way time and/or space are accentuated through communications is a crucial factor in the rise of civilization and its eventual collapse (Innis 1951:xviii)

Innis resonerar om att kunskapsdistribution (genom medieteknologier) är knutet till rums- och tidsaspekter. I sin analys kopplar han kommunikationsteknologin till kontroll och maktutövning och studerar varför olika former av civilisationer ser ut som de gör. Med andra ord, om man skall förstå en civilisation så skall man studera de kommunikationsteknologier som är dominerande

och deras ”bias”. Detta är en omfattande samhällsteori och allt är inte relevant för syftet med den här undersökningen. Men de rums- och tidsdominerande aspekterna är synnerligen intressanta. En del medier är bättre lämpade att distribuera kunskap över tid, exempelvis lertavlor, medan radion är ett utmärkt medium för att distribuera kunskap över rummet. Däremot finns det inga kvarlevor, över tid, av radiosändningen med mindre än att man spelar in det på band (vilkas innehåll också försvinner över tid). Lertavlorna är beständigare men mycket klumpiga att frakta omkring. Ett medium är enligt Innis *antingen* bra på att vara beständigt över tid *eller* sprida sig i rummet. Figur 4.1 visar en typologi av medieteknologisk utveckling sett genom rums- och tidsaspekter och är ett försök att åskådliggöra Innis rums- och tidsdominerande medier.

Figur 4.1 Typologi över rums- och tidsdominerande medier.

Figuren är i stort sett självförklarande. Det skall dock tilläggas att det är frågan om potential i beständighet över tid och utbredning i rummet och det handlar om kommunikationsteknologier i stort och inte innehåll i mediet eller enskilda

”titlar”. Det har funnits, i McLuhaniansk tradition, tre kommunikationsepoker: *muntlig*, *skriftlig* och *elektronisk* epok (eller eventuellt fyra, beroende på om man delar upp den elektroniska i en analog och en digital). Detta innebär inte att de tidigare kommunikationsformerna försvinner utan de samexisterar sida vid sida med de nya formerna. Den första mänskliga kommunikationsrevolutionen[11] är övergången från muntlig till skriftlig kultur. För första gången i historien kunde en persons verk överleva honom eller henne själv i tid genom att man gjorde avtryck i ett material som var beständigt. Problemet med materialen var att de var svåra att distribuera i rummet och den som ville ta del av budskapet var tvungen att ta sig till det. Detta problem övervann man genom att pränta sina tankar på ett material som var lättare att distribuera i rummet, det vill säga någon form av ”papper”. Papper har dock den nackdelen att det inte är lika beständigt över tid. Nästa medieteknologiska revolution ägde rum med telegrafen vars innehåll förflyttades med mycket hög hastighet. Men den lämnade inte några spår efter sig med mindre än att någon eller något skrev ner vad som förmedlades genom telegrafen. Med etermedierna ökade räckvidden i rummet och signalkapaciteten men det blev lika litet kvar av sändningarna som efter telegrafen. Internet når ännu längre snabbare, var man än befinner sig på jorden (där det finns uppkopplingsmöjlighet) kan man ta del av (svenska) webbsajter.

Det finns svårigheter att positionera Internet på denna skala, beroende på två faktorer. För det första har det skett en förändring i distributionsformen i den traditionella masskommunikationen, främst från överföring till bland annat konsultation. Det innebär att innehållet inte (behöver) distribueras överhuvudtaget eftersom användaren går till databasen för att ta del av informationen. Innehållet överförs till RAM-minnet eller cacheminnet och förvaras där. Det är alltid en fördröjning av det som finns på databasen i förhållande till det man har på skärmen. Därför vet man aldrig säkert att det man tar del av finns kvar eftersom det kan ändras hela tiden. Man ser bara ”skuggan” av databasens innehåll. Ett innehåll som kan förändras snabbt och ofta. Innehållet är snarare ett flöde än en plats eller statiskt tillstånd och innehållet kontrolleras fortfarande av sändaren. Visserligen går det att spara och skriva ut innehållet men då har man sam-

11. Visserligen skulle man kunna argumentera för att introduktionen av den muntliga kulturen var en kommunikationsrevolution men då är frågan om vi överhuvudtaget var, vad vi idag skulle beteckna som, människor innan dess. Det skall också tilläggas att det finns fler sätt att beskriva kommunikationsrevolutioner och ett alternativ sådan finns bland annat i Fang 1997.

tidigt *bytt medium* till ett mer tidsdominerande och denna sparade version kan vara inaktuell eftersom databasen hunnit ändrats. Man kan också spara ner det på hårddisken vilket då är en överföring från rums- till tidsform inom ramen för samma medium.

För det andra kan problemet med att pricka in Internet ha att göra med att det är en hybrid (Gunter 2003:14-15) som konvergerar tidigare skilda medier inom ramen för samma kommunikationsteknologi. Det är en-till-en-kommunikation och en-till-många-kommunikation samtidigt. Man kan säga att det är en muntlig kultur eftersom man kan "träffas" och utbyta erfarenheter som nödvändigtvis inte lagras. Det finns lagringsmöjligheter över tid i form av exempelvis hårddiskar och CD-skivor och det finns spridningsmöjligheter i rummet. Internet har också till skillnad från radio och TV[12] berövat/befriat skriften, och även andra uttrycksformer (se Manovich 2001:73), på dess tidsdominerande, beständiga, karaktär och gjort den rumsdominerad och därmed mer obeständig. Upphävandet av karaktärsdragen gäller för andra former än text på Internet eftersom rörlig bild och ljud inte försvinner ut i etern vilket varit fallet tidigare. Internet kan förmedla både asynkron och synkron kommunikation samtidigt, innehållet kan kommuniceras omedelbart eller efter flera år (Rafaeli & Newhagen 1996).

Sammantaget kastar detta en skugga över Innis uppdelning i att medier är antingen rums- eller tidsmedier (se även Stevenson 2002:121). Denna skugga skall dock inte falla över det Innianska sambandet mellan formerna för kommunikation och deras relation till tid/rum (se även Gunter 2003: 35f, Manovich 2001:78 och 170ff och Stevenson 2002:118ff). Innis (1951:61, 2004 förordet av Carey) menar att de rumsdominerande medierna är på frammarsch och så har varit under historien. Detta oroar honom eftersom han menar att kulturer präglade av rumsdominerande medier kommer att ta kortsiktiga beslut som är skadliga i längden. Enligt Castells påverkas inte bara kunskapsdistributionen utan också själva uppfattningen om tid och rum av den nya informationsteknologin.

12. Ett tidigt exempel på skrift i elektronisk form är text-tv. Text-tv är också "skrift i elektronisk form". Den har tydliga likheter med kontinuerlig publicering men också skillnader. Ingen interaktivitet (framförallt registrativ) ingen konvergens och den är heller inte digital och därmed inte programmerbar. Utrymmet är ytterst begränsat för vad som kan sägas inom ramen för en sida och det är avhängigt att det samtidig sänds i TV:n. Trots skillnaderna så visar text-tv i likhet med andra medier att detta är en lång process som pågått länge som blir extra synlig och tydlig i Internet.

Hans begrepp *flödesrum* och *tidlös tid*, skiljer sig från det tidigare tillståndet då det handlade om *platsrum* och *linjär tid* (för genomgång se Castells 2000: kap. 5 och 6). I den nya medieteknologin finns ett annat slags rum och tid som för enkelhets skull kan kallas virtuella. Vilka är då karaktärsdragen hos virtuellt rum och tid?

Virtuellt utrymme och virtuell tid

Den för de flesta bekanta ekvationen v= s/t eller Hastigheten är Sträckan dividerat med Tiden får illustrera beroendeförhållandet mellan rum och tid. När det rör sig om långa sträckor och höga hastigheter så talar om man om ljusår. En sträcka kan också uttryckas i tid om hastigheten är konstant, vilket ljusets hastighet är. En meter (1m) är således $1{,}05702341 \times 10^{-16}$ ljusår. Ändras någon av beståndsdelarna i ekvationen v=s/t, exempelvis sträckan/rummet, så påverkar det också de andra beståndsdelarna. Det vill säga att det finns ett ömsesidigt förhållande mellan tid och rum. Rum och tid hör ihop, om rummet förändras så förändras tiden och förändras tiden förändras rummet. Castells skriver (2000:425, se även 515) att de flesta klassiska samhällsteorier utgår från att tiden dominerar rummet. Han hypotes (se även Manovich 2001:326) är att rummet organiserar tiden i nätverkssamhället (ett samhälle baserat på informationsteknologi). Det var ett scenario Innis fruktade och varnade för.

Enligt Bolter (1984:97, se också Barbatsis et. al. 1999 för en uppdelning mellan ”material” och ”ideational” objects) så har den fysiska begränsade världen (technology of space) och obegränsade idévärlden (philosophy of space) traditionellt varit åtskilda. Datorn, menar Bolter, för samman dessa två världar eftersom datorutrymmet både är fysiskt och logiskt. Det finns en fysisk form av mediet (datorn) men det finns ingen begränsning för vad man kan använda den fysiska formen till. I den virtuella världen finns inte ”sträcka”, ”materia”, eller ”rum” på samma sätt som i verkligheten och som begränsar vad man kan göra. I den virtuella världen kan programmeraren ändå bygga strukturer, eller rum om man så vill, efter sin egen fantasi. Det man kan göra med datorns logiska innehåll (det som i slutändan presenteras i användargränssnittet) begränsas inte på samma sätt som tidigare av mediets fysiska form (datorn), om man exempelvis jämför med en stentavla eller en papperssida med skrift på.

Det är en väldigt stor skillnad mellan det digitala medieinnehållets fysiska form och dess logiska form, vilket inte är fallet med exempelvis bilder i en tidning eftersom de är föreställande. Text, däremot, är en annan sak eftersom man inte kan sluta sig till textens innehåll genom att titta på formerna hos bokstäver-

na. Fotografiet visar världen som objekt, språket visar världen som idé (Barbatsis et.al. 1999, Postman 1987:79). En papperstidning har ett utrymme inom ramen för en materia vilket har varit och är en stor begränsning. Internet är visserligen (tvådimensionellt) representerat i en materia men kan inte sägas ha utrymme på samma sätt eftersom det inte är kristalliserat i rummet. Bolter (1984:186) skriver:

> A computer programmer works with nothing less than time and space themselves, albeit computer time and electronic space, which are peculiar forms belonging to our century and culture. The structural engineer designing a bridge must consider the properties of the steel and concrete he uses because the bridge itself is a configuration of arches and cables. Computer space is a far more general entity than any metal or polymer, and for this reason programs can be written to simulate almost any structural and material problems engineers encounter.

Den virtuella världen är med andra ord varken ”obegränsad” eller ”befriad” från rum och tid men dessa storheter är radikalt annorlunda i datorns värld (det är elektroniskt utrymme och datortid). Utrymmet är mer elastiskt eftersom vi har att göra med, i användargränssnittet, virtuellt utrymme snarare än materiellt utrymme. Gränserna för vad som går att få med går att tänja mer på en webbsajt än på en papperssida, vilket inte är uppenbart när man möter användargränssnittet.

Den digitala världen är delvis ”rumslig” och ”fysisk” eftersom den i grund och botten handlar om materia och i slutändan elektroner. Men den är också artificiell eftersom man manipulerar med symboler som i sig själva inte har någon direkt koppling till den fysiska världen (exempelvis hårddisken) där manipulationen äger rum (Bolter 1984:187).

Den virtuella världens digitala grundstenar

Alla objekt i det digitala mediet är skapade av digital kod, de är i grund och botten numeriska representationer. Detta får två konsekvenser menar Manovich (2001). Den första konsekvensen är att alla objekt i digitala medier kan beskrivas matematiskt. Den andra konsekvensen, som ur medieinnehållslig synpunkt är intressantare, är att alla objekt oavsett om de har verkligt ursprung eller inte i digitala medier är programmerbara (Manovich 2001:27).

En viss mängd ettor och nollor kan således lika gärna vara ett virtuellt äpple som ett scoop. Det kan föreställa en stor elefant eller en liten myra. Det kan lika gärna vara ett ljud som en bild (Dahlgren 1996:64, Jensen 1998b:40, Rafaeli & Newhagen 1996 och Shyles 2003:120). Filmen *Sagan om konungens återkomst* består av till stora delar av digitaliseringar. En del är översättningar från verkligheten som blandats upp med digitaliseringar medan andra är rena produkter av olika specialeffektstudios. Det är svårt för biopubliken att avgöra vad som är vad. Lika *principiellt* svårt är det att avgöra om rapporteringen kring konflikten i Irak är uppdiktad i effektstudios eller om det är en rak översättning från verkligheten till numeriska representationer.

Ett centralt tema hos Manovich (2001) är att den digitala mediemiljön har mer gemensamt med exempelvis en målning än ett fotografi. Detta eftersom verkligheten dekonstrueras till ettor och nollor för att sedan rekonstrueras till en, i fallet med bilder, visuell representation av verkligheten. Därmed finns det inte heller något *original* att utgå ifrån på samma sätt som det gör med exempelvis fotonegativ (Manovich 2001:51, se även Shyles 2003:120). Det vore naivt att påstå att det inte finns manipulation av olika slag i olika berättelser om händelser, oavsett om det rör sig om journalistik eller inte. Poängen är att det blir lättare i en digital mediemiljö. Därmed, kan man anta, uppstår exempelvis frågor kring huruvida fenomen som Virtual Reality är ”verkligt” eller inte eftersom det rör sig runt gränserna för traditionell rums- och tidsuppfattning (Burnett & Marshall 2003:14). Det hör inte hemma i rummet eftersom vi inte kan ta på det eller flytta det. Men det hör hemma i rummet för att vi kan ta del av den tredimensionella representationen av verkligheten. Innehållet är konstruerat enligt den obegränsade idévärlden men uppfattas som kommet av den begränsade fysiska världen. Den digitala världen är, liksom skriften, en översättning från en symbolvärld till en annan. Dess ursprung är matematiskt men detta behöver inte synas på ytan. Det innebär att det i grund och botten är helt olika förutsättningar för innehåll producerat i analoga respektive digitala medier (Manovich 2001:45). Innhållet presenteras och uppfattas i användargränssnittet som en avbildning av världen (se Barbatsis et.al. 1999 för vidare resonemang).

Platsrum och linjär tid möter den digitala världen

Utrymmet i den virtuella världen kännetecknas av att det finns ett överflöd av det och att det är elastiskt. Medan platsrummet, där användaren lever och där journalistiken produceras och utvärderas, kännetecknas av brist på utrymme och kontinuitet i rummet. Denna sammanblandning av ”världar” följer med

den verksamhet, däribland journalistik, som bedrivs i digitala medier där man talar om ”obegränsat med utrymme”. Det blir en paradox för uppfattningar med utgångspunkter i en värld som består av fysisk materia och linjär tid. Denna materia är begränsad och beständig eller ”durable” för att använda Bolters (1984) vokabulär och kan inte manipuleras hur som helst. Det är den värld som användaren lever i, det fysiska rummet. Genom att skriva ut en papperskopia av det virtuella innehållet överbryggas avståndet mellan de olika rummen och innehållet överförs från ett rums- till ett tidsdominerat medium.

Även ”tiden” skiljer sig åt mellan den analoga och digitala världen. Tiden är inte på samma sätt som tidigare bunden till klockan, ett år kan simuleras på en sekund i datorn. Eftersom det virtuella utrymmet ser annorlunda ut ser också den virtuella tiden annorlunda ut. I det traditionella rummet är tid successioner (Castells 2000:512, se även Innis 1951:128-129). En sak händer ”före” eller ”efter” en annan. Och vi förväntar oss att det som händer över tid på något vis lämnar spår i rummet som man kan gå tillbaka och titta på. Rummet är kristalliserad tid (Castells 2000:60). Vi förväntar oss också att ”lagt kort ligger”, det vill säga det som har hänt kan inte göras ogjort, att tiden har sin gång. Samtidigt visar Pavlik (2001:89) att en digital radiokanal i New York (WABC) har snabbat upp tiden så att inspelade eller livesända program sänds ut snabbare än den tid de tog att spela in. Detta är ohörbart för örat och man ”tjänar” fyra minuter på en timme. Dessa fyra minuter används till att sända ytterligare reklam. Castells (2000:482) skriver dramatiskt om den linjära tidens tack och adjö:

> Denna linjära, irreversibla, mätbara, förutsägbara tid bryts sönder i nätverkssamhället, i en rörelse av extraordinär historisk betydelse.

Den virtuella tiden kännetecknas av ett evigt nu eftersom den inte på samma sätt som tidigare är bunden till rummet och följaktligen inte lämnar några spår efter sig. Spåren av successionerna kan försvinna tämligen omgående, medvetet eller omedvetet.

Reflektioner kring tid och rum i och med introduktion av medieteknologi är inte något nytt fenomen men frågorna aktualiseras med Internet. Joshua Meyrowitz centrala tes i *No sense of place* (1985) är att elektroniska medier förändrar rumsuppfattningen hos människor (se även Armitage 2000:148f). Detta bland annat genom att televisionen exponerar hittills dolda egenskaper hos offentliga ledare som därmed rör till uppfattningar om privat och offentligt (se även McQuail 1997:132 och Stevenson 2002:199). Ett annat exempel är att sexualiteten

i vuxenvärlden genom televisionen finns tillgänglig för barn vilket den inte gjort på samma sätt tidigare. Visserligen fanns det böcker med sådant innehåll sedan tidigare men böcker kräver att man erövrar ett skriftspråk vilket tar längre tid och är mer komplicerat än ett audiovisuellt språk. Dessutom har varje bok specifik information medan vilken TV som helst kan framföra vilken information som helst (Meyrowitz 1985:82). Schudson (1978:30) argumenterar för att framväxande av "the penny press" omdefinierade vad som skulle betraktas som privat och offentligt. Mobiltelefonen är ytterligare ett utmärkt exempel på hur det som är offentligt och privat förskjuts. Tidigare var man bunden till en plats, vanligtvis hemmet eller arbetet, när man talade i telefon och därmed var också de som var medlyssnare till samtalet också i regel bundna till platsen och situationen. I och med mobiltelefonen kan totala främlingar höra privata gräl eller affärshemligheter. Ett exempel åt det andra hållet är när man kan ta med sig exempelvis en mp3-spelare på tunnelbanan och därmed skapa sig en privat sfär i en annars offentlig miljö.

Redan telegrafen komplicerade förhållandet mellan rummet och tiden eftersom man kunde få dagsaktuella rapporter från andra sidan världen. Telefonen förde samman människor som befann sig på olika platser men kunde prata med varandra samtidigt, vilket samtidigt rimligtvis får konsekvenser för uppfattningar om tid och rum. Thompson skriver att modern telekommunikation i och med införandet av telegrafen och telefonen rörde till rums- och tidsbegreppen:

> The advent of telecommunication thus resulted in *the uncoupling of space and time*, in the sense that spatial distanciation no longer required temporal distanciation (Thompson 1995:32).

Denna separation mellan rum och tid var inte uppenbar tidigare eftersom den maximala hastigheten med vilket något kunde framföras var så snabbt en häst, ett tåg eller en ångbåt kunde ta sig fram. Neil Postman skriver:

> Sanningen är liksom tiden en produkt av ett samtal som människan för med sig själv om och genom de kommunikationstekniker hon har uppfunnit (Postman 1987:32).

Om man skall fullfölja Postmans dramatiska tankegång kommer således tiden att förändras när vi byter kommunikationsteknologi. Man kan också uttrycka

det så här: tiden, tillsammans med en rad andra sociala objekt, upplevs av olika kulturer genom olika kommunikationsteknologier. När ett samhälle byter dominerande kommunikationsteknologi kommer andra sätt att se på bland annat tiden att katalyseras genom detta medium (se även Fornäs 2004:123 och Mumford 1963:18ff). Med andra ord är, för att använda ett av Postmans slagord, ”mediet metaforen”, i det här fallet för tiden och därigenom rummet. Thompson skriver (2001:47), i något mindre pompösa ordalag, att det fanns ett samband mellan de tidiga telekommunikationerna och människors upplevelser av tid och rum. Det finns ett samband mellan människors upplevelser och deras agerande, vilket väcker frågor kring hur detta byte av dominerande kommunikationsteknologi eventuellt kommer att påverka människors syn på och handlade i världen (se Smith & Kollock 1999:16 för exempel i en social kontext).

Virtuell närvaro – verklig frånvaro?

Vi kan höra en död människas röst, exempelvis när Elvis Presley sjunger ”In the ghetto”. Är vi då på plats i skivstudion eller är han hemma hos oss? Varken eller är naturligtvis svaret *men hur kan vi då höra honom?* Svaret är att vi använder en medieteknologi för att överbrygga avståndet i tid och rum. Vi befinner oss i två miljöer samtidigt. Dels i den fysiska miljö som finns runt omkring oss, dels i en miljö som presenteras genom en kommunikationsteknologi. Steuer (1992:76) kallar närvaro i denna andra miljö för ”telepresence”. Vi kan se en (möjlig) framtid på film. Vi kan via telefon kommunicera med människor som inte är fysiskt närvarande, att vara fysiskt ensam innebär inte att vara socialt ensam (Meyrowitz 1985:117). Vi kan kommunicera med artificiella varelser i den virtuella världen. Vi kan ta del av platser vi aldrig varit på. Det är inte verkligt men det verkar verkligt. Vi möts på en plats som inte är en plats överhuvudtaget i traditionell mening (Barbatsis et. al. 1999, Meyrowitz 1985:146). Vi befinner oss samtidigt på en fysisk plats som nödvändigtvis inte behöver ha något samband med symbolmiljön. Vi existerar samtidigt i, som Manovich (2001:113) uttrycker det, ”the physical space” och i ”the space of representation” och får därmed en dubbel identitet. Giddens (1991:25) argumenterar för att de tidiga tidningarna spelade en stor roll i separerandet av ”space” från ”place”, vilket fått till konsekvens (Giddens 1990:21) att de sociala relationerna från att ha ägt rum i lokala kontexter istället omstrukturerats i svårdefinierbara tid-rum konstellationer. Detta fenomen kallar Giddens för *disembedding*. Virilio (1995) säger att ordet globalisering är båg och att det är mer korrekt att benämna det virtualisering. Detta eftersom det som är sammankopplat är olika symbolmiljöer medan de fysiska platserna

fortfarande ligger lika långt ifrån varandra. I konkurrens med realtidsteknologier biter verklig närvaro i gräset (Stevenson 2002:204). Castells (2000:421f, se även Bolter & Grusin 1999:58f samt Reeves & Nass 1996) går så långt att han säger att det inte är någon skillnad mellan verklighet och representation. Så långt är det, enligt min mening, inte nödvändigt att sträcka sig. Men man kan säga att det inte finns någon *praktisk* skillnad mellan den symboliska representationen och verkligheten eftersom vi inte har tillgång till verkligheten utan symbolisk representation.

Bolter etiketterar det något annorlunda. Den fysiska verkligheten heter hos honom ”Technology of space” och symbolvärlden ”Ideology of space”. Deras poäng, som sammanfaller, är att uppdelningen tjänar föga till i virtualiteten eftersom rummet förändrats. Innehållet på Internet kännetecknas av att det är ett konstant flöde som kan ändras allt eftersom och utan att det behöver märkas efteråt. Men användarna lever i och utvärderar journalistiken efter platsrum och linjär tid. Medieorganisationerna, journalisterna och medieanvändarna lever och verkar i platsrummet och den linjära tiden.

Temporära förändringar i kommunikationssystemet leder till förvirring och oro. Om förändringarna däremot är permanenta eller långsiktiga kommer de att kräva nya lösningar och förhållningssätt (Meyrowitz 1985:44). Frågan som måste besvaras empiriskt är om och hur journalistiken förändras när den förmedlas via Internet.

Sammanfattningsvis

I detta kapitel har olika teorier och frågeställningar som rör olika aspekter av kommunikationsteknologier och journalistik på nätet diskuterats. Närmast följer avhandlingens empiriska delar och jag vill därför i korthet påminna om de centrala teoretiska begrepp som tidigare behandlats: kommunikationsteknologi som förändringsagent för mänsklig verksamhet, förändrade kommunikationsmönster, bristen på original, de praktiska omständigheter som villkorar journalistiken, måttstockar som kvaliteten på journalistik mäts mot, kvalitetsförsämring på grund av ökad hastighet, förskjutningen av offentligt och privat och slutligen möjligheten att vid valfri tidpunkt förändra innehållet mot bakgrund av det digitala mediets elastiska förhållande till tid och rum. Dessa begrepp tas med in i empirin och utgör grundfundamentet i den kommande analysen där nyhetsjournalistikens villkor och ideal skall möta en digital symbolmiljö.

5. Metod

Syftet med avhandlingen innebär att studera det journalistiska utbudet i användargränssnittet vilket traditionellt lösts med användandet av någon form av, många gånger kvantitativ, innehållsanalys. Det visade sig dock tämligen snabbt i och med den kontinuerliga publiceringen och den snabba förändringen av nyheter på webbsajter att en renodlad innehållsanalys skulle göra det svårt att fånga just karaktärsdraget kontinuerlig publicering. För att kunna kartlägga och undersöka fenomenet valde jag att kombinera innehållsanalysen med angreppssätt från fallstudien.

Fallstudie

Fallstudien skiljer sig från innehållsanalys såtillvida att fallstudien i hög grad är empiristyrd och som konsekvens ger ett spektra av metoder snarare än en explicit metod. Det finns olika synsätt på vad en fallstudie är och vilka förtjänster den har. Enligt Esaiasson et. al. (2003:119-120) så är renodlade fallstudier mycket ovanliga. Författarna önskar också att samhällsforskare slutar att använda begreppet fallstudie och istället går över till att tala om antal analysenheter och antal kontexter materialet samlats in i. De menar också att en fallstudie som använder sig av en enda observation förutsätter att den aktuella teorien preciseras på ett relevant sätt. Eller som de själva skriver:

> I klartext måste förhandsuppfattningen (d.v.s. teorin) som skall prövas förutsäga att något specifikt skall inträffa för att den skall få stöd: forskaren skall kunna tala om precis vad som skall hända och sedan pröva om så också blir fallet (Esaiasson et.al. 2003:120)

De utgår ifrån ett deduktivt resonemang om orsak och verkan och denna utgångspunkt passar synnerligen illa för en metod som är mer inriktad på beskrivning och förståelse av fenomen (Merriam 1994:27) än förutsägelser om kausalitet. Det finns ett implicit antagande i resonemanget. Om man skall kunna förutsäga utfall måste man *veta exakt* vad man letar efter. En del av den kritik som riktats mot medieforskningen är att man inte utvecklat teorier eller meto-

der för att undersöka datormedierad kommunikation (CMC). Därmed har man inte heller gjort några omfattande undersökningar. Den retoriska frågan blir då: Hur skall man veta vad man letar efter när få har letat innan och instrumenten för letandet är outvecklade? Svaret på detta är tudelat. Antingen får man leta där instrumenten fungerar eller så får man experimentera fram nya instrument. Morris & Ogan (1996:2 och 3) menar att anledningen till att MKV-forskningen mer eller mindre ignorerat Internet och CMC är att de nya medierna passar illa in på de etablerade teorierna och passande undersökningsobjekt (se även Deuze & Dimoudi 2002:87). Därmed har, menar de, det största hindret för utforskandet av Internet varit teoretiskt. De teorier som finns sedan tidigare räcker inte till för att förklara det nya mediet och nya informationsteknologier. När mediets karaktär förändras så behöver också medieforskningen värdera och eventuellt förnya teorier, modeller och – i det här fallet – metoder för att fånga det nya mediet. Rafaeli & Newhagen (1996) efterlyser en större tolerans från empiristiskt håll inför experimentella studier av ny teknologi för att kunna förstå den nya teknologin. Merriam (1994:22) menar att när det gäller induktiva studier såsom fallstudien är det omöjligt att få veta alla variabler i förväg. Ett annat karaktärsdrag hos fallstudien är (Østebye 2003:240) att den är baserad i nuet. Den sker alltså samtidigt som händelsen utspelas. Tilly (1984:25) menar att även om fallstudien gör det svårt att analysera förändringar över tid så kan den ändock utöka kunskapen vilket Tilly menar har hänt inom geologin och biologin.

Följande drag (Merriam 1994:24ff se även Ekström et.al. 2000) är utmärkande för fallstudier: de är *partikularistiska, deskriptiva, heuristiska och induktiva*. Denna avhandling använder i olika utsträckning alla dessa förhållningssätt. Den är *partikularistisk* eftersom den är inriktad på en mycket liten del av journalistiken och också en liten del av nätjournalistiken. Det är specifika situationer som undersöks men dessa belyser ändock ett generellt fenomen (nätjournalistik). Den är *deskriptiv* eftersom de olika exemplen beskrivs och belyses noggrant. Avhandlingen visar också, genom teoriavsnitten, på att journalistik är en komplex företeelse som består av många olika samverkande faktorer. Den är *heuristisk* eftersom den uppmärksammar läsaren på ett fenomen som är dåligt utforskat. Dessutom finns i avhandlingen ambitionen att förklara *varför* det händer. Den är *induktiv* eftersom det finns lite samlad kunskap om särdragen i nätjournalistik. Därför behöver också undersökningen utformas och ändras under resans gång. Detta verkar vara i stort sett det enda som förenar olika fallstudier. Annars är det upp till forskaren att skapa en strategi och systematik för materi-

alinsamlingen och vandra mellan informationsinsamling och analys samt induktiva och deduktiva resonemang (Merriam 1994: 158 och 166). Østbye et.al. (2003:242 och 266) argumenterar för att fallstudien är lämplig för explorativa studier när det inte finns så mycket teoribildning inom området. Detta innebär att fallstudien inte gör samma anspråk på statistisk generaliserbarhet i en större population som en kvantitativt inriktad studie gör. Däremot, menar Ekström et.al. (2000:16) att fallstudien kartlägger och tydliggör grundläggande egenskaper och strukturer i exempelvis (Ekström et.al. 2000:157) journalistikens mekanismer. Østbye et.al. (2003:236f) använder begreppet abstrahering för den process där man, oavsett metod, försöker fånga systematiken i det fenomen man undersöker. Det finns flera analytiska enheter som skall användas och det finns en kontext som skall undersökas. Det finns presumtiva antaganden om vad de digitala karaktärsdragen *kan medföra*, men ingen explicit hypotes om *hur* utfallet av dessa blir.

Innehållsanalys

Eftersom avhandlingen är en studie av användargränssnittet så är även innehållsanalys en lämplig metod. Jag är också relativt tidigt ute på detta specifika fält och försöker kartlägga fenomen som inte är undersökta tidigare. Därför kommer avhandlingen med nödvändighet att väga över åt att bli explorativ och deskriptiv. Detta för att få överblick över intressanta fenomen som man kan undersöka på djupet i kommande undersökningar. Med andra ord så försöker jag få översikt över ett stort område snarare än insikt i ett litet. För detta passar innehållsanalys utmärkt (Bergström/Borelius 2000:86-87). Även om innehållsanalys är en gammal beprövad metod så används den i ett ganska nytt sammanhang. En av de stora fördelarna med traditionell innehållsanalys är att man som forskare inte ”stör” materialet vid insamlingen vilket man gör i exempelvis intervjusituationer (Berger 1991:29, Krippendorff 1980:29). Det är i stort sett omöjligt för forskaren att påverka hur innehållet i medierna skall se ut även om man skulle försöka (Krippendorff 1980: 26). Innehållsanalysen är en metod som generellt sett kantrar åt det kvantitativa hållet. En av förgrundsfigurerna för innehållsanalysen, Bernard Berelson, skriver:

> Content analysis is a research technique for the objective, sytematic, and quantitative description of the manifest content of communication.
> (Berelson 1952:18).

Av dessa karaktäristika fokuserar denna avhandling på det ”manifesta” innehållet, det som har avgränsats till användargränssnitt.

Urval och avgränsning

Det skall understrykas att urvalet av det analyserade materialet är ett *icke-sannolikhets* urval. Med andra ord finns det inte något sätt att beräkna sannolikheten för att vissa element skall komma med i undersökningen och inte heller finns det någon garanti för att de skall vara med överhuvudtaget (Merriam 1994:61). Denna typ av urval är vanlig inom fallstudien men ovanlig inom den traditionella innehållsanalysen. Riffe et.al. (1998:84ff) skriver att det huvudsakliga skälet att använda ickesannolikhetsurval inom innehållsanalyser är när det är svårt att samla innehållet och givet egenskaperna hos kontinuerlig publicering med dess undflyende karaktär så finns det definitivt svårigheter med att samla in materialet. Innehållets tillgänglighet styr undersökningens utformning. Det fanns vid tiden för undersökningen inget systematiskt försök att göra innehållsanalys[13] baserad på fenomenet kontinuerlig publicering och därför lämpar det sig med ett ickesannolikhetsurval.

Valet av svenska webbsajter beror på a) den språkliga och geografiska närheten b) att Sverige är ett av de länder där Internet fått mest genomslag och c) på att merparten av det som är skrivet om nätjournalistik kommer främst från USA och Holland och att det därmedär intressant att göra en teoretisk prövning mot svensk botten.

Avhandlingen avgränsas till att undersöka några av de digitala mediernas karaktäristika på sajter. Det är det redaktionella materialet publicerat på första sidans centerkolumn som undersöks. Avhandlingen begränsas till sajter som har tidningar som modermedier eftersom de, åtminstone i USA (Salaverría 2005:70), är de som ligger längst fram i utvecklingen. Därmed borde också det digitala mediets karaktärsdrag ha fått någon form av genomslag även här. Valet har också begränsats till de rikstäckande tidningarna då de, i teorin, har mest resurser att satsa på en nätupplaga. I förlängningen torde detta innebära att det digitala mediets karaktäristika har större sannolikhet att slå igenom här. Detta

13. Den enda innehållsanalysen som försöker fånga den kontinuerliga publiceringen jag hittat finns i Salaverría (2005) men den är för det första publicerad efter undersökningarna i avhandlingen är gjorda och följaktligen till föga hjälp och för det andra är den en ad hoc lösning med låg grad av systematik.

bekräftas av Schultz (1999) då han skriver att om en tidning har anammat konvergens så har tidningen troligen också anammat andra aspekter av det nya mediet. Vidare beskrivs medierna oftast som antingen eller vad gäller anammandet av Internets karaktärsdrag och detta beroende på i huvudsak storleken på organisationen.

Tidningar är också de medier som gjort en övergång från skriftens tidsdominerande form till ett mer rumsdominerat medium. Tidningarna är en betydande del av den svenska offentligheten och de är stora resursstarka företag. Förändringar här spelar en presumtivt större roll än förändringar i medier med mindre publik. Dessutom dras, enligt Burnett (Nordicom Review 1997:2), nya och ovana användare till saker som de känner igen. Det skulle innebära att användarna kommer att söka sig till gamla välbekanta tidningar även på nätet, åtminstone initialt (se även Gunter 2004:47). Även modermedierna försöker överföra sin trovärdighet från de gamla medierna till nätet (Alström & Hedman 2002a:24). Eftersom tidningarna har uppmärksamheten från publiken och dessutom en hel del resurser så kommer deras agerande att vara viktigt för hur människor, åtminstone inledningsvis, uppfattar nätjournalistik.

Området där journalistik möter den digitala teknologin berör fler aspekter än innehåll. Burnett menar att det finns åtminstone fem olika tänkbara undersökningsområden för Internet.

> 1. The divide between public and private media investment in the Internet. 2. The transformation of media content for formats on the Internet. 3. The construction of exchange value and commodity structure by the media industry. 4. The activity of government and private media regulators in the expansion of the Internet as an information and entertainment source. 5. The potential transnational restructuring of the media industry through the Internet (Nordicom Review 1997:2)

Det handlar med andra ord om att undersöka vem som investerar, förändringar i innehållet, kommersialisering, reglering och ägande som konsekvens av Internet. Denna avhandling kommer att fokusera på förändring av innehållet. Innehållsproduktionen kan i sin tur delas upp i insamling, bearbetning och distribution. Fokus i avhandlingen ligger på det distribuerade innehållet.

Upplägget för undersökningarna

Allt material samlades in manuellt under perioden mars 2004 till april 2005. De första undersökningarna gav en hel del bryderier. Interaktiviteten och konvergensen var ej så utbredd som litteratur på området antyder och den metodologiska problematiken med att fånga och åskådliggöra den kontinuerliga publiceringen blev uppenbar. Detta tillsammans med undersökningens induktiva karaktär krävde analys och efteranke mellan insamlingstillfällena för att värdera och utveckla metoderna. Bland annat på grund av detta är tidsspannet för insamlingen ganska långt i relation till den empiri som samlats in. Under tidsperioden slutet av december 2004 till och med januari 2005 gjordes medvetet inga som helst empiriska försök att samla in material då rapporteringen av tsunamikatastrofen i Asien i stort sett blockerade andra nyheter. Den hade säkerligen varit intressant att studera men det är omöjligt att följa en nyhet av den digniteten manuellt och jag hade inget annat insamlingssätt utvecklat vid den tidpunkten.

Sammanställning av de olika undersökningsdagarna

Avhandlingen omfattar sammanlagt tre olika undersökningsupplägg. Den första undersökningen behandlar de digitala karaktärsdragen interaktivitet och konvergens, den andra kontinuerlig publicering på första sidan och den tredje och sista kontinuerlig publicering i nyheterna.

Empirin till de olika undersökningarna har samlats in vid olika tillfällen. Nedan följer en sammanställning för att visa vilka dagar empiri har samlats in.

Konvergens och interaktivitet: vecka 15 i april 2005 (11 april till och med 17 april)

Kontinuerlig publicering på första sidan studie 1: 15 juni 2004, 21 februari 2005 och 28 februari 2005.

Kontinuerlig publicering på första sidan studie 2 och 3: 10 november 2004, 9 februari 2005 och 21 februari 2005.

Kontinuerlig publicering i nyheterna under 2004: 9 mars, 13 april, 15 april, 1 juni, 26 oktober och 27 oktober samt under 2005: 18 februari, 15 mars och 16 mars.

När de metodologiska utgångspunkterna var fastlagda återstod processen med att utveckla användbara tillvägagångssätt för att få tag i studieobjekten. Nedan följer en genomgång av vilket tillvägagångssätt som använts för respektive digitalt karaktärsdrag: *interaktivitet*, *konvergens* och *kontinuerlig publicering*. Under respektive rubrik redovisas också vilka studieobjekt som fastnade i

undersökningens nät samt vilka metodologiska ställningstaganden som gjorts i respektive undersökning.

Interaktivitet och konvergens

Jag gjorde provundersökningar under vintern och våren 2004 som visade att interaktiviteten och konvergensen inte var särskilt utbredd och därför skulle bli svår att undersöka. För att ge sajterna tid att anamma interaktiviteten i högre utsträckning valde jag att hämta empirin till interaktiviteten och konvergensen så sent som möjligt inom tidsramen för forskarutbildningen (april 2005) för att om möjligt få med mer interaktivitet på sajterna. Genom detta förfarande fick jag med kommentarsfunktionen, vilken innebär att läsarna kan kommentera och läsa varandras kommentarer på vissa nyheter, på svd.se. Denna funktion förekom inte vid undersökningstillfällena våren 2004.

För att se om och hur möjligheter till olika former av interaktivitet på olika sätt anammats av sajterna gjordes under vecka 15 i april 2005 (11 till och med 17 april) mätningar av sajterna en gång om dagen klockan 12.30. Anledningen till att jag valde 12.30 är dels att sajterna har fyllts på med en del nya nyheter då (som syns av de kommande undersökningarna), dels har läsarna hunnit läsa och kommentera nyheterna. Dessutom ville jag hinna med att både sammanställa materialet och göra analysen samma eftermiddag eftersom överblicken av och känslan för materialet lätt minskar annars. Visserligen är det ett ickesannolikhetsurval men det finns ändå några urvalskriterier för vilken vecka som skulle vara aktuell. Förutom att undersökningen skulle äga rum sent i undersökningsperioden fanns det ytterligare två kriterier. För det första skulle det inte vara några stora planerade evangemang under denna tidsperiod som politiska val eller världsmästerskap då interaktiviteten kan antas vara högre än under en vanlig vecka. För det andra skulle det inte vara någon stor händelse som dominerade nyhetsutbudet. Detta på grund av att medierna kan få en terapeutisk funktion för bearbetning av trauman och att interaktiviteten då också kan vara mer omfattande än normalt. Om någon stor händelse eller ett evangemang skulle äga rum så skulle dessa troligen ta resurser från andra nyheter och därmed skulle det bli färre nyheter som hade interaktivitet, men interaktiviteten skulle vara mer omfattande där den fanns. Vecka 15, visade det sig, motsvarade dessa kriterier. Om det hade inträffat en stor nyhetshändelse hade jag fått välja en annan vecka och kanske även i någon form inkluderat den stora nyheten i undersökningen.

Det skall understrykas att resultaten är giltiga för de ögonblick då undersökningen skedde och att sajterna, i ljuset av mediets flödande karaktär, inte bara möjligen utan högst troligen ser annorlunda ut vid andra tidpunkter både vad gäller den presentation av nyheterna som sajterna gör och den kommunikation som läsekretsen själv bidrar med. Förhoppningsvis är detta en grad- snarare än en artskillnad.

Avgränsning av interaktivitet och konvergens

Att samla in materialet har inneburit några problem och som konsekvens av detta har jag utarbetat strategier för att förhålla mig till dessa problem. Det finns inte alltid ett naturligt slut på en nyhet på nätet. En nyhet kan innehålla en länk till tidigare nyhet som innehåller en länk till en extern sida från FN som i sin tur innehåller… etcetera. Det behövs en operativ avgränsning och de länkar som har räknats in i denna undersökning är de som syns på första sidan och de som syns när man klickar på nyheten på första sidan och därefter kommer till den sida där nyheten finns.

Vid flera tillfällen har en nyhet bestått av flera olika artiklar. Då har den översta eller första artikeln definierats som huvudartikel och mätningen av förekomster av exempelvis e-post har skett där. De andra artiklarna har räknats som interna länkar. E-post är då det förekommer en klickbar e-postadress direkt till artikelns upphovsman. De gånger endast namnet funnits med eller möjligheten att man har kunnat maila till ”expressen@expressen.se”, ”redaktionen@dn.se” eller liknande har således inte inkluderats.

De gånger konvergerande faktorer varit med, eller ”kommentar” och ”maila” etcetera har dessa inte räknats som länkar också. De omröstningar på sajterna som har tagits med i undersökningen är de som förekommer i samband med en nyhet som ligger på förstasidans centerkolumn. Om en omröstning finns vid sidan av centerkolumnen men inte är knuten till en artikel har den inte tagits med.

Ibland kan man förstora bilder genom att klicka på en länk – dessa har inte räknats som länkar eftersom man ändå kan se bilden i original. Ibland får man tillgång till faktarutor och bildspel genom att trycka på länken – dessa har räknats som länkar då man inte har tillgång till dem utan att klicka på länken. Vid några tillfällen har bildspelen varit tonsatta med musik. Då har de räknats som konvergerande element och inte som en länk. De gånger bildspelen varit utan musik har de definierats som länkar. Anledningen till denna uppdelning är att musik inte är möjlig i en papperstidning men en större mängd bilder är det.

Några av nyheterna varje dag är nyheter som är kvar sedan tidigare dagar under mätperioden. I vilken utsträckning det har varit fallet varierar mellan de olika sajterna och det är framförallt på aftonbladet.se och expressen.se detta är aktuellt. För att inte samma nyhet och grad av interaktivitet skall räknas två gånger har jag valt att bortse från dessa nyheter när de varit kvar på sajten vid senare mättillfällen. Dessutom har det vid några tillfällen visat sig att nyheterna från en tidigare dag byggts ut med interaktiva och konvergerande inslag jämfört med dagen innan. Den lösning jag valt på detta problem är att inkludera de nya interaktiva elementen i den gamla mätningen. Alla siffror har jag räknat och kontrollräknat själv. De gånger de olika räkningarna visat på skillnader har en tredje kontrollräkning skett. Alla procenttal är avrundade till närmaste hela procent.

Kontinuerlig publicering

Den lilla empiri som jag hittat kring kontinuerlig publicering är anekdotisk och det finns mig veterligen inte någon systematisk undersökning av företeelsen i skrivande stund. Detta har inneburit att jag varit tvungen att utarbeta systematiska tillvägagångssätt för att fånga den kontinuerliga publiceringen och få någon slags överblick. Företeelsen kontinuerlig publicering angrips i avhandlingen genom två olika strategier. Den första strategin är hur nyheterna organiseras inbördes på första sidan och den andra strategin är hur innehållet i nyheterna förändras över tid. Den första strategin sorteras under rubriken ”Kontinuerlig publicering på första sidan” och den andra strategin under rubriken ”Kontinuerlig publicering i nyheter”. Under insamlingen av de första fallen till ”kontinuerlig publicering i nyheter” noterades kontinuerlig publicerings andra aspekt ”nyheterna organiseras om inbördes”. Jag arbetade fram en metod för att samla in och åskådliggöra detta som resulterade i första insamlingen i juni 2004. Därefter utvärderades metoden och utvecklades till att fånga fler aspekter av denna typ av kontinuerlig publicering som samlades in i november 2004 och februari 2005.

Kontinuerlig publicering på första sidan

För att fånga kontinuerlig publicering på första sidan har tre olika tillvägagångssätt använts.

1. Det första sättet syftar till att se om publiceringsrytmen förändrats från 24-timmars periodicitet till något annat. Detta genomfördes genom att med sextimmars intervall cirka klockan 09.30, 15.30 samt 21.30 den 15 juni 2004 och den

21 februari 2005 ladda ner de fyra sajternas förstasidor. Därefter jämfördes hur många av de artiklar som var publicerade klockan 09.30 som fanns kvar 15.30 respektive 21.30. Mätpunkterna valdes för att jag ville ha a) minst tre punkter för att se att bytet av material på sajten inte sker vid ett tillfälle under dagen som shovelware-resonemangen antyder, b) samma mellanrum mellan tidpunkterna, c) en ganska lång stund mellan de olika punkterna för att ge sajterna chansen att byta ut nyheterna, d) tidpunkter där det är troligt att människor exponeras för innehållet. Kriterierna för urvalet av dagarna var att de inte skall vara dominerade av något stort evangemang eller en stor händelse eftersom då troligen flödet då troligen skulle vara lägre än andra dagar då resurserna skulle vara uppbundna av dessa händelser. Utöver dessa mättillfällen valde jag ytterligare en dag, 28 februari 2005, för att för det första få bekräftelse på de två första mätningarna och för det andra se hur många nyheter som byts ut under natten.

2. Det andra sättet att fånga kontinuerlig publicering på första sidan syftade till att se om de nyheter som bedömdes ha högt nyhetsvärde på morgonen tappade i nyhetsvärde ju längre dagen gick. Detta undersöktes genom att under en dag, vid tre olika tillfällen, från 08.30 till 23.30 följa hur de nyheter som publiceras på de fem översta platserna klockan 08.30 rör sig på förstasidan under dagen. Nyheternas position mättes en gång i timmen.

3. Det tredje och sista sättet var att a) se hur nyhetsvärdet på förstanyheten från morgonen bedömdes under dagen, b) hur många förstanyheter som respektive sajt har under dagen och c) hur nyhetsvärdet på de olika förstanyheterna varierade under dagen. Detta undersöktes genom att under tre olika dagar mellan tidsperioden 08.30 till 23.30 följa hur många förstanyheter, det vill säga ettor, de olika tidningarna har och hur de rör sig på förstasidan under dagens lopp.

För att undersöka de två sistnämnda två aspekterna valde jag att vid tre tillfällen, den 10:e november 2004, 9:e februari 2005 och 21:a februari 2005, spara ner ett urval sajters förstasidor med en timmes intervall från klockan 08.30 till 23.30. Tidsspannet 08.30 till 23.30 är valt för att se hur webbsajterna förändras under den tid på dygnet då normalsvensken kan antas vara vaken och surfa på nätet. Entimmesintervallet är valt för att få tillräckligt många mätpunkter för att kunna se mer detaljerat när under dagen merparten av de eventuella förändringarna sker. Urvalskriterierna för dagarna var att det inte skulle vara något stort evangemang eller en stor nyhetshändelse som figurerat på förstaplatsen under flera dagar och som därmed skulle blockera andra nyheter från att bli ettor och därmed göra innehållet på sidorna mer orörliga än vad fallet skulle vara en mer normal nyhetsdag.

Det framgår av diagrammen på kommande sidor att olika nyheter och sajter fått olika numeriska värden. Dessa värden är antalet artiklar som fanns totalt på förstasidan vid det första mättillfället 08.30. För att få en konstant har jag sedan valt att använda dessa värden under hela dagen trots att antalet artiklar på första sidan varierar något vid varje mättillfälle. Därefter har varje plats på förstasidan graderats efter antalet artiklar vid första mätillfället. Plats ett, det vill säga högst upp på sidan på aftonbladet.se har fått värdet 50, plats två 49 etcetera. Plats ett på svd.se har fått värdet 21, plats två 20 och så vidare. Detta är gjort för att få diagram som visuellt åskådliggör hur en nyhet går upp eller ner på sidan under dagen. Detta medför metodproblem eftersom det inte ger en helt korrekt bild över hur nyheterna organiseras inbördes. Det skulle kunna åtgärdas om man istället vände på diagrammet och numrerade nyheterna efter vilken position de hade på sajten, det vill säga position ett skulle ge värdet 1. Detta för dock med sig ett i mina ögon värre metodproblem. Metodproblemet är att man fortfarande kommer att ha olika antal nyheter på sajten men man vet inte genom diagrammet hur många nyheter detta är eftersom man bara numrerar hur de fem översta från morgonen rör sig. Med andra ord blir det svårt att se hur långt ner på sidan nyheten befinner sig. Jag har därför valt den lösning som presenteras nedan, även om den medför vissa problem.

Samtliga dessa tre angreppssätt är försök att utröna om och hur mediets kontinuerliga publicering får genomslag i det dagliga nyhetsarbetet på sajterna. Poängen här är att se om arbetssättet för journalistiken har förändrats från periodicitet, och därmed en hög grad av förutsägbarhet när nyheter presenteras, till ett ständigt flöde. Om medierna inte anammat mediets kontinuerliga publicering blir resultatet av denna undersökning att a) alla artiklar finns kvar oavsett när under dagen man mäter, b) de fem nyheter som toppar förstasidan på morgonen gör det under hela dagen och c) det kommer inte att vara fler ettor än den som toppar på morgonen. Detta skulle följa en ”papperslogik” och stämma bra överens med aspekter av shovelware-tänkandet.

Kontinuerlig publicering i nyheters innehåll

Det finns anledning att lyfta fram ett grundläggande problem med att göra innehållanalys på Internet. En av den kvantitativa innehållsanalysens portalfigurer, Berelson (1952), skriver genomgående om innehållsanalys som analys av det *manifesta* innehållet. Ekström red. (2000:114) beskriver det manifesta innehållet i termer av att det klart går att utläsa ur texten av varje iakttagare. Ett av de tydligaste karaktärsdragen som separerar nätjournalistik från vanlig journa-

listik är att det kommer ut olika versioner av samma nyheter (Massey & Levy 1999:527). Förutom att detta är intressant att undersöka innebär det också ett metodproblem. Detta drag gäller även för hela webbsajter och domäner. Av ett slumpmässigt urval på 344 webbsajter kunde mindre än 75 % återfinnas ett år senare (Weare & Lin 2000:287). Innehållet i de digitala medierna är inte manifest till sin karaktär och kan snarare karaktäriseras som temporärt (Gunter 2003:75, Stevens 2004, Svenningsson et.al. 2003:165 och Østbye 2003:51). Detta innebär i sin tur att det är svårt att använda sig av den traditionella kvantitativa innehållsanalysen eftersom det snarare handlar om en process än en mätbar och beständig överföring av information (se även Jensen 1998b:49). Frågan är hur man hanterar texter, metodologiskt och analytiskt, som inte är manifesta utan har flera olika potentiella versioner? En fråga som flera forskare är benägna att ställa men ingen har något svar på eftersom vi hitintills saknar metoder och teorier för detta. Denna typ av fenomen, aktualiserat i de digitala medierna, innebär problem för systematiserbarheten, kvantifierbarheten, reproducerbarheten och generaliserbarheten hos den kvantitativa innehållsanalysen (se Berelsen 1952 s.13-20). Det finns sålunda ett glapp mellan den traditionella innehållsanalysen och de perspektiv och metoder som finns utvecklade för Internet. Därmed behöver man improvisera och använda drag från olika vetenskapliga traditioner och ämnen för att få fram en systematik i insamlandet.

Detta skulle bli, visade det sig, den mest komplicerade och tidskrävande undersökningen att genomföra. Provundersökningar skedde vintern och våren 2004 visade att uppdateringar av nyheter sker ofta samt att vissa nyheter försvinner. Det stora antalet uppdateringar och mängden nyheter på sajterna omöjliggjorde att undersöka allt material en specifik dag eftersom det, vid denna tidpunkt, inte fanns någon tillgänglig programvara som klarade av att känna av förändringar i nyheter och ladda ner olika versioner. Det skall påpekas att det finns en rad program utvecklade för att ladda ner sajter vid olika tidpunkter. Inga av dessa har dock uppfyllt de krav, exempelvis att uppdatera flera gånger i minuten och se skillnader i text och sedan spara ner texten, som denna undersökning ställer. Det kan även tilläggas att dessa program relativt ofta hänger sig eller laddar ner ofullständiga sidor och därmed inte är tillförlitliga. Att göra motsvarande nedladdningar manuellt är en omöjlighet eftersom det vid varje givet tillfälle finns sammanlagt cirka 120 nyheter publicerade på sajternas förstasida. Detta fick till följd att upplägget blev att punktmarkera några få nyheter för att se hur ofta nyheter uppdateras och vilka förändringar som sker och sedan undersöka om förändringarna återfinns i fler än ett fall.

Inledningsvis insamlades de första ”fallen” in och därefter försökte jag extrahera mönster för att användas på senare insamlat material. De flesta av de olika indikatorerna på hur innehållet ändras upptäcktes under insamlandet av de första fallen. För att få en viss säkerhet i att ha fångat de flesta indikatorerna valde jag att samla in totalt 15 fall och under de sista av dessa upptäcktes inga nya indikatorer vilket föranledde att insamlingen avslutades. Detta är ingen garanti för att alla indikatorer har kommit med men det är inte heller poängen med denna typ av undersökning (Wall 2005:159). Det skall också påpekas att en hel del nyheter har kasserats under resans gång eftersom de inte uppfyllde kriterierna att de skulle vara publicerade på flera sajter.

Det går av utrymmesskäl inte att redovisa exakt hur detta flöde går till då varje händelse som uppdateras minst fem gånger på de fyra olika sajterna med lätthet sväller ut upp till tjugo stycken A4-sidor och detta bara för att få med råtexten från de olika versionerna av artiklarna. Empirin av denna undersökning kommer att redovisas på tre olika sätt för att både ge djup och överblick.

1. För det första kommer läsaren att få en bild om hur vägen fram till denna sammanställda empiri sett ut genom att en av de undersökta händelserna redovisas först i relativt öppen och rå form. Denna händelse är ”Bomber i Bagdad” och förhoppningen är dels att vara transparent i tillvägagångssättet gentemot läsaren, dels att visa hur en artikel kan förändras under en dag och vad dessa förändringar kan bestå av.

2. Därefter redovisas indikatorer på kontinuerlig publicering i artiklar som upptäckts i materialet. Visserligen flyter vissa av kategorierna in i varandra men jag väljer ändå att redovisa dem separat. Dessa kategorier var inte förutbestämda utan har utkristalliserats vid genomgången av empirin. De är med andra ord resultatet av ett i huvudsak induktivt förhållningssätt.

3. Slutligen redovisas samtliga undersökta artiklar i en översiktlig tabell där man ser vilken händelse som har vilken/vilka indikator på vilken sajt samt hur många gånger de olika händelserna uppdaterats i de olika tidningarna. Detta görs för att ge en överblick av vilka tendenser som finns och hur vanligt förekommande de är i det begränsade material som undersökningen bygger på.

Tillvägagångssätt vid insamling av material från webben

Grundtanken är att se vad en läsare som bara läser den sista versionen av nyheten går miste om jämfört med vad som publicerats under hela dagen. Analysen tar sitt avstamp i en jämförelse med hur en traditionell papperstidning har fungerat. En förutsättning för att kunna göra det lättare med jämförelser mellan tid-

ningarna är att åtminstone flertalet, minst tre, av dem har med händelsen som nyhet den aktuella dagen. Detta har varit ett kriterium för urvalet av artiklar.

Insamlingsmetoden har varit enkel men tidskrävande. De dagar som är aktuella för undersökningen har jag satt mig vid datorn i regel klockan 09.30 och sedan studerat om samma nyhet har publicerats på tre eller fler av sajterna. Om detta har varit fallet så har sidan uppdaterats minst en gång per minut från det att jag hittat nyheten tills att jag slutat bevakat den. Ibland har mellanrummet blivit längre än en minut främst beroende på att det hänt något på andra tidningars sajter som jag varit tvungen att spara ned. Jag har följt med nyheten fram till cirka klockan 15.00 vilket i de flesta fall sammanfallit med att uppdateringarna av nyheten varit mindre frekventa. Generellt sett har uppdateringarna av nyheter, i det material som ligger till grund för avhandlingen, pågått i tre till fyra timmar. Dock så har jag inte följt nyheten längre än till klockan 17.00 och de dagar jag slutat punktmarkeringen tidigare så har jag gjort en avstämning klockan 17.00 och vid 23.00. Därefter har jag gjort en uppföljning dagen efter och två dagar efter för att se om materialet finns kvar och om det är i samma skick som den senaste version som jag haft nedladdad. Vissa dagar har det varit fler nyheter som kommit med i undersökningen vilket förklaras med att nyheterna har haft sin tätaste uppdateringsfrekvens vid olika tidpunkter på dagen vilket gjort det möjligt att följa fler nyheter än en.

Det har inte funnits någon uttänkt metodologisk systematik i valet av dagarna. Valet av dagar har styrts av när det varit praktiskt möjligt för mig att genomföra insamling av empiri. Även här har det således varit ett ickesannolikhetsurval. Hade det förekommit en stor nyhet vid bevakningen av sajterna så hade jag inte kunnat följa den på grund av att det inte går att överblicka en stor nyhet manuellt. Nu var den avvägningen aldrig aktuell under de dagar som jag undersökte sajterna.

Det som kommer att användas som jämförelse för analysen är den senaste versionen av nätversionen av artikeln. Denna version kommer sedan att jämföras med de tidigare versionerna för att se vilka typer av ändringar som skett. Det sker en rad förändringar av texterna, en del av dessa är skrivtekniska eftersom det förekommer stavfel, syftningsfel etcetera. Dessa förändringar tas upp i totalsumman av antalet versioner men kommer inte att redovisas i analysen. En del förändringar är uppdelning av texten i underrubriker eller omflyttning av textavsnitt och dessa är inte med i analysen. En annan aspekt som inte heller tas upp i så stor utsträckning är tillägg av information som finns kvar i slutversionen. Det som tas upp är förändringar där information tas bort eller på annat sätt änd-

rar förståelsen så att den skiljer sig åt i olika versioner. Det kan också vara så att det inte ändras fast det kanske borde göra det. Med detta menas att det kan komma fram uppgifter som motsäger de första uppgifterna och då, om de sistnämnda uppgifterna är korrekta så borde följaktligen de första ändras. Detta har jag kontrollerat genom att jämföra de olika sajternas uppgifter mot varandra och därefter tagit utgångspunkt i den sist publicerade versionen som förhoppningsvis, men inte alls säkert, är den mest korrekta.

Jag har valt att ta bort alla namn från artikelförfattarna eftersom skulden för eventuella brister i materialet antagligen kommer att skyllas på dessa individer. Min uppfattning är att orsaken till varför det ser ut som det gör är flerdelad och att det är detta som är intressant att analysera och diskutera snarare än vem som skrivit vad.

Skevhet i materialet

I undersökningen finns det några skevheter inbyggda. Nyhetsmaterialet i undersökningen är skevt eftersom det är speciella nyheter som hamnar högt upp på sajterna: det är de som bäst uppfyller redaktionernas nyhetsvärderingskriterier. Det skall också påpekas att de aspekter som lyfts fram är de som sticker ut jämfört hur journalistik i papperstidningar fungerar och vilka de gängse journalistiska normerna är. Urvalet av artiklar har dessutom haft strukturella förutsättningar att uppvisa sådana drag som jag letat efter. Det har i regel varit en verklig händelse snarare än pseudohändelse som har publicerats. De har publicerats på alla (utom i två fall) sajter. Med andra ord har händelserna varit så pass viktiga att de kommit med de på flesta av de fyra sajterna. Artiklarna har i regel publicerats när händelsen varit färsk och i vissa fall inte ens avslutad. Med andra ord har det varit upplagt för att innehållet i artiklarna skall ändras. Det är dock inget problem utan en poäng eftersom detta väl avspeglar det digitala mediets karaktär och därmed den journalistik som kan bedrivas digitalt.

Innan empirin presenteras vill jag återigen påpeka att urvalet för undersökningarna är ett ickesannolikhetsurval och att det inte finns någon, eller ringa, möjlighet att förutsäga vilka dagar som kom med eller inte kom med. Graden av empirisk generaliserbarhet är således låg medan det är fullt möjligt att göra teoretiska generaliseringar.

De undersökta nyheterna i de 15 fallen

Även om nyheterna beskrivs i detalj så är det inte de specifika nyheterna eller händelserna som står i fokus utan de drag som kan utläsas ur nyheterna. Dock

så är det svårt att separera träden från skogen när analysen görs. Detta innebär att beskrivningen tenderar att fastna i tiden snarare än att vara generell. För att redovisa vilka händelser som tas med i empirin kommer här i datumordning en mycket kort summering av nyheterna.

Mordet i Göteborg – En man knivmördas den 9 mars 2004 i Göteborg. Denna händelse rapporteras på sajterna samtidigt som jakten på gärningsmannen utspelar sig. Gärningsmannen grips senare under dagen.

Attentat mot förintelsemuseum – Datum 13 april 2004. Det som har hänt är att den ungerska polisen avslöjat ett planerat attentatsförsök mot förintelsemuséet i Ungerns huvudstad Budapest. Detta skulle utföras av en ungersk medborgare med palestinskt ursprung. Denna händelse beskrevs till en början som ett attentat riktat mot Israels premiärminister.

Knutbyflicka – Datum 13 april 2004. Denna nyhet är kopplad till dåden i Knutby. Den barnflicka som misstänks för mord i Knutby har genomgått en rättspsykiatrisk undersökning och det har framkommit att hon vid tiden för dådet (och efteråt) led av en allvarlig psykisk störning.

Mijailovic överklagande – Datum 13 april 2004. Mijailovic, som fällts för mordet på Anna Lindh, överklagar domen. Han menar att han inte hade uppsåt att döda. Han bestrider också skadestånd till de efterlevande. Denna dag var den sista dagen som Mijailovic hade möjlighet att överklaga och om han inte överklagat hade det ändå troligen blivit en nyhet men med en annan vinkel.

Klätterolyckan – Datum 15 april 2004. Två män omkommer i Lapplands fjällvärd i en klätterolycka när de går igenom en så kallad hängdriva på fjället Tjäkkatjatjåkka. Denna händelse beskrevs från början som en lavinolycka.

Bombdådet i Bagdad – Datum 1 juni 2004. Ett bombdåd inträffar i Bagdad riktad mot det kurdiska partiet PUK:s högkvarter.

Demonstration i Thailand – Nyheten rapporteras den 26 oktober 2004 men händelsen ägde rum dagen innan. Ett stort antal människor dog till följd av kravaller mellan demonstranter och poliser i södra Thailand där demonstranterna för-

sökt storma/protestera framför en polisstation där sex stycken gripna kommunala tjänstemän hölls fängslade.

EU-omröstning – Datum 27 oktober 2004. Det handlar om omröstningen om EU-kommissionens vara eller icke vara. Bakgrunden är att den omstridde Rocco Buttiglione fanns med i förslaget till den nya kommissionens sammansättning och att parlamentet troligen kommer att göra tummen ner för den nya kommissionen så länge Buttiglione finns med. Nyheten börjar med att handla om huruvida ordförande Barroso kommer att lägga ett nytt förslag på kommission för att inte lida nederlag. Detta visar sig vara riktigt längre fram under dagen.

Bombdåd i al-Hilla – Datum 18 februari 2005. En bomb sprängdes i staden al-Hillah i Irak. Bomben sprängdes utanför en läkarstation där personer som vill söka anställning i Iraks polisväsende behöver genomgå en synundersökning. Förutom personerna i kön så dog ett antal som besökte en närliggande marknad. Totalt tog detta bombdåd 125 personers liv och cirka 130 personer blev skadade.

Polisjakt – Datum 15 mars 2005. Två personer begår ett rån mot Svensk kassaservice i Järfälla den 15 mars. Efter rånet jagar ett stort polisuppbåd rånarna som inte infångas denna dag.

Pedofilrazzia – Datum 16 mars 2005. Spansk polis har slagit till mot ett internationellt nätverk av pedofiler och gripit ett antal personer.

Tunnelolycka – Datum 16 mars 2005. En lastbil, en buss och en personbil krockar i en tunnel i närheten av den norska staden Lillehammer. Elva personer skadas och förs till sjukhus där man inkallar extra personal för att ta hand om dem.

Flygkrasch – Datum 16 mars 2005. Ett ryskt flygplan med 52 personer ombord slår vingen i marken när det skall landa. 29 personer omkommer och 23 personer överlever varav, tio är svårt skadade.

Bombdåd i Baquba – Datum 16 mars 2005. En bilbomb exploderar av vid en irakisk arméspärr och många människor befaras ha dött eller skadats.

6. Interaktivitet och konvergens

Det finns en mängd förhoppningar knutna till vad interaktivitet kan innebära för journalistiken. Ny kommunikationsteknologi ändrar förutsättningarna för gemenskapen och därigenom den *arena* där tankar utvecklas (Carey 1992:160). I teorin skall de linjära och rumsliga bojorna hos det analoga mediets berättarstruktur (Gunter 2003:86) upphöra. Sändarens tyranneri över mottagaren skall försvinna (Rafeli & Newhagen 1996). Interaktiviteten (Deuze 2003:220) undergräver den moderna journalistikens dogm ”vi skriver, du läser”. De finns teoretiska möjligheter till detta men hur ser det ut i praktiken? Om detta handlar detta kapitel som är uppbyggt i fem delar. Det första avsnittet redovisar hur många interaktiva inslag som finns under den undersökta veckan. Därefter följer en redovisning av vilken typ av interaktivitet som upptäckts i materialet. Sedan undersöks de interaktiva element som funnits i anslutning till nyhetsmaterial och vars innehåll varit synligt i användargränssnittet: kommentarsfunktion och hyperlänkar. Dessa interaktiva element illustreras med exempel. Den fjärde delen behandlar förekomsten av, eller snarare bristen på, konvergens. Slutligen förs en diskussion kring vilka möjligheter till interaktivitet som finns och vilka som saknas och vad de betyder för de teoretiska antaganden som är gjorda.

Nyheter med interaktiva inslag

Med interaktiva inslag avses i denna undersökning e-post, länkar, chattar, uppmaningar att skicka e-post till sajten, omröstningar, möjlighet att kommentera nyheten samt möjlighet att diskutera i anslutning till nyhetsinslag.

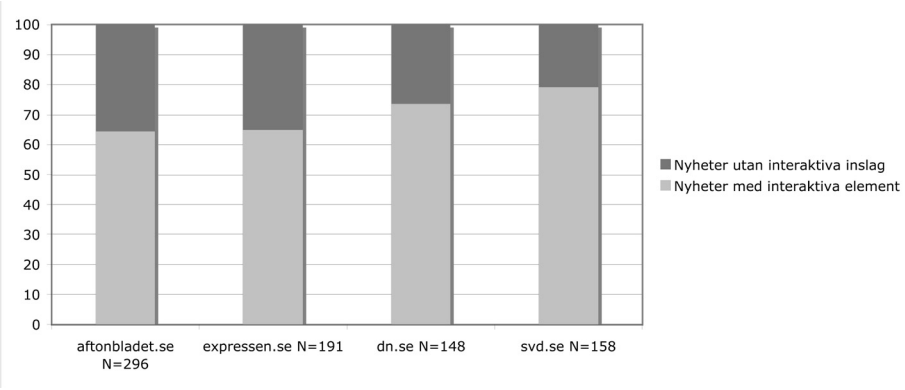

Figur 6.1 Samtliga sajter har nyheter med interaktiva inslag i över 60 procent av sina nyheter

Figur 6.1 visar både det totala antalet nyheter samt hur stor del av nyheterna som har respektive inte har interaktiva inslag. Aftonbladet.se har med interaktiva inslag i 65 procent av det totala antalet publicerade nyheter, expressen.se har 65 procent, dn.se har 74 procent och svd.se 79 procent nyheter med interaktiva inslag. Intressant att notera är att samtliga sajter har interaktiva inslag i över 60 procent av sina nätnyheter. Av N-talen framgår också att aftonbladet.se har flest antal nyheter (296) följt av expressen.se (191) svd.se (158) och dn.se (148). I mätningen får aftonbladet.se generellt sett låga siffror i graden av interaktivitet. Å andra sidan är aftonbladet.se den sajt som har flest aktiviteter som kräver större resurser att organisera, exempelvis chatt och möjligheten/uppmaningen att e-posta in till redaktionen och ge sin syn på ämnet. Den låga graden av interaktivitet på aftonbladet.se kan eventuellt också förklaras med det stora antalet nyheter som vid varje givet ögonblick finns på sajtens förstasida, då en stor andel av dessa nyheter utan interaktiva inslag verkar utgöras av telegram.

Om man delar upp och studerar interaktiviteten närmare så framträder några andra mönster.

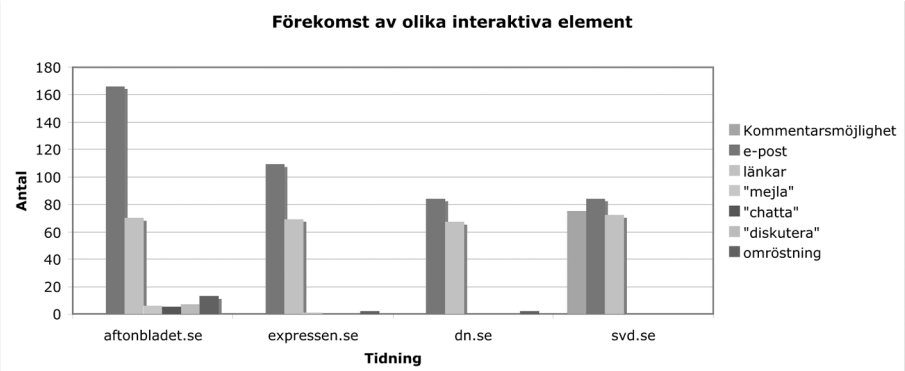

Figur 6.2 Vanligast förekommande interaktivitetsformer är e-post följt av länkar. Svd.se har även kommentarsmöjlighet i relativt många nyheter. Observera att en nyhet kan ha flera av dessa olika interaktiva element.

Det finns två vanligt förekommande interaktiva element på samtliga sajter och det är möjligheten att via användargränssnittet skicka e-post till artikelskribenten/skribenterna samt förekomsten av länkar. Mätt i procent till det totala antalet nyheter ser förekomsten av e-post ut enligt följande: aftonbladet.se 56 procent, expressen.se 57 procent, dn.se 57 procent och svd.se 53 procent. De olika sajterna ligger inom ett spann på knappt 4 procentenheter så skillnaden är inte särskilt stor emellan dem. Man har ungefär 7 procent större möjlighet att stöta på en nyhet med e-post på expressen.se jämfört med svd.se.

Ser man till antalet nyheter med länkar så är dessa ungefär lika vanligt förekommande på de olika sajterna men räknat i procent i relation till det totala antalet nyheter framträder en annan bild, aftonbladet.se har 24 procent, expressen.se 36 procent, dn.se 45 procent och svd.se 46 procent. Här är spannet mellan den sajt med lägst andel nyheter med länkar och den med högst andel 22 procentenheter och det är nästan dubbelt så stor möjlighet (48 procent) att träffa på en nyhet med länkar på svd.se jämfört med aftonbladet.se. Schultz (1999) redovisar fyra förekommande interaktiva alternativ hos online-medier. Det är e-post, livechat, forum och omröstningar. Som synes av tabellen så finns också möjligheter att kommentera vilket bör inkluderas i kommande undersökningar av (konverserande) interaktivitet.

I övrigt kan man konstatera att aftonbladet.se har 13 omröstningar i anslutningar till nyheter, expressen.se 2, dn.se 2 och svd.se har inte någon omröstning. Vid ett tillfälle på expressen.se och sex tillfällen på aftonbladet.se uppmanas

läsarna att e-posta in via en speciallänk i anslutning till nyheten. Slår man ihop alla de interaktiva elementen har aftonbladet.se 272, expressen.se 181, dn.se 153 och svd.se 231 och sammanlagt ger detta under undersökningsperioden 837 interaktivitetstillfällen fördelat på totalt 793 nyheter. Då är exempelvis inte antalet länkar räknade utan bara *att* de förekommer. Det är också tveksamt om man skall ge de olika interaktiva elementen samma dignitet: en e-postadress kan inte ses som lika interaktiv som möjligheten att deltaga i eller läsa en chatt och arbetet med att tillhandahålla en e-postadress jämfört med en chatt är knappast jämförbart. De interaktivitetsmöjligheter som erbjuds i undersökningsperioden är de flesta hemmahörande i kommunikationsmönstret ”konsultativ interaktivitet” där användaren följer i förprogrammerade sökvägar definierade av producenten av information (Manovich 2001:61). Antingen detta gäller hyperlänkar eller omröstningar så är valmöjligheterna av producenten begränsade och den valmöjlighet man har ligger istället vid vilken tidpunkt man väljer att följa någon av de förvalda sökvägarna.

Svd.se:s kommentarsfunktion

E-post möjliggör för läsaren att fritt efter eget huvud formulera sig och uttrycka sina åsikter till skribenten. Denna möjlighet säger dock ingenting om huruvida den utnyttjas av läsarna eller får någon slags effekt hos sändarna. E-post är också begränsad såtillvida att den är kommunikation från en till en och inte är offentlig. När möjlighet finns att uttrycka sig fritt offentligt så syns åtminstone hur många som valt att uttrycka sig och vad de har valt att säga och vem detta är riktat till. Möjligheten till offentlig dialog med andra läsare eller med skribenterna finns vid ett fåtal tillfällen på aftonbladet.se där möjligheten till chatt finns 5 gånger och diskussion vid 7 tillfällen, då skall också tilläggas att chattar är starkt modererade. På expressen.se och dn.se finns det inga sådana förekomster under mätperioden. Detta är exempel på interaktivitetsformen ”konverserande interaktivitet” där man själv får bestämma vad som skall sägas. Den enda av dessa som förekommer i anslutning till nyheter är kommentarsfunktionen på svd.se. Denna funktion innebär att svd.se har infört en möjlighet att på vissa nyheter under 72 timmar efter att nyheten har publicerats, kommentera nyheten med max 500 tecken. Möjligheten att kommentera sker utan moderering i förväg: ”ditt inlägg blir omedelbart tillgängligt för andra debattörer i samband med att du publicerar det” (taget från sajten 6 juli 2005 kl. 12.56). Kommentarsmöjligheter finns under undersökningstillfället vid 75 (48 procent) av svd.se:s nyheter. Detta är nästan lika många tillfällen som man har möjlighet att maila artikelför-

fattaren och något fler gånger än när nyheterna innehåller länkar. Svd.se:s kommentarsfunktion är den enda systematiskt återkommande möjlighet i undersökningen där läsarna har möjlighet att uttrycka sina åsikter offentligt om nyheternas innehåll eller kvalitet. Det är också den möjlighet som kommer närmast något som skulle kunna kallas för, om än väldigt begränsad, symmetrisk kommunikation mellan sändare och deltagare.

Det finns tre olika saker som har studerats vid genomgången av svd.se:s kommentarsfunktion. 1) Om den som skrivit kommentaren kommenterar eller reflekterar kring nyheten i sig eller knyter an till en allmän debatt i ämnet. 2) Det andra som mäts är huruvida man kommenterar andra kommenterares kommentarer. För att räknas till denna kategori skall texten vara skriven direkt till någon av de andra kommenterarna i form av namn eller direkt tilltal med exempelvis ”du” och att det framgår av kommentaren om vem denne ”du” är. 3) Den tredje kategorin som undersökts är kommentarer om journalistiken på svd.se. Det skall också tilläggas att kommentarerna om journalistiken kan vara både positiva och negativa samt sakliga respektive osakliga. Det totala antalet kommentarer på de 75 nyheterna var 683. De blev fördelade på kommentar om nyheten 589 (86 procent), kommentar riktad till andra kommenterare 77 (11 procent) och kommentarer riktade mot journalistiken 17 (3 procent). Som framgår av siffrorna så är den absoluta huvuddelen av kommentarerna riktade mot nyheten i sig och det är väldigt sällan man kommenterar den journalistiska bearbetningen även om det förekommer. Några exempel visar hur dessa kommentarer kan se ut. Det första exemplet är hämtat från en nyhet efter en fotbollsmatch mellan de italienska lagen Milan och Inter som fick avbrytas för att Inters anhängare kastade in saker på planen, bland annat en bengalisk eld som träffade Milans målvakt. Dagen efter kunde man läsa och kommentera nyheten på svd.se och några tog tillfället i akt.

Figur 6.3 Signaturen "Kalle" får sin ståndpunkt kritiserad på svd.se. Exempel på kommentarsfunktion, skärmdump hämtad klockan 12.30 den 13 april 2005.

I den första kommentaren, visad längst ner i figur 6.3, ifrågasätter "Kalle" artikeln. Detta har tolkats som en allmän mediekritik och koppling till den debatt som uppstod efter händelsen då denna nyhet på svd.se är ett TT-telegram och inte har några namngivna skribenter. Efter att "Kalle" postat sitt inlägg har han fått ett antal svar som i varierande tonläge ifrågasätter hans omdöme och begåvning. Inlägg två och fyra nedifrån räknat har tolkats som "kommentar riktad mot kommenterare" eftersom det är tydligt att de adresserar "Kalle". Den tredje kommentaren kan vara riktad både mot "Kalle" och mot händelsen och Intersupportrarna i allmänhet och har, då tvekan föreligger, tolkats som riktad mot händelsen i allmänhet. Nästa exempel är också hämtat från svd.se den 13 april.

Figur 6.4 Svd.se blir ifrågasatta av signaturerna "P" och "Artur" och anklagas för att gå på en kamouflerad partsinlaga. Exempel på kommentarer till nyheter. Skärmdump tagen 13 april 2005.

Nyheten om att de nya lågpriskedjorna riskerar att slå ut handlare. Nyhetens presentation på första sidan illustreras till höger i figur 6.4. Kommentaren från "Artur" ifrågasätter utan att förklara varför artikeln eller vad i artikeln som lju-

ger eller varför prispressen är ”enormt bra på alla sätt för alla konsumenter”. Den andra kommentaren är riktad både till en annan kommenterare och mot svd.se. Här finns en argumentationskedja i flera led om vad HUI är och varför de skriver som de skriver och också en anklagan mot svd.se att ”gå på” deras rapport och sedan hålla svd.se ansvariga för att de inte, tydligt, uppmärksammat och informerat om detta. Detta har tolkats som kritik mot journalistiken på svd.se eftersom det är svd.se som tydligt pekas ut.

Länkar

Den näst mest vanliga formen av interaktivitet på sajterna under mätperioden var länkar. Länkar kan, till skillnad från en e-postadress, ändra ramen och förståelsen runt en nyhet. Genomgången tidigare visade att svd.se och dn.se hade länkar i knappt 50 procent av artiklarna, expressen.se låg på knappt 40 procent och aftonbladet.se på drygt 20 procent.

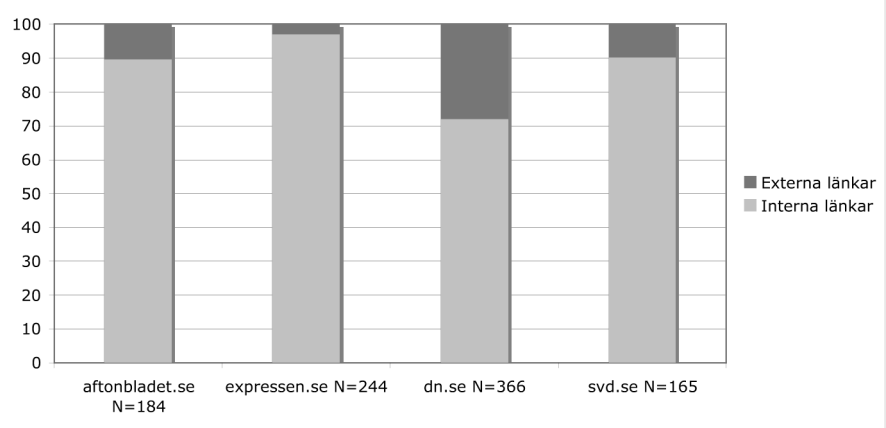

Figur 6.5 Externa länkar förekommer på samtliga sajter men utgör aldrig majoriteten av länkarna. Dn.se är den sajt som har störst andel, knappt 30 procent, externa länkar.

Går man djupare in i materialet utkristalliserar sig även ett par andra företeelser. Dn.se har överlägset flest länkar, 366, följda av expressen.se 244, aftonbladet.se 184 och svd.se 165. Det säger en del om det totala antalet länkar men för att få fram en användbar jämförelse mellan sajterna delas antalet länkar med antalet nyheter med länkar. Detta ger att dn.se har flest, 5,46, länkar per nyhet med länkar, expressen.se har näst flest 3,53 och aftonbladet.se följer därefter med 2,64 och minst länkar per nyhet med länkar har svd.se med 2,29. Med andra ord så

har svd.se nyheter med länkar ofta men de har relativt få länkar varje gång. Dn.se har nyheter med länkar ofta och har då också många länkar. Det beror till viss del på att de har vinjetter där de stoppar in nyheter i en redan etablerad ram. När något händer i Irak så sorteras den under vinjetten ”Irak efter kriget” och får därmed en länkbank med cirka 15 andra, till ämnet, relaterade länkar.

Dn.se har också många, både till antal (102) och procentuellt (28 procent), externa länkar (för en mer detaljerad uppdelning av olika former av länkar se Gunter 2003:77). Motsvarande siffror för externa länkar på andra sajterna är: expressen.se 7 stycken eller 3 procent, aftonbladet.se 19 stycken eller 10 procent och svd.se 16 stycken eller 10 procent. På de externa länkarna får man i regel tillgång till olika organisationers/företags/politiska partiers/föreningars hemsidor som nyheten behandlar. Med andra ord slutar inte nyheten vid slutet av texten eller slutet av sajten utan man kan gå vidare på egen hand och ta del av olika partsinlagors syn på saken.

Uppgörelsen med Ramqvist godkändes

Skandias bolagsstämma godkände styrelsens uppgörelse med Lars Ramqvist. Men det skedde inte utan protester, även om just den debatten blev oväntat lugn.

PÅ SAMMA STÄMMA varnade vice ordföranden Björn Björnsson att Skandia till sommaren kan få betala mångmiljonbelopp i dollar för garantier i det sålda amerikanska dotterbolaget.

Uppgörelsen innebär att förre ordföranden Lars Ramqvist betalar tillbaka 2,2 miljoner kronor i styrelsearvoden och tar på sig ett moraliskt ansvar för bonusskandalerna i Skandia.

Men föreningen Aktiespararna har uppmanat aktieägarna att säga nej till uppgörelsen och kräva att Skandia ska stämma Ramqvist.

Aktiespararna behövde få ihop 10 procent av rösterna för att stoppa överenskommelsen.

Efter nästan fem timmar - varav en timmes debatt om själva förlikningsförlaget - var stämman redo att rösta om förslaget.

FÖRUTSÄTTNINGEN VAR att minst hälften av rösterna på stämman skulle rösta för förslaget och inte mer än 10 procent av samtliga röster i bolaget skulle rösta emot. Genom att de stora aktieägarna en efter en fick säga vad de röstade för kom stämman snart fram till att den nödvändiga blockerande minoritetn på 10 procent inte kunde nås.

Men det skedde inte utan bråk. Redan i stämmans inledning protesterade flera aktieägare mot att de skulle fatta beslut om förlikningen först efter att stämman beslutat om ansvarsfrihet för styrelsen. Den i vanliga fall formella punkten fastställande av dagordning blev därför föremål för omröstning.

Bernt Magnusson gjorde sitt bästa att i sitt stämmotal gjuta olja på vågorna.
-Alla är upprörda. Folk är förbannade, sade han.
-Men en styrelse ställs ofta inför val, där man får kritik oavsett vilken väg man väljer, tillade han.

Webbteve

Skandias styrelse fick efter en fem timmar lång och stundtals stormig bolagsstämma igenom den omstridda förlikningen med förre styrelseordföranden Lars Ramqvist. Aktiespararnas vd Lars-Erik Forsgårdh var besviken.

- Se webbteve

Du behöver Media Player för att spela upp inslaget. Hämta

Grafik

- Fidelity största ägare

Du behöver Flash för att se grafiken. Hämta

Livbolagens affärer

Skandias skandaler
- Skandiamotståndare ser ökat missnöje
- Norsk bank ger sig in i maktkamp om Skandia

Analyser
- ANALYS: Fel fråga hamnade i fokus på maratonmöte

Rapporter
- Bonus-PM (040413)
- Frågor och svar om granskningsrapporten
- Granskning (031125)
- Liv- och moderbolaget (030917)

Livbolagens affärer
- Handelsbanken tar över Skandiakunder

Irak efter kriget

Uppdaterad 14 april 2005 13:19

Många dödade av bilbomber i Bagdad

Minst femton personer dödades på torsdagen av två samtidiga bilbomber i Bagdad. En kameraman från Reuters på plats såg barn bland de döda. Irakiska al-Qaida tog på sig ansvaret för bombningarna.

DE BÅDA BILBOMBERNA exploderade intill en byggnad som där inrikesdepartementet är inrymt, sade en tjänsteman som arbetar där. Han befarade att dödstalet kommer att stiga.

På eftermiddagen lade en irakisk gren av terrornätverket al-Qaida ut ett meddelande på en islamistisk webbplats där de tog på sig ansvaret för bombningarna, rapporterar Reuters.

Bombdåden skall enligt webbsidan vara utförda av "två lejon från martyrbrigaderna", en grupp ledd av den jordanske militante ledaren Abu Musab al-Zarqawi.

BOMBERNA EXPLODERADE under rusningstid på en intensivt trafikerad gata.

Enligt en källa i inrikesdepartementet utlöste självmordsbombare i de två bilarna sina bomblaster då en kolonn med sju irakiska militärfordon körde förbi i stadsdelen Jadriya.

Personal på Yarmuk-sjukhuset rapporterade att de tagit emot 28 skadade, varav tre poliser.

KOLONNEN NÄRMADE SIG den populära smörgåsbutiken Ali al-Lami när explosionerna inträffade. Bagdads universitet, Australiens ambassad, en tom byggnad tillhörig inrikesdepartementet och flera hotell populära bland västerlänningar ligger i området.

AFP-reportrar på plats såg minst sju brinnande och ett tiotal skadade bilar. Fem

> Alla artiklar

Senaste nytt
- Allawi överlevde mordförsök
- Över 50 lik hittade i irakisk flod
- Höga militärer dödade i Irak

Valet i Irak
- Ensam majoritet för shiamuslimer i Irak
- Hägglund sätter press på UD om kidnappad svensk
- Jafari trolig premiärminister

Övergreppen
- Abu Ghraib var toppen av ett isberg

Analys
- Svårt att se någon tydlig majoritet i Iraks parlament

Ledare
- I dag börjar den verkliga utmaningen

Fakta
- Frågor och svar om Irak efter maktöverlämnandet

Länkar/läs mer
- FN om Irak
- Temasida Internationell terrorism
- Kriget mot Irak dag för dag

Figur 6.6 Exempel på dn.se:s flitiga användande av både interna och externa länkar. "Uppgörelsen med Ramqvist godkändes" är från 15 april 12.30 "Många dödade av bilbomber i Bagdad" är tagen 14 april 13.30.

Den vänstra skärmdumpen visar en rad länkar där man dels blir hänvisad till det som dn.se skrivit tidigare men det finns också länkar till olika rapporter i original som Skandia själva och andra publicerat om Skandia. Dn.se ger sålunda läsaren direkt tillgång till det material som ligger till grund för, en del av, deras rapportering och ger följaktligen också bland annat Skandia tillgång till dn.se:s läsare. Den högra skärmdumpen visar hur en nyhet från Irak inlemmas i ett tema i en redan pågående berättelse. Här finns ett stort antal tidigare skrivna artiklar på dn.se. av vilka en del är nyhetsfragment, en del analyser, en är en temasida om valet i Irak, det finns länkar till ledare som behandlar ämnet och

också en extern länk till FNs sajt om Irak etcetera. Nyhetens kontext finns tillgänglig och presenterad redan innan alla detaljer i händelsen är klara. Två exempel från aftonbladet.se får avsluta avsnittet om länkar.

Figur 6.7 Exempel på externa länkar där man som läsare hänvisas direkt till Konsumentverkets hemsida. Skärmdump från aftonbladet.se 11 april 2005 12.30

Skärmdumpen i figur 6.7 är tagen från en nyhet som går under den sammanfattande rubriken ”Så bra är din bil”. Här finns en rad olika artiklar skrivna av journalister där man kommenterar bland annat Konsumentverkets undersökning. I en papperstidning är man genom formatet tvungen att korta ner stora undersökningar till texter anpassade till tidningen. Här är ett exempel hur läsaren först kan ta del av aftonbladet.se:s kommentar runt artikeln och sedan, som skärmdumpen visar, få en direktlänk till Konsumentverkets rapport för att ta del av hela rapporten om man exempelvis inte hittar igen sin bil på aftonbladet.se eller om man få uppgifter på sajten verifierade. Nästa exempel är också en extern hänvisning. Exemplet är hämtat från den 21 april 2005 och nyheten går ut på att människan har en mängd giftiga kemikalier i kroppen. Uppmaningen är att testa om man har dessa kemikalier i kroppen.

Figur 6.8 Skärmdumparna visar en nyhet på aftonbladet.se som handlar om att människor har gift i kroppen dessutom finns en extern länk där man kan ansöka om att utföra ett test i WWF:s regi för att se om man har gifter i kroppen.

Inklippt i figuren finns en länk där man kan gå till WWF:s sajt och göra testet. WWF och Konsumentverket är knappast kontroversiella organisationer och

ingen lär väl ifrågasätta det goda i avsikten att se om man har gifter i kroppen eller om ens bil är på fallrepet. Men frågan är om en annons från WWF skulle ha sett mycket annorlunda ut än den nyhetstext som aftonbladet.se levererar? Man kan också fundera över om det inte är länken som gjort nyheten här snarare än tvärtom. Detta är exempel på det Boorstin (1992:11-12) menar med pseudohändelser där själva händelsen är att en intresseorganisation *skapar* en händelse för att få uppmärksamhet.

Möjligheten att ha med länkar på sajterna innebär att man kan hänvisa användaren till tidigare internt publicerat material eller externt till originalkällorna (Deuze 2003:212). Länkar är en del av Internets arkiveringsfunktion (Dahlgren 1996:66 och 2002:28, Hall 2001:37) där man kan göra sajtens eget material sökbart för användaren men också bygga berättelser på det arkiverade materialet i form av länkar. Förekomsten av länkar får anses vara tämligen riklig i materialet eftersom de förekommer i över 50 procent på samtliga sajter. Dn.se är den sajt som har flest länkar och också har flest externa länkar. I och med detta fungerar man delvis som en portal till andra aktörer och man tar därmed i högre utsträckning på sig rollen som nyhetspublicerare än nyhetsinsamlare (Hall 2001:32-34) eftersom man själv i mindre utsträckning gör nyheten och i högre utsträckning publicerar redan färdigt material. Ser man till användarens möjlighet att få inblick i den journalistiska processen så är förekomsten av (externa) länkar bra eftersom detta bidrar till den genomskinlighet som bland annat Kovach & Rosenstiehl (2001:78-86, se även Deuze 1999:383) efterlyser. Originalrapporter är bra eftersom man kan bilda sig en egen uppfattning utan att vara helt utlämnad till andras tolkningar av dessa men externa länkar har fler beröringspunkter än så. Seib (2001:149) undrar om användarna är mogna att själva skilja på material producerat av journalister och material producerat av andra. Det är omöjligt att besvara detta utifrån materialet men frågan är värd att ställa eftersom sajterna hänvisar till material producerat av andra än journalistiska källor.

Innehållet i en länk kan motsäga innehållet i den publicerade nyheten vilket urholkar tolkningsföreträdet och därmed sätter käppar i hjulet för trovärdigheten. Om det blir praxis att de aktörer som nyhetstexten handlar om får en egen länk, i tranparensens namn, ändras exempelvis maktförhållandet i intervjusituationer (Gillmor 2004:67). Detta eftersom den som blir intervjuad kan spela in intervjun själv och tillhandahålla materialet från sin egen webbsajt och det påverkar sannolikt också vilken typ av frågor som ställs eftersom intervjuaren bör ha i åtanke hur situationen kan uppfattas om den blir offentlig. Även om det

inte bifogas någon extern länk i anslutning till nyhetstexten så är omnämning av aktörernas namn i texten en google-sökning bort från att ha samma funktion som en extern länk. Grundförutsättningen för annonser har handlat om att man tar betalt för publikens uppmärksamhet. Detta kan komma att ändras eller få andra betingelser i det digitala mediet. Hur ställer sig exempelvis läsarna och annonsörerna till att man ger bort publiken till en extern aktör? Vilka är det förunnat att få bli en extern länk i en artikel och därmed få en trovärdighetens slöja draperad över sig och vilka får betala för sig via banners eller andra annonsformer?

Media logic (Altheide & Snow 1991:x) innebär bland annat att organisationer anpassar sig till mediernas arbetssätt. Samhället byter alternativt får nya viktiga meningsbärande medium och varje medium har olika karaktärsdrag. Hur kommer, under förutsättning att både medierna och *media logic* består, anpassningen från organisationer till de nya medierna att se ut? Kanske kommer en del i det nya mediets *media logic* vara att anpassa, en del av, organisationens verksamhet till att exempelvis vara utformad så att man har som mål att få bli, för redaktionen fysiskt och mentalt, självklara eller lättillgängliga externa länkar i vissa ämnen eller på vissa sajter? Detta skulle kunna kombineras med framväxten (Matheson 2004:449) av institutionella bloggare där etablerade institutioner väljer att skapa egna kommenterande webbsajter snarare än att nå ut via traditionella medier. Detta för att få en högre trafik på sina sajter och fler deltagare i enkäter med mera och i förlängningen bättre kunna motivera sitt existensberättigande för uppdragsgivare, finansiärer och på opinionsarenan. Möjligheten till interaktivitet och externa länkar i kombination med den kontinuerliga publiceringen innebär att den växande symbolmanipulerande branschen (SOU 1999:121 s.115-186) kan sätta högre tryck på medierna eftersom det nu är tekniskt möjligt att få komma till tals och detta snabbt. Vi kan få se typiska pseudohändelser (Boorstin 1992:11-12) som presskonferenser, intervjuer eller debattartiklar iscensatta med avsikten att starta eller besvara en debatt på nyhetssatjerna.

Konvergens

En av de nya mediets egenskaper som det slagits på trumman för är konvergens. De konvergerande inslag som varit aktuella under tidsperioden har varit webbtv, radioinslag och bildspel med musik. Om interaktiviteten är väl utbredd så gäller raka motsatsen för nyheter med konvergerande inslag. Aftonbladet.se har under tidsperioden 12 nyheter med konvergerande inslag (dessa 12 nyheter har sammanlagt 17 konvergerande inslag). Motsvarande siffror för de andra sajterna

är expressen.se 1/1, dn.se 7/8 och svd.se 5/6. Översatt i procent i förhållande till det totala antalet nyheter blir resultatet följande; aftonbladet.se 4 procent, expressen.se 1 procent, dn.se 5 procent och svd.se 3 procent. Med andra ord har inte sajterna anammat mediets konvergerande egenskaper i särskilt hög utsträckning och detta gäller alldeles särskilt för expressen.se. Vid samliga tillfällen utom ett på aftonbladet.se förekom de konvergerande inslagen tillsammans med något interaktivt element i nyheten.

Skillnad mellan helg och vardag

En genomgående trend som upptäcktes under genomgången av empirin var att aktiviteten på sajterna var lägre under helgdagarna vilket illustreras i tabellen 6.9.

Tabellen visar snittet på förekomsten av olika element uppdelad på vardag respektive helgdag. Eftersom det totala antalet artiklar skiljer sig så redovisas alla andra element i procentform. Detta är givetvis vanskligt med tanke på det lilla underlaget, särskilt vad gäller helgerna, men det är det enda sättet att få fram en någorlunda rättvis jämförelse. Dock skall man vara försiktig med några långtgående slutsatser.

Sajt	Snitt vardag	Snitt helg	Länk vardag procent	Länk helg procent	E-post vardag procent	E-post helg procent	Konvergens vardag procent	Konvergens helg procent
AB	47	30,5	24	21	57	54	5	2
Expr	26,8	22,5	40	36	64	51	1	0
Dn	21,4	20,5	45	46	58	54	6	2
Svd	24,4	18	51	31	52	33	4	0

Tabell 6.9 Det är skillnader i förekomster av interaktiva och konvergerande element på sajterna mellan vardag och helg. Överlag är antalet nyheter färre under helgdagar än på vardagarna och detta gäller även för interaktiviteten och konvergensen.

Kolumnen med ”Snitt vardag” respektive ”Snitt helg” visar hur många nyheter respektive sajt innehåller i genomsnitt vid 12.30 en vardag respektive helgdag. Det skall också understrykas att de nyheter som är med i denna mätning är, jämfört med tidigare dagar under mätperioden, nya nyheter så sajten kan innehålla ett stort antal gamla nyheter som ligger kvar sedan tidigare dagar men dessa är ej medtagna här. Ett problem kan vara att den första dagens nyheter inte är jämförda med dagen innan för att se hur många av den första dagens nyheter som

redan varit publicerade. Detta skulle kunna justera siffrorna på vardagar nedåt en aning, eftersom första mätdagen var en måndag, men tendensen ändras inte.

En genomgående trend är att det är fler nyheter som publiceras på vardagar än helgdagar och att interaktiviteten i regel är mer utbredd på vardagarna. Störst skillnad i antalet artiklar finns hos aftonbladet.se med i snitt 16,5 fler nyheter publicerade på vardagar jämfört med helgdagar och minst skillnad på dn.se där det skiljer 0,9 nyheter mellan vardag och helgdag.

Även andelen nyheter med länkar är högre, utom på dn.se där situationen är den omvända, på vardagar jämfört med helger. Störst är skillnaden på svd.se där det skiljer drygt 20 procentenheter mellan vardag och helg.

Ser man till förekomsten av e-post så är också den vanligare på vardagarna än helgerna och där skiljer sig expressen.se med 13 procentenheter och svd.se med 18 procentenheter fler på vardagarna från de andra sajterna där skillnaden endast är några procentenheter.

Vad gäller konvergensen så förekommer den också i högre utsträckning på vardagar än på helger. Här skall man ha i åtanke att antalet nyheter med konvergerande inslag är väldigt litet i materialet, expressen.se har exempelvis bara ett enda konvergerande inslag.

Svd.se har till skillnad från de andra sajterna en kommentarsfunktion och även förekomsten av denna tjänst följer mönstret där 52 procent av nyheterna går att kommentera på vardagarna och 33 procent är möjliga att kommentera på helgerna. Även kommenterarna är mindre aktiva på helgerna med 4,8 kommentarer per nyhet jämfört med 9,9 kommentarer per nyhet på vardagarna. Undersökningen gäller dock endast en vecka, vilket begränsar generaliserbarheten utifrån resultaten. Det överensstämmer dock med den allmänna tendensen att det händer mindre på sajterna, att det som händer har färre inslag av egenskaper som det nya mediet möjliggör samt att intresset hos publiken att deltaga tycks vara mindre.

Dåligt utnyttjade möjligheter till interaktivitet och konvergens

Undersökningen omfattar en vecka och under denna tid fastnade 793 olika nyheter i undersökningens nät. I teorin så kan man överföra bilder, ljud och text på Internet men i praktiken är det väldigt lite ljud och rörliga bilder som förekommer. Konvergensen är sällsynt och det tydligaste resultatet är dess frånvaro samt att den, när den förekommer, gör det i samband med nyheter som har interaktiva element. Det är visserligen bara en vecka som är undersökt men det är ändå förvånansvärt hur lite konvergerande inslag som finns under denna

tidsperiod både mot bakgrund av det är tekniskt möjligt att ha fler och att tidigare undersökningar (State of the Medias årsrapport 2005) hittade konvergens i närmare 30 procent av nyheterna men då skall man ha i åtanke att den undersökningen inkluderade sajter som har TV-stationer som modermedier. Det har skrivits en del lovord om konvergensens välsignelser och att utfallet i relation till förväntningarna blir en besvikelse. Det finns även ett kommersiellt skäl att använda konvergensen eftersom konvergensen tillåter producenterna att återupprätta överföringsparadigmet i liten skala. Genom vissa överföringstekniker kan man så kan man styra, under förutsättning att användaren till att börja med klickar på länken, vad användaren skall ta del av och i vilken ordning. Detta är alltså ett av få tillfällen när producenten kan stoppa in reklam som användaren måste se innan denne kan ta del av det redaktionella innehållet. Resultatet från undersökningen visar att trots att det nu finns praktisk möjlighet att överföra olika medieformer i samma distributionskanal använder sajterna sig i väldigt hög utsträckning av den medieform som är dominerande i modermediet, det vill säga text. Här finns anledning att göra uppföljande studier och se om denna vecka var ett undantag eller om det sker förändring i förekomsten av konvergens i någon riktning.

Tidsobundet medium – ja, tidsobunden organisation – nej

Det händer mindre på sajterna både i omfattning och i grad av interaktivitet under helgerna jämfört med vardagarna. Detta indikerar organisationer som inte är organiserade efter detta flödade mediums principer eftersom det, i enlighet med Shoemaker & Reese modell (illustrerad i kapitel 3), finns fler aspekter än medieteknologi som påverkar produktionen av nyheter. Detta stöder hypotesen (Alström & Hedman 2002b:116) att nyhetsproduktionstempot inte förändras utan förblir stabilt eftersom organisationen har svårt att anpassa sig till den förändrade konsumtionscykeln (Alström & Hedman 2002a:12 och 74). En självklar slutsats är att teknologin inte styr i sig själv utan integreras i andra strukturer, men kanske kommer nyhetsföretagen att anpassa sig till en organisationsform mer i samklang med mediets flödeskaraktär? Skillnaden i publiceringsrytm mellan vardag och helg i undersökningen visar också att helgerna är lugnare på sajterna precis som i papperstidningar där mycket av innehållet är specialbilagor med feature- och annonsmaterial i olika former.

Konverserande interaktivitet? – Ja, men bara om den inte syns

Det analoga mediet är både till teori och till praktik bundet till ett överföringsmönster av kommunikation. Detta innebär inte att konsumenterna av nyheter inte har kommunicerat med producenterna av medieinnehållet eller tagit del av andra mediekonsumenters uppfattning om medieinnehållet. Det finns möjlighet att skriva insändare, man kan ringa och skriva brev till tidningen, man diskuterar medieinnehåll med vänner, familj och arbetskamrater. Då går man för det första vid sidan av det medium man konsumerar eftersom det inte går att skicka information via papperstidningen tillbaks till producenten. För det andra finns det en kvalitativ skillnad som består i att merparten av detta informationsutbyte är dolt av mediets karaktär för andra än de närmast sörjande och dem som arbetar på medieföretaget. Detta tillstånd illustreras i figur 6.10.

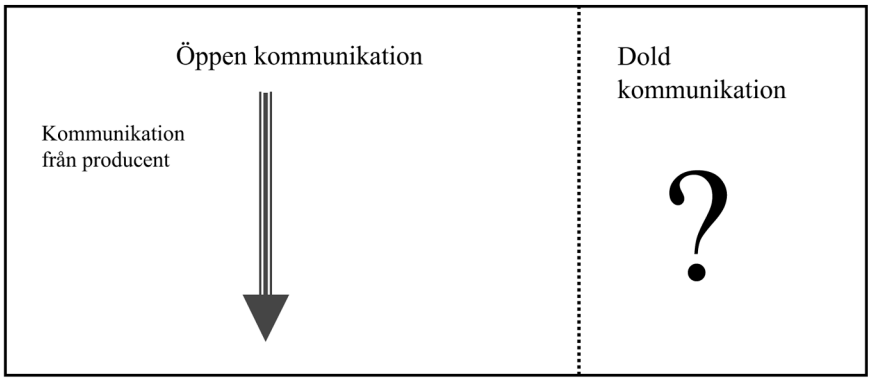

Figur 6.10 Principskiss över teoretisk och praktiskt möjlig konverserande kommunikation i en överföringsmiljö. Kommunikation från konsumenten är frånvarande eftersom denne i regel inte har tillgång att till göra sin röst hörd nyhetsplats i en tidning.

Frågetecknet i ”dolt” illustrerar att man som konsument inte vet vad andra konsumenter har för åsikter om medieinnehållet i direkt relation till nyheterna, utöver än den lilla del som syns på insändarsidor. Den kommunikationen syns dock inte i direkt relation till de nyheter de kommenterar eller kritiserar. Den är också begränsad av det tillgängliga utrymmet och man är också utlämnad till vad insändarredaktören beslutar. Den enda kommunikation som är öppen för allmän beskådan i samband med nyhetsmaterialet är den som kommer från nyhetsproducenterna. Detta kommunikationsmönster är en konsekvens av mediets egenskaper vilket innebär att det inte är en fråga om vad man vill göra eftersom valmöjligheter förutsätter alternativ.

Alternativa teoretiska möjligheter finns det däremot gott om i digitala medier (figur 6.11).

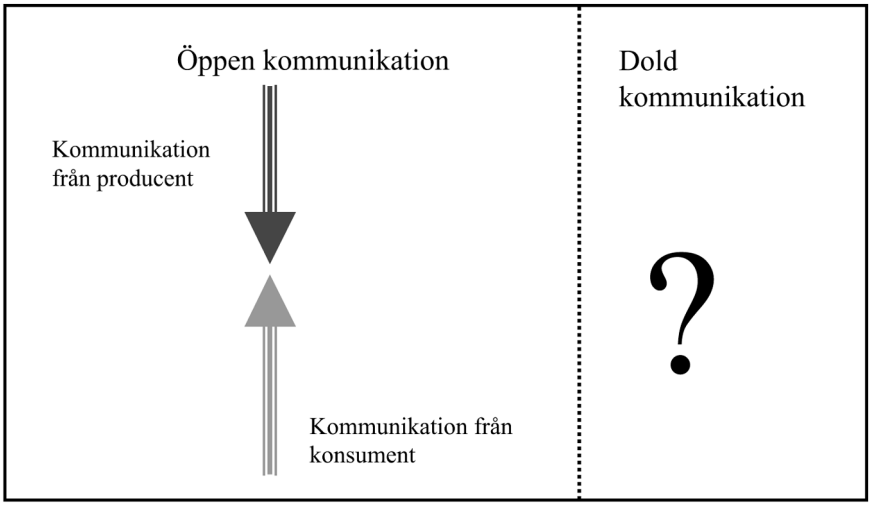

Figur 6.11 I digital miljö finns teoretisk möjlighet att producent och konsument kan mötas i en konverserande kommunikation.

I teorin är Internet ett flödande medium, i stort sett begränsat från utrymmets bojor, som kan uppdateras när och hur som helst. Alla kan kommunicera med alla via text, ljud och rörliga bilder. Det finns förhoppningar knutna till mediet om att medborgare nu för första gången har möjlighet att mötas i offentlig dialog med dem som vanligtvis producerar innehållet. Denna förhoppning till dialog illustreras av att de två pilarna möts i offentligheten. Flera skribenter välkomnar denna möjlighet till andra kommunikationsmönster där sändarens tyranneri över mottagarna skall upphöra och linjäritetens bojor försvinner. Här har mediernas forumuppgift (SOU 1995:37 s.159, se även Kovach & Rosenstiehl 2001:12-13) möjlighet att realiseras samtidigt som ackuratessen i journalistiken kan öka. Detta kan leda till ändrade normer för vad som kännetecknar journalistik. Genom att det finns möjligheter till interaktivitet (Pavlik 2001:18 och 25-27) kan det bli aktuellt med förhandlingar om *vad* som skall skrivas och *hur* det skall skrivas mellan personer inom företaget och publiken utanför. Morgondagens journalistik kommer att vara mer av konversation och seminarium och mindre av en föreläsning (Gillmor 2004:xiii). Journalistiken måste (Pavlik 2001:136) transformeras från monolog till dialog. Interaktivitet föreslås (Hall 2001:43) adderas till vad som kännetecknar nyhetsjournalistikens ideal tillsam-

mans med traditionella storheter som fakta, opartiskhet och sanning. Det finns förslag (Deuze 2003:217ff) på att en ny typ av journalistik – dialogisk journalistik – är aktuell i digitala medier. Det har kommit fram undersökningar som stödjer dessa observationer där bland annat nätjournalister anser att en hög interaktivitet med publiken är det bästa sättet att göra nätjournalistik (Deuze 1999:373, Deuze & Dimoudi 2002:95). Eftersom mediet innehåller möjligheter till flera olika kommunikationsformer såsom en-till-en finns det fortfarande kommunikation som inte är offentlig; därav den fortsatta förekomsten av en dold sfär.

Om denna teoretiska modell varit gällande i praktiken hade resultaten från denna del av undersökningenen blivit annorlunda. Alla dessa observationer och förslag stämmer utmärkt med vilka *möjligheter* som det digitala mediet för med sig i och med de olika kommunikationsmönstren. Men i praktiken ser det helt annorlunda ut inom ramen för undersökningen.

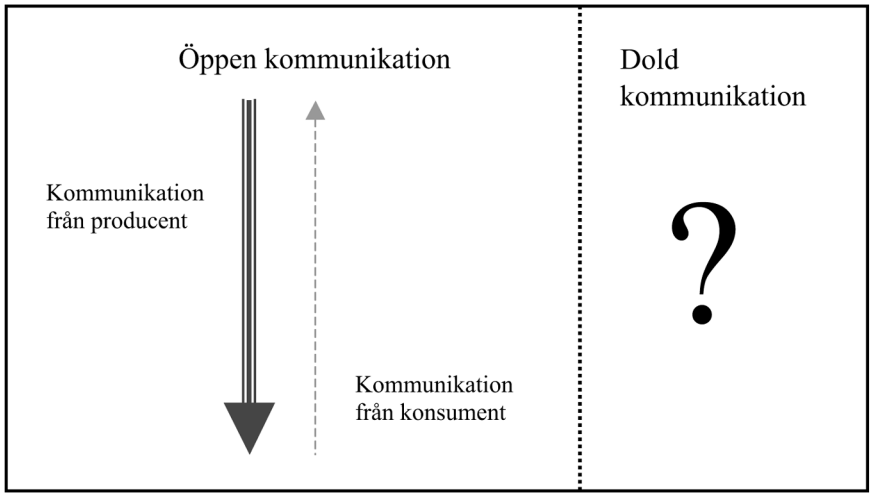

Figur 6.12 Den faktiska förekomsten av konverserande kommunikation i undersökningen är frånvarande. Fortfarande är det producenten som står för merparten av kommunikationen men genom kommentarsfunktionen kan konsumenten också komma till tals i relation till nyheter. Det finns inte i materialet något tillfälle när dessa kommentarer bemöts offentligt. Kommunikationen från de olika parterna är parallell men möts aldrig.

Interaktiviteten är visserligen utbredd och det finns många möjligheter att höra av sig med kommentarer till artikelförfattare via e-post. Länkar förekommer ofta men inte alltid och det skiljer sig en hel del åt mellan de olika sajterna. Totalt

finns det 837 möjligheter till interaktivitet under undersökningsperioden, vilket skulle kunnas tolkas som en hög grad av interaktivitet men lika intressant att notera är att inte någonstans möts de producerande eller konsumerande parterna i något som skulle kunna kallas en offentlig dialog trots att de tekniska förutsättningarna för detta finns. Deuze & Dimoudi (2002) skriver att nätjournalister betraktar sin yrkesroll som att stimulera publiken att vara aktiva deltagare i de dagliga nyheterna. De kanske de gör men det finns inga möjligheter att se om publiken är aktiva deltagare eftersom denna eventuella delaktighet sker i den dolda sfären. Pavlik (2001:128) menar att redaktionen får omedelbar feedback från läsarna om de hittar det minsta fel i rapporteringen. I undersökningen finns 17 förekomster av kommentarer som är offentliga och riktade mot journalistiken. Ingen av dessa har fått någon synlig inverkan på det journalistiska innehållet. All övrig feedback via exempelvis e-post märks inte i användargränssnittet och det är därför svårt för läsaren att avgöra om eventuella förändringar för det första förekommer och för det andra är en konsekvens av interaktion mellan producent och konsument. Slutligen vet inte konsumenten om det finns kritik riktad mot nyheten eftersom kritiken inte är offentlig.

Inte vid ett enda tillfälle under undersökningen möts kommunikation från producenten och konsumenten i användargränssnittet utan den hålls helt åtskild. Den interaktivitet som förekommer mellan aktörer i användargränssnittet är den mellan konsumenterna där det finns en hel del (77) kommentarer. Därmed kan man också fundera över hur eroderad uppdelningen mellan producent och konsument egentligen är i ett digitalt medium jämfört med ett analogt (Seib 2001:148-149, se även Rice i McQuail 2002:129). Det är en viss skillnad mellan papperstidningar och nyhetssajter men frågan är om denna skillnad motiverar tal om ett paradigmskifte i kommunikationsmönstren och omdefiniering av journalistik till att inkludera interaktivitet?

E-post möjliggör snabba kommentarer till redaktionen, men det är ingen annan som kan se vad du skrivit och du vet inte heller om andra har åsikter som liknar eller skiljer sig från dina. Den enda interaktivitet som är synlig i samband med nyheter är svd.se:s kommentarsfunktion, illustrerad av den streckade pilen i figuren 7.12. Det innebär att i alla andra fall vet inte användarna hur mycket och vilken kommunikation som andra användare bidrar med. Den kommunikationen är inte transparent i användargränssnittet och därmed kanske man tror sig vara mer ensam om sin åsikt än man egentligen är eller vice versa.

Kommentarsfunktionen på svd.se är ett intressant exempel på hur man bjuder in läsaren i kommunikationen på sajten så att den är synlig för andra och

därmed också i diskussionen kring journalistiken. Ingen av de kommentarer som är riktad mot journalistiken har fått något synligt genmäle från svd.se. Det är dock svårt att i längden tänka sig att korrekta eller falska påpekanden om felaktigheter i nyheter kan stå oemotsagda. Är nyheten fel i detaljer eller helhet framstår det som ytterligt dumt att inte korrigera detta. Om anklagelsen mot nyhetsbeskrivningen är falsk finns det också skäl att underminera denna kritik. Tystnad är en mycket ambivalent form av kommunikation och lämnar öppet för en stor mängd tolkningar särskilt om man förväntar sig ett svar (Jaworski 1993:34). I papperstidningens överföringsmodell är publiken en åskådare. I och med kommentarsfunktionen har åskådaren börjat tala och därmed deltaga. Framtiden får visa om denna funktion kommer att spridas till andra sajter och om åskådarens kommentarer blir en dialog med sajten eller förblir i monologform.

Interaktivitetens stapplande första steg

Innis förutspår att kommunikationsteknologi bland annat förändrar den arena där tankar utvecklas (Carey 1992:160). Detta stämmer i viss utsträckning. Den konsultativa interaktiviteten är spridd på sajterna och möjligheterna till konverserande interaktivitet via e-post är det också. Det står dock tämligen klart att mediets potential inte utnyttjas till fullo särskilt vad gäller den konverserande interaktiviteten. De medieformatiska villkoren förändras för journalistiken: i det digitala mediet upphör sändarens tyranni och den linjära berättarteknikens bojor. Men är det där skon klämmer? Om tekniken är styrande för vilka kommunikationsmönster som är dominerande varför finns det inte mer konverserande interaktivitet i materialet?

Någonstans finns det troligen något som fungerar som med Winstons (1998) vokabulär ”suppression of radical potential”. Det vill säga att det finns någonting som förhindrar den potential som teknologin för med sig. I fallet med interaktivitet är det tänkbart att redaktionen skulle bli överöst med kommentarer av mer eller mindre genomtänkt karaktär och att detta inverkar menligt på det ordinarie arbetet. Samtidigt finns det rättsliga komplikationer i och med frågor kring upphovsrätt och ansvar inför lagen. Kanske har också Matheson (2004:454) en poäng när han understryker att möjligheten till interaktivitet krockar med den traditionella uppdelningen mellan journalist/sändare och publik/mottagare och därmed hotar journalistens sociala status (Matheson 2004:454)? Singer (2003:139) för också resonemang av liknande karaktär: att alla professioner grundas på någon form av monopol på kunskap/tekniker och

att denna monopolställning hotas i och med de nya kommunikationsmönstren. Kommunikationsteknologier har tidigare upphävt monopol genom exempelvis det bibliska innehållets spridande i och med att den massproducerade boken (Meyrowitz 1985:16 se även s.66) bröt kyrkans monopol på religionsutövandet. Anledningen till detta är att makt bygger på exklusivitet i tillgång till information och denna eroderades genom att Bibeln blev tillgänglig för flera.

Journalistisk professionalitet skulle genom dessa synsätt kunna vara en funktion av dess monopolställning i informationsspridningen via massmedier. Följaktligen kommer det, om dessa resonemang stämmer, inte att ske några större frivilliga omdefinieringar av journalistiken eftersom omdefinieringen hotar den journalistiska professionen som sådan. Dessa resonemang får stöd om man betraktar Bordewijk och Van Kaams modell (se exempelvis McQuail 2000:131 och McQuail 2002:114-124).

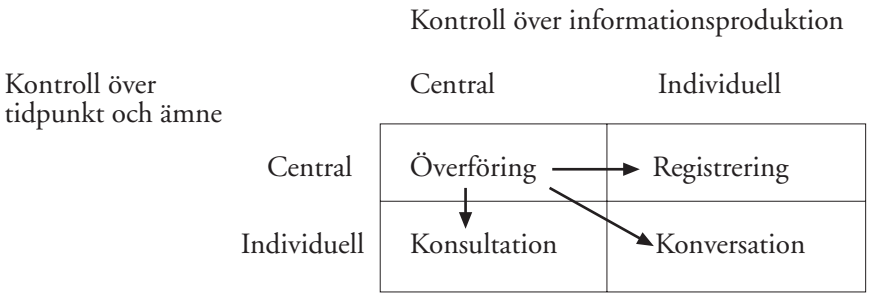

Figur 2.1 Bordewijk och Van Kaams modell för kommunikationens förändrade grundstruktur från analog till digital mediemiljö.

Ser man till resultatet av undersökningarna så är fortfarande överföringskonceptet väldigt gångbart. Även om konsultation förekommer en hel del i form av länkar. Konversation kanske förekommer men i sådana fall är den definitivt inte offentlig. Registrering har inte undersökts men med tanke på hur webbläsare och dynamiska webbsajter är uppbyggda kan man anta att detta förekommer även om det inte syns. Det kommunikationsmönster som är minst förekommande i undersökningarna är konversation och det är det kommunikationsmönster som ger konsumenten mest makt över vad som skall uttryckas och när detta skall uttryckas – det ger därmed den traditionella producenten minst makt.

Frågeställningar av denna karaktär måste tas med i beräkningarna när man uttalar sig om vad kommunikationsteknologin innebär för journalistiska ideal

och normer. Annars gör man sig skyldig till att framhålla idealbilder som verklighet eller historiskt nödvändiga.

Över tid förändras kanske kommunikationsmönstren och journalistiken blir mer av ett seminarium eller en konversation och det blir en efterföljande förskjutning i journalistiska ideal. Det finns dock väldigt lite i resultaten av denna undersökning som stödjer denna typ av resonemang. De gamla kommunikationsmönstren finns med andra ord kvar i hög utsträckning men inte riktigt fullt ut – en viss förändring jämfört med papperstidningen kan ändå noteras. Exempelvis har både svd.se och dn.se klickbara länkar i nära 50 procent av sina nyheter vilket är en omöjlighet i papperstidningen. Intressant att notera är också att samtliga sajter har interaktiva inslag i över 60 procent av sina nätnyheter. Dessa utgörs visserligen till stor del av e-post men en klickbar e-postadress där man kan uttrycka sina åsikter direkt till upphovsmannen/kvinnan skiljer sig trots allt från papperstidningen.

En journalistik som anammat interaktiviteten och konvergensen fullt ut borde rimligen ha högre siffror i den här typen av mätningar och omvänt skulle troligen siffrorna ha varit lägre om undersökningen gjorts för bara några år sedan. Det sker en utveckling av interaktiviteten men det är en lång väg att gå för att den skall uppfylla den potential som det digitala mediet utlovar. Nu finns det åtminstone en jämförelsepunkt att gå tillbaka till. Det blir intressant att fortsättningsvis studera utvecklingen och se om fler följer svd.se:s exempel och möjliggör för användarna att kommentera nyheterna och om det blir lika vanligt förekommande med ett stort antal länkar och externa länkar som på dn.se. En annan aspekt vore att se hur många av de nyheter som toppar exempelvis dn.se som har en redan etablerad berättarram i form av en länkbank (eller får det efterhand). En skillnad på sajterna jämfört med papperstidningen är att berättaramen redan är etablerad, stark och lättillgänglig. Vilket ur agendasetting-perspektiv skulle tala för färre men starkare nyheter.

Sajterna har i viss utsträckning anammat interaktiviteten och därmed skiljer man sig från shovelware-etiketten som handlar om att man skyfflar över ett urval av modermediets innehåll på morgonen och sedan låter det vara kvar tills nästa morgon utan att tillföra några interaktiva eller konvergerande element. Shovelware-resonmanget tangerar också publiceringsrytmen, vilken är föremål för studier i de två följande kapitlen.

7. Kontinuerlig publicering på första sidan

Ett av det digitala mediets karaktärsdrag är kontinuerlig publicering, det vill säga att det inte finns någon på förhand given slutpunkt eller sändningstid för innehållet. Jag har valt att dela upp redovisningen av undersökningen av den kontinuerliga publiceringen i två kapitel. Det första handlar om flödet av artiklar på webbsajternas första sida. Det vill säga graden av kontinuerlig publicering eller dynamik i hur artiklar organiseras i relation till varandra. Det andra handlar om den kontinuerliga publiceringen inom artiklarna. Det vill säga hur innehållet inom ramen för en artikel ändras över tid.

Införandet av Internet har snabbat upp nyhetsprocessen (Deuze 2003:206) och nyhetscykeln verkar bli kortare och kortare i elektroniska medier (Merrit & McCombs 2004:64, se även Alström & Hedman 2002a:25 och Singer 2003:152). Detta studeras i undersökningen på tre olika sätt vilka beskrevs närmare i metodkapitlet. I detta kapitel redovisas en del av undersökningsmaterialet för att illustrera processerna på första sidan, resterande material ligger i appendix. Kapitlet redovisas i två olika delar. Den första delen illustrerar att det förekommer förändringar eller platsbyten på sajterna. Den andra delen visar på några exempel som föranleder förändringar.

Nyheter byts ut oftare än en gång per dygn

Undersökningen innehåller tre olika mätningar för att studera om nyheter byts ut från sajterna oftare än en gång per dygn, det var också fallet vid samtliga tre dagar. Den mätning som redovisas är den som gjordes den 28 februari 2005 eftersom denna omspänner ett helt dygn vilket de två andra mätdagarna inte gör.

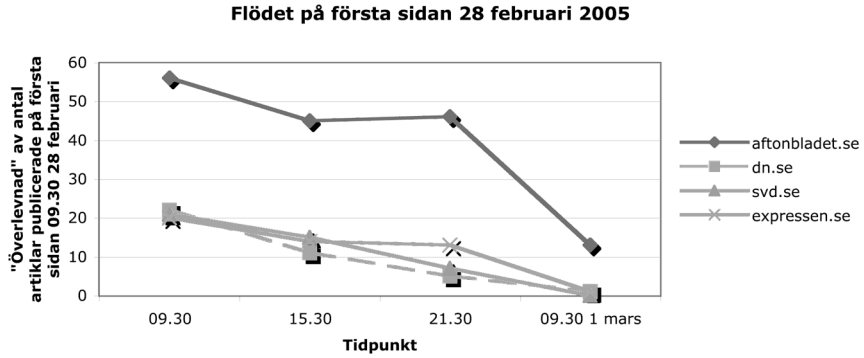

Figur 7.1 Nyheter byts ut under dagen och försvinner från första sidan. De största förändringarna verkar ske på förmiddagen, vilket de övriga två mättillfällena bekräftar, och under natten.

De olika sajterna börjar på olika antal eftersom det är olika antal artiklar på de olika sajternas förstasidor. Vid 09.30 är följande antal nyheter publicerade: aftonbladet.se 56, dn.se 22, svd.se 21 och expressen.se 20. Mätpunkten 15.30 visar hur många av de nyheter publicerade klockan 09.30 som är kvar klockan 15.30. Samtliga sajter har vid denna tidpunkt lyft bort ett antal nyheter från första sidan som var publicerade på morgonen vilket i diagrammet illustreras av att kurvorna går nedåt. Samma tendens finns med ett undantag vid 21.30, undantaget är aftonbladet.se som har en (1) nyhet mer kvar från 09.30 i sin 21.30-tappning jämfört med 15.30. Detta är den enda avvikelsen i materialet. Annars är tendensen att ju längre dagen är framskriden desto färre morgonnyheter kvar. Den fjärde och sista mätpunkten var ett dygn senare. De nyheter som inte försvunnit dagen innan gör det på kvällen eller under natten med några få undantag. De olika sajterna har kvar: aftonbladet.se 13, dn.se 1, svd.se 0, expressen.se 1 nyheter ett dygn efter att de publicerats. Det skall också tilläggas att de nyheter som stannar kvar i regel inte är vanliga nyheter utan artiklar som sorterar under ”kultur”, ”bil” eller ”resor” det vill säga artiklar av featurekaraktär men som ändå publiceras på nyhetsplats.

Diagrammet visar tydligt, och ingen av de andra undersökningsdagarna motsäger detta, att nyhetscykeln är snabbare än 24 timmar. Det visar också att nyhetscykeln för några enstaka nyheter är längre än 24 timmar eftersom en del nyheter lever kvar längre än så. Nästa steg var att se hur många nya artiklar som publicerades klockan 15.30 och hur många av dessa som fanns kvar klockan 21.30.

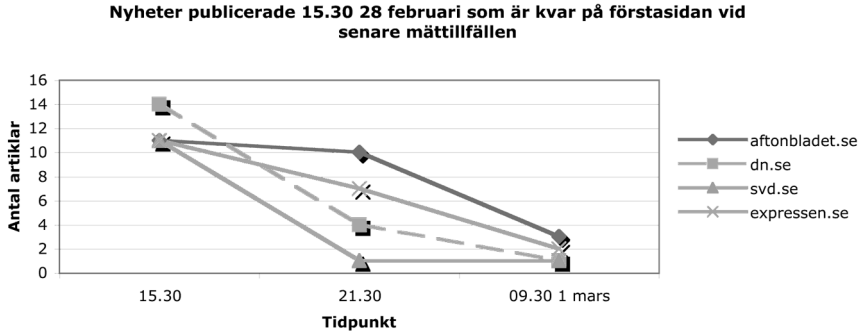

Figur 7.2 Även de nyheter som finns med på förstasidan för första gången klockan 15.30 försvinner från sajterna under kvällen och natten.

De artiklar som publiceras senare på dagen har betydligt större chans att få vara med på kvällens förstasida än de som publicerades på morgonen, vilket inte är särskilt märkligt med tanke på att artiklarna publicerade på morgonen är sex timmar äldre. Man kan anta att några av artiklarna som var publicerade på morgonen hade publicerats kvällen innan vilket innebär att de var ännu äldre än vad mättillfället gav för handen. Inte desto mindre finns samma typ av observationer här: artiklar försvinner från första sidan fast de har publicerats efter klockan 09.30. Det framgår av figur 7.2 att 11 nya artiklar tillkommer 15.30 på samtliga sajter utom dn.se som har 14 nya. En del av dessa har försvunnit vid 21.30. Då är 10 av 11 borta hos svd.se och 1 av 11 borta hos aftonbladet.se, vilket representerar olika ändar på skalan. Hos samtliga sajter överlever någon eller några nyheter från 15.30 till morgonen efter, av sajternas sammanlagt 47 nya artiklar återstår sju artiklar 18 timmar senare.

Mätningen den 28 februari fångade även hur många av de nyheter som var nya på kvällen som var försvunna från förstasidan morgonen efter.

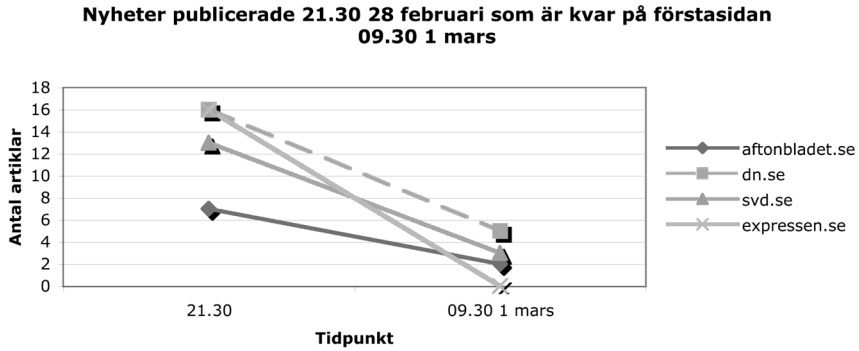

Figur 7.3 Nyheter publicerade klockan 21.30 försvinner även de under natten i hög utsträckning.

Vid 21.30 har aftonbladet.se och dn.se 16 nya artiklar vardera medan motsvarande siffra är 13 för svd.se och 7 för expressen.se. aftonbladet.se, dn.se och svd.se behåller några nyheter under natten medan Expressen tar bort alla nyheter från 21.30 till morgonen efter. Av sammanlagt 52 nya artiklar vid 21.30 återstår tio 12 timmar senare.

Sammanlagt publicerades 219 olika nyheter på sajternas förstasidor vid mättillfällena och av dessa är 32 nyheter (motsvarande 15 procent) kvar på sajternas förstasidor 09.30 den 1 mars.

Från 24-timmarscykler till…?

Det är otvivelaktigt så, i materialet, att nyhetscykeln är kortare än 24 timmar och att nyheter byts ut vid flera tillfällen under dagen. En följd av detta är att fler nyheter publiceras under dagen än vad som skulle ha varit fallet om sajterna endast uppdaterats en gång per dygn. De nyheter som försvinner fortast är oftast nyheter i telegramform. De nyheter som är sajternas egna och som toppar tidigare under dagen försvinner i regel inte. Man byter ut nyheter under natten som man alltid gjort. Detta gäller både nyheter som varit tillräckligt livskraftiga för att överleva hela dagen och de nyheter som kommit in senare under dagen och petat bort morgonnyheter. De allra flesta nyheterna gallras bort när en ny nyhetsdag börjar. Enligt detta resultat verkar inte dygnsperiodiciteten har upphört helt men blivit kraftigt försvagad.

Inget av dessa resultat kan uppfattas som särskilt revolutionerande vid en första anblick men det finns mer att utläsa ur resultaten än så. För det första visar

resultaten från dessa tre dagar att webbsajterna förändras kontinuerligt även om det verkar vara mindre aktivitet på eftermiddagarna än vad det är på morgonen och förmiddagarna. En hel del nyheter försvinner under dagen från förstasidan, även om de publicerats senare under dagen. Det går således att sätta ett frågetecken efter den del av shovelware-etiketten (Bardoel 2002:503) på webbsajterna där man lämpar över nyheterna från papperstidningen och sedan låter dessa nyheter finnas kvar under dagen.

Resultaten visar också att man blir exponerad för olika innehåll på sajterna beroende på när man går in på dessa. En person som går in en gång om dagen klockan 09.30 på morgonen kommer att missa en rad nyheter som dyker upp och försvinner under dagens lopp. Den 28 februari skriver exempelvis DN att 125 personer dog i ett bombattentat, att ett tåg fyllt med klor spårade ur utanför Göteborg och att Pierre Schori blivit FN:s sändebud i Elfenbenskusten. Alla dessa nyheter var relativt stora händelser och toppar någon gång under dagen dn.se men finns inte med på första sidan vid klockslaget 09.30 vare sig den 28 februari eller den 1 mars. Om detta är en vanlig företeelse kan det få mycket intressanta komplikationer för effekterna av mediekonsumtion och i förlängningen för metoder och teorier inom forskningens effekttradition.

Från toppnyhet till papperskorgen

Nästa steg i undersökningen var att se om även toppnyheterna drabbas av samma tappade positioner eller försvinnande som merparten av nyheterna. I figur 7.4 finns en rad nyheter som är sammanfattade i ett eller två ord. Merparten av dessa kommer inte att utvecklas närmare eftersom det väsentliga i detta sammanhang inte är de enskilda nyheterna utan hur deras position förändras på sidan. Några av nyheterna kommer dock att behandlas mer utförligt för att illustrera deras ändrade positioner på sajten. De dagar som inte finns redovisade i figur 7.4 återfinns i appendix 2.

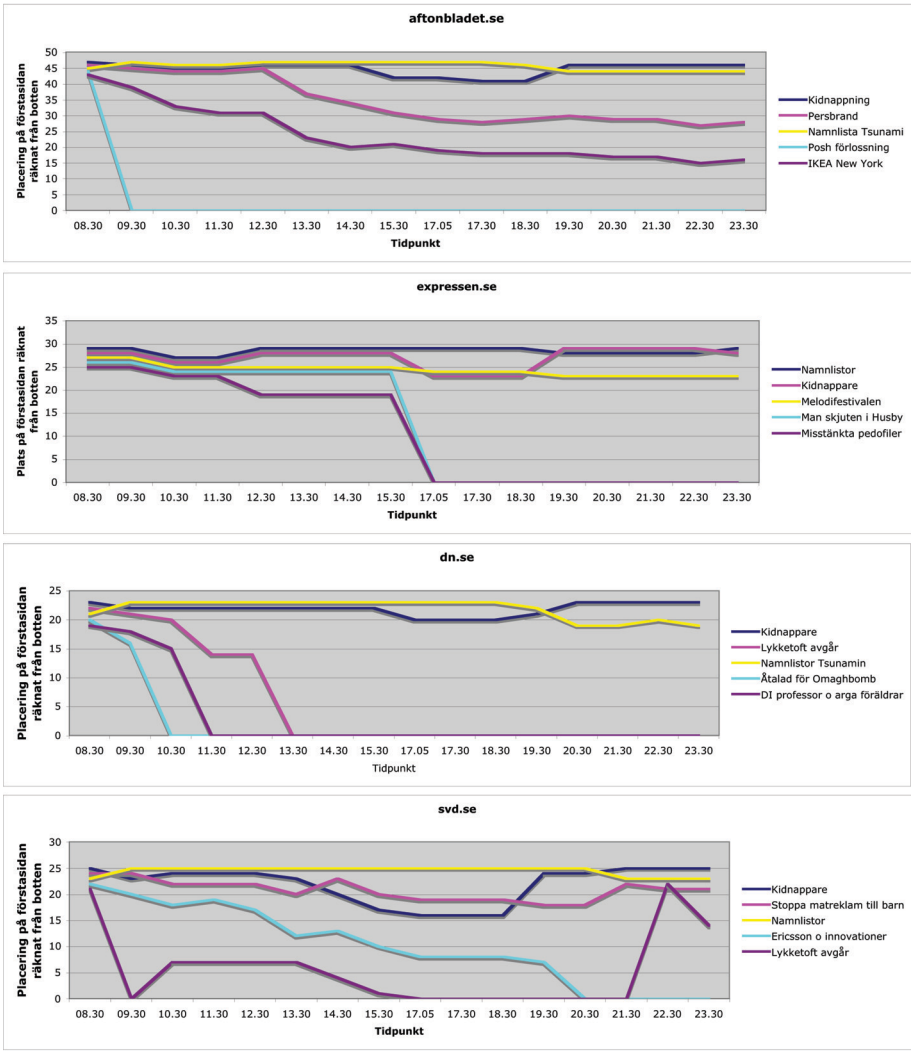

Figur 7.4 Diagrammen illustrerar hur sajternas fem översta nyheter på morgonen rör sig på förstasidan under hela dagen 9 februari 2005. Överlag så avslutar de dagen längre ner på förstasidan än de började den.

Diagrammen visar vilken position på sajten de fem översta nyheterna klockan 08.30 har resten av dagen med en timmes mellanrum[14] fram till klockan 23.30. Överlag så ramlar ”5 i topp” längre och längre ner ju längre dagen går. Denna tendens är tydlig också de andra dagarna och bekräftar antagandet att nyhetscykeln är kortare än 24 timmar. Detta visar att även de högst prioriterade nyheterna på morgonen tappar positioner och uppmärksamhetsvärde under dagen och vissa försvinner helt från första sidan.

Aftonbladet.se har en nyhet om Posh (d.v.s. Victoria Beckham) förlossning, vilken finns som ett telegram vid 08.30 för att sedan inte dyka upp något mer under dagen. I övrigt finns ”Topp 5” med under hela dagen på sajten. Dn.se har kvar ”namnlistorna” och ”kidnappningen” under hela dagen och de befinner sig högt upp på sidan, men de tre andra ”topp 5” försvinner tämligen omgående. Även här, i likhet med de andra dagarna, ändras positionerna på ”topp 5” snabbast runt lunch på dn.se. Expressen.se har ”Melodifestivalen” högt upp under hela dagen. Det är en vinjett som de har dagligen vid detta tillfälle eftersom det är i upptaktsfasen till Melodifestivalen. Här stoppas olika nyheter in varje dag med det gemensamma temat ”Melodifestivalen”. Detta är en översikt över hur de fem översta nyheterna rör sig på sajterna under en dag. De flesta nyheter faller nedåt för att antingen stanna kvar långt ner på sajten eller försvinna helt från första sidan.

Sammanfattningsvis visar 5 i topp-undersökningen att även toppnyheterna på morgonen försvinner under dagen och i regel verkar det största raset på sajterna ske runt lunch. När ny information som i fallet med kidnappningen av Fabian Bengtsson tillkommer så kan nyheten vitaliseras och ta ett skutt uppåt på sajten. Det är också sällsynt, men det händer, att en nyhet behåller sin position eller förbättrar den jämfört med morgonen. Denna del av undersökningen bekräftar också att nyhetscykeln är kortare än 24 timmar och att en nyhet befinner sig på ”topp 5” på morgonen verkligen inte är en garanti för att få vara kvar hela dagen. Detta får till konsekvens att beroende på när man går in på sajten kommer man att få olika uppfattningar om vilken nyhet som är viktig eftersom toppnyheterna varierar under dagen. Vilket leder fram till den tredje och sista delen som handlar om kontinuerlig publicering på sajternas förstasida, nämligen hur många förstanyheter som finns under en dag.

14. Observera att ett av mättillfällena är 17.05 istället för 16.30. Detta beror på att min internetuppkoppling var tillfälligt nere under en dryg timme.

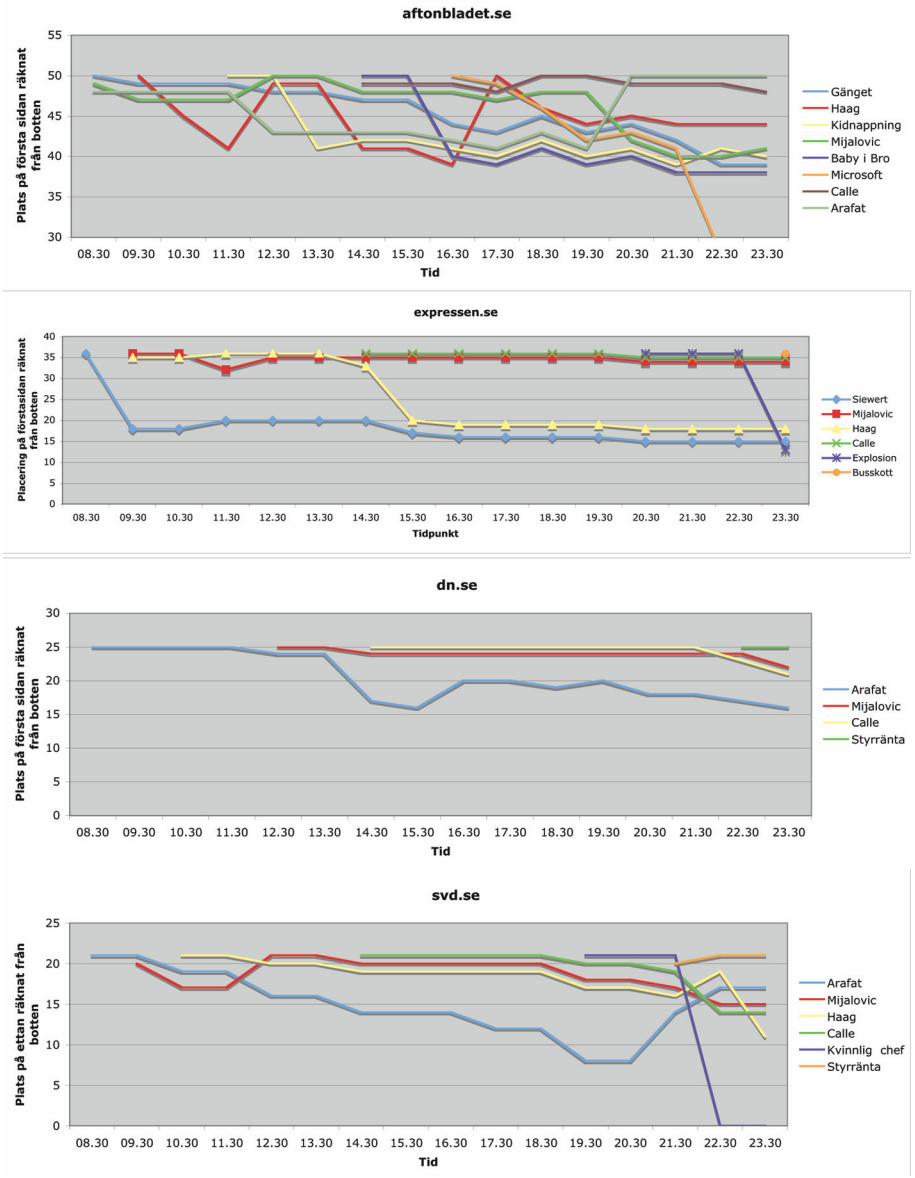

Figur 7.5 Antalet ettor hos respektive sajt är betydligt fler än den enda som skulle ha varit fallet i papperstidningen. Ettorna från morgonen och förmiddagen tenderar att tappa sin position på sajterna ju längre dagen lider även om det finns exempel på nyheter som klättrar uppåt. Nyheterna är hämtade från den 10 november 2004.

Flera förstanyheter varje dag

Den tredje indikatorn på den kontinuerliga publiceringens påverkan på publiceringsrytmen var att studera förstanyheterna eller ettorna på sajterna. Att förstanyheterna, och andra toppnyheter på morgonen, föll på sidan konstaterades i den förra undersökningen. Här studeras tre olika aspekter. För det första hur många ”ettor” som fanns under en dag, för det andra vilka nyheter som blev ”ettor” på respektive sajt och slutligen för det tredje var någonstans ettorna placerades på sajten vid olika tidpunkter under dagen. En dag den 10 november redovisas, de andra två dagarna återfinns i appendix 3.

Baserat på diagrammen går det att göra ett flertal observationer. För det första har aftonbladet.se flest ettor och det är också överlägset störst rörelse på deras sajt under dagen. Observera också att skalan på aftonbladet.se är mellan 30 och 60. Detta eftersom diagrammet i stort sett är oläsligt om det presenteras i skala mellan 0 och 60. Detta kan man ställa mot exempelvis expressen.se som har väldigt lite rörelse på sin sida. Dn.se har endast fyra ettor under dagen och dessa rör sig inte heller särskilt mycket. Svd.se har i likhet med aftonbladet.se relativt mycket rörelse under dagen. Av alla totalt 24 nyheter som någon gång under dagen ligger högst upp på sajterna är det bara en som försvinner helt. Det är svd.se som 19.30 toppar med att Rikskriminalen får en ny kvinnlig chef och den nyheten är sedan helt borta från förstasidan klockan 22.30. Det finns ytterligare ett par störtdykningar som är värda att kommentera. Det är ”Microsoft” på aftonbladet.se och ”Explosion” på expressen.se. ”Microsoft”-nyheten dyker upp vid 16.30 på första plats och handlar om att Microsoft lanserar en ny sökmotor som sägs utmana Google. Den faller ner till 23:e plats vid 22.30. Varför den gör det eller varför den toppar sidan finns ingen uppenbar förklaring till men det kan var ett försök från aftonbladet.se att hålla sin sida levande utan att det kommer in några stora nyheter. ”Explosion” handlar om att en explosion har hörts på Järvafältet i Stockholm. Detta dyker upp som en ”Just nu”-nyhet som läggs högst upp på sidan. Denna ersätts sedan med ”Just nu”-nyheten, ”Busskott”, och faller ner till en notissamling långt ner på sidan. Anledningen till detta är troligen att ingen kom till skada vid explosionen och att den därför tämligen snabbt förlorar nyhetsvärde. Av de nyheter som toppar på morgonen återfinns ingen på översta platsen på kvällen. Faktum är att ingen av de nyheter som toppar 08.30 finns överst efter lunchtid denna dag.

Liknande tendenser finns i de två andra undersökningsdagarna även om de skiljer sig lite åt. Särskilt den 9 februari är annorlunda jämfört med de andra två dagarna. Aftonbladet.se har den 9 februari 2005 4 ettor, dn.se 3, svd.se 2, expres-

sen.se 3. Det är sammantaget relativt få (12) ettor denna dag jämfört med de andra två dagarna (24 den 10 november och 19 den 21 februari) vilket kan bero på att detta är en något speciell dag nyhetsmässigt. Anledningen till detta är att två händelser inträffar denna dag som är uppföljningar och klimax på tidigare hårt mediebevakade händelser. Den första nyheten är att namnlistor över de personer som saknas efter tsunamikatastrofen kommer att lämnas ut och den andra är gripandet av kidnappare som berördes tidigare.

Aftonbladet.se har den 21 februari 8 ettor, dn.se 3, svd.se 4 och expressen.se 4. Ingen av nyheterna som toppar på morgonen finns kvar högst upp på kvällen. Tvärtom – de nyheter som toppar eller ligger högt på kvällen har i regel också publicerats för första gången på eftermiddagen eller kvällen. Det är denna dag tre ettor som försvinner helt från nyhetsflödet under dagen. Den första av dessa nyheter försvinner dock inte från förstasidan på sajten. Det är expressen.se:s nyhet om att Paris Hiltons privatbilder finns ute på nätet (bilder som de också själva publicerar) som försvinner från nyhetsflödet men den blir istället en artikel i ”skvallerspalten” till höger på webbsajten. Men eftersom denna spalt inte är medtagen i undersökningen om nyhetsflödet så kommer den inte med. De andra två nyheter som försvinner helt den 21 februari är aftonbladet.se:s nyhet om den norska segern i damstafetten i skidor. Den dyker upp som ”just nu”-nyhet klockan 14.30 för att sedan försvinna helt. Den tredje nyheten har svd.se och det är ett antal personer som blivit förgiftade på en flygplats i Australien som toppar på morgonen för att sedan falla under dagen och helt försvinna klockan 22.30. I övrigt ligger nyheterna kvar och faller i regel längre ner på förstasidan ju längre dagen går. Undantaget är dn.se där de tre ettorna som man har under dagen har platserna 1-3 även vid det sista mättillfället klockan 23.30.

Faktorer bakom nyheternas rörelser på sajterna

Undersökningen visar så här långt att nyheter byts ut på sajterna och att nyheter som rankas högt vid ett tillfälle under dagen sannolikt rankas lägre vid andra tillfällen på dagen. Det är en logisk konsekvens av att det går att publicera nyheter på sajterna kontinuerligt. Färskare nyheter byter ut äldre precis som varit fallet i papperstidningen med undantaget att det inte sker med 24-timmarsintervall och allt byts ut samtidigt. Men det finns några bakomliggande faktorer till rörelser på sajterna som inte går att förklara med att det sker händelser i världen som sedan på något sätt fortlöpande hamnar på sajterna. I materialet har följande faktorer kunnat observeras: a) Nyheter rör sig på sajterna utan att det sker någon händelse eller kommer till någon ny information, b) Nyheter kommer

till när källor släpper ifrån sig materialet, c) Nyheter kommer till om de uppfyller nyhetsvärderingskriterier vilka dessutom verkar vara likadana på olika sajter, d) Nyheter rör sig på sajten när en nyhet byter kontext, e) Nyheter rör sig på sajten när detaljinformation om nyheten ändras.

Rörelse utan händelse

Svd.se har 9 februari ”Stoppa matreklamen till barn” som ligger under deras debattvinjett ”Brännpunkt”. Denna börjar dagen som en debattartikel men får under eftermiddagen ett genmäle från ett branschorgan och gör ett litet skutt uppåt på sidan i och med detta. Detta är till en början en pseudohändelse (Boorstin 1992:11-12) i form av en debattartikel som sedan relativt snabbt möts av en annan pseudohändelse (det vill säga svaret). Precis som vid länkar ger detta externa intressenter nya förutsättningar jämfört med papperstidningar att påverka nyhetens utformning och ram. Eftersom det är möjligt att ändra texten efteråt finns nu anledning för exempelvis intresseorganisationer att sätta tryck på sajterna för att försöka få in sina versioner av det hela så snabbt som möjligt för att den version man motsätter sig skall få så kort och litet tolkningsföreträde som möjligt. Samtidigt kan sajterna i och med detta få mer liv och dra mer publik och därmed också närma sig *Journalism of assertion* (Kovach & Rosenstiehl 1999:1ff) eller snackjournalistik.

Nu går det inte att uttala sig om huruvida de som gick i svaromål gentemot debattartikeln visste om denna innan den publicerades men om så inte var fallet är det intressant att konstatera att man har försökt lindra skadan genom svaromål bara några timmar efter att debattartikeln publicerats, medan man i en tryckt tidning skulle fått vänta minst 24 timmar. Detta kan även på sikt innebära att även den opinionsbildande industrin anpassar sitt arbetssätt till den digitala logiken vilket berördes i interaktivitetsresultaten.

Nyheten om Arafat handlar om att man väntar på att han skall dö, men det gör han inte denna dag. Överlag börjar nyheten väldigt högt upp på sajterna för att sedan falla under dagen och ta ett litet skutt upp igen på eftermiddagen/kvällen.

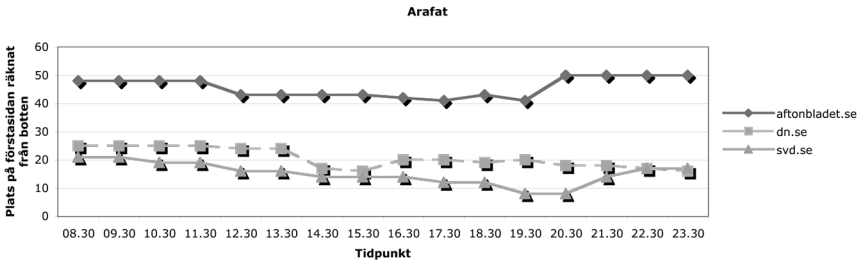

Figur 7.6 Nyheten om Arafat rör sig upp och ned på sajterna utan att det händer någonting med Arafat.

Nyheten toppar svd.se på morgonen för att sedan dala till plats tolv vid 20.30. Nyheten hoppar kraftigt uppåt senare på kvällen när det tillkommer en ”analys” där ligger den kvar till sista mätningen. Det är alltså ramen på berättelsen som ändras och i själva verket händer ingenting förutom den tillförda analysen som gör att nyheten tar ett kliv uppåt på sajten. Aftonbladet.se börjar dagen med nyheten om Arafat på plats tre för att sedan sjunka stadigt under dagen. Aftonbladet.se har vid 19.30-mätningen gått ut med uppgifter om att tillståndet kan vara försämrat och då kliver nyheten högst upp på sidan fast den inte har legat högst upp tidigare under dagen. Som lägst har nyheten om Arafat legat på plats tio under dagen (vid 17.30 respektive 19.30). Dn.se toppar också vid 08.30-mätningen med Arafat. Den sjunker sedan till plats tio vid 15.30 för att en timme senare hoppa upp till plats sex då dn.se lagt till en bild till artikeln som uppges visa var Arafat skall begravas i Ramallah. Nyhetstexten uppdateras också med denna information. Denna bild ligger kvar till 18.30 då den tas bort och sedan faller nyheten sakta nedåt för att avsluta dagen på tionde plats. Expressen.se har inte med Arafat som etta (eller topp 5) under dagen.

Här är ett exempel på en nyhet som handlar om något som inte har hänt. Ingenting har hänt på morgonen, ingenting händer under dagen och ingenting händer på kvällen. Trots detta tar nyheten ett par skutt uppåt och det enda som förändras är berättelsen om det som inte har hänt och dessa förändringar av berättelsen är det som föranleder skuttet uppåt.

Det sker en del rörelser på sajterna utan att händelsen utvecklar sig något mer. Istället hålls nyheten vid liv genom tillkomsten av analyser och kopplingar till andra nyheter. Det syns också att i ett par fall skiljer sig nyhetsvärderingen åt och det beror på att man ändrar kontext och/eller stoppar in analyser i relation till nyheten vilket skulle kunna ses som exempel på det som Kovach och Rosenstiehl

benämner *Journalism of assertion* (Kovach & Rosenstiehl 1999:1ff) där man har tillgång till samma material och egentligen bara kan konkurrera genom att rama in eller kommentera materialet olika. Så är fallet med Arafat där man väntar på dödsbudet som aldrig kommer men där man håller nyheten vid liv genom att tillföra bilder och i aftonbladet.se:s fall spekulation. Altheide och Snow (Altheide & Snow 1991:x) har en poäng när de säger att det skett en skiftning i journalistikens fokus, från händelser till mediernas egen logik. Om fokus legat på vad som hänt skulle Arafat aldrig ha blivit en nyhet denna dag (eftersom det inte händer något) men förväntan på att det kanske skall hända något och behovet av att på olika sätt hålla nyheten vid liv tyder på att fokus ligger på att uppfylla andra kriterier.

En annan aspekt på rörelse utan händelse är aktuell med tanke på den registrerande interaktivitet (McQuail 2002:114-124) som äger rum på sajterna där man snabbt får indikatorer på vilka nyheter som läses av många och vilka som inte gör det. För att förstärka läsmönstren kan man exempelvis lyfta upp en nyhet som läses av många läsare utan att det för den skull sker någonting med själva nyheten.

Källberoende synliggjort

En del nyheter i materialet är planerade såtillvida att någon styr över vilken information som skall släppas och när den släpps. Detta visar sig i och med att sajterna först har en nyhet som handlar om att något kommer att hända och sedan följer upp med att något har hänt vid samma tidpunkt. Detta gäller både för namnlistorna vid tsunamin och Mijailovics tigande i HD. Andra exempel på beroendet (i vid bemärkelse) av källor är Ericssons nedläggning av fabriken i Nynäshamn, rapporten om UD:s agerande i tsunamin, namnlistornas offentliggörande och kidnappningen där sajterna i stort gör samma bedömningar och har tillgång till samma material. Beroendet av källor är inte på något sätt unikt för sajter men en genomgång timme för timme gör det oerhört tydligt att man har tillgång till samma källor och gör samma nyhetsvärdering. Detta kan anses vara en tydlig illustration på, i fallet med källor, extramedienivån och, i fallet med nyhetsvärdering, medierutinsnivån i Shoemaker & Reeses modell (genomgången i kapitel 3).

Nyheten om Calle Jonssons utlämnande till Grekland är ett exempel där samtliga sajter har samma nyhet vid samma tidpunkt och gör samma prioritering. Samtliga sajter styrs bland annat av offentliggörandet av beslutet om utlämning. Nyheten om Calle Jonsson är ganska okomplicerad. Han skall

utlämnas till Grekland där han är misstänkt för att ha bragt en person om livet. Beskedet om detta kommer under dagen.

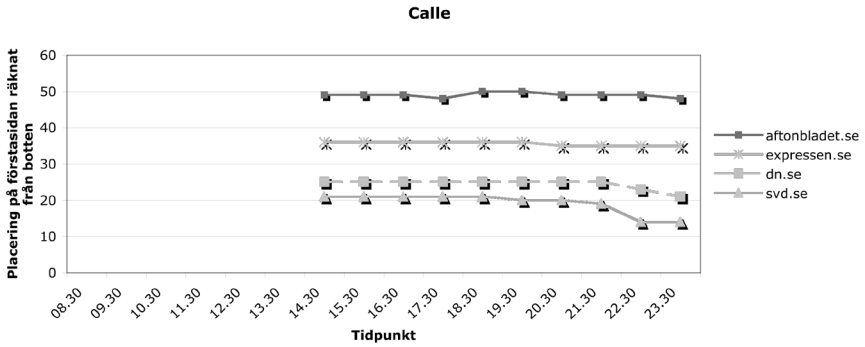

Figur 7.7 Nyheten om Calle Jonssons utlämnande till Grekland dyker upp samtidigt på de fyra sajterna och illustrerar därmed att man har tillgång till samma källor och gör liknande nyhetsvärdering.

Nyheten dyker upp på samtliga sajter 14.30 då beslut om utlämning offentliggörs och går rakt in på översta platsen på samtliga sajter utom aftonbladet.se, där den hamnar på andra plats. Calle-nyheten stannar kvar högt upp på sidan under hela dagen och stiger högst upp på aftonbladet.se vid 18.30. Framåt kvällen sjunker den på framförallt dn.se och svd.se medan den behåller en fortsatt hög placering på bägge kvällstidningarnas sajter och den toppar aftonbladet.se vid 18.30. Denna nyhet föranleds inte av några annonseringar om att något kan komma att hända som i fallet med Mijailovic och Arafat utan den dyker upp när beslutet om utlämning offentliggörs. Den fylls sedan på med kommentarer kring beslutet, vilket troligen är anledningen till att den fortsätter behålla en hög position på sajterna. Nyheten kommer också relativt bra i tid för sajterna då nyheten om Mijailovic publicerats två timmar tidigare och därmed börjat bli lite gammal, särskilt eftersom det inte finns något att skriva om annat än Mijailovics tystnad vilket är ett tema som är svårt att variera.

En av Kovach och Rosenstiehls (2001:78-86) principer för bra journalistik är *Lita till din egen originalrapportering*, där journalisten uppmuntras göra jobbet och inte lita blint på källorna eller ens andra medier. Den principen är troligen inte omsatt i praktiken i just det här fallet.

En annan aspekt som visar sig när insamlingen av materialet görs varje timme och att samma nyhet dyker upp på olika sajter är att det finns liten tid för bear-

betning, åtminstone inledningsvis. I pappersvarianten av någon av sajterna hade exempelvis ”Calle”-nyheten fått vänta 16 timmar längre med att bli publicerad. Nu publicerar samtliga sajter nyheten klockan 14.30 och det är möjligt, men inte troligt, att det har skett en längre tids bearbetning av det material som ligger till grund för nyheten. Källberoendet är utbrett i pappersmediet men på nätet kommer källorna snabbare igenom gatekeeping-processen jämfört med i papperstidningarna. Mindre tid för bearbetning riskerar enligt Seib (2001:147, se även Kopper et. al. 2000:508) att fokus skiftas från ackuratess till snabb spridning. Om så är fallet just här skall låtas vara osagt men över tid är det svårt att se hur ackuratess och distansering till källor skall kunna upprätthållas i en uppsnabbad nyhetscykel.

Konsensus om olika händelsers nyhetsvärde

En aspekt som tangerar källberoendet är att samma händelser definieras som nyhet på de olika sajterna. Det går också att konstatera att sajterna överlag gör samma bedömningar av nyhetsvärdet av olika händelser vilket givetvis sker i traditionella medier också. Det vill säga att de rapporterar om samma händelser och har dessa händelser relativt högt upp på sajterna, vilket kan anses märkligt med tanke på att det är fyra olika sajter med fyra olika redaktioner och olika ägare. Nyhetsnätet (Tuchman i Boyd-Barret & Newbold 1995:294f) fångar vissa saker och släpper igenom andra och i de här fallen verkar nyhetsnäten vara väldigt lika på de olika redaktionerna. Vad detta sedan beror på är omöjligt att uttala sig om i denna undersökning då den baseras på innehåll.

En händelse i undersökningen som illustrerar konsensus kring nyhetsvärde är kidnappningen av Siba-direktören Fabian Bengtsson.

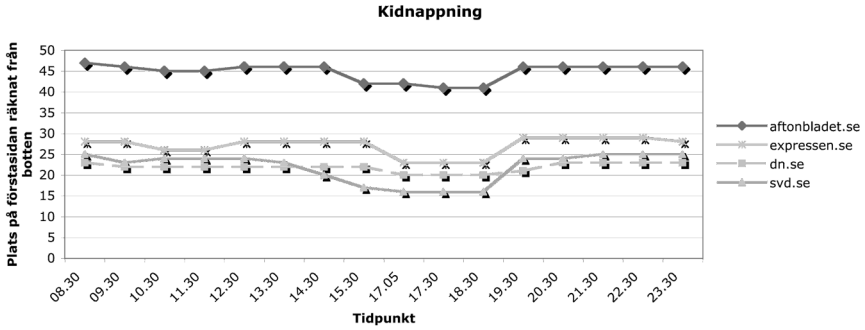

Figur 7.8 Kidnappningsnyheten den 9:e februari 2005 följer samma mönster på de olika sajterna och gör ett ryck runt 19.30 när ny information tillkommer. Detta illustrerar att man gör samma nyhetsvärdering och dessutom har samma källmaterial.

Denna händelse har varit följetong i medierna under ett par veckor och ett eventuellt gripande av gärningsmannen får därmed stor uppmärksamhet. Kidnappningen börjar högt upp på samtliga sajter då en eventuell kidnappare gripits.

Figur 7.9 Förstasidesingångar på aftonbladet.se vid olika tidpunkter. Från vänster 17.05, 19.30 och 22.30. Berättelsen har olika inramningar beroende på när man går in på sajten.

Denna beskrivning består under merparten av eftermiddagen och som följd av detta så rör sig nyheten över tid nedåt på sidorna fram till 19.30 (se mittenbild i figur 7.9), då uppgifter om att tre kidnappare till har gripits publiceras. Här har ingången fått vinjetten ”Jakten på kidnapparna” och ytterligare en artikel har lagts till och aftonbladet.se vidarebefordrar information från TV4 Göteborg. Denna vinkel finns med i samtliga fyra undersökta sajter och på samtliga sajter tar nyheten ett rejält kliv uppåt mellan 18.30 och 19.30. Dock kvarstår den här vinkeln inte särskilt länge eftersom det vid 22.30 (se högra bilden i figur 7.9) meddelas att den misstänkta trion har släppts. Här försvinner de ingångar som hänvisar till den tidigare gripne mannen och att ytterligare en person jagas av Interpol och även referenserna till TV4 Göteborg. Dessa tre olika versioner skul-

le sannolikt inte ha blivit publicerade i en papperstidning och särskilt inte version 2 som bara var aktuell under ett par timmar på kvällen. Diagrammet visar att sajterna gör samma nyhetsvärdering illustrerat genom hur högt upp på sajten nyheten hamnar. Diagrammet visar också att sajterna har tillgång till samma källor eftersom nästintill identiska beskrivningar förekommer samtidigt på sajterna och när de ändras på en sajt ändras de också på andra sajter.

En annan nyhet som visar på både källberoende och konsensus kring nyhetsvärderingen är nyheten den 10 november om att Mijailovic skall upp i Högsta Domstolen (HD).

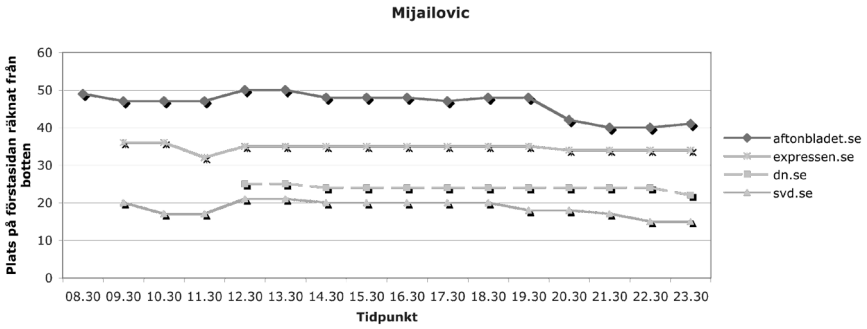

Figur 7.10 Mijailovic skall upp i HD denna dag och förmiddagen består av denna information samt spekulationer om vad som kan komma att hända i HD. Eftermiddagens nyheter präglas av att Mijailovic inte säger någonting vilket blir förstanyhet på samtliga sajter vid 12.30 för att sedan dala nedåt.

Artikelrubrikerna på förmiddagen är en uppladdning inför att han skall upp i HD och huruvida det kommer att meddelas om han är psykiskt sjuk eller inte. Detta publiceras tidigt på förmiddagen för att sedan sjunka något strax innan lunch. Från lunch och framåt handlar nyheten om att han vägrar prata i HD och efterhand kommentarer till detta. Nyheten hoppar då upp några snäpp på sajterna och den dyker upp för första gången på dn.se. Vid detta tillfälle har nyheten sin glansperiod för att sedan behålla sin status på sajterna fram till sen eftermiddag och kvällen då den dalar lite nedåt, främst på aftonbladet.se och svd.se.

Kontextbyte

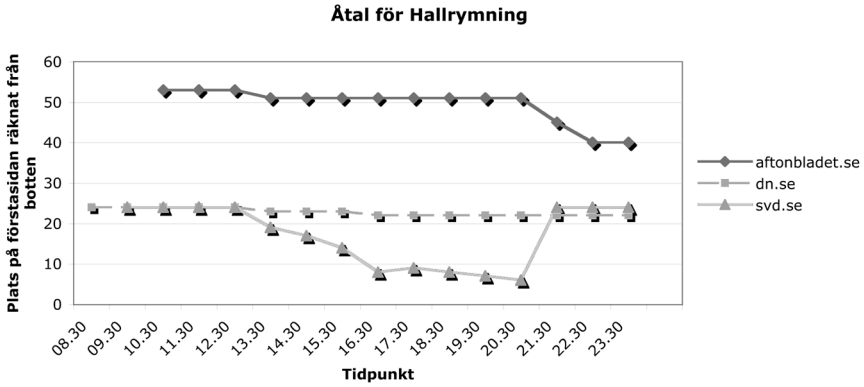

Figur 7.11 Nyheten om Hallrymningsåtalet rör sig på olika sätt på sajterna. Dn.se börjar med nyheten tidigt men ur en annan vinkel. När den nya vinkeln blir aktuell senare under förmiddagen så publicerar de två andra sajterna också information kring detta och dn.se byter kontext på sin nyhet.

Hallrymningen är hämtad från den 21 februari och handlar om åtalet mot de personer som rymde från fängelset eller på något sätt var delaktiga i rymningen. Rymningsåtalet får mer uppmärksamhet av svd.se och dn.se än av aftonbladet.se. Nyheten börjar högst upp på svd.se klockan 09.30 för att sedan falla nedåt på sajten under dagen och ser ut att vara på väg att försvinna fram till klockan 20.30 då den plötsligt går upp överst på sajten igen. Det händer ingenting med texten i sig, den är identisk med hur den sett ut tidigare under dagen, däremot tillkommer bilder på de fyra rymmarna. Nyheten gör på aftonbladet.se en liten dipp på kvällen då flera andra nyheter kommer in och bedöms viktigare än ”Hall”. Ingången på förstasidan på ”Hall” förändras inte på aftonbladet.se.

Nyheten publiceras först på dn.se men har då en annan vinkel ”Mobiltätt på landets fängelser”. Denna artikel inkorporeras sedan i ”17 åtalade”-historien och finns kvar som länk. Klockan 08.30 21 februari ser nyheten ut enligt följandet på förstasidan

Fortsatt mobiltätt på anstalterna
Sverige. På sju av de åtta säkraste anstalterna kan intagna fortsätta planera rymningar via telefon. Trots skärpta kontroller har insmugglingen av mobiler inte gått att stoppa. Läs mer

• Åtal mot Tony Olsson för Hallrymningen
• Bakgrundsfakta: Hall-rymmarna

Figur 7.12 Här är huvudvinkeln att det finns många mobiltelefoner på anstalter överlag. Skärmdump av ingången på förstasidan till Hallnyheten på dn.se tagen 08.30, 21 februari

Det är mobiltätheten som är huvudvinkeln på artikeln. Åtalet i samband med rymningen är i en av underrubrikerna kopplade till Tony Olsson. Två timmar senare, klockan 10.30 ser nyheten ut enligt följande på första sidan:

Foto: Pressens bild
Hallrymmarna Tony Olsson, Daniel Maiorana, Mahmoud Amaya och Alfred Sansiviero.

17 åtalade för Hall-rymning
Sverige. 17 personer åtalades i dag för rymningen från Hallanstalten i somras. Åklagaren Stefan Bergman pekar på flera säkerhetsbrister som gjorde rymningen möjlig. Läs mer

• Fortsatt mobiltätt på anstalterna
• Bakgrundsfakta: Hall-rymmarna

Figur 7.13 Här har huvudvinkeln ändrats till att fokusera på de fyra rymmarna. Skärmdump av ingången på förstasidan till Hallnyheten på dn.se tagen 10.30, 21 februari

Här har huvudvinkeln bytts ut så att mobiltätheten på anstalterna blir en relief till rymningen som dessutom vinklats om från att handla om Tony Olsson till honom och 16 andra personer. En bild på de namngiva fyra rymmarna har också publicerats. Denna version kvarstår till klockan 13.30 då nyheten ser ut så här på första sidan:

Så kunde de rymma från Hall
Sverige. 17 personer åtalades i dag för rymningen från Hallanstalten i somras. Åklagaren Stefan Bergman pekar på flera brister som gjorde rymningen möjlig. Läs mer/bildspel/webbteve

• Fortsatt mobiltätt på anstalterna
• Bakgrundsfakta: Hall-rymmarna

Figur 7.14 Huvudvinkeln är fortfarande rymningen men man har inte längre porträttfoton på rymlingarna. Skärmdump av ingången på förstasidan till Hallnyheten på dn.se tagen 13.30

Här har bilden bytts ut och rymmarna är inte längre tydligt identifierbara och namngivna. Man kan fundera vad som föranledde bytet av vinkling och rubriker? Dagen börjar med fokus på mobiltelefontäthet på anstalterna som sätts i samband med rymningarna från Hall och den ende namngivne är Tony Olsson. I version två fokuseras istället på rymmarna och deras identitet där alla fyra rymmarna (men inte de övriga 13 som åtalas) presenteras med namn och foto. Man har även bytt rubrik plus att man hänvisar till konvergerande och interaktiva element. Mobiltätheten och bakgrundsfakta ligger fortfarande kvar som relief. I den tredje versionen fokuseras det i rubriken istället på hur de kunde rymma. Ingen inblandad person är namngiven och den enda person som går att identifiera på bilden är Tony Olsson. Hur resonerade när man publicerade namn och bild till att börja med? Varför plockar man bort detta och ersätter med en bild på rymningen? Det är frågor som inte går att besvara genom att studera innehållet men det går att konstatera att olika beslut såsom etiska bedömningar kan ligga bakom de olika versionerna.

Här illustreras också ett fenomen som inträffade vid ett flertal tillfällen under undersökningen. En artikel som börjar som en egen nyhet alternativt huvudnyhet bakas in i en annan nyhet. Förutom att det illustrerar mediets flödande karaktär skapar det problem i tolkningen av materialet eftersom nyheten å ena sidan finns kvar på första sidan men å andra sidan inte har samma dignitet det vill säga ”etta” eller huvudnyhet, som tidigare under dagen. Den nya vinkeln fanns inte med från början och det blir samtidigt komplicerat att betrakta den

som en helt ny nyhet eftersom den bygger vidare på ett redan etablerat tema. Lösningen som valts är att fortsätta med den rubrik som fanns tidigare under dagen eftersom temat byggs vidare.

Vitalisering av nyhet genom kontextbyte

”Lykketoft” gör på svd.se 9 februari ett ryck vid 21.30 efter att ha varit borta under merparten av eftermiddagen. Den här nyheten börjar dagen under rubriken ”Lykketoft avgår efter katastrofval”. Nyheten får en annan vinkel klockan 13.30 och rubriken lyder ”Fogh fortsätter med andras hjälp”. Här har en ny artikel skrivits om att Fogh fortsätter och artikeln om Lykketofts avgång ligger kvar som relief. Trots att nyheten får ny information och vinkeln ändras tar inte nyheten ett skutt uppåt på stegen, tvärtom fortsätter den falla för att försvinna till 17.05-mätningen. Den gör en comeback vid 21.30 men då har nyheten bytt inramning igen till ”Många ledaravhopp” där Lykketofts avhopp sätts in i en ”ledaravhoppskontext”. Här händer det ingenting i själva sakfrågan – Lykketoft avgår fortfarande – det som ändras är i vilken kontext informationen paketeras.

Betydelsebärande förändringar

Kontextbytet ovan är ett exempel på hur betydelsen av en nyhet ändras utan att man ändrar själva nyheten. Den andra typen av betydelsebärande ändring som redovisas är när en nyhet ändras i detalj. En av nyheterna som publiceras 21 februari är att författaren Hunter S Thompson har dött, troligen genom självmord. Aftonbladet.se börjar dagen med att titulera honom ”känd skandalförfattare” och dessutom döpa om honom till ”Thomas” för att sedan titulera honom ”kultförfattare”:

Figur 7.15 Skärmdumpen (tagen 09.30) till vänster presenterar Thompson som skandalförfattare, medan skärmdumpen till höger (tagen 16.30) presenterar honom som kultförfattare.

Vilken av benämningarna som är bäst lämpad beror säkerligen på vem som känner sig manad att fälla avgörandet. Oavsett vilken man föredrar är det intressant att se hur vinklingen förändras under dagen. Den andra något mer konkreta betydelsebärande ändringen som sker är ett könsbyte på ett offer i expressen.se. Man rapporterar, i likhet med de andra sajterna (även om det bara är aftonbladet.se av de andra som har med nyheten på topp 5), att en 40-årig svensk är efter-

lyst för ett mord begånget i Thailand. Vem var det då som blev mördad? Ja, svaret är avhängigt när man går in på expressen.se.

Figur 7.16 Mordoffret är transvestit på expressen.se klockan 14.30 21 februari (vänstra bilden) och en kvinna dagen efter (högra bilden).

Under mätdagen är det den vänstra ingången i figur 7.16 som gäller fram till och med klockan 14.30. Därefter försvann ingången på förstasidan och går man in på sajten efter detta klockslag kan man följaktligen inte hitta berättelsen på förstasidan. Händelsen dyker däremot upp i en ny tappning dagen efter och då är mordoffret en kvinna. Från att ha varit en mördad transvestit så handlar det nu om en mördad kvinna även på expressen.se vilket de andra sajterna hade dagen innan. Troligen är det så att man på expressen.se fått det hela om bakfoten och efter att misstaget uppdagats plockat bort nyheten från sajten för att publicera en korrekt version dagen efter. Expressen.se talar dock inte om att man tagit bort den gamla artikeln. Detta rimmar illa med Kovach och Rosenstiehls (2001:78-86) principer för god journalistik eftersom man vilseleder publiken och inte är genomskinlig med metoder och motiv.

I fallet med Mijailovic finns också en sak om inträffar på svd.se som är värd att notera. När nyheten om att Mijailovic inte pratar i rätten kommer ut beskrivs detta på de tre andra sajterna som en akt av trots, medan det i svd.se presenteras annorlunda (rubrikerna på sajterna är hämtade klockan 12.30):

svd.se dn.se

aftonbladet.se expressen.se

Figur 7.17 Sajterna väljer att förklara Mijailovic tigande olika. I Svd.se är det brist på ork, i dn.se tiger han och på aftonbladet.se och expressen.se vägrar han prata.

Av de fyra olika sajterna är det svd.se som klockan 12.30 har för försvaret den mest förmånliga tolkningen. Där ”orkar” Mijailovic inte svara på några frågor. Expressen.se och aftonbladet.se har rubriken att han vägrar och underrubrikerna att han enligt sin advokat inte orkar på grund av psykisk ohälsa. Dn.se konstaterar att han tänker sitta tyst utan att hänvisa till vare sig trots eller bristande ork. Dn.se, expresssen.se och aftonbladet.se har inga större ändringar i rubriksättningen under återstoden av dagen (dn.se ändrar till ”Mijailovic tiger även i HD”) men svd.se har ändrat vinkeln en timme senare, 13.30, då det ser ut enligt följande:

Figur 7.18 Svd.se ändrar sin ingång på ettan från ”orkar inte” till ”vägrar”

Här har tolkningen om varför han inte pratar ändrats från ”orkar inte” till ”vägrar” och advokaten som i första versionen står som förmedlare av Mijailovic budskap är i den senare försvunnen. För det första är detta en stor skillnad i hur hans beteende skall förstås och för det andra sammanfaller den andra rubriken med mer huvudrubriksättningen hos expressen.se och aftonbladet.se. Från att

ha förklarat tystnaden från Mijailovic i, för försvaret, mest positiv dager har svd.se ändrat till att beskriva det i mest negativ dager på första sidan. Man kan ställa sig frågan vad som föranleder att svd.se ändrar sin rubrik. Ett tänkbart svar levererar Gunter (2003:98) som skriver att journalister bland annat använder nätet för att ”läsa av” vad konkurrenterna gör. Då kanske inte bara vilka nyheter som bevakas utan också vilka vinklingar som används.

Förändrad publiceringsrytm och dess konsekvenser

Nyheter får mindre uppmärksamhet allteftersom tiden går och efter ett tag byts nyheterna ut om det inte tillkommer någon mer information eller om berättelsen förändras. Detta gäller även nyheter som toppar någon gång under dagen. Hade det varit papperstidningar hade det funnits tolv förstanyheter. Undersökningens tre dagar har sammanlagt 55 förstanyheter på de olika sajterna. Dessa ettor skall dela på varje dygns 24 timmar. Detta visar att nyhetscykeln blir kortare vilket flera har förutsagt (Merrit & McCombs 2004:64, se även Alström & Hedman 2002a:25 och Singer 2003:152) utan att undersöka det empiriskt. Undersökningen visar också att det är olika mönster olika dagar, men ett gemensamt drag är att det inte är någon av sajterna som bara har en etta någon av dagarna. Det är i undersökningen också tydligt att dn.se:s ettor inte försvinner från första sidan samt att aftonbladet.se har fler och därmed också rörligare ettor än de andra.

Detta innebär sammantaget förändrade villkor för journalistiken och borde ge intressanta konsekvenser om det är utmärkande för nyhetsjournalistiken att det finns en återkommande deadline och ett begränsat utrymme (Löfgren-Nilsson 1999:180). För att hålla deadline behöver det finnas en viss effektivitet. Den journalistiska effektiviteten handlar (Löfgren-Nilson 1999:19, se även Seelig 2002) om att fördela tre resurser: bemanning, spaltutrymme och produktionstid för att hålla deadlines. I och med kontinuerlig publicering finns det ingen återkommande deadline och inte heller är utrymmet begränsat i digitala medier. Vad kommer den journalistiska effektiviteten att handla om när produktionstiden ser annorlunda ut och spaltutrymmet inte längre är en faktor? Om dygnet för en tidning är den självklara tid (Löfgren-Nilsson 1999:182) mot vilket arbetet definieras och tidningen uppdateras en gång var tjugofjärde timme så har någonting definitivt förändrats när produktionen skall anpassas till Internet. Utifrån resultatet av denna undersökning går det inte att uttala sig om vad som kan bli utmärkande för den journalistiska effektiviteten framledes eller vilken tid som blir självklar att definiera arbetet mot. Däremot torde det vara

ofrånkomligt att någon form av organiserande princip är aktuell även om denna/dessa principer kommer att se annorlunda ut allteftersom villkoren för journalistiken förändras och med villkoren ändras också förutsättningarna för att uppfylla idealen.

Genom möjligheten till kontinuerlig publicering har sajterna snabbat upp processerna och den kontinuerliga publiceringen verkar sätta högre tryck på att få ut nyheter snabbt. Därmed borde behovet av att göra förändringar i nyheter efter att de publicerats första gången öka, vilket står i fokus för nästa kapitel.

8. Kontinuerlig publicering i nyheter

I det föregående kapitlet redovisades hur möjligheten till kontinuerlig publicering anammats på förstasidan och var nyheter befinner sig vid olika tillfällen under en dag. I detta kapitel redovisas om mediets kontinuerliga publicering påverkar hur nyheter beskrivs, det vill säga vad som står i nyheterna vid olika tidpunkter. Detta är aktuellt i digitala medier eftersom elektronisk text har potentialen att ersätta sig själv medan tryckt text förblir sig själv (Joyce i Bolter och Grusin 1999:44). Om medierna inte anammat den kontinuerliga publiceringen borde nyheten se likadan ut när den än undersöks eller i varje fall inte skilja sig åt på bärande punkter. Undersökningen kring kontinuerlig publicering i nyheter redovisas på tre sätt. För det första tas en händelse upp och beskrivs i detalj. För det andra redovisas vissa, i materialet, förekommande gemensamma drag hos nyheterna på sajterna. För det tredje avslutas den empiriska redovisningen med en översiktlig tabell där de gemensamma dragen redovisas uppdelade på samtliga 15 fall på de fyra olika sajterna.

En händelse, två berättelser – bombdåd i Bagdad 1 juni 2004

Denna nyhet, bombdåd i Bagdad, är ytterligare en del i den berättelse som finns runt kriget i Irak och följderna av det. Ser man till de slutgiltiga versionerna på sajterna kan händelsen beskrivas som att en bilbomb exploderade utanför ett partihögkvarter tillhörande det kurdiska partiet PUK och att tre människor, alla tre säkerhetsvakter vid byggnaden, dödades och att tjugo personer skadades.

Samtliga sajter använder sig av mycket material från nyhetsbyråer och skiljer sig inte så mycket åt i rapporteringen av denna händelse. Jag kommer inte överlag att redovisa vilka byråer som är källor i materialet utom där sajterna skiljer sig åt. Tanken med att redovisa en nyhet i detalj är att läsaren skall få inblick i hur den kontinuerliga publiceringen ser ut i realiteten. I denna nyhet kommer sajterna att ha källor som försvinner, betydelsebärande förändringar, uppdateras ofta och ha en upphovsman som byts ut. Dessa förändringar, möjliggjorda genom den kontinuerliga publiceringen, gör att händelsen ramas in av två helt olika berättelser beroende på tidpunkt under dagen.

Aftonbladet.se

Det finns inga konvergerande element i rapporteringen runt denna nyhet. Det finns konsultativ interaktivitet i form av två länkar i den tolfte och sista versionen klockan 15:35. Den ena länken går tillbaka till artikeln medan den andra går till en artikel där Iraks nye president presenteras.

Det finns konverserande interaktivitet i de tre första versionerna av artikeln i form av e-post till artikelförfattaren. Efter den tredje versionen försvinner den namngivne artikelförfattaren och e-postadressen till denne för att inte återkomma. Aftonbladet.se har sammanlagt 12 versioner av händelsen varav de första sju uppdateringarna sker inom loppet av 21 minuter.

Antal döda. Aftonbladet.se går i sin första version (12:07) ut med att minst 10 ”kan ha” dödats. I den andra versionen (12:13) så ”uppges” minst 25 personer ha dödats. länken till artikeln ser dock likadan ut som den gjorde tidigare, ett utseende den behåller hela dagen . I version tio (13:26) är det tre (enligt en ”amerikansk officer”) som dödats, ett dödstal som består resten av dagen. Det påpekas också i artikeln att de tidigare uppgifterna om att 25 dödats inte har kunnat bekräftas.

Figur 8.1. Skärmdumparna illustrerar både hur den konsultativa interaktiviteten och rubriksättningen skiftar över tid och därmed både ramen för berättelsen och berättelsen själv. Den översta skärmdumpen är tagen klockan 12:13 och den nedre klockan 13:26, 1 juni 2004

Var exploderade bomben? I den första versionen (12:07) så lyder rubriken så här ”Explosioner vid USA:s högkvarter i Irak. Minst 10 kan ha dödats”. Ingenstans nämns att det är ett partihögkvarter för ett kurdiskt parti som bomben explo-

derat vid. Istället nämns i texten den ”gröna zonen” där USA:s högkvarter och de irakiska administrationsbyggnaderna ligger. Flera explosioner hördes och rök steg från denna zon. Dessutom berättas det att en timme senare kom ytterligare en explosion följd av automatvapeneld. I version två (12:13) är det 25 som dödats vid ett kurdiskt partihögkvarter. I version fyra (12:17) framkommer det att det var nära Kurdistans patriotiska union PUK som explosionen (nu i singular) inträffat.

Skador på partihögkvarteret. Fram till version fyra (12:17) finns det ingen beskrivning av vilken skada explosionen gjorde. I version fyra beskrivs bomben ha ”slitit sönder” partihögkvarteret, en uppgift som hänvisas till Reuters. I version sju (12:28) är denna uppgift bortagen och det finns ingen beskrivning av skador på partihögkvarteret utan den beskrivs att ha exploderat ”utanför”, en beskrivning som blir gällande för resten av dagen.

Automatvapeneld. Aftonbladet.se skriver i första versionen (12:07) att det hörts skottlossning från automatvapen i samband med den senare explosionen men detta är borttaget i version två (12:13). I version fyra (12:17) har det hörs ”skottlossning” efter den första kraftiga smällen och denna uppgift finns med resten av dagen.

Skäggig man i BMW. Det finns i Aftonbladet uppgifter om att ett bombdåd utförts av en ”skäggig man i en svart BMW”. Denna uppgift finns med från och med version sex (12:22). Dock är det oklart om det är bombdådet i Bagdad som åsyftas. Detta på grund av att den skäggige mannen nämns i samband med ett annat bombdåd i norra Irak. I båda fallen rör det sig om bilbomber men i bara ett av fallen finns en eventuell gärningsman.

Vem blev president? Ungefär samtidigt som bilbomben exploderade utsågs en ny president i Irak. Bombdådet kopplas inte i de första versionerna till detta på förstasidan men som synes av skärmdumpen i figur 8.2 blir presidentvalet en relief till bomben och vice versa. Därmed antyds också bomben ha en koppling till presidentvalet trots att det inte i nuläget fanns några uttalade kopplingar mellan dessa. På Aftonbladet.se är det också något oklart vem denne president är. Från version ett (12.07) till och med version elva (12:59) då det enligt aftonbladet.se finns inte mindre än två presidenter i Irak illustrerat med skärmdumpar i figur 8.2.

Figur 8.2 Den vänstra skärmdumpen visar den ena av de påstådda presidenterna och den högra skärmdumpen den andra av de påstådda presidenterna. Adnan Pachachi "tar över" i den vänstra skärmdumpen och "tackar nej" i den högre.

Med andra ord finns det 12:07 motsägelsefull information om vem som blir president beroende på var någonstans på sajten man navigerar. Enligt aftonbladet.se 12:17 så har rådsmedlemmar tidigare gått ut med att Adnan Pachachi skall ha blivit utsedd till president vilket kort därefter dementerades.

Koppling till andra händelser. Redan i den första versionen nämns att bomben smällde samtidigt som nyheten om den nye presidenten i Irak offentliggjordes. I version sex (12:22) kopplas bombdådet i Bagdad ihop med ett bombdåd i norra Irak.

Vem skriver artikeln och vilka källor används? Det finns en namngiven artikelförfattare i de tre första versionerna 12:07, 12:13 samt 12:14 men 15:35 är det Aftonbladet/TT som står som källor. Aftonbladet.se refererar till Sky News, men det gör inte de andra.

Expressen.se

På expressen.se finns inte heller några konvergerande inslag. Det finns konsultativ interaktivitet från och med version fyra (13:26) i form av en länk till en artikel om den nye presidenten i Irak. E-post finns i form av den obligatoriska epostadressen till expressen.se men detta räknas i undersökningen inte till konverserande interaktivitet. Expressen.se har sex versioner av händelsen.

Antal döda. I första versionen (12:09) är det minst 25 som har dödats. I version två (12:41) uppger Expressen att 10 till 25 personer dödats. I version fyra är det både "tio till 25 som dödats" och "tre" som dödats. Här framträder en "amerikansk officer" som källa och säger att tre dödats. I version fem (14:13) fastställs dödsantalet till tre, vilket kvarstår resten av dagen, men det poängteras att "andra källor" hävdar att så många som 25 kan ha dödats. Samtidigt så försvinner, i version fem, den "amerikanske officeren" som källa i texten och kvar blir bara "tre döda".

Figur 8.3 Tre olika förstasidesingångar till nyheten om explosionen i Bagdad 1 juni 2004 på expressen.se.

Tre av expressen.se:s förstasidesingångar finns avbildade i figur 8.3. Den översta till vänster är tagen från version fyra (13:26), den översta till höger är tagen från version fem (14:13) och den nedre är tagen från version sex (14:49). Antalet döda och hur de uppmärksammas förändras över tid. Från 25 till tre döda för att slutligen handla om många skadade.

Skador på partihögkvarteret. Expressen.se har inga andra uppgifter än att bomben exploderat nära partihögkvarteret fram till version fyra (13:26). I version fyra beskrivs bomben ha ”slagit upp en krater” i marken utanför partihögkvarteret. Denna uppgift är borttagen i version fem (14:13) och istället refereras återigen till en explosion utanför partihögkvarteret, vilket kvarstår resten av dagen. Denna ändring sammanfaller med att Expressen.se har tre istället för 25 döda.

Skottlossning. En uppgift som kommer och går i expressen.se är att skottlossning skall ha ägt rum i samband med bombdådet. Denna uppgift dyker upp i version tre (13:00) och lyder ordagrant: ”Saad Adnan, chaufför vid transportdepartementet, passerade platsen just när bomben briserade och såg ett flertal döda, bland dem en kvinna. Han sade att vakter utanför partihögkvarteret öppnade eld efter explosionen och dödade ett antal kringstående.” Denna uppgift försvinner i version fem (14:13) för att inte återkomma.

Kopplingar till andra händelser. I den första versionen finns inga kopplingar till andra händelser. I version två nämns att bomben exploderade bara några minuter efter den nye presidenten utnämnts. I version fyra finns en länk till en artikel som handlar om att den nye presidenten blivit utnämnd. I version fem (14:13) berättas det om det andra bilbombsattentatet i norra Irak (dock utan att nämna något om en skäggig man i svart BMW). Under rubriken ”Barn skadas” berättas om strider i norra Irak där flera människor dödats, däribland en mamma och tre av hennes fyra barn har dessutom skadats. Det framgår även att lokalbefolkningen i norra Irak anser att amerikanerna använt övervåld. I ver-

sion sex är underrubriken utbytt till ”Många döda i helgen” men innehåller fortfarande samma text.

Källor. I version två (12:41) förekommer två arabiska TV-kanaler som källor i samband med antalet döda. Det är al-Arabiyya som uppger att antalet döda är 25 och al-Jazira som uppger att det är tio som dödats. Både uppgifterna och källorna försvinner sedan i version fem (14:13) och ersätts med att tre dödats. Källan till ”tre dödas” är som nämndes tidigare en ”amerikansk officer” som bara förekommer som redovisad källa i version fyra och sedan försvinner.

Dn.se

Dn.se har inte heller de några konvergerande element. Här finns från början konsultativ interaktivitet i form av en etablerad berättarram där nyheten presenteras under en vinjett med – vid undersökningstillfället – 17 länkar. Av dessa går tre till nyhetsartiklar och en av dessa är en länk till den artikel som undersöks. De två andra går till artiklar om den nye presidenten, dels en länk som tar upp vem som blir president, dels en artikel där irakier kritiserar USA för att blanda sig i valet av president för mycket. Det finns tre länkar som går till artiklar om övergrepp på irakiska fångar. En länk är till en analys av Bushs Irakpolitik. En länk är till en ledare. En faktalänk finns även om hur Irak formas efter överlämnandet. Sammanlagt finns det sex externa länkar som går bland annat till amerikansk militär, Röda korset och myndigheter i Irak. Slutligen finns två länkar till dels dn.se:s egen temasida om internationell terrorism, dels till dn.se:s sammanställning om kriget mot Irak dag för dag. Dn.se har fem versioner av händelsen.

Antal döda. I den första versionen (12:10) har minst 25 dödats. I version tre (14:10) är det enligt en ”amerikansk officer” tre som dödats av bilbomben. Denna uppgift om tre döda kvarstår resten av dagen.

Skador på högkvarteret. I version två (12:44) beskrivs bomben ha ”slitit sönder” partihögkvarteret för att i version tre (14:10) ”slagit upp en stor krater” utanför detsamma. Denna ändring av innehållet görs utan att man ändrar tidpunkt för publicering. Med andra ord så står det ”uppdaterad 1 juni 2004 12:41” i bägge versionerna trots att detta inte stämmer. Från och med version fyra (15:01) beskrivs inte skadorna överhuvudtaget utan det berättas att en bomb exploderat utanför partihögkvarteret.

Skjutande vakter och skäggig man i BMW. En sak som de andra sajterna rapporterar om är skottlossningen vid tiden för explosionen. Denna uppgift finns överhuvudtaget inte med i någon av DNs versioner. Däremot finns den skäggige

mannen i den svarta BMW:n med i version två (12:44) och tre (14:10) för att sedan försvinna.

Kopplingar till andra händelser. Bilbomben i norra Irak är med från version två och framåt. Från version fyra (15:01) är oroligheter i norra Irak i allmänhet med (samma text som motsvarigheten på expressen.se). Dessutom finns från början, vilket nämndes inledningsvis, en mängd länkar kopplade till händelsen.

Källor. Den ”amerikanske officeren” förekommer som källa enbart i version tre (14:10) och är sedan borta som tydlig källa. Här finns inga arabiska TV-kanaler som källor överhuvudtaget. Annars uppger DN, som de andra sajterna, nyhetsbyråerna som källor.

Svd.se

Det finns inga konvergerande element på svd.se heller. Det finns konsultativ interaktivitet i och med en länk till en artikel som handlar om att det styrande rådet i Irak blivit upplöst. Denna länk finns i den fjärde (14:09) och femte versionen (14:34). I den andra (12:42) och tredje versionen (13:06) länkas det till en artikel som berättar om Iraks nye president. Denna artikel är inte länkad i de senare versionerna. Antal uppdateringar är fem till antalet hos svd.se.

Antal döda. De första uppgifterna i svd.se talar om att 25 dog och ytterligare 20 skadades i explosionen. Detta finns med till och med den fjärde versionen (14:09) då antalet döda sjunkit till tre. Här byts också rubriken från ”Minst 25 döda i Bagdadexplosion” till ”Kraftig bilbomb mitt i Bagdad”. Denna ändring påpekas av svd.se där man uppger att en polisman initialt uppgav till Reuters att han sett minst 25 kroppar.

Skador på partihögkvarteret. I version två (12:42) beskrivs högkvarteret ha blivit sönderslitet av bomben vilket är borttaget i version tre. Bomben har i version tre (12:59) slagit upp en stor krater *framför* högkvarteret. Denna beskrivning kvarstår i version fyra (14:09) för att plockas bort i version fem (14:34). Dock upplyser inte svd.se om att sidan uppdaterats utan gör som dn.se en uppdatering utan att ändra tidpunkten för publicering.

De skjutande vakterna och den skäggiga mannen i en BMW. Liksom några av de andra sajterna så har svd.se med de skjutande vakterna och den skäggiga mannen i BMW:n som pekas ut som gärningsman bakom (en av) bilbomberna. Den skäggiga mannen i BMW:n dyker upp i version två (12.42) för att försvinna i version fyra (14:09). De skjutande vakterna dyker upp i version tre (13:06) och är borta i version fyra.

Källor. Hos svd.se förekommer dödsantalet utan att det refereras till vare sig arabiska TV-kanaler eller en ”amerikansk officer” som källa.

Berättelse i förändring

Genomgången av nyheten om bombdådet i Bagdad visar med all tydlighet att det sker en förändring i berättelsen vartefter tiden går. Detta är möjligt i och med den digitala kommunikationsteknologins egenskaper. Det överrensstämmer också med de observationer som gjordes i det föregående kapitlet även om det handlade om hur hela nyheter flyttades om på sajterna. Att nyheten förändras är en sak – hur den förändras är en annan. Berättelsen förändras gradvis från att vara en stor händelse till att vara en del av många mindre händelser. Detta beror antagligen både på att antalet döda sjönk och att man på redaktionerna fick mer tid att skriva ihop berättelsen. De första versionerna är som regel mycket kortfattade och behandlar bara bilbomben i Bagdad. I nästa ”generation” versioner finns kopplingar till att det amerikanska området i Bagdad beskjutits och att en ny irakisk president (på aftonbladet.se något oklart vilken) valts. I denna andra ”generation” finns också en koppling till en bilbomb som detonerat i norra Irak utanför en amerikansk militärbas och tagit elva civila irakiers liv. I den tredje och sista ”generationen” finns hos vissa sajter också hänvisningar till stridigheter som ägt rum kring staden Kufa i norra Irak. Vid första anblicken ser det ut som att sajterna plockat in material från nyhetsbyråerna rakt av. En närmare jämförelse visar dock att de handhar materialet olika för att vid slutet av dagen landa i ungefär samma beskrivning av situationen.

Det finns i denna nyhet två olika berättelser, dels berättelsen ”få (tre) dog- relativt lite våld”, dels berättelsen ”många (25) dog- relativt mycket våld”. Båda kan inte finnas med samtidigt eftersom det är logiskt och berättartekniskt omöjligt att tre och 25 dog vid samma tillfälle. ”Mycket våld” har sin topp runt klockan 13.00 då det fortfarande är 25 som dött, partihögkvarteret har ”slitits sönder” och vakterna skjutit kringstående med automatvapen. Först låter det som om att hela huset försvunnit, sedan är det en stor krater, därefter har bomben lite diffust exploderat utanför. Bombens minskade explosionskraft sammanfaller med att antalet dödsoffer sjunker. Ju fler som dog desto högre smäll och vice versa. Omständigheter som stödjer ”mycket våld” plockas bort efterhand och ”mindre våld” står därmed kvar som ensam och i stort sett oemotsagd berättelse i slutet av dagen. Det är helt omöjligt att på avstånd avgöra vilken av dessa beskrivningar som är korrekt. Dock är det mycket intressant att konstatera att det finns två konkurrerande berättelser och att den ena ”vinner” vid dagens slut.

Det skall understrykas noggrant att denna kamp mellan berättelser högst troligen inte hade varit synlig i en papperstidning. Den är inte heller synlig för en person som bara går in på kvällen och läser nyheten. Om man däremot hänger med i nyhetsbevakningen flera gånger per dag (eller som i det här fallet flera gånger i minuten) blir ändringarna synliga på ett sätt som inte varit möjligt tidigare. Det är också intressant att berättelsen om att ”tre dog” företräds av en källa som inte är synliggjord i de sista versionerna hos dn.se, svd.se och expressen.se. Den amerikanske militären får tolkningsföreträde och de arabiska TV-kanalerna plockas bort ur texten och reduceras till ”andra källor”. Denna källa är tydliggjord endast i aftonbladet.se:s sista version.

Om man skall utgå från att det material som sajterna publicerade är korrekt kan det mycket väl vara så att tre människor dog av bomben och att 22 dog av vakternas vilda beskjutning efteråt. Det är märkligt att två namngivna vittnesberättelser försvinner. Det första vittnet säger att han såg minst 25 döda människor och det andra vittnet såg när vakterna utanför högkvarteret öppnade eld mot civila strax efter bomben. Båda dessa namngivna vittnen var offentliganställda. Frågan kvarstår om dessa vittnesuppgifter var korrekta eller inte. Om de inte var korrekta, vad gjorde då vittnesmålen på sajterna överhuvudtaget? Om de var korrekta, varför försvann de? Har ackuratessen i berättelsen ökat över tid eller är det en lyckad ”damage management” från den amerikanska militärens sida? Frågorna är omöjliga att besvara på distans men väcks om man lagt märke till de olika vinklingarna av en och samma händelse. Däremot är frågorna betydligt mer svårväckta om man bara har tillgång till en version.

Ser man till några av Kovach och Rosenstiehls (2001:78-86) olika kriterier för god journalistik så lämnas en hel del övrigt att önska. Uppmaningen *vilseled aldrig publiken* handlade om att inte ändra om vittnesuppgifter eller göra dem till sina egna. Här plockas både vittnesuppgifter bort och den amerikanske officeren döljs på flera av sajterna vartefter tiden går. Uppmaningen *var så genomskinlig som möjligt med motiv och metoder* gick ut på att fråga ”Vad behöver min publik veta för att kunna värdera informationen? Finns det något i vår bearbetning av information som behöver redovisas?”. Överlag blir nyheten mindre genomskinlig ju längre tiden går, från ganska många källor mitt på dagen till färre källor på kvällen. Man påpekar inte heller några av de faktaförändringar man gör, vilket komplicerar för publiken att upptäcka att rapporteringen varit aningen skakig under dagen. Uppmaningen *Lita till din egen originalrapportering* följs inte, vilket inte är så märkligt med tanke på att händelsen äger rum långt bort från de svenska redaktionerna. Här är det intressant att notera att aftonbla-

det.se:s skribent från och med version fyra väljer att distansera sig från nyheten genom att plocka bort sin byline och e-postadress och ersätta dessa med Aftonbladet/TT som signatur. Det är möjligt att skribenten erinrade sig resonemang liknande Kovachs & Rosenstiehls hållpunkt om originalrapportering och valde att tydliggöra var materialet kom ifrån istället för att sätta sin egen signatur under texten. Om det är rimligt att ställa kravet (Strömbäck 2004:99) att nyhetspresentationen skall vara så öppen som möjligt lämnar detta en hel del övrigt att önska.

Efter denna händelse finns det några frågor att ställa och några observationer att beskriva. Vad hände egentligen här? Journalister på papperstidningar kan i och med den fasta deadlinen ha flera timmar på sig för att kolla en story medan en journalist på en sajt kanske bara har en halvtimme (Hvitfelt & Nygren 2002:133f) och i det här fallet kanske inte ens det. Den tidigare undersökningen om kontinuerlig publicering på första sidan visade att uppdateringarna pågår där fler än en gång per dygn. Så är också fallet i materialet vad gäller själva innehållet i nyheterna. Vad betyder den uppsnabbade nyhetscykeln för kvaliteten på informationen? Kovach och Rosenstiehl (1999:6) menar att den ständigt pågående nyhetscykeln gör journalistiken mindre komplett. Flera forskare (Pavlik 2000:237, se även Hall 2000:394 samt Merrit & McCombs 2004:144) ställer sig frågan om hastigheten i det nya mediet motverkar kvaliteten. Sett till det här exemplet finns det verkligen skäl för att undersöka det noggrannare.

Indikatorer i materialet

Det finns flera olika indikatorer som är kopplade till mediets kontinuerliga publicering. Det skall understrykas och påpekas att dessa indikatorer gäller endast för detta material. Däremot finns det, mot bakgrund av de uppkomna resultaten, anledning att undersöka dessa indikatorer i ett större empiriskt underlag för att se om de är generaliserbara.

De olika indikatorerna är: a) Nyheter uppdateras ofta, b) Nyheter uppdateras utan att det sägs, c) Upphovsmannen/kvinnan byts ut, d) Källor kommer och går, e) Betydelseändringar/förskjutningar, f) Nyheter försvinner eller placeras på sådana ställen där de inte går att hitta om man inte har bokmärke, g) Bilder och grafik läggs till/byts ut/tas bort och slutligen h) Information som utlovas kommer ej.

Nyheter uppdateras ofta

En funktion av den kontinuerliga publiceringen är, som redan illustrerats, att sajter överlag och även enskilda nyheter uppdateras oftare än en gång per dygn. För att få en bättre uppfattning om hur ofta en nyhet uppdateras sammanställdes uppdateringarna från respektive fall och ett genomsnitt räknades ut för varje sajt. Ser man till medelvärdet, vilket är jämförbart i nästan varje fall eftersom de bevakar samma nyheter, så blir siffrorna följande:

AB (15 nyheter) 7,0 versioner per nyhet
DN (15 nyheter) 4,5 versioner per nyhet
Ex (14 nyheter) 5,7 versioner per nyhet
SvD (14 nyheter) 3,9 versioner per nyhet

I materialet förekommer det olika versioner i 56 av 58 möjliga fall. Det är med andra ord bara två gånger som det kommer en version av en nyhet hos sajterna. Det ena tillfället är dn.se:s bevakning av knutbyflickan och det andra är ”polisjakten” i aftonbladet.se. Många av fallen uppdateras relativt ofta och därmed finns också en mängd olika versioner av nyheterna i omlopp. Flest antal versioner har aftonbladet.se av ”Göteborgsdådet” där inte mindre än 23 olika versioner publiceras. En översikt över antalet uppdateringar i respektive fall presenteras i tabellen 9.8.

Det skall understrykas att resultatet gäller för de uppdateringar som kom med i undersökningen och att det kan vara fler versioner som funnits på sajterna och som inte upptäckts. Resultatet visar att det i materialet är väldigt vanligt med olika versioner och att antalet versioner i genomsnitt på alla fyra aktuella sajter är fyra eller fler. Det finns fem nyheter som sammanlagt har, de fyra sajternas olika versioner sammantaget, över 20 uppdateringar. Det är ”Bomb i al-Hillah” (47 versioner), ”Klätterolyckan” (41 versioner), ”Göteborgsdådet” (39 versioner), ”EU-omröstning” (29 versioner) och ”Bomber i Bagdad” (28 versioner). Resten av nyheterna som är med på samtliga fyra sajter ligger i ett intervall mellan nio och 16 versioner.

Det verkar inte finnas någon gemensam nämnare mellan dessa fem nyheter som skulle förklara varför de har många uppdateringar. Tre är inrikes och två är utrikes, två händer samtidigt som de rapporteras (EU och Göteborg), de andra har hänt innan nyheten rapporteras. Fyra av fem (alla utom EU) har hos samtliga sajter betydelsebärande ändringar och förändringar av källor men det har andra nyheter också utan att uppdateras lika ofta. Visserligen är nyhetsvärdet relativt högt för samtliga men detta gäller även för de andra nyheterna som inte

har lika många versioner eftersom urvalskriterierna för att nyheten skall komma med är att den ligger högt på sidan.

Nyheten uppdateras utan att det sägs

Innehåll på nätet kan uppdateras när som helst och varifrån som helst. En service som sajterna har är att man talar om när artikeln publicerats och vissa talar också om när den uppdaterats. Aftonbladet skriver vilket datum artikeln publicerats men inget mer. Dn.se skriver vid vilken tidpunkt artikeln uppdateras. Svd.se skriver också vid vilken tidpunkt nyheterna uppdateras utom precis i början av undersökningen. Expressen.se säger både när den första versionen publicerades och när den senaste ändringen gjorts. Detta upplyser läsaren om att saker och ting har ändrats och indikerar därmed också att det kan ändras igen. Det är en upplysning till läsaren om att den digitala informationen kan ha en tillfällig karaktär. Denna service kan bli ännu mer detaljerad i framtiden när man kan se hur många uppdateringar som gjorts och vilka dessa uppdateringar är. Denna information finns tillgänglig i den databas som sajterna publicerar ur och kan också göras tillgänglig för publiken och skulle då uppfylla de önskemål om transparens som efterlyses av flera skribenter.

Det finns dock två problem med de publiceringstillfällen som sajterna anger. Det första problemet är främst förekommande hos aftonbladet.se. Aftonbladet.se är den sajt som uppdaterar sina artiklar överlägset oftast men som inte talar om hur ofta man gör det. Detta innebär att deras publiceringsdatum säger väldigt lite om när, hur och varför artikeln förändrats. Det andra problemet som visade sig i de artiklar som undersöktes är att man inte kan lita på att dessa uppdateringstider stämmer. Detta är i materialet relativt vanligt, 28 gånger av 56 möjliga (56 eftersom det finns 56 fall som har uppdateringar och 2 där det inte förekommer några uppdateringar) och detta förekommer 14 gånger om man räknar bort aftonbladet.se. De andra tre sajterna har flera gånger denna indikator.

När svd.se publicerar nyheten om ”Pedofilrazzian” sker den första publiceringen med tidstämpeln 13.31. Sedan uppdateras den fyra gånger till under dagen utan att denna tidstämpel ändras, detta trots att en del felaktiga uppgifter korrigeras under dagen. När dn.se skriver om rånet i ”Polisjakt” så lägger man kl. 11.32 till information om rånarnas klädsel utan att tidpunkten för publicering ändras. Men det tydligaste exemplet på detta fenomen fanns på dn.se då de rapporterade om ”Klätterolyckan”:

(Nersparad 13.40) Uppdaterad 15 april 2004 13:37
Två döda i lavinolycka

Två män från Stockholmstrakten påträffades döda efter en lavinolycka i Vistasdalen Lappland på torsdagsförmiddagen.
Männen, som båda var 39 år och vana bergklättrare, hittades av en helikopterpatrull på torsdagsförmiddagen i fåran efter en lavin strax nedanför toppen på fjället Tjäktjattjåkka.
Fjället ligger i Vistasdalen nära Nikkaluokta fjällstation. Männen hade då varit försvunna sedan onsdagseftermiddagen.
En kvinna som arbetar som stugvärd i den allmän fjällstugan Nallostugan hade sett männen åka i väg på skidor och sedan blivit orolig när de inte dök upp igen.
- När hon tittade efter männen med kikare såg hon deras skidor kvarlämnade mot bergväggen. Då larmade hon polis och fjällräddning, säger Mikael Norén, vakthavande befäl vid Luleåpolisen.
Under kvällen och natten sökte man med skoterpartuller efter männen i området utan resultat. Det var först när det ljusnade och polisen kunde skicka upp en helikopter som man fann männen.
- De hade förmodligen lämnat skidorna för att klättra upp på fjället när de blev överraskade av lavinen. Männen hittades i närheten av där skidorna lämnats, säger Norén.

(Nersparad 23.04)Uppdaterad 15 april 2004 13:37
Två dog i klätterolycka på fjällsluttning

När toppkammen på fjället Tjäktjatjåkka i Kebnekaisemassivet gav efter, föll de båda 39-åriga klättrarna 300 meter ner för den lodräta bergväggen. De avled omedelbart i fallet.
De båda stockholmarna beskrivs som vana klättrare, utrustade med hjälm och alpin klättringsutrustning.
- Men det hjälper ju inte när marken försvinner under en, säger Odd Fischer, alpin fjällräddare och insatschef i efterspaningarna efter de båda männen.
De båda hade lämnat STF:s fjällstuga Nallostugan på onsdagen, ungefär fyra kilometer öster om toppen Tjäktjatjåkka, som sannolikt var deras mål. Toppen är på 1.820 meter, bara 300 meter lägre än Kebnekaises sydtopp.
De båda stockholmarna hade bestigit andra toppar i området under några dagar, och skidade nu i klart väder upp mot Tjäktjatjåkka.
Under eftermiddagen kom det sämre väder in över massivet, och stugvärden i Nallostugan såg i kikare när det mörknade under sen eftermiddag de båda männens skidor stående på sluttningen upp mot toppen.
- Det skulle bara vara en dagsutflykt, så värden blev bekymrad och slog larm på kortvågsradio till polisens länsalarmeringscentral i Luleå, säger Odd Fischer. En skoterpatrull på tre skotrar utgick från Nikkaloukta och kom fram vid 04-tiden på morgonen så fort det ljusnade:
- Man hade 45 kilometer att köra, men när man kom fram var vädret så dåligt att man också behövde en helikopter, säger Erik Johansson, vakthavande befäl på polisen i Luleå.
När polishelikoptern från Kiruna kom fram till området lite efter klockan 07 på torsdagsmorgonen, hittade besättningen ganska omgående båda männen liggande längst ner vid nordväggen. Båda var döda.
- Vad som hänt är att de lämnat skidorna längre ner, för att gå upp längs kammen upp mot toppen, säger Odd Fischer.
- Snödrivan på kammen har då givit efter och samtidigt utlöst en lavin längs nordsluttningen. De båda männen har fallit rakt ner 300 meter lodrätt men har inte dragits med av lavinen. Vi fann dem liggande ovanpå snön. Odd Fischer vill inte beskriva det som hänt som en lavinolycka:
- Det här är en ren klätterolycka, orsakad av olyckliga omständigheter, kanske har de männen kommit för långt ut på kammen i det sämre vädret. Det är svårt att bedöma om man har snö eller fast mark under sig där uppe på kammen.
Enligt Odd Fischer, som var en av de sex fjällräddarna på plats, är det inträffade ”en tragisk olycka, ingen av de båda männen har betett sig omdömeslöst eller dumdristigt”.
- Det var bra väder när de båda skidade upp mot toppen. Kanske har de försökt att vända när det kom sämre väder, det vet vi inte. De båda döda har förts till Kiruna. De är identifierade, men vid 20-tiden hade samtliga anhöriga ännu inte underrättats.

Här byter dn.se ut hela artikeltexten, som har helt olika beskrivningar av händelseförloppet, utan att, medvetet eller omedvetet, ändra uppdateringstid. Det är också en helt annan person som står som upphovsman till den senare versionen. Den första artikeln fanns kvar klockan 17.00 den aktuella dagen så bytet har skett efter denna tidpunkt, men det är hela tiden samma ingång på första sidan. Detta innebär att uppdateringstiderna inte går att lita på till fullo och att en stor del av poängen med dem därmed går förlorad. Samtidigt kan det vara ett sätt för sajterna att korrigera misstag som begåtts genom att i efterhand publicera andra versioner utan att ändra datum eller publiceringstid. Om man har synpunkter kring detta (i fall av ärekränkning etcetera) blir det väldigt svårt att finna bevismaterial om man inte tagit skärmdumpar av de tidigare versionerna. Här blir det möjligt att bedriva en ”journalistik med öppet köp”, om det inte var bra nog första gången kan man ta tillbaka det och ersätta med något man finner bättre. Detta är en direkt konsekvens av skiftande kommunikationsmönster från överföring till konsultation och är också kopplat till skiftet från ett tids- till ett rumsdominerat medium.

Upphovsmannen/–kvinnan byts ut

Under denna rubrik illustreras tendensen att en nyhet kan ha olika upphovsmän eller upphovskvinnor beroende på när den publiceras. Detta händer totalt 20 av 58 möjliga gånger och samtliga sajter uppvisar denna indikator. Ibland är det enskilda personer och ibland är det nyhetsbyråer som anges som upphovsmän/–kvinnor. Det tydligaste exemplet står att finna på dn.se:s bevakning av ”EU-omröstningen”. I detta exempel byts artikeln ut en gång efter ett tag, men behåller samma ingång på första sidan. Studerar man bylinen på de artiklar som förstasidan länkar till är det först (namnen fingerade) ”Maria” sedan blir det ”Sofia” i version två. Dessa två versioner skiljer sig mycket åt i text. I versionerna tre och fyra finns det ingen skribent överhuvudtaget. ”Maria” kommer tillbaka i version fem för att försvinna i version tio och ersättas av ”TT”. I den sista versionen, version 11, är ”Sofia” tillbaka igen.

Ett annat exempel från dn.se är ”Lavinen” där rapporteringen börjar med ”DN” som signatur på nyheten för att sedan bli ”DN-TT” och sedan gå över till ”Elsa” och avslutas med ”Andreas”. I fallet med ”Lavinen” så börjar aftonbladet.se med en artikelförfattarinna för att avsluta med två stycken. Ett tredje fall är ”Bomber i Bagdad”, som redovisades tidigare, där det finns en namngiven artikelförfattare i de första versionerna och där upphovsmännen i senare versioner blir nyhetsbyråer.

Detta byte av upphovsman/kvinna är i materialet relativt vanligt förekommande. Till skillnad från i papperstidningen går det att anonymisera artikeln i efterhand. Här finns flera exempel på hur upphovsmannen-kvinnan antingen tillkommer, byts ut eller försvinner. Hur påverkar det villigheten att sätta ut sin byline och e-postadress? Kommer möjligheten att efterhand distansera sig från den nyhet man först publicerade innebära att man är mindre kritisk till det material som kommer in? Vad avgör om man sätter sitt namn under nyheten eller inte, respektive tar bort det?

Källor kommer och går

En annan indikator som upptäckts är att, beroende på version av nyheten, det är olika källor som figurerar. Ibland är det nyhetsbyråer och andra medier och ibland är det personer eller organisationer i artikeln. Detta inträffar vid 35 av 58 möjliga tillfällen. De vid olika tidpunkter förekommande källorna från expressen.se 28 februari 2005 rörande bomben i al-Hillah får illustrera:

> Kl. 09.40 ”Irakisk polis”, ”En sjukhuschef rapporterar för AFP”. Här är den första versionen av nyheten och det finns två källor som berättar om vad som hänt och hur många som antas döda och skadade.
>
> Kl. 10.38 ”Mohammed al-dia berättar för AFP” tillkommer. I denna version har sjukhuschefen fått ett namn.
>
> Kl. 11.19 ”Mohammed al-dia” försvinner och istället är det ”sjukhuset” även om Mohammed finns kvar på andra ställen i texten. Här avpersonifieras sjukhusets representant och sjukhuset blir en talande byggnad.
>
> Kl. 11.44 kommer ”Mohammed al-dia” tillbaka men har fått titeln doktor också. ”Reuters” ”Irakiska sjukvårdsmyndigheten i al-Hilla” ”Irakiska röda halvmånen en företrädare i Bagdad” är nya källor i denna version. Denna version innehåller flest antal källor i Expressens versioner av nyheten under dagen.
>
> Kl. 13.12 Läkaren Mahmud Abd al-Ridah tillkommer. ”Irakisk polis”, ”Reuters” ”Irakiska sjukvårdsmyndigheten i al-Hilla” ”Irakiska röda halvmånen en företrädare i Bagdad” och ”Mohammed al-dia” försvinner. I denna version försvinner de källor som tillkommit en och en halv timme tidigare.

> Kl. 16.28 I den sista versionen förekommer endast följande källa: ”Enligt CNN uppger irakiska tjänstemän” som är ny källa. Mahmud Abd al-Ridah försvinner men det han sagt står kvar som, ett ägarlöst, citat.

I sista versionen av nyheten finns det således endast en källa och de fem som varit med tidigare under dagen försvinner. Nyheten blir mindre genomskinlig i den sista versionen, om man vill gå tillbaka och leta efter ursprungskällorna. Här illustreras hur många led det är mellan händelsen och publiken. Expressen.se hänvisar i slutversionen till TT som hänvisar till CNN som hänvisar till ”Irakiska tjänstemän”, vilket innebär att det är minst fyra led mellan publiken och händelsen.

I vissa fall stannar informationen kvar fast personen som lämnat den i tidigare versioner försvunnit, vilket var fallet med den amerikanske officeren i exemplet ”Bomb i Bagdad”. Ett andra exempel hämtas från ”Mord i Göteborg” på aftonbladet.se. Klockan 12.18 ser den första delen av texten ut enligt följande:

> Man höggs till döds i Göteborg
> Hittades död i loftgången i ett hyreshus
> En man i 30-årsåldern höggs till döds med ett **svärd** i södra Göteborg på tisdagsförmiddagen.
> Mannen påträffades i en loftgång i ett hyreshus.
> Strax före elva på tisdagen kom larmet till polisen - en man hade blivit allvarligt knivhuggen i ett hyreshus i Askim i södra Göteborg.
> - Vi talar om mord, han har avlidit av sina **knivskador** (förf. markering), säger Marianne Karstorp på krimjouren i Göteborg.

Inledningsvis, innan denna version, har mordvapnet identifierats som en kniv. Nu kommer uppgifter om att det är ett svärd och detta inkluderas i texten samtidigt som det motsäger det Marianne Karstorp säger. I nästa version, fyra minuter senare, klockan 12.22 har hennes uttalande förändrats till följande:

> - Vi talar om mord, han har avlidit av sina skador, säger Marianne Karstorp på krimjouren i Göteborg.

Antingen är detta en ändring från artikelskribentens sida eller så har man mellan 12.18 och 12.22 ringt till Karstorp och hon har ändrat sitt uttalande. Klockan

12.32 har det ovanstående uttalandet från Karstorp lyfts ut och istället säger hon följande:

> – Vi har säkrat ett troligt mordvapen, det är ett svärdsliknande föremål, säger Marianne Karstorp på krimjouren i Göteborg.

Ingenting nämns längre om mannens skador. I den sista versionen av aftonbladet.se:s bevakning av denna händelse finns det inte med något uttalande från Karstorp och texten är överlag omarbetad. Mest beroende på att den misstänkte gärningsmannen gripits och händelsen därmed kommit till ett avslut. I rapporteringen kring detta mord förekommer också andra tveksamheter i källhanteringen. Klockan 13.59 skriver aftonbladet.se att två personer gripits. Tre minuter senare klockan 14.02 (version 16) så hänvisar man till svd.se för denna uppgift. Svd.se skriver klockan 14.02 *exakt* följande och ingenting annat:

> Man knivmördad i Göteborg
> På tisdagen knivskars en man i Askim i södra Göteborg så illa att han avled. En kvinna har tagits till förhör om dådet och en man ska höra senare. Den bil som gärningsmannen troligen flytt i hittades senare i en anna (sic) del av staden. Mannen, som var drygt 40 år gammal, hittades död på loftgången till ett bostadshus på Kobbegårdsgatan i Askim.
> Larmet till polisen kom tolv minuter i elva på förmiddagen.
> –Mannen är ännu inte identifierad men vi har goda vittnesuppgifter från händelsen, sade Marianne Karstorp, jourhavande kommissarie vid Göteborgskriminalen till SvD tidigt på eftermiddagen.
> Efter ytterligare någon timme rapporterades den misstänkta flyktbilen hittats i stadsdelen Biskopsgården på Hisingen. Då hade också en kvinna tagits till förhör och en man skulle höra senare. Ingen av dem var dock vid den tidpunkten formellt delgivna misstanke om brott.
> Motivet var inte känt och polisen ville inte bestämt kommentera uppgifter om ett svarsjukedrama.
> – Men alla tre kände varandra, bekräftade Karstorp.

Det står alltså inget om att någon överhuvudtaget har gripits. En kvinna har tagits till förhör och en man skall ”höra” senare. Klockan 14.08 (version 17) står det på aftonbladet.se att de två gripna inte är formellt delgivna någon misstanke. En minut senare (14.09 version 18) har hänvisningen till svd.se och rapporte-

ringen om att två personer gripits försvunnit och ersatts med att en person ”hämtats till förhör”. Det hinner hända mycket inom loppet av 10 minuter, fyra olika versioner publiceras och källor och uppgifter kommer och går under denna tidsperiod.

Ett tredje och sista exempel hämtas från ”Klätterolyckan”. Detta var i början nyhetsrapportering om en lavin, vilket präglade nyheten och vad den handlade om. När fokus skiftas från lavin till klätterolycka försvinner vissa delar som inte passar huvudtemat. Denna nyhet är en av dem som har flest uppdateringar, vilket innebär att det finns mycket rörelse i materialet. I aftonbladet.se står det klockan 14.31 så här:

> Enligt Norrbottens-Kuriren finns det ytterligare åtta personer i närheten av Nallostugan där lavinfaran nu anses vara mycket stor. Området är mycket populärt den här tiden på året för människor som ger sig ut på så kallade skidbestigningsturer, säger Stefan Nilsson till aftonbladet.se.

Den uppgiften är felaktig eftersom NK aldrig skriver detta. Det gör däremot det regionala tv-programmet Nordnytt på sin sajt, vilka aftonbladet.se citerat tidigare. SVT:s Nordnytt försvann som synlig källa redan vid lunch men uppgiften levde kvar under NK:s flagg för att sedan plockas bort i slutversionen. En annan ambivalent uppgift som publicerades i AB är att en stugvärdinna enligt polisen sagt att hon sett två skidåkare som i slutversionen var två par skidor. Detta är borttaget en stund senare och man kan ställa sig frågan varför. Förmodligen för att det var inkorrekt och vad/vem det berodde på. Var det kvinnan som sett fel? Polisen som tolkat kvinnans uppgifter fel? Eller journalisten som tolkat polisen fel?

Expressen.se har under dagen en uppgift om att en polishelikopter är ute och letar efter ett sällskap på åtta personer för att varna dem för ”lavinfaran”. Denna uppgift försvinner när lavinolyckan övergår till att vara en klätterolycka. Allt som är kopplat till laviner tonas ner eller bort i de slutliga versionerna. Det är fullt möjligt att det är väldigt stor lavinfara i området men det blir komplicerat att koppla det till en klätterolycka, eftersom berättelsen blir svårbegriplig. Däremot är det fullt logiskt att exempelvis polisen skickar en helikopter för att varna andra så länge de två männen ansågs ha dött av lavinen.

Samtliga sajter publicerar först uppgifter om att männen fallit offer för en lavin. Samtliga sajter ändrar det efterhand. Samtliga sajter underlåter att påpeka

att plockar, rätt eller fel, bort de källor som stod för den första versionen av händelsen.

Betydelseändringar/förskjutningar,

Den kanske mest intressanta indikatorn som upptäckts är de betydelseändringar/förskjutningar som äger rum i nyheterna i olika versioner. I ett medium som inte är begränsat av tidsaspekten är det inte särskilt märkvärdigt om man först publicerar en kort version av en händelse och sedan fyller på med mer vartefter man får reda på mer om händelsen. Eller när en händelse inträffar som i fallet med mordet i Göteborg samtidigt som man rapporterar om den. Det är dock inte denna typ av betydelseändringar/förskjutningar som behandlas här. Istället uppmärksammas det faktum att i en del av nyheterna, 36 av 58 möjliga, så ändras berättelsen i sak efter hand. Det vill säga att en version av nyheten publicerad på morgonen kan ha ett annat och ibland motsägelsefullt innehåll i en annan version publicerad senare under dagen.

De små detaljerna och…

En del av de betydelsebärande förändringarna är mindre till sin art än andra. Här tas ett par av de mindre fallen upp och sedan kommer några exempel på de större. En betydelsebärande förändring som redan nämnts är då en lavin övergår till att bli en klätterolycka. Exakt detta ögonblick har fångats på skärmdumparna tagna kl. 13.45 i figur 8.5 när aftonbladet.se har med båda versionerna samtidigt.

AFTONBLADET
TORSDAG 15 APRIL 2004
Två män döda i klätterolycka
Gick igenom en hängdriva på Tjäkkatjatjåkka
Två män i 40-årsåldern omkom i en klätterolycka i de svenska fjällen på onsdagen.
De döda kropparna hittades från helikopter på torsdagsförmiddagen.
De två männen lämnade Nallostugan på skidor på onsdagen. De var utrustade med lätt klätterutrustning för at sig upp på en bergstopp i Tjäkkatjatjåkka.
Enligt Stefan Nilsson, alpin fjällräddare i Kirunagrupper har männen ställt av sig skidorna för att ta sig upp på toppe
Männen kan ha fallit
fler nyheter - torsdag 15 april 2004
EXTRA
Två män döda i lavin i Lappland
De omkomna var vana bergsklättrare från Stockholm Kropparna hittades i Kebnekaise-området på torsdagförmiddagen.
Vårbudgeten - är du vinnare eller förlorare?
ekonomi & börs Fler arbeten till byggjobbare och förskollärare

Figur 8.4. Ibland går det lite väl snabbt. Här har aftonbladet.se både klätterolycka och lavin som dödsorsak samtidigt. Den vänstra skärmdumpen är artikelrubriken och den högra är från första sidan.

En annan betydelsebärande förändring skedde i nyheten kring pedofilrazzian där det först framkom uppgifter, på samtliga tre sajter som var aktuella, att svenskar hade blivit gripna. Denna information finns med i de första versionerna och av förklarliga skäl slås detta upp ganska stort, vilket illustreras av den vänstra skärmdumpen i figur 8.5 från aftonbladet.se den aktuella dagen.

Över 500 gripna i pedofilrazzior
Polis världen över i omfattande aktion Misstänkta pedofiler gripna även i Sverige.
Över 500 gripna i pedofilrazzior
Polis världen över i omfattande aktion

Figur 8.5 Skärmdumpen till vänster från 13.56 anger att svenskar är gripna. Skärmdumpen till höger är från 14.04 och där förekommer inga uppgifter om gripna svenskar.

Åtta minuter senare har de första uppgifterna om inblandade svenskar tagits tillbaka vilket framgår i texten där en intervjuad polisman förnekar att det skulle finnas substans i det påståendet. Det är knappast att betrakta som katastrof att felaktiga uppgifter ligger ute på en sajt i 8 minuter. I jämförelse med papperstidningen skulle just denna felaktiga uppgift troligen inte ha publicerats överhuvudtaget eftersom den antagligen skulle ha kontrollerats och upptäckas innan den gick i tryck. Så är fallet uppenbarligen inte här. Ett av de få fall där det inte förekommer några betydelseförändringar på någon sajt är ”Knutbyflickan”. Här finns det på dn.se också en mängd länkar som kopplar till tidigare händelser på samma tema. Av en ren slump hade jag tidigare sparat ner en av dessa länkar och

jämförde den med hur samma länk såg ut någon månad senare och upptäckte att en del av länkmaterialet hade blivit förändrat. Jag vill understryka att detta inte har varit förfaringssättet i undersökningen annars men att det är en intressant detalj som illustrerar att även ramen, det vill säga länkarna, till händelsen kan förändras och därmed också berättelsen i sig och förståelsen av den:

(nedladdad klockan 09.27, 9 mars 2004) Publicerad 28 januari 2004 22:24
Huvudpersonerna i Knutby församling
Pussel av snåriga släktband.
Relationerna och släktbanden mellan medlemmarna i den isolerade församlingen i Knutby är oerhört komplicerade. Uppsalapolisen har använt sig av en relationskarta för att reda ut vilket mordmotivet varit.

(Troligen är det polisens kartläggning av släktband och sexuella relationer i Knutbyförsamlingen som lett fram till onsdagens anhållanden av den 32-årige pastorn och den 26-åriga kvinnliga församlingsmedlemmen. Enligt polisen har de en kärleksrelation. Det erotiska samlivet mellan kvinna och man, och att kvinnorna lyder och underkastar sig männen, är centrala punkter i församlingens regler.) (**Detta stycke är borttaget 13.51 13 april 2004.**)

Den 32-årige pastorn bodde i Värmland innan han flyttade till Knutby i mitten på 90-talet. Han blev snabbt den tongivande pastorn i den slutna församlingen och anses ha stort inflytande över medlemmarna.
Han gifte sig med en kvinna som han fick tre barn – två pojkar och en flicka - med. Den kvinnan dog 27 år gammal i badkaret i december 1999 – hon hittades iklädd nattlinne och med sår i huvudet i makarnas badrum av en granne. Polisen klassade då dödsfallet som en olycka, men har nu beslutat att ta upp utredningen igen. Strax efter kvinnans död förlovade pastorn sig med den 23-åring som öts ihjäl den 10 januari i år. Vid dödskjutningen av 23-åringen sov pastorn i ett av sönernas rum, alldeles bredvid makarnas eget sovrum. Han vaknade inte av de skott som dödade 23-åringen, men väcktes strax efteråt av sin mobiltelefon. Han fick då ett samtal om att den 30-årige grannen skjutits och begav sig i väg till grannhuset.
Lite mer än en timme efter skotten mot 30-åringen hittades hans 23-åriga fru ihjälskjuten i deras säng. I medierna har pastorn förklarat att han tror att han själv skulle ha varit offret för skytten. Tiden efter mordet har pastorn och barnen bott hemma hos den 38-åriga kvinna som i medierna betecknas som

> ”Kristi brud”. Den 23-åriga pastorsfrun som mördades i januari var syster till ”Kristi brud”. Hennes pappa ingår i församlingen, liksom ytterligare en syster - 34 år gammal. 23-åringen arbetade för den skottskadade 30-åringen. Den 26-åriga kvinnan som anhölls på onsdagen är fru till den skottskadade 30-åringen. Hon är också syster till den 28-årige man som är gift med ”Kristi brud”. Under mordnatten var hon inte hemma utan satt barnvakt hos en annan familj. Enligt medieuppgifter har
> 26-åringen haft en nära relation med ”Kristi brud” och tidvis bott hos henne och hennes familj. Den skottskadade 30-åringen driver en webbdesignfirma där den mördade 23-åringern var anställd. Han ansvarar för församlingens kyrkobygge. Den 38-åriga ”Kristi brud” är syster till den mördade 23-åringen, och barnbarn till en av pingströrelsens förgrundsgestalter. Hon sägs styra församlingen med järnhand.
> Den tidigare häktade och fortfarande mordmisstänkta 26-åringen kommer från Vaggeryd i Småland. Hon gifte sig år 2000 med en man i församlingen, men skilde sig från honom i maj 2002. I juni flyttade hon in i pastorns hem och arbetade som barnflicka åt familjen. I november förra året ska hon enligt uppgift ha misshandlat den mhprdade 23-åringen med en hammare, och därefter fått lämna församlingen.

Det som plockats bort, utan att det meddelas, är spekulationer om orsakssambandet bakom anhållandet plus att betoningen på sexuella relationer och deras plats i sektens världsbild försvunnit. Man kan ställa sig frågan varför de var med från början om det var något fel med dem och varför de plockades bort om det inte var något fel med dem? Den intressantaste observationen är dock att det är möjligt att städa upp efteråt och ändra fakta, vinklar, och betoningar med mera i berättelser.

… de större sammanhangen

Tveksamheter om hur två män dog, om svenskar greps i en razzia eller relationerna mellan medlemmarna i en pingstförsamling inte är inte särskilt samhällsomstörtande eller uppseendeväckande. Det finns i materialet två andra fall som har förändringar av mer misstänkt karaktär. Det första fallet är genomgången av ”Bomb i Bagdad” tidigare och det andra fallet är ”Demonstrationer i Thailand” där tolkningsföreträdet varierar under dagen. Här finns det en kamp runt definitionen av verklighetsbilden illustrerad med exempel från expressen.se.

Figur 8.6 Ingångar på expressen.se:s förstasida från vänster klockan 13.57, 14.03, 16.19. Förklaringen och skulden för att demonstranterna dött skiftas från folkmassan till polisen.

I första versionen klockan 13.57 försöker demonstranterna storma polisstationen i protest mot att polisen gripit sex lokala tjänstemän för att ha överlämnat vapen till muslimska separatister. Dödsfallen beskrivs på första sidan som en följd av ”oroligheter” i södra Thailand. Placeringen av skuld ligger på första sidan hos demonstranterna då kaos på oklart sätt uppstod, underförstått i och på grund av folkmassan. I versionen klockan 14.03 och framåt beskrivs de sex gripna enbart som ”muslimska män”. De har slutat vara lokala tjänstemän och är nu anklagade för att ha överlämnat vapen till rebellerna i trakten. Samtidigt finns en bildtext där det står att 78 människor dött till följd av kvävning i det kaos som uppstod. Denna bildtext finns kvar hela dagen och motsäger från 14.03 och framåt brödtexten. På första sidan har ingången till artikeln förändrats och nu har de döda avlidit till följd av kvävning i fullpackade fordon efter sammandrabbningar mellan demonstranter och polis. Här faller, på förstasidan, skulden ganska lika över demonstranter och poliser. Demonstranterna har sammandrabbat med polis och därefter packats samman i bussar. I sista versionen klockan 16.19 har fordonen blivit lastbilar och hundratals gripna har staplats på varandra i lastbilarna. Samtidigt förändras ingången på förstasidan till att (från att i första versionen varit ”kaos i folkmassa” till ”sammandrabbningar” i version två) nu vinklas som att demonstranterna utan synbar förklaring gripits och blivit inpackade i lastbilar. Här faller skulden över dödsfallen på polisen eftersom demonstranterna inte ges någon aktiv roll. Det är samma händelse och samma foto. Utan att säga vad som egentligen hände så finns här olika definitioner av situationen och orsakssammanhang beroende på vem som har tolk-

ningsföreträde. Det råder knappast något tvivel om vilken definition av situationen som passar polisen respektive demonstranterna bäst.

En annan märklig händelse som fastnade i undersökningens nät var den om attentatet mot Israels premiärminister. Denna händelse får en stor betydelseförskjutning eftersom det i första versionen är ett planerat mordförsök på den israeliske presidenten som är på besök i landet medan det i andra versionen är riktat mot förintelsemuséet och att den israeliske presidenten aldrig skall ha varit hotad. Dock så uppger israeliska myndigheter att de fått information från Ungern om att presidenten varit mål för attacken. Varken aftonbladet.se eller expressen.se kommer ut med andra uppgifter utan där förblir nyheten att premiärministern varit föremål för planerad attack. På dn.se är det först (klockan 14.41 den 13 april) tre ”araber” som gripits och sedan (klockan 14.36 den 15 april) en ungrare av palestinskt ursprung. De två andra har hörts i egenskap av vittnen. Denna skillnad i antal och identitet på den gripne påpekas i dn.se:s artikel (vilket inte är fallet på svd.se). I första versionen på dn.se har ungersk polis avslöjat ”en terroristgrupp” medan det i andra versionen är en ”attentatsplan”. Dn.se har en konsultativ interaktivitet eftersom denna händelse kopplas till vinjetten ”Internationell terrorism”. Här finns elva länkar och sex av dessa går till andra händelser som är kopplade till terrorism. En går till en analys om ”Islamitisk terrorism kan splittra världen”. Fyra länkar går till fyra ”metaberättelser” som tar upp stora händelser som exempelvis bombdåden i Madrid och kriget i Irak. Det är vinjetter som tidigare artiklar om dessa händelser har samlats under. Dessa länkar finns kvar i den andra versionen, men ”terroranknytningen” som var ”arabisk terroristgrupp” i den första versionen har blivit ”ensam galning” i den andra versionen.

Alla dessa exempel är illustrationer på hur nyheten förändras, bearbetas och vinklas om. Ibland i smått och ibland i stort. Förekomsten av detta speglar väl mediets elasticitet i förhållande till rum och tid. Om detta är vanligt förekommande eller inte är omöjligt att säga i denna studie men den rikliga förekomsten av detta i materialet borde föranleda noggranna studier av fenomenet framledes. Hur som helst är det ett avsteg ifrån Kovach och Rosenstiehls (2001:78-86) princip om att inte vilseleda publiken.

Artiklar försvinner eller placeras på sådana ställen att de inte går att hitta om man inte har en direktlänk

En annan aspekt av mediets tidsobundna karaktär är att man av olika anledningar kan plocka bort nyheter. Detta är i undersökningen ovanligt och före-

kommer i fyra av 58 möjliga fall. ”Försvinner” är ett i sammanhanget relativt begrepp. Artikeln kan finnas kvar på sajten även om det inte går att hitta den. De kriterier som använts är att artikeln skall gå att hitta med de sökmotorer som sajten själv tillhandahåller eller att den skall finnas på förstasidan. Det skall påpekas att jag vetat exakt vad jag letat efter och inte gett upp om första försöket misslyckats och att detta troligen inte är giltigt för den genomsnittliga sajtbesökaren.

Om nyheten funnits kvar har den undersökts vid tre tillfällen, först på kvällen dagen då nyheten publicerades (runt klockan 23.00) på morgonen efter (ca klockan 09.00) och ytterligare en dag senare vid samma tidpunkt.

Det finns fyra fall av försvinnanden bland fallen. Det första fallet är ”Demonstrationer i Thailand” som försvinner från expressen.se. Dagen efter nyheten (cirka klockan 09.00) går det inte att hitta artikeln på expressen.se via sökmotorn eller hyperlänkar. Däremot går det att hitta den via den webbadress som följer med när man laddar ner artikeln. Men det förutsätter att man har sparat ner artikeln eller lagt den som bokmärke när den fanns på plats och då torde behovet av att leta rätt på den vara minimalt. Det hjälper föga om man kommer in på sajten för första gången och letar efter nyheten.

Det andra fallet är ”EU-omröstningen” som försvinner från svd.se. Klockan 23.01 dagen nyheten publiceras är artikeln borta och går inte att hitta med svd.se:s egen sökmotor. Däremot finns den kvar via den länk som följer med i nedladdningen.

Det tredje och fjärde fallet av försvinnanden har båda sina ursprung i ”Bombdåd i Baquba” och det är på aftonbladet.se respektive svd.se som nyheten försvinner.

På aftonbladet.se går nyheten inte att hitta på förstasidan och inte heller med sökfunktionen vare sig på kvällen den 16 mars eller på morgonen efter den 17 mars. Däremot går den att hitta med den länk som finns när man laddar ner den.

På svd.se börjar den här nyheten att handla om bomben, men i version två så bakas även bomben i Baquba in och blir en undernyhet till parlamentsöppnandet i Bagdad. Senare på kvällen kommer en ny version av parlamentsöppnandet där bombdådet i Baquba inte är med. Den nyheten handlar nu bara om parlamentsöppnandet. Nyheten om bombdådet går inte att hitta vare sig på kvällen eller på morgonen efter trots både surfande och letande med sökmotor.

Bilder och grafik läggs till/byts ut/tas bort.

Ytterligare en aspekt är bilder och bildhanteringen. En tendens som upptäcktes under undersökningens gång är att bilder och grafik inte alltid finns med under en nyhets hela livslängd utan kommer in efter en stund. Detta är fallet i 21 av 58 möjliga tillfällen. Ibland kan också bilder bytas ut och det är också möjligt att dessa av olika skäl tas bort. I det material som ingår i denna undersökning finns inget fall av helt borttagen bild.

Figur 8.7 Aftonbladet.se publicerar vid olika tidpunkter två olika bilder från demonstrationerna i Thailand på sin första sida. Den vänstra bilden sammanfaller med berättelsen "kaoset uppstod i folkmassan" och den högra med "polisen packade demonstranter i lastbilar och bussar".

Båda dessa bilder publicerades på aftonbladet.se och är hämtade från "Demonstrationer i Thailand". Den vänstra bilden var med på förstasidan till en början för att sedan förpassas in i artikeln och ersättas med bilden på den högra sidan. Skillnaden mellan bilderna är ganska stor. Den första är mer neutral där militärerna i bildmässigt numerärt underläge för bort en person från platsen. Bild nummer två är betydligt mer uppseendeväckande. Det är tre militärer och en demonstrant och en av militärerna drar i demonstrantens tröja så den är på väg att åka av. Demonstranten befinner sig i en hukande underlägsen ställning och ser ut att försöka skydda huvudet. Inga andra demonstranter syns till på denna bild. Uppgifterna om vad som hänt går isär beroende på vilken version man läser (jmf. genomgången av expressen.se:s rapportering av denna händelse ovan). Det finns till en början osäkerhet kring varför demonstranterna dött. I ingressen står det (utan källa) att de dött när de gripits och packats in i bussar

där de kvävts och krossats. I brödtexten finns en uppgift från thailändska myndigheter att demonstranterna kvävts i det kaos som uppstod i folkmassan. Denna osäkerhet finns kvar till och med version tre (klockan 15.10). I version fyra klockan 16.13 och version fem (dagens sista) klockan 16.21 står ovanstående information kvar, men nu finns även information från en namngiven källa vid det thailändska justitiedepartementet om att demonstranterna troligen dött när de packats in i bussar. På aftonbladet.se framgår således klockan 16.21 att justitiedepartementet både hävdar att demonstranterna dött i folkmassan och i bussarna. Tonen i texten är att myndigheterna använt mer våld än vad situationen krävt. Den högra bilden passar bättre in i detta tema än den vänstra och följer också den allmänna utvecklingen på sajterna där skulden till det inträffade gradvis flyttas över från demonstranterna till myndigheterna.

Information som utlovas kommer ej

Sajterna utlovar ibland i anslutning till nyheten att mer information skall komma efterhand, det gäller särskilt de första korta versionerna av en nyhet. Detta händer också flera gånger men ibland utlovas information som inte kommer. Det innebär inte per automatik att det blir problem men det är inte heller oproblematiskt. Denna indikator upptäcktes fyra gånger i de olika fallen. Det rör sig om två fall och båda gångerna är det aftonbladet.se och expressen.se som utlovar information som inte kommer. Det första fallet är bombdådet i Baquba. Här kommer det först en nyhet om att det skett ett bombdåd i staden Baquba och sajterna lovar i notiserna att mer information kommer. Dessa notiser står kvar hela dagen och utlovar information som inte kommer. Däremot publicerar expressen.se en annan version på ett annat ställe på sajten där bombdådet har slagits samman med det irakiska parlamentets invigning. Men det finns inte mer information att hämta om bombdådet i den artikeln. Aftonbladet.se publicerar också en artikel om parlamentets öppnande men har inte med bombdådet i anslutning till den nyheten. Senare under dagen försvinner bombdådet i Baquba från sajten.

Det andra fallet, ”Attentat mot Israels premiärminister”, är mer problematiskt. I de första versionerna hos samtliga sajter har den ungerska polisen avslöjat ett planerat attentat mot den besökande israeliska premiärministern. Både aftonbladet.se och expressen.se lovar att mer information skall komma under eftermiddagen, vilket inte händer. På expressen.se ligger ursprungsversionen av nyheten kvar klockan 13.22 den 22 april 2004, det vill säga nio dagar efter att den publicerades och lovar att mer information skall komma under eftermiddagen.

Det som är problematiskt här är att både dn.se och svd.se två dagar efter kommer ut med uppgifter om att det inte alls varit frågan om ett attentat mot Israels president utan ett attentat mot Förintelsemuseet.

Slutversionerna på de olika sajterna motsäger varandra

En konsekvens av att det finns flera aktörer på den mediala arenan är att de emellanåt har olika versioner av det som händer. Detta är fullkomligt logiskt och det vore märkligt om så inte vore fallet. I avsnittet om betydelsebärande förändringar visades dessutom hur sajterna publicerar versioner som motsäger det de tidigare själva publicerat. Under denna rubrik presenteras exempel då de olika sajterna på något sätt motsäger varandra i sina slutversioner.

BOMBEN I BAQUBA · Ett av problemen med att undersöka innehåll på Internet är att det förändras hela tiden. Detta visar sig i fallet med bomben i Baquba. Expressen.se har samtidigt två olika versioner av bomben. En som bara behandlar bomben och en där bomben inkluderas i nyheten om Iraks parlamentsval. Aftonbladet.se har först en nyhet om bomben. Sedan har de en annan nyhet om parlamentet som inte på något vis kopplas ihop med bomben. Sedan försvinner bombnyheten helt från första sidan medan nyheten om parlamentet stannar kvar. I dn.se:s första version om parlamentets öppnande finns det information om att det skall ha skett flera explosioner i närheten av det irakiska parlamentet.

> En explosion hördes också från en byggnad där den engelskspråkiga tidningen The Baghdad Mirror har sin redaktion i Bagdad på onsdagen, rapporterar Reuters. Vittnen uppgav att det kan finnas döda i explosionen. Ambulanser körde i ilfart mot platsen, som ligger i närheten av den nationella teatern och flera hotell.

Ingen av dessa uppgifter finns med i expressen.se:s eller aftonbladet.se:s artikel om parlamentets öppnande. Den finns inte heller med i det andra telegrammet på dn.se om parlamentets öppnande, däremot finns det en länk till den första artikeln om att det har hörts explosioner. Inte heller svd.se har med några explosioner. Med andra ord är dn.se den enda sajten som rapporterar om explosioner runt parlamentet och tidningen The Baghdad Mirror. Man får inte i dn.se reda på vad explosionerna berodde på eller om några har blivit skadade eller dödats.

ATTENTATET MOT ISRAELS PREMIÄRMINISTER · Ett annat exempel är ”Attentatet mot Israels premiärminister”. Vad hände egentligen, var det ett attentat mot honom eller mot Förintelsemuséet och vilka låg bakom? Varken aftonbladet.se eller expressen.se kommer med någon korrektion av uppgifterna. Dn.se gör det och berättar det dessutom. Hos aftonbladet.se och expressen.se sker det ingen betydelsebärande förändring men frågan är om det är rätt version som kommer ut från början. Dn.se har en betydelsebärande förändring och berättar om den.

DEMONSTRATIONER I THAILAND · Man får olika versioner på de olika sajterna om vad som hänt och varför. Läser man bara dn.se får man inte veta att demonstranterna packats in i lastbilar eller bussar. Man får dessutom olika versioner beroende på när man går in och läser under dagen även om det är samma sajt. Dagen börjar med att de kvävts i folkmassan och slutar med att de kvävts sammanpackade/staplade i bussar/lastbilar.

Detta är en genomgång av några av de exempel som hittats i undersökningen. I den följande tabellen åskådliggörs samtliga indikatorer för samtliga 15 fall på de fyra olika sajterna.

Tabell med översikt över fallen

Fall	Källor försvinner	Upphovsman ändras	Betydelseförändringar	Nyheten borta	Bilder	Info	Antal versioner	Uppdateras utan att det nämns
Göteborgsdådet	AB, DN, Ex, SvD	DN, Ex, SvD	AB, DN, Ex, SvD		AB		AB 23, DN 5, Ex 6, SvD 5	AB, DN, Ex, SvD
Bomb i Bagdad	AB, DN, Ex, SvD	AB	AB, DN, Ex, SvD		Ex, SvD		AB 12, DN 5, Ex 6, SvD 5	AB
Demonstration i Thailand	DN, Ex, SvD	DN, SvD	AB, DN, Ex, SvD	Ex	AB, DN, SvD		AB 5, DN 2, Ex 4, SvD 4	AB, SvD
Bomb i al-Hilla	AB, DN, Ex, SvD	DN	AB, DN, Ex, SvD		AB, Ex, DN SvD		AB 17, DN 11 Ex 9, SvD 10	AB, DN, Ex
Bomb mot Kosovos president	Ex, SvD	Ex	DN, Ex, SvD		DN, SvD		AB 2, DN 2, Ex 5, SvD 4,	AB, SvD
EU-omröstning		DN, SvD	Ex	SvD	AB		AB 7, DN 11, Ex 7, SvD 4	AB, DN, Ex, SvD
Mijailovic överklagande	SvD	DN, SvD	AB, DN		AB, DN		AB 4, DN 4, Ex 6, SvD 2	AB
Knutby flicka	AB	AB					AB 3, DN 1, Ex 5, SvD 2	AB, SvD
Klätterolyckan	AB, DN, Ex, SvD	AB, SvD, DN	AB, DN, Ex, SvD		AB, DN, Ex		AB 16, DN 5, Ex 13, SvD 7	AB, DN
Attentat mot Israels premiärminister	SvD	DN	DN, SvD			AB, Ex	AB 2, DN 2, Ex 3, SvD 2	AB
Tunnelolycka	DN, SvD	Ex			AB		AB 4, DN 2 Ex 4, SvD 2	AB
Flygkrasch	Ex, DN, SvD		AB, DN, Ex, SvD				AB 4, DN 3, Ex 5, SvD 3	AB
Pedofilrazzia (ej Ex)	AB, DN, SvD	DN	AB, DN, SvD				AB 3, DN 3, SvD 5	AB, SvD
Bomb i Baquba	SvD		SvD	AB, SvD	DN, Ex	AB, Ex	AB 2 DN 7, Ex 4, SvD 3	AB
Polisjakt (ej SvD)	DN, Ex	Ex	DN				AB 1 DN 4, Ex 3	DN

Figur 8.8 Tabellen visar översiktligt förekomsten av de olika indikatorerna.

Journalistik med ångervecka

Tabellen är en sammanfattning av förekomsten av de olika indikatorerna i de olika fallen. Med tanke på att det är ett ickesannolikhetsurval är det poänglöst att räkna ihop de olika förekomsterna för att se vilken sajt som har flest förekomster av indikatorer och sedan försöka dra slutsatser av detta. Tabellen har den förtjänsten att den visar översiktligt att förekomsten av indikatorerna i materialet är tämligen utbrett och inte är några isolerade företeelser. Hade saj-

terna levt efter en papperslogik där saker och ting är beständiga, finns i en version och inte har någon form av interaktivitet, hade tabellen varit tom och så är inte fallet.

Harold Innis betonade sambandet mellan kommunikationsteknologier och tid och rum. Texten har från att ha varit exklusivt tidsdominerande i pappersform nu blivit betydligt mindre beständig över tid i elektronisk form. Alla symboliska objekt oavsett om de har verkligt ursprung eller inte i digitala medier är programmerbara (Manovich 2001:27) och därmed också omprogrammerbara. Detta visar sig i och med att texter och hela sajter förändras över tid. Samtidigt distribueras inte innehållet i vanlig bemärkelse eftersom man själv går till webbsajten som byggs upp vid varje besök (vilket är en form av konsultativ interaktivitet). Följaktligen finns därmed två teoretiska förutsättningar för att sajterna skall förändras vilket de också gör i praktiken i de undersökta fallen.

Tiden mellan uppdateringarna och, såvitt det går att bedöma för en utomstående, tiden mellan att en nyhet kommer in till redaktionen tills den görs offentlig verkar vara ganska kort på sajterna. Hastigheten är i alla fall definitivt högre än att nyheterna byts ut en gång var tjugofjärde timme, och den ökade hastigheten kan vara det karaktärsdrag som mest skiljer nätjournalistik från traditionell journalistik (Massey & Levy 1999:527). Flera forskare varnar för detta scenario (Seib 2001:147 se även Kovach och Rosenstiehl 1999:51, Kopper et.al. 2000:508) eftersom faran är att man byter bort relevans och korrekta nyheter till förmån för omedelbar tillgänglighet och snabb spridning. Hall (2001: 37-38) varnar för att det i samband med användning länkar att det finns risk att skicka iväg läsarna till partiska källor. I och med den ökade hastigheten och därmed mer begränsade tiden för bearbetning riskerar läsarna hamna i klorna hos partiska källor men i skepnaden av nyhetsmediet. På håll är det svårt att bedöma om nyheterna är korrekta, men däremot går det att konstatera att de uppdateras ofta och är tillgängliga snabbt. Matheson (2004:458) däremot argumenterar emot att detta karaktärsdrag skulle inverka menligt på den journalistiska kvaliteten eftersom konkurrensfördelen om att vara först är så oerhört liten på Internet. Det är fullt möjligt att han har rätt eller kommer att få rätt om några år. Det finns dock inget i denna undersökning som tyder på att han har det och detta grundas på att sajterna byter ut information och källor vid många tillfällen. Dock så är denna snabba informationsspridning precis vad nätjournalister (Deuze & Dimoudi 2002:93, Paulussen 2004) ser som sin roll.

De olika fallen illustrerar att innehållet i nyheterna förändras över tid, ibland radikalt. De ord som används för att berätta att information förändras jämfört

med tidigare versioner är ”uppdaterad” eller ”publicerad”. De ord och fraser som förekommer för att markera att artikeln inte är färdig ännu är ”mer info inom kort” eller något liknande. Kanske borde man istället säga ”korrigerad” för att markera för läsaren att man byter ut tidigare felaktig information. Undersökningen visar att många av de olika fallen ändras över tid och att förhållningssättet att betrakta nyheterna som ett provisorium som kan ändras verkar vettigt. Å andra sidan kan det principiellt lika gärna vara korrekt information som byts ut mot felaktig och ackuratessen kan minska över tid, det kan ha varit aktuellt i fallet ”Bomber i Bagdad”. Med tanke på att flera källor försvinner under dagen kan man också ställa sig frågan om kvaliteten på informationen är högre i slutet av dagen än i början av den? När olika berättelser ställs mot varandra och jämförs kan avmystifiering ske och Hall (2000:392-393) menar att denna analys i grund och botten är journalistikens funktion. Tvärtemot vad som var fallen med ”Demonstrationer i Thailand” och ”Bomber i Bagdad” där först en tolkning fick företräde och sedan en annan på bekostnad av den första.

Oavsett om en nyhet blir bättre eller sämre över tid finns det klara möjligheter att praktisera en journalistik med ångervecka i den digitala mediemiljön, vilket får konsekvenser om samma normer som tidigare skall upprätthållas. Jämför man resultaten från undersökningen med de journalistiska principerna från Kovach och Rosenstiehl (2001:78-86) så bryts klart och tydligt åtminstone tre av dem regelbundet: vilseled aldrig publiken, var så genomskinlig som möjligt med metoder och motiv samt lita till din egen originalrapportering.

Konsekvenser av deadlines försvinnande

Nyhetsjournalistiken präglas traditionellt av att det finns en återkommande deadline och ett begränsat utrymme (Löfgren-Nilsson 1999:180). Om det är utmärkande för nyhetsjournalistiken med en återkommande deadline och begränsat utrymme och denna deadline försvinner och utrymmet är oändligt ger logiken att ”nyhetsjournalistik” antingen försvinner som begrepp eller behöver omdefinieras. Löfgren-Nilsson (1999:182) skriver också att ”det finns en stark koppling mellan tiden och organiseringsprinciperna”. Om tiden förändras så behöver också organiseringsprinciperna förändras. Gunter (2003:102) menar att den nya medieteknologin är en stor utmaning för journalistiken i framtiden. Den ständiga deadlinen är enligt Seib (2001:142) inte någon mindre justering av journalistiken utan den kräver nya systematiska rutiner som säkerställer integriteten av nyhetsprodukten. Det kanske krävs nya rutiner men det saknas synliga bevis på detta i materialet vilket följaktligen reser en del frå-

getecken kring integriteten i nyhetsprodukten om man skall fullfölja Seibs resonemang.

I denna undersökning har inte några nya faser i den journalistiska arbetscykeln upptäckts. Däremot finns det ett par noteringar värda att göra. Utifrån det material som ligger till underlag för denna undersökning syns inga indikatorer på hur lång tid en nyhets kretslopp är på Internet, annat än att det är kortare än 24 timmar. Vissa nyheter tar slut inom ett par timmar och vissa lever betydligt längre. En del sajter har i vissa fall länkar till sina nyheter efter ett par timmar i vissa fall i andra nyheter har man länkar med detsamma. Dn.se verkar vara den sajt som har flest vinjetter klara på förhand att stoppa in nyheter i när de kommer in. Ett exempel på det är ”attentatet mot Israels premiärminister” som till en början sammankopplas med (muslimsk) organiserad terrorism för att ett par dagar senare beskivs som ett verk av en ensam galning.

Trots att det är svårt att se några mönster som går att härleda till specifika tidpunkter finns det dock några faser som nyheter (vilka det publiceras flera versioner av) verkar gå igenom. Jag vill understryka att det inte går att förutsäga vilka nyheter som går igenom dessa faser vid specifika tidpunkter. Dessa faser kan delas upp i; *Vidarebefordring*; här vidarebefordras det som kommer utan att det ändras av redaktionen på sajten. *Redigering och kontextualisering*; här sker bearbetning och redigering av materialet i logiskt konsekventa berättarstrukturer. Berättelsen kontextualiseras och det som i den första versionen var råa fakta hamnar i en berättarram med länkar och kanske blir en del av en större helhet (Gunter 2003:114). Här förekommer det även att elitpersoner kommenterar händelsen. *Slutpublicering*; här publiceras slutversionen av händelsen, bilder som kommit in sent tas med, irrelevanta/relevanta länkar plockas bort eller läggs till, språket putsas upp och berättarstrukturen på nyheten ändras. Dessa går in i varandra då saker som vidarebefordras i början kan finnas kvar i slutversionen. Länkar kan finnas med från början och nyheten behöver inte ändras alls. Ändringarna som sker kan ha sitt ursprung i uppgifter från nyhetsbyråer.

De undersökta nyheterna är relativt ”små” nyheter, större sträcker sig säkert under längre tidsperioder men följer kanske samma mönster. Det skall också påpekas att sajternas i de olika faserna hänvisar till varandra och till olika nyhetsbyråer. Både läsarens egen primärkälla och primärmediets primärkälla ändras. Det blir med andra ord flera olika lager av filter eller konstruktioner mellan läsaren och händelsen.

Förskjutning av vad som är publikt

Det som beskrivs som förändringar i artiklarna kan ses som en funktion av vanlig hederlig gammal nyhetsvärdering som bedrivits på redaktioner i åratal. Ser man till innehållet i den journalistiska arbetsprocessen så stämmer dessa observationer väl överens med insamling/bearbetning av materialet som DeFleur & Ball-Rokeach (1989) och Löfgren-Nilsson (1999) beskriver. Skillnaden mot den tidigare miljön i papperstidningen står att finna i att det är samma gamla, om än uppsnabbade, process i en ny kommunikationsmiljö – som dessutom kan innebära intressanta konsekvenser.

Den överföringsmodell journalistiken har befunnit sig i skiljer sig radikalt från det digitala system som är på framväxt och eftersom journalistiken byter mediesystem och därmed ”paradigm” så är det logiskt möjligt och nödvändigt, om än inte naturgivet, att journalistiken förändras. Detta är en utmaning för både producenters, konsumenters och för all del medieforskares syn på journalistik och ingenting är svårare än att ändra tanke(o)vanor (se bl.a. Fisher & Wright 2001). Journalistik som publiceras på nätet skiljer sig från hur det varit tidigare. Här nedan görs ett försök att beskriva dessa förändringar på ett systematiskt sätt. Modellerna är av egen konstruktion men uppdelningen backstage/frontstage är inspirerad av Meyrowitz (1985) genomgång.

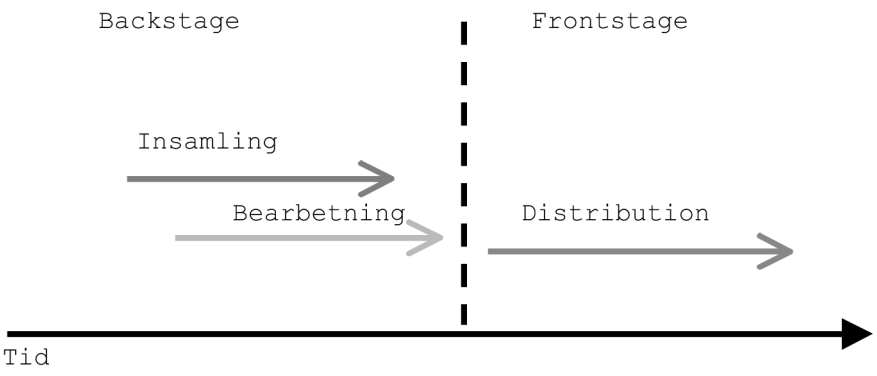

Figur 8.9 Illustration över vilka journalistiska processer som har teoretisk möjlighet att vara synliga och inte i en papperstidning.

I principskissen i figur 8.9 illustreras några medieformatiska ramar för produktionen på en papperstidning. Den journalistiska produkten kännetecknas, enligt DeFleur och Ball-Rokeach, av tre faser: 1) insamling av material, 2) bearbetning av detta material och 3) när materialet är färdigt så distribueras det. Löf-

gren-Nilsson (1999:152) har en mer detaljerad beskrivning där de två första stegen i det journalistiska arbetet blivit fem. Dessa består av 1) en idé hos journalisten som, 2) samlar in material, 3) ordnar materialet, 4) skriver ett utkast och 5) bearbetar utkastet. 1) och 2) kan sättas in i ”insamling” och 3), 4) och 5) kan sättas in i bearbetningsstadiet i DeFleur och Ball-Rokeach uppdelning. Gemensamt för insamlings- och bearbetningsfasen i det analoga mediesystemet var/är att detta sker bakom kulisserna och att av dessa tre faser är det bara den sista som är offentlig och därmed tillgänglig för läsaren. Sett ur läsarens perspektiv ser processen ut så här:

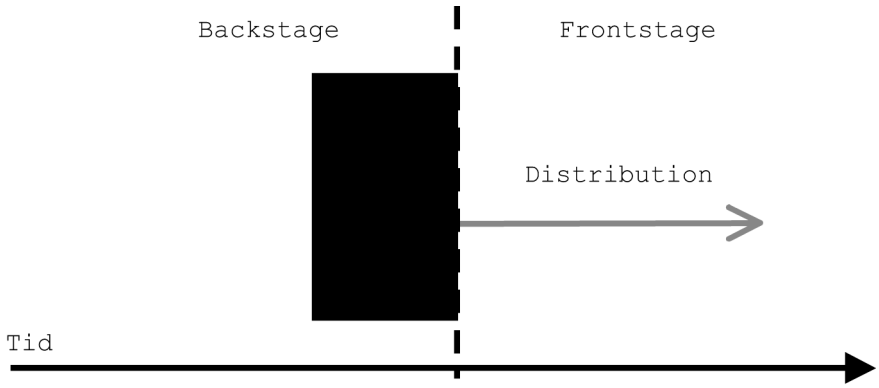

Figur 8.10 Den genomsnittlige konsumentens insyn i nyhetsproduktionsprocessen i en papperstidning.

Det är i papperstidningen en väldigt tydlig gräns, både för den producerande och konsumerande parten, mellan insamling/bearbetning och distribution. När materialet gått iväg går det inte att bearbeta längre. Ur läsarens perspektiv kommer nyheter ut ur ”en svart låda” som man inte har insyn i. På en papperstidning är det dessutom 24 timmar mellan de olika distributionstillfällena under förutsättning att det inte blir en extraupplaga. Något som tydligt framkommer av undersökningarna som redovisats tidigare är att man inte väntar 24 timmar mellan uppdateringarna på en nyhetssajt, alltså är tiden kortare. Det är också tydligt att fler saker är offentliga och tillgängliga för läsaren på en nyhetssajt. Detta illustreras i figur 8.11.

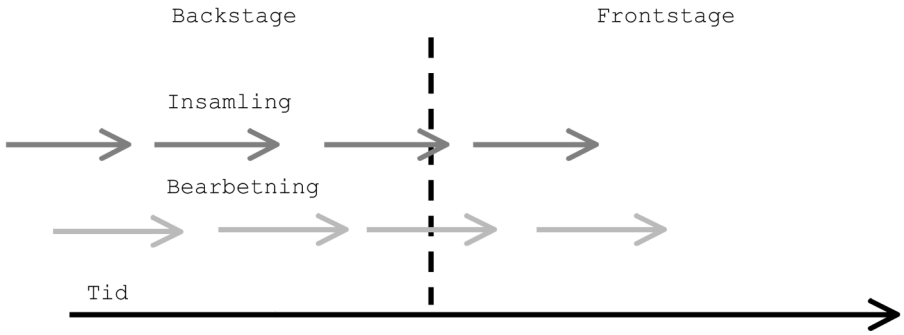

Figur 8.11 Illustration över vilka delar av den journalistiska processen som är synliga och inte för läsaren på en nyhetssajt.

Modellen illustrerar skillnaden mellan papperstidning och online-tidning. Den kan förmodligen också användas till att illustrera andra medieformer, men det är inte ambitionen. Dessutom kan det tilläggas att om graden av konvergens är hög så blir det svårt att separera olika medier från varandra. Det skall understrykas att det finns flera faktorer som påverkar nyhetsproduktionen än detta men dessa inkluderas för enkelhetens skull inte i denna modell. Det finns även i den digitala mediemiljön ett relativt omfattande backstageområde där konsumenten inte har insyn. Men en del av de bearbetnings- och insamlingsprocesser som tidigare varit backstage är nu frontstage. Detta visas tydligt vid flera tillfällen i undersökningarna. Läsarna ser nyhetsvärderingsprocessen när nyheter vandrar upp och ner på sidorna under dagen beroende på om det tillkommer ny information i någon form eller inte.

Hos varje nyhetsmedium finns gatekeepingfunktionen (Shoemaker & Reese 1996 63-103) som på olika sätt påverkar vad som blir nyheter och vad som inte blir det. I och med att det på sajterna går att se information som publiceras och som sedan tas tillbaka ser läsaren också delar av, men inte hela, gatekeepingprocessen. Läsaren har möjlighet att se hur olika versioner, ibland upp till tjugo stycken, publiceras och därmed syns också bearbetningen av nyheten. Läsaren har möjlighet att se hur källor kommer och går och läsaren får därmed också en glimt av hur insamling av informationen går till. I modellen i figur 8.11 finns inte längre distributionspilarna med. Detta innebär inte att distribution försvinner utan den blir snarare inkorporerad i de andra faserna, eller vice versa. Det som i den analoga papperstidningen var åtskilt är inte det längre på nyhetssajterna. Dessutom distribueras inte heller innehållet i den meningen att det *lämnar* pro-

ducenten, utan det är användaren som går till producenten snarare än att denne får innehållet sänt till sig, åtminstone i WWW.

Själva processerna behöver inte ha förändrats men den kommunikationsmiljö där de äger rum har gjort det och detta är avgörande. Tidigare innovationer har främst haft betydelse för mediernas produktionsprocess och därmed varit nästan osynliga för konsumenten (Hvitfelt & Nygren 2002:109). Konsekvenserna av den digitala mediemiljön syns mycket tydligt även för konsumenten, under förutsättning att konsumenten tittar noggrant. En tänkbar konsekvens av att det går att ändra i materialet efter att det har publicerats för första gången är att det snarare blir regel än undantag att gå ut med material som inte är färdigbearbetat eller verifierat eftersom det går att ändra i materialet efteråt. Det är oerhört tydligt i denna undersökning att nyheter i regel fortsätter bearbetas efter att de har publicerats för första gången. Men det går inte att utifrån detta säga att det är en uttalad tanke.

9. Avslutande diskussion

I och med att det empiriska underlaget i avhandlingen bygger på ett ickesannolikhetsurval går det inte att göra några generella uttalanden om förekomsten av de olika digitala karaktärsdragen. Men det går att konstatera att de olika exemplen inte är några enstaka isolerade företeelser och att vidare forskning är angelägen. Det är otvetydigt så att sajterna i viss utsträckning har anpassat sig till det digitala mediets logik. Om papperstidningslogiken levt vidare på Internet hade det inte funnits några som helst resultat att redovisa i förekomsten och formen av interaktivitet och konvergens. Kurvorna i diagrammen av kontinuerlig publicering på första sidan hade varit rätlinjiga och översiktstabellen över indikatorerna på kontinuerlig publicering i nyheterna hade varit ren. Så är inte fallet med någon av undersökningens olika delar. De strukturella förutsättningarna för detta har redan redovisats och empirin ger vid handen att de strukturella förutsättningarna i viss mån omsatts i praktiken. Men vad innebär detta?

Frontstage och backstage

Gemensamt för resultaten både vad gäller interaktivitetsundersökningen och kontinuerlig publicering är vad som är offentligt och dolt, eller med Meyrowitz (1985) terminologi backstage och frontstage, i respektive mediemiljö. Undersökningen om förekomsten av interaktivitet gav vid handen att en liten del av interaktiviteten ger resultat i offentligheten medan det mesta av interaktiviteten är dold. Däremot visar undersökningen från kontinuerlig publicering att bearbetningsfasen är mer offentlig på Internet än i en papperstidning eftersom olika versioner av nyheter publiceras. De eventuella misstag man gör blir också offentliga. I och med funktioner som ”kommentera” kommer man högst troligen bli upplyst om en del av dessa misstag. Detta borde också innebära att avsändarna försöker eliminera felkällorna eller på annat sätt distansera sig från dem.

Meyrowitz (1985) hävdar att elektroniska medier förändrar rumsuppfattningar (se även Armitage 2000:148f) hos människor bland annat genom att de förändrar vad som är privat och offentligt (se även Schudson 1978:30). Man kan inte ändra uppdelningen i backstage och frontstage utan att det får konsekvenser för vilka framträdanden som är möjliga att göra.

> It is not the physical setting itself that determines the nature of the interaction, but the patterns of information flow. (Meyrowitz 1985:36)

Det är med andra ord inte ”verkligheten” som är viktig utan informationsströmmarna i kommunikationsmiljön som påverkar upplevelsen av verkligheten. Upplevelsen av verkligheten varierar beroende på vilket medium som används som distributionskanal.

> In general, whatever aspects of the rehearsal become visible to the audience must be integrated into the show itself; whatever backstage time and space remain hidden can still be used to perfect the performance. (Meyrowitz 1985:47 se även s.51)

När det som tidigare varit osynligt blir synligt måste det synliga inkorporeras i rollframträdandet för att göra detta trovärdigt. Samtidigt finns det kvar ett backstage-utrymme, om än annorlunda, där det nya rollframträdandet kan generalrepeteras innan det släpps fram till publikens åskådan.

När backstage-beteendet blir synligt så blir det svårare för auktoriteter att upprätthålla bilden av perfektion, vilket gör att trovärdigheten riskerar att minskas (Meyrowitz 1985:167ff). Det ställer också till problem för vad som är privat och offentligt (McQuail 1997:132 och Stevenson 2002:199). En central pusselbit i exempelvis politiska skandaler handlar inte i första hand om vad som har hänt utan att det som har hänt har blivit offentligt.

När det sker en förskjutning mellan vad som är privat och offentligt ändras antalet möjliga rollframträdanden och vårt sätt att se på rollerna. Om en politiker tagit mutor så är möjligheten att spela rollen ”ärlig hårt arbetande politiker” väldigt liten, under förutsättning att detta blivit offentligt. Även andra politiska roller torde vara svåra att upprätthålla med trovärdighet och det enda kvarvarande alternativet kan bli att välja att kliva av fronstage i politiska sammanhang, antingen under en begränsad tid i form av en timeout eller helt och hållet. Det sker, för att använda ett symboliskt interaktionistiskt begrepp, en omdefiniering av situationen. Det är troligt att detta kommer att inträffa över tid vad gäller journalistiken när den bedrivs på nätet. Läsaren ser gatekeeping-processen i arbete på sajterna och har därmed stor möjlighet att bli medveten om att den existerar jämfört med hur fallet är gällande papperstidningar (där läsaren visserligen också ser resultatet av gate-keeping men inte processen). Med andra ord: eftersom insamling och bearbetning i papperstidningar inte varit synliga

men nu är det så behöver både medieproducentens och konsumentens syn och förväntningar på vad som skall synas ändras.

Det finns strukturella förutsättningar för att journalistiken framledes kommer att gå från att upplevas sin en process snarare än en färdig produkt. Denna process bedrivs i realtid och fullt offentlig (Tumber 2001:98), vilket är mer besläktat med TV:s livesändningar än tidningarnas 24-timmarsperiodicitet.

Journalistiken är en auktoritet eftersom vi vänder oss till journalistiken för att få kännedom om händelser runt om i världen. Grundförutsättningen för journalistikens trovärdighet baseras på korrektheten i det den rapporterar. Genom att fasen ”backstage” i journalistiken i och med Internet verkar bli mer ”frontstage” syns också de fel och brister i journalistikens insamlings- och bearbetningsfas som tidigare har varit backstage (Meyrowitz 1985:167). Detta kan i förlängningen innebära en mer eller mindre stor förändring för journalistikens trovärdighet, möjligtvis i negativ riktning. I en online-miljö där läsaren själv kan kontrollera innehållet utan att gå via andra traditionella medier blir det i ännu högre utsträckning viktigt för journalistikens trovärdighet att korrekt information levereras (Gunter 2003:113). Samtidigt verkar det digitala mediets egenskaper åt andra hållet.

Jag tänker ta mig friheten att peka ut några problem som uppstår när de normer, ideal och villkor som kännetecknar den traditionella journalistiken möter det digitala mediets logik. Hall (2000:393) skriver att det på webben blir svårt att upprätthålla illusionen av att nyheter är en enhet som objektivt tas fram av professionella aktörer, samt att nyhetsvärderingen på något sätt sker naturligt och självselekterande. Resultatet av undersökningarna i denna avhandling bekräftar mer än väl detta påstående. Hall (2001:7 och 55, se även Seib 2001:149) menar att Internet kräver att både journalister och publik tänker om kring vad som kännetecknar en publicerad nyhet och att den bör betraktas som ett utkast som kan komma att ändras. En förutsättning för att ändrade synsätt på journalistiken ”krävs” är att åtminstone någon och helst bägge parter är medvetna om förändringen. Man kan omformulera problemet: Kommer producenterna eller konsumenterna ändra sin syn på journalistiken först? Är svaret på den frågan konsumenterna så kommer vi troligen att få en förtroendekris för journalistiken som producenterna finner svårbegriplig.

Det finns säkerligen både journalister och publik som är medvetna om de förändringar som journalistiken genomgår när den flyttas över på nätet. Men man skall också ha i åtanke att detta är en relativt ny företeelse för såväl journalister som publik.

Det är först och främst på den organisatoriska nivån (Shoemaker & Reese 1996:142-143) som det avgörs hur nyhetsproduktionen skall vara organiserad, vilka mål man har med verksamheten, hur dessa skall uppnås och hur man ser till att de efterlevs. Det är inte möjligt att se den organisatoriska nivån i denna undersökning eftersom det inte finns åskådliggjort i användargränssnittet, men det finns anledning att ställa frågan mot bakgrund av resultaten i undersökningarna. I nuvarande skede är det producenterna som bäst kan förklara för användarna hur nyhetsvärderingen går till och att innehållet kan ändras. Detta behöver göras eftersom publiken på ett eller annat sätt kommer att se att det här sker utan att ha kunskaper för att analysera vad det är som sker. Man bör också från producenthåll begrunda i vilka sammanhang och på vilket sätt man vill ha publikens deltagande och förklara detta för publiken. Man kan också upplysa vilken den organiserande principen är – snabbt eller korrekt – och hur detta får genomslag i nyhetsutbudet. Utifrån denna undersökning kan man ana att ”snabbt” är starkare än ”korrekt”, utan att för den skull knyta det till en medveten policy. Det är en stor utmaning för nätjournalistiken att anpassa sig till mediets egenskaper med bibehållna kvalitetskrav. Detta är spörsmål som aktualiserats med nätjournalistikens födelse och som behöver adresseras, men att be medierna avmystifiera sig själva är att be om något som de aldrig gjort och går emot uppfattningar om att det journalistiska innehållet är en spegling av verkligheten.

Internets arkiveringsfunktion (Dahlgren 1996:66 och 2002:28, Hall 2001:37) måste tas med en relativt stor nypa salt i och med de förekommande ändringarna av innehållet. Hinner det ske någon avancerad granskning av exempelvis källorna i det material som föreligger i undersökningen? Varför byts källorna ofta ut? Granskning borde ta tid – finns den tiden i nätjournalistik? Vilken är kvalitén på den information som förmedlas? En fara med hastigheten är att nyheter publiceras med den hastighet de kommer in till redaktionen utan att det sker någon bearbetning av materialet, vilket kan innebära en ökad makt för källorna (Kovach & Rosenstiehl 1999:6). Hastigheten i nyhetsrapporteringen verkar knappast strukturellt *för* att man håller källorna stångna. Nyhetscykeln verkar bli kortare i elektroniska medier både i teorin (Merrit & McCombs 2004:64 se även Alström & Hedman 2002a:25 och Singer 2003:152) och i den här undersökningen. Virilio (Virilio 1995 se även Armitage 2000:146ff) menar att den ökade hastigheten i allmänhet står i direkt motsats till kritisk reflektion och att detta riskerar att innebära förluster av fasta referenspunkter. En konsekvens av detta kan innebära ännu sämre möjligheter till kritisk reflektion både för producenter

och för konsumenter av journalistik. Om Virilio har rätt ligger våra möjligheter att få tillgång till korrekt information och granskning av offentliga makthavare (SOU 1995:37 s.159) risigt till, vilket inte underlättar strävan att vara goda och fria medborgare i en liberal demokrati.

Hypermediacy & immediacy – två olika sätt att närma sig verkligheten

Bordewijk och Van Kaams modell (redogjord i kapitel 2) beskriver hur kommunikationsmönstren förskjuts från överföring till konversation och konsultation. En trolig konsekvens av detta är fler avsändare och därmed också fler verklighetsbeskrivningar. Detta gäller för Internet som medium i stort eftersom många kan producera innehåll (se bland annat Croteau & Hoynes 2001:4), och kommentarsfunktionen visar att det gäller även inom ramen för de traditionella massmedierna.

När sajterna erbjuder olika former av interaktivitet, och särskilt när läsarna har åsikter om innehållet, blir konsekvensen flera olika versioner av verkligheten vilket snarare är hypermediacy än immediacy (Bolter & Grusin 1999). Hypermediacy innebär att komma förbi representationens begränsning genom att uppleva verkligheten genom flera olika perspektiv och immediacy innebär att ta del av verkligheten genom det enda sanna perspektivet. Liknande förskjutning från immediacy till hypermediacy sker genom länkar och bifogat källmaterial som exempelvis dn.se erbjuder. Lägg dessutom till att sajterna har olika beskrivningar av samma nyhet vid olika tidpunkter. Detta leder till att det blir väldigt svårt att över tid trovärdigt argumentera för ”journalistik som spegling” från producenthåll. Detta torde innebära en omdefiniering av och/eller en livlig diskussion om vad journalistik är. En nyckelfråga är hur journalistiska normer som växt fram i ett immediacy paradigm klarar av övergången till ett hypermediacy paradigm om en sådan övergång är aktuell?

Om det pågår en revolution eller evolution från immediacy till hypermediacy är för tidigt att säga och liksom alla uppdelningar i dikotomier så avspeglar det ett mänskligt behov av att förstå genom att begränsa snarare än att fånga alla nyanser av verkligheten. Immediacy och hypermediacy har dock två olika utgångspunkter, vägen till sanning genom det enda perspektivet respektive vägen till sanning genom många perspektiv. Genom att erbjuda många perspektiv urholkar man möjligheten att själv definiera det enda perspektivet vilket gissningsvis är en stor omställning för en industri van vid att ha tolkningsföreträde. Genom att erbjuda möjligheter till konverserande interaktivitet som är synlig i användargränssnittet skjuter man sig i foten om man vill behålla detta

tolkningsföreträde. Kanske är det därför så få möjligheter till interaktivitet erbjuds och att då den erbjuds (i form av kommentarsfunktionen på svd.se) förbli obesvarad från producenthåll.

Journalistiken i kris?

Dessa förändringar sammantaget innebär **inte** per automatik att journalistiken befinner sig i kris – tvärtom, den moderna journalistiken fungerar på detta sätt, vilket inte är någon hemlighet för vare sig forskare eller yrkesverksamma. Om detta tillstånd är en kris så har journalistiken befunnit sig i denna länge. Den avgörande skillnaden är att den journalistiska processen nu är offentlig i högre utsträckning än tidigare. Meyrowitz (1985:169) skriver om förändring i förhållandet backstage/frontstage politiker: "The change in the *structure* of information enviroments is often misstaken for a change in the *substance* of individuals´ personalities and characters". Över tid kommer dock troligen strukturella förändringar i informationsmiljön att leda till förändringar hos individen. McCoy (2001:175) skriver att Internet blir en ny sak att skylla på, Internet får ta smällen för journalistiska misslyckanden. Poängen är att förklaringen till förändring ligger i informationsmiljön och inte hos individen/-er. Det är med andra ord informationsteknologin, i samspel med andra sociala faktorer, som är förändringsagent eller katalysator men det är individen som riskerar att få skulden för förändringen. Detta är helt i linje med människans behov av att attribuera, uppfattade eller verkliga, kausalitetskedjor som avsikter av enskilda individer (Lundh et.al. 1992:191ff).

I fallet med nätjournalistik betyder det att det troligen kommer att uppstå debatt kring huruvida journalistutbildningar, marknaden eller journalister som individer/skrå är sämre idag än igår. Med utgångspunkt i Meyrowitz betoning på kommunikationsmiljöns betydelse borde diskussionen snarare handla om de olika strukturella förutsättningarna i kommunikationsteknologi eller extramedienivå (Shoemaker & Reese 1996:175). Kvaliteten på "pappersjournalistiken" är lika avhängigt mediets egenskaper som "nätjournalistiken" och den enskilda journalisten har lika litet/stort val att gå emot mediets egenskaper och parametrar oavsett medium. Den springande punkten är vilka egenskaper mediet har, exempelvis i form av förhållande mellan back- och frontstage, och vilka val som är möjliga eller praktiska att göra inom detta medium. Till detta kommer givetvis även en rad andra förutsättningar och hinder som ägande, arbetsförhållanden, samhällsklimat, gruppdynamik och allmän dagsform.

När praktik och ideal skiljer sig åt

När en ny innovation ser dagens ljus så möter den och de löften eller hot som den medför en mängd reaktioner, alltifrån västerlandets undergång tills dess frälsning. Det finns olika synsätt på detta hos medieforskare där Seib (2001:44) menar att live-journalistik inte är journalistik utan voyeurism eftersom det inte sker någon bearbetning av materialet. Pavlik (2001:21) säger å andra sidan att nätjournalistik bättre representerar verkligheten eftersom den också är dynamisk och flytande. Utan att ta parti för den ena eller andra uppfattningen vill jag poängtera att nätjournalistik i vissa fall är radikalt annorlunda än annan journalistik och att det blir komplicerat att mäta denna med måttstockar, oavsett ursprung, framtagna för en journalistik som bedrivs i andra medier. Nätjournalistikens praktik och de traditionella ideal som omgärdas journalistiken kommer möjligtvis att glida isär, ännu mer än är idag. Deuze & Dimoudi (2002:93) skriver om att nätjournalisternas självsyn skiljer sig från andra journalisters självsyn. Det har med andra ord redan skett en förskjutning i normerna. Knäckfrågan är hur man förhåller sig till klyftan mellan ideal och praktik över tid. Kommer man, och då förutsätts att det finns ett möjligt val att göra, att försöka särskilja nätjournalistik som en annorlunda/lägre form av journalistik eller kommer man att omdefiniera journalistik som helhet? Några försöks görs redan för att försöka omdefiniera delar av journalistiken och det är genom transparens och bloggar.

Transparens och bloggers

I Indymedia finns ett begrepp som heter Open Publishing model (OP) som går ut på att man är så transparent, i bemärkelsen genomlyst, som möjligt i nyhetsskaparprocessen (Platon & Deuze 2003:339). Läsarna kan se de beslut som redaktionen tar och kan även själva vara med och påverka dem. Denna genomskinlighet efterlyser även Kovach & Rosenstiehl (2001:78-86), Gillmor är övertygad om att den blir oundviklig (2004:64). Platon & Deuze är däremot tveksamma till om genomskinligheten är överförbar till vanliga medier inom överskådlig framtid.

I Online Journalism Review (nedladdad klockan 13.13 26/8 2004) presenterar J.D. Lasica under rubriken *Transparency begets trust in the ever-expanding blogosphere* idén om att många läsare av bloggers finner dem mer trovärdiga än vanliga tidningar. Frågan väcks också av Lasica om traditionella medier kan lära något av sina avlägsna bloggkusiner och fyra motiv till att lita på bloggers istället för vanliga medier presenteras. För det första har bloggar nischexpertis som

vanliga medier har svårt att ha eftersom de skall serva en stor publik med vitt skilda kunskaper och intressen. För det andra har bloggare transparens i sina motiv. De är uppriktiga med vad de gör, varför de gör det och vad de vill uppnå. De har också möjligheten att ha en personlig berättarton och är inte bundna av att vara den distanserade och därmed objektiva reportern. För det tredje är bloggarna transparenta i processen. De är öppna med var de får sin information ifrån och länkar till den (se även Gillmor 2004:32). Traditionella mediers nyheter kommer ut ur en "svart box" den verkar ramla ut ur ett vakuum. För det fjärde och sista är bloggarna uppriktiga när de gör misstag, vilka misstag de har gjort och ber dessutom ofta om ursäkt och tackar dem som har påpekat misstagen.

En viss entusiasm kan spåras i Lasicas argumentation men det finns en hel del invändningar att göra eftersom han framhåller idealtyper som verklighet. Bland annat behöver det understrykas att även om vissa delar i processen är transparenta så är andra inte det. Det finns alltid kvar ett backstage. Visst finns det nischexpertis hos bloggar men hur stor andel av bloggarna är experter? Visst kan det finnas motivtransparens men hur vet man att bloggaren är ärlig i sina motiv? Vilka motiv skulle vara praktiskt möjliga för exempelvis ett nyhetsmedium att framhålla annat än den traditionella definitionen av journalistik? Det finns ett visst empiriskt stöd för de två sista punkterna i Lasicas resonemang i denna avhandling, även om det i hans fall handlar om bloggar och inte etablerade nyhetsmedier.

Lasicas tredje punkt överensstämmer särskilt med dn.se där det finns en hel del länkar, ibland även till källor. Detta efterlyser även Kovach och Rosenstiehl (2001:78-86) i punkten *Var så genomskinlig som möjligt med metoder och motiv.* Lasicas första punkt, expertis på smala områden, är svår att leverera för sajterna med mindre än att man tar hjälp av sina läsare, vilket Gillmor (2004:18) argumenterar för att man skall göra eftersom de många gånger är kunnigare än journalisterna. Kovach och Rosenstiehl hade punkten *Var ödmjuk* vilken innebär att man skall vara ödmjuk inför sina egna färdigheter som journalist. Det vill säga att det skall finnas en viss självkritik kring vad man vet och hur man vet det och att man skall lyssna på kritik utifrån. Embryon till detta kan skönjas i svd.se:s kommentarsfunktion, men det finns inga belägg för att publikens påpekande på upplevda eller verkliga brister i svd.se:s journalistik har någon effekt. Tvärtom syns inga spår till utbyte mellan producenter och konsumenter i användargränssnittet.

Lasicas fjärde punkt syns till viss del i nätjournalistiken genom det snabba arbetssättet och att misstagens syns nu när backstage har blivit frontstage. Däremot är det illa ställt med uppriktigheten om vilka misstag som gjorts och med ursäkter till läsekretsen.

Att anpassa journalistik i denna riktning är ingen liten förändring utan det kommer i så fall att förändra journalistiken som helhet (Deuze 2003:216). Gillmor (2004:60) skriver att journalistik är den industri som historiskt sett varit minst transparent (vilket den svarta boxen i figur 8.10 illustrerade). Gillmor konstaterar även att mycket måste förändras om journalistiken skall kunna anpassa sig till det nya mediet (2004:131). Inte minst utbildningarna i journalistik som, enligt honom och utifrån ett amerikanskt perspektiv, utbildar journalister för en konservativ och trög industri.

Matheson (2004:456) skriver att bloggar kan bli ett sätt för journalister att kommentera det egna arbetet utom ramen för arbetet. De undersökta sajterna har, enligt sin egen definition, börjat med bloggar där medarbetarna skriver. Tanken med bloggar, i teorin, är att de skall bli mer personliga, öppna och tillgänglig för kommunikation från fler parter än den traditionella sändaren. Om detta är fallet återstår att se: undersökningarna gjorda inom ramen för denna avhandling visar inte upp några exempel på bloggar i anslutning till nyhetsmaterial. Däremot har det på sajterna under senare hälften av våren 2005 fullkomligt exploderat med bloggar från tidningarnas medarbetare, vilka skriver om allt mellan himmel och jord.

Man kan ställa sig frågan utifrån vilka premisser det är önskvärt med dessa förändringar och hur mycket förändring journalistiken orkar med innan den blir något annat? Nu börjar nödvändigheten göras till dygd och den förskjutning som Meyrowitz nämner är här och efterhand riskerar glappet mellan de olika förhållningssätten att glömmas bort (Fisher & Wright 2001) tills nästa omskakning av systemet inträffar. Med andra ord kommer troligen förändringarna i nätjournalistiken att mötas med en blandning av fasa och entusiasm i närtiden och med en axelryckning om trettio år. Om man skall hålla Kovach och Rosenstiehls olika definitioner för god journalistik som något eftersträvansvärt finns det utrymme för förbättringar. Men det är också befogat att ställa frågan om journalistiken ska kunna leva upp till dessa krav även på nätet där hastigheten är så uppsnabbad? Vissa ideal är lättare att uppnå i det digitala mediet och andra uppnås lättare i ett analogt medium.

Metodologiska komplikationer

Olika kommunikationsteknologier har olika skepnader och alla har olika förhållande till tid och rum och olika ”regler” eller ”naturlagar” för vad som är möjligt att göra inom dessa ”Gutenbergska galaxer”, ”Internetuniversum” eller hur man väljer att titulera dem. En symbolmiljö baserad på papper kommer att ha andra företräden än en symbolmiljö baserad på numeriska omprogrammerbara diskreta representationer. En del verktyg är mer lämpade att användas för att undersöka vissa symbolmiljöer eftersom verktygen är framtagna i och för att mäta en viss symbolmiljös ”naturlagar” och fungerar följaktligen sämre i andra symbolmiljöer.

Ser man till innehållsanalysens historia så kom en av de första böckerna inom ämnet, Berelsons *Content analysis*, ut 1952 och innehållsanalysen har inte förändrats särskilt mycket sedan dess (Gunter 2003:74). De teorier som innehållsanalysen genererat – bland annat Agenda Setting, Spiral of Silence och Cultivation Theory – har alla levererats kring år 1970. Denna utveckling sammanföll med att kommunikationsmönstret ”överföring” var dominerande. Teorierna sammanfaller också med de statliga etermediemonopolens glanstid. Gunter argumenterar för att de som använder sig av innehållsanalysen förutsätter en relativt homogen symbolmiljö (2003:74). *Om* kommunikationsmönstren ändras finns det anledning att se över både innehållsanalysen som metod och de teorier som den genererat. Tankekedjan en sändare -> ett innehåll -> en publik-> en effekt kompliceras ytterligare, något som Maxwell McCombs (Merrit & McCombs 2001:65f) menar inte skall påverka dagordningsfunktionen. Men en empirisk studie av Althaus & Tewksbury visar att konsumtion av online-versioner av tidningar ger andra dagordningseffekter än i papperstidningar (Althaus & Tewksbury 2002, se även Severin & Tankard 1997:15, Stevens 2004 och Wallenfelsz & Wallenfelsz 2004). Även journalister betraktar i hög utsträckning dagordningsmakten vara på nedgång (Deuze & Dioudi 2002:96).

I den kvantitativa innehållsanalysen låter man periodiciteten bestämma när man skall studera innehållet. En tidning kommer ut en gång om dagen, nyhetsprogram på TV sänds några gånger om dagen och radionyheter en gång i timmen. Även om periodiciteten skiljer sig åt mellan dessa medier så förenas de i att de är förutsägbara när de sänder sina nyheter. Hur är det då med livesändningar i radio och TV? Dessa har visserligen mer likheter med Internet men TV sänder traditionellt bara en nyhet åt gången, sedan kommer något annat, tydligt åtskilt. På webbsajter finns 100-tals olika nyheter som sänds samtidigt och vilken som helst av dessa kan ändras när som helst, utan förvarning. Detta kommer

troligen att ändras även i TV-nyheterna och det finns redan nu sådana tendenser i nyhetssändningarna där man exempelvis har börskurser rullande i bild samtidigt som man rapporterar om andra nyheter – en anpassning till det digitala mediets logik. Det klassiska vetenskapliga begreppet reproducerbarhet kräver både beständighet över tid och spridning i rummet. Spridning i rummet eftersom reproducerbarhet utgår ifrån att andra skall kunna göra om experimentet och då bör man kunna distribuera resultaten till dessa. Beständigheten över tid är nödvändig också för att andra skall kunna gå tillbaka till originalresultaten och jämföra och kritisera dessa.

Dessa vetenskapliga kriterier stämmer väl överens med organiserande principer vilka sammanfaller med den massproducerade skriften i form av böcker och artiklar. Men dessa kriterier är inte möjliga utan ett medium eller en distributionsform som har de egenskaperna. Följaktligen är kriterierna, och synsätten på vad som är vetenskapligt och inte, kopplade till specifika medieformer. När andra medieformer uppträder uppstår problem. Detta har varit väldigt tydligt i de undersökningar som ingår i denna avhandling. Den kvantitativa innehållsanalysen kommer till korta i den digitala symbolmiljön.

Just nu! Men inte om en stund…

Hur skall vi då betrakta nätjournalistiken? Ett exempel från undersökningen kan illustrera.

Figur 9.1 Olika bud från expressen.se om hur många som dött vid en och samma händelse.

Den vänstra skärmdumpen är hämtad klockan 14.13 och den högra klockan 15.45 den 16 mars 2005. Under en och en halv timme återuppstår 20 personer i norra Ryssland. Antingen har Lazarus många släktingar i Ryssland eller så finns det en motsättning mellan hastigheten i nyheterna och ackuratessen i det som berättas. Expressen.se:s ”Just nu” rubrik är också en illustrativ sammanfattning över beständigheten i de uppgifter som presenteras och hur vi bör betrakta dem: ”Just nu!” gäller detta, men inte sedan. En förväntansnivå som kanske är rimlig gentemot ett tidselastiskt medium och den verksamhet som bedrivs i det till skillnad från ett tidsdominerande medium som papperet, vilket finns kvar under en längre tid.

Med så mycket information i omlopp behöver människor vända sig till gamla beprövade källor för tillförlitlig information (McCoy 2001:184). Problemet, vilket kontinuerlig publicering visar, är att de gamla beprövade källorna inte har tillförlitlig information alla gånger. Ett sätt är att distansera sig från nättidningar som journalistiskt hållbara källor. Nätjournalistik värderas heller inte särskilt högt av journalister (Alström & Hedman 2002b:112), men det är problematiskt för läsaren att skilja pappers- och nättidningar åt när de seglar under samma varumärke (Alström & Hedman 2002a:24).

Hur förhåller sig användarna till ”kontinuerlig publicering”: förvirring, resignation, mediekritik eller cynism? Läsarna är enligt Gunter (2003:157, se även State of the Medias årsrapport 2005) mer skeptiska till onlinenyheter än till pappersjournalistik. Om detta är tack vare kännedom om mediets brister, en allmän skepsis mot något som än så länge är ovant eller något helt annat skall låtas vara osagt. Det varierar säkerligen mycket mellan olika läsare och det är viktigt att ha i åtanke när det spekuleras i vilka effekter kontinuerlig publicering kan tänkas få.

Ett förslag på förändring skulle kunna vara att flagga för att nyheten är under bearbetning. Detta skulle kunna vara en allmän upplysning på sajten eller så skulle man kunna markera med en stämpel eller någon form av markör att en nyhet är under bearbetning. En annan aspekt kan vara att ge möjlighet och uppmana läsekretsen att komma med förslag och synpunkter på förbättringar på nyheter som publiceras.

Jag försöker i avhandlingen sätta tummen på digitala mediers logik. För att göra detta har jag använt den litteratur, de teorier och den forskning som finns inom detta unga forskningsområde. Jag har även hämtat influenser från angränsande forskningsområden. Utifrån detta har jag gått vidare och utformat en teoretisk ram. Tre olika aspekter – interaktivitet, konvergens och kontinuerlig publicering – hos digitala medier har operationaliserats och undersökts genom i huvudsak egenutvecklade metoder.

Det går mot bakgrund av resultaten i undersökningarna att konstatera att nätjournalistiken på många punkter skiljer sig från traditionell nyhetsjournalistik i papperstidningar. Avhandlingen bidrar med några viktiga byggstenar för vidare forskning och teoribildning inom ämnesområdet. Jag vill avslutningsvis understryka två resultat i avhandlingen. Det första är frånvaron av öppen dialog om nyhetsproduktion mellan konsumenter och producenter. Detta resultat kan dämpa övertonerna i lovsången till mediets interaktiva karaktär och illustrerar att alla teknologiska innovationer skall implementeras i en socialt organiserad

värld innan man uttalar sig om effekter. Det andra resultatet är att den kontinuerliga publiceringen pågår för fullt och möjligtvis bidrar till att förändra journalistiken i grunden.

Kring dessa fenomen finns i nuläget ingen samlad teoribildning. Denna avhandling bidrar till området med att lägga grunden för vidare forskning både teoretiskt och metodologiskt. Nyheter på Internet har kommit för att stanna och många människor vänder till sig till nyhetssajter för att få information och för att uttrycka egna uppfattningar. Ju fler som vänder sig till nyhetssajterna desto viktigare blir vidare forskning om nätjournalistik. Det här är slutet på en avhandling om nätjournalistik men också en början på vidare forskning om nätjournalistik. Det finns mycket att forska vidare kring och många frågor att ställa.

Förslag på vidare forskning

Slutsatserna från avhandlingen har teoretisk generaliserbarhet och en logisk uppföljning är att se om generaliseringarna håller även empiriskt och också utöka empirin till att studera utländska sajter och sajter som har annat ursprung än tidningsvärlden. Dessutom kan det göras longitudinella studier för att se om exempelvis olika former interaktivitet och konvergens ökar över tid.

Avhandlingen behandlar bara användargränssnittet men det sker en hel del förändringar både vad gäller insamlandet av material, den redaktionella organisationen, annonsering, källor, ägande etcetera, vilket förtjänar att utforskas ytterligare.

Ett centralt tema i Bolters och Grusins (1999) resonemang kring ”remediation” är att äldre medier för att överleva måste anpassa sig till nya mediers karaktärsdrag. En intressant forskningsfråga är således att undersöka om nyheter i andra medier förändrats de senaste tio åren för att se om de närmat sig datorns presentationsform och om traditionell journalistik anammat de drag som nätjournalistiken uppvisar?

Kommer nätjournalistik att särskiljas och avskiljas från traditionell journalistik?

Kommunikationsmönstret registrering innebär att man från producenthåll har möjligheten att se vem som surfar var på sajterna. Konsekvenserna av registering har potential att påverka exempelvis lönesättning på redaktionerna, annonsering och väcker frågor kring publikens integritet.

Vilka kunskaper om och förväntningar har producenter respektive konsumenter på nätjournalistik?

Kommer producenter och konsumenter att mötas i en offentlig diskussion om nyheters innehåll och uppkomst och i sådana fall i vilka former?

Om kvaliteten på journalistiken sjunker när den bedrivs på Internet är det ett problem för demokratin i stort eller för vissa typer av demokratisyn?

Vilken typ av information kommer att vara fri och allmänt tillgänglig och vilken information kommer att erbjudas i separata betaltjänster? Hur kan detta i förlängningen påverka våra möjligheter till gemensamma referensramar och hur slår det mot ekonomiskt svaga grupper och individer?

I dagsläget har svd.se och aftonbladet.se gått ihop och tar sina ekonominyheter från samma källa: sajten n24.se. Detta var inte aktuellt under undersökningsperioden vilket var tur med tanke på de metodologiska komplikationer som uppstått kring vem som publicerat vad och var producenten börjar och slutar. Det vore intressant att se om denna och andra typer av gemensamma projekt ökar i förekomst på sajterna.

Sajterna har obegränsat med utrymme i teorin. Samtidigt är hastigheten hög, inkomsterna låga och nätpubliken otålig vilket kan utgöra incitament för en minskning av antalet nyheter på sajterna. Kommer antalet nyheter på sajterna att öka eller minska över tid? I anslutning till detta vore det också intressant att göra en studie över hur stor del av materialet på sajterna som är gemensamt respektive unikt.

Till sist

I förordet till Harold Innis bok *Changing concepts of time* (2004) skriver James W. Carey att en av Innis favoritmaximer var att ju mer kommunikationsteknologin utvecklades desto svårare skulle mänsklig kommunikation bli. Digitala medier erbjuder en programmerbar virtualitet där original icke existerar. Detta får till konsekvens att den traditionella tiden, som i det traditionella rummet är successioner upphör att existera och därmed ersätts av ett enda nu där allt är utbytbart.

Innis hävdade att förändringar i kommunikationsteknologien påverkar kulturen genom att bland annat förändra karaktären på de symboler som används för att tänka *med* (Carey 1992:160). Vår ”telepresence” (Steuer 1992:76) är avhängig karaktärsdragen på tillgängliga medier. Det råder ingen tvekan om att symboler har olika förutsättningar i digitala och analoga medier, och som fenomenet kontinuerlig publicering visar så har dessa olika förutsättningar fått visst genomslag i praktiken. Men detta är inte första gången vi har telepresence. Det är när vi byter system som telepresence blir uppenbar men sedan sjunker den in

i kulturen och blir tagen för given. Tillfälliga ändringar i kommunikationsmiljön kan tolereras, även om de innebär förvirring och oro. Men större förskjutningar kräver nya lösningar och förhållningssätt och i förlängningen leder de till nya beteenden.

Helt klart är också att resultaten av denna undersökning med all tydlighet visar att den mänskliga kommunikationsformen ”journalistik” blir mer komplex och ställs inför nya utmaningar när exempelvis symbolerna som ligger till grund för journalistiken är utbytbara. När sociala praktiker ställs inför utmaningar följer nya utmaningar för teoretiska dimensioner. Hade Postman (1987:32) har rätt när han skrev att:

> Sanningen är liksom tiden en produkt av ett samtal som människan för med sig själv om och genom de kommunikationstekniker hon har uppfunnit?

Vilka instrument vi har tillgängliga påverkar vad/hur/när/varför vi kan se och i förlängningen hur vi tänker och agerar. Alltså är ”skrift” i Postmans beskrivning en metafor bland annat för ”abstrakt tänkande, logisk stringens etcetera” och ”TV” är en metafor för ”ytlighet, utseende och hoppande mellan olika teman som inte hänger ihop”. Vilka medier som är kulturbärande i samhället kommer att påverka vilka som kommer till tals, vilka idéer som anammas och vilka som har makten. Vilka är Internets metaforer?

Problematiken är inte att det finns ett ”just nu” utan att det är ”just nu” hela tiden. Informationen på Internet kan således inte tas på riktigt allvar eftersom den alltid har en provisorisk stämpel på sig och därmed varken kan förkastas eller anses trovärdig. Därmed minskar också möjligheten till fasta referenspunkter, vilket leder till dåliga möjligheter att fatta korrekta beslut. ”Sanningens” karaktär är bestående över tid, det vill säga att det som gällde igår gäller idag men också imorgon. Hur kan ett koncept baserat på beständighet över tid överföras till ett medium (och i förlängningen en kultur) präglat av diskontinuitet? Kommer exempelvis begreppet ”sanning” att vara ointressant för en kultur präglad av omprogrammerbara digitala medier med ångervecka eftersom hela begreppet sanning kräver ”beständighet över tid” för att stå som en monolit genom tidens prövningar? I en kultur där tidsbegreppet mer eller mindre slutat att existera blir ”sanning” helt enkelt irrelevant eftersom man inte förstår vad som menas på grund av att, för att extrapolera Postmans resonemang, man saknar rätt ”metafor”, i det här fallet skriften (som är beständig över tid), för att förstå problemets natur?

Samtidigt skall vi komma ihåg att vår ängsliga gissning om framtiden tar sitt avstamp i nutiden och i bästa fall i historiska erfarenheter. Innis förfärades över hastigheten i tidningarna, en varje dygn. Idag kanske vi betraktar det som ett idylliskt tillstånd i förhållande till Internet. Vad väntar härnäst?

English summary

The aim of this dissertation is to explore and theoretical test the Internet characteristics of interaction, convergence and the continuing flow of information in the context of the user interface of four major Swedish news websites and to explore how these characteristics could influence journalistic values, norms and media logics. The websites are dn.se, aftonbladet.se, expressen.se and svd.se.

This dissertation is guided by four broad questions. First, what possibilities are there for online news consumers to interact with news presentations? Second, what possibilities are there for the consumers to have conversational interaction with the producers within the user interface? Third, what kind of convergent elements are present in news presentations? Fourth, how does the possibility to change news content on an ongoing basis affect the rhythm of publishing and the content of news over time?

Background and theoretical framework

During the last decade the Internet has become a widely used source of information for the average person and also a publishing tool for media corporations. The transition of journalism from one medium to another is one with important theoretical implications. This dissertation utilizes two different theoretical perspectives of this transition.

The first theoretical perspective is derived from a tradition starting with Harold Innis (1951) based on the theoretical core assumption that the introduction and spread of communication technology transforms the symbolic content and the patterns of communication compared to the previous dominant cultural medium of communication (Carey 1992:160). One of the potentials of Internet is to transform the monologue of the mass medium to a digital dialogue. Another potential is that the Internet allows different previously separated forms of expression – writing, moving image, sound and so forth – within the same medium of communication. A third potential is to speed up the process of publishing when there is no constraint by the medium to publish in a predictable cycle, be it once a day or once per hour. All of this is possible to happen with content published on the Internet. I might not actually happen but there is a sig-

nificant theoretical difference compared to the analogue paper medium, and – as it turns out in this dissertation – a practical one too.

The second theoretical perspective is based on the current western liberal journalistic norms, ideals and practises. In essence, the normative views surrounding journalistic objectivity whereby news publishers are supposed to deliver true and fair journalistic content to citizens so they can make informed decisions as members of the deliberative democracy.

These somewhat disparate perspectives are moulded together and points to the central analysis in the thesis – how journalistic norms, ideals and practises stemming from an analogue media world transform to a digital world with different characteristics. For instance, will interaction with the audience within the user interface take place where there hasn't been any before? Might interaction, as Hall (2001:43) suggests, be included in what defines journalism? Is the news cycle sped up on the Internet and how does the quality of journalistic content hold its own in an environment where there is little time or no time to check sources? Is convergence preseent in the daily news reports?

Methodology and approach

There are as yet not many studies made of this subject, thus I have had the opportunity to take a more experimental approach in gathering the empirical material. The general methodological approach has been one of non-probability selection.

The first part of the study is based on an empirical material consisting of 793 news texts gathered during week 15 in 2005 (April 11-17). I manually downloaded the websites' first pages at 12:30 pm everyday. The purpose of this part of the study was to get a glance in to what extent different kinds of interactivity and convergence is present at the websites and whether there was any communication from the readers published on the websites.

The second part of the study aimed to discover how news items is prioritised and removed from the website, thereby reshaping the website's first page during the course of a day. This was achieved by using a three-fold approach. 1) The first approach was to download the websites' first page on three different days - June 15, 2004, February 21, 2005 and February 28, 2005 - at six hour intervals, comparing how much of the content remained after six, twelve and, on one occasion, twenty four hours. 2) The second approach examined how the top five news items in the morning fell or rose on the site every hour from 08.30 to 23.30. 3) The third approach was to see how many top news stories the websites featured

each day and how these news items moved up and down on the websites. The dates for approaches 2) and 3) were November 20, 2004, February 9, 2005 and February 21, 2005.

The third part of the study consists of fifteen different cases gathered, with two exceptions, from the four websites. Each of these consists of an event that has become news in three or four of the websites. The events were manually downloaded every time they were updated on the website. I monitored the website generally from 09.30 to 15.30 to see if the same event was published on three or four websites. If that was the case, or if I suspected it would be the case, I monitored the event and refreshed the websites with an interval of one minute to see if it the content had changed. If there was a change, the event was downloaded and compared to earlier versions. Sometimes the interval was longer then one minute due to updates and downloading that took longer than a minute. The continuous monitoring stopped at 17.00. At 23.00 and at 09.00 the following morning I went back to the event, under the circumstance that it was still present, and checked for more updates.

Bias in the material

The events that have been captured during the study display certain characteristics that make them more likely than other news to show up on the websites. First, the events are reported as they are happening or are reported shortly after they've happened, which means that the descriptions of these events are likely to change. Secondly, the events that show up at the top of the pages are more inclined to be about violence, accidents or widely known issues or well-known persons. Bearing these reservations in mind, empirical generalisations are hampered, but the cases do suggest that the description of events changed over time, and this allows for theoretical generalisations to be made.

Results

There are three different sections of results. Each section includes a summary of the empirical findings and a short theoretical analysis.

Interaction and convergence

The results from this part of the study show three findings. 1. Firstly, there are a lot of interactive options for the reader on the websites. The most interactive website of the four in the study is svd.se, with interactive elements in 79 percent of the news items published. Dn.se has interactive elements in 75 percent,

expressen.se and aftonbladet.se both have 65 percent. But a closer look at the materials reveals that the interactive elements consist mainly of hyperlinks and the possibility of e-mailing the author of the article. One interactive option does stand out, however. On the svd.se website, readers can post comments on and are allowed to participate in unmoderated debates about news stories. Every reader is allowed to post comments consisting of a maximum of 500 characters during 72 hours after the news has been published. These comments are then published in a clickable headline form at the bottom of the news text. This form of interaction is present at 48 percent of the front page news item at svd.se. 2. Secondly, very few news items feature elements of conversion: aftonbladet.se has four percent, expressen.se has one percent, dn.se has five percent and svd.se three percent. 3. Thirdly, there is less news published during the weekend than weekdays and they have fewer interactive elements and less convergence.

The conclusion from this part of the study is that interaction is present, but it does not take the form of public conversational interaction. There is not one single instance where readers and publishers meet in a public dialogue about news content. Thus there is a giant gap between the theory and practise as far as interaction and convergence are concerned. In theory, interaction plays a big role on the Internet. The results of this study, however, suggest a rather different picture. Possibilities to interact exist throughout the material, for instance clicking hyperlinks and e-mailing the author of an article. However, there is only one place where the readers' opinions are published directly. The big question is why isn't there more dialogue published on the websites even though the communication technology makes it possible? There is a radical potential in the technology but there is something that suffers from, using Brian Winston's (1998) expression, 'the law of suppression of radical potential'. The upheaval of linearity primarily serves the traditional receiver more than the sender in terms of who will have the opportunity to speak, but it's still the sender that has the deciding power over who shall enter the public arena. Professions in general, journalistic and others, needs some sort of monopoly on knowledge that separates them from the common body of knowledge (Singer 2003:139). Changes in, amongst other things, communication technology threaten these monopolies, and, as a consequence, the profession itself. The difference between being in the "know" and not is also a basis for the hierarchical differentiation between journalists and others. Tampering with the social status of journalists threatens them. There are of course less conflict centric possibilities as well. News publishers are not used to having a public dialogue with the audience, and it would take a lot of resourc-

es to answer and/or monitor all of the comments. Then there is also the argument "we don't want lunatics to roam freely on our web site since we are responsible of the content".

Continuing flow of information on the main page

This part of the study revealed a number of things confirming that the websites have moved toward a less predictable publishing rhythm. In print newspapers, content changes once every 24 hours and all at once. This is not the case on websites. This study clearly shows that news items disappear from the first page within 24 hours, but not all news items disappear within those 24 hours. In the material studied here, the news cycle seems to be shorter than 24 hours. There is more than one top news story every day. For instance, aftonbladet.se featured eight top news stories on one of the days included in the study. The news stories that are among the top five in the morning drops down the first page during the course of the day and in some cases disappear from the first page entirely.

All of this shows that the websites included in this study do not use the "shovelware" approach (Bardoel 2002:503) whereby the web site is updated once every day with material from the paper version and then abandoned for another 24 hours. The news cycle gets shorter and news stories are published faster. There are some concerns about how this affects the practices and quality of journalism. Traditionally journalism has had to adjust to a preset deadline and a limited space (Löfgren-Nilsson 1999:180). To be able to meet deadlines and keep the content within a limited space, there is a need for efficiency and guiding principles of how to accomplish this efficiency (Löfgren-Nilsson 1999:19). On the Internet, space is not a problem and there is no given deadline. If deadlines and limited space have been defining or highly influential elements on journalism, one must ask what happens when these constraints take on a different form. There are no answers available at the present moment but it is probable that there are still constraints in some form. A likely consequence of this is that people surfing the websites at different times of the day will be exposed to different news items and will also rank the importance of the same news item differently based on how far from the top it is. This might have an impact on how people evaluate what is and what is not a hot issue on the media agenda and as a consequence provide challenges for agenda setting theory.

Continuing flow of information in the news

The last part of the study examined the phenomenon of continuous publishing. Whereas the first part of the study asked how the news stories was organised on the website during the course of the day, the second part looked at how the news stories changed. The empirical material consisted of 15 different cases. Of the fifteen, thirteen were published on all four websites and the remaining two were published on three websites. The underlying theoretical assumption is: because the communication technology permits changes in media content at anytime, there will be changes within the news stories as well. To see how news stories change, I started to search for indications of change present in more than one case. One case of change might be a coincidence, but two or more should be thoroughly explored before being written off. Eight different indications of change were discovered in the study.

1) The first indication is that *the news is updated often*: aftonbladet.se (15 items) has on average 7,0 versions per story, dn.se (15 news) has 4,5 versions per story, expressen.se (14 news) has 5,7 versions and svd.se (14 news) has 3,9 versions. In 56 of 58 possible cases there is more than one version, and aftonbladet.se has most changes with 23 different versions on one occasion.

2) *The news is updated without readers being aware*. This happens in 28 of 56 possible cases. The sites have different approaches to this. Aftonbladet.se is the site with the most updates, but it doesn't have any information available if or when the news has been updated. The other three sites contain information that the news has been updated, but it doesn't always update the time of publication although they do change the news. Half of the 28 cases can be referred to aftonbladet.se and the other half to the other three websites.

3) *The author of the article changes*. This indicator is also pretty self-explanatory. The article starts with one author and ends with another (or the same but with others in between). Sometimes the author is a person and sometimes it is a news agency or the website in general. The author of the article had changed in 28 of 58 possible cases in the material.

4) *Sources come and go*. Most news stories have some sort of source in it. What happens in online news is that sources come and go. In the different versions of the stories, different sources appear. Some of these sources make the final cut, others disappear by the last version. Others will show up as a source and have an impact of the story and what is told but will not be a visible source in later versions but what they have said will still be included. Sources are changed in 35 of the 58 cases.

5) *The meaning of the news changes*. In 36 of 58 possible cases this indication had been found. The changes can range from relatively small details to the whole story having a totally different meaning than it had from the start.

6) *News stories disappear from the website*. The term "disappear" is used relatively here. Because I've downloaded all the news I still have links to the material on my hard drive. Very few people are likely to surf news sites like that. What I mean by disappear here is that the news item can't be found if the reader browses the website or uses the website's internal search engine. This sort of vanishing of news is quite unusual in the material, it only happens in 4 of 58 possible cases.

7) *Pictures and graphics are changed or removed*. Another indication of change on the sites discovered during the study was that the news starts out with text and is at a later stage accompanied by graphics or pictures. This is present in 21 of 58 possible cases. On most occasions in the study the pictures/graphics are added and don't move or go away, although on a few occasions the picture is changed to correspond more with the text as it changes.

8) *Information that is promised is not delivered*. The websites have acknowledged that the first version is not the only one, so they put up a flag, much like the service of telling if the news has been updated or not, that the story is subject to change when more information is available. That doesn't always happen and this indicator captures those occasions. This is relatively rare in the material and shows up in only 4 of 58 possible cases.

These indicators are not wholly new in the field of journalism or communication studies. But I think that there are some things about this scenario that are new. The first and foremost fundamental indicator is that the average print newspaper doesn't consist of five or more different, often conflicting, versions of the same event on a regular basis. In a print newspaper there is no need to say at the end of each article when it was published because all articles are published at the same time and that is printed on the front page on the paper. Different versions of the same event are likely to consist of conflicting descriptions of the event. That is a complicated situation for an industry used to sell the true version of events – truth is hard to sell when it's ambiguous. News stories in papers may be corrected but most of them are not. Sources will not disappear on a regular basis over time. Your newspaper will have the same name and/or portrait under the by-line every time you look and the same goes for the pictures that illustrate the news stories. If a news story were to disappear from a paper it would leave a white space. But the most interesting discovery in this part of the study is the

shift in what is public and what is hidden from the audience in an analogue versus digital media environment.

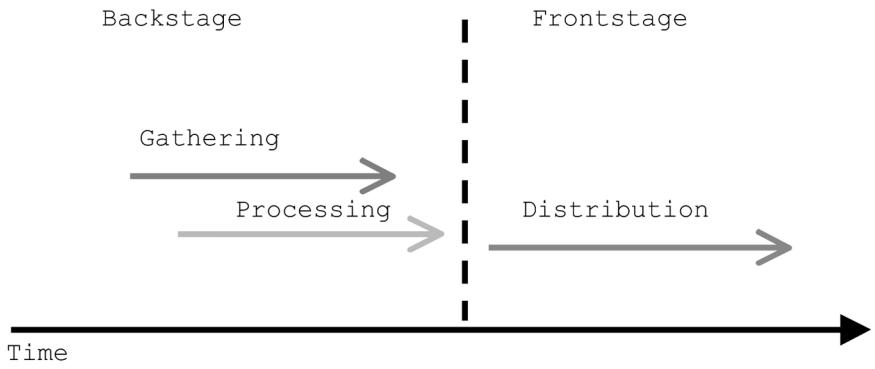

The model illustrates which parts of the news manufacturing process that are visible to the audience in a newspaper.

In the analogue world of the newspaper, the content is distributed all at once and ordinarily every 24 hours. This gives the journalist time to gather materials and work with it before it is distributed to the audience. After it has been printed and distributed, the content cannot be added or changed because the newspaper no longer holds control over it. This means that the audience sees the finished product but not what happens before it is distributed. It is different on the websites.

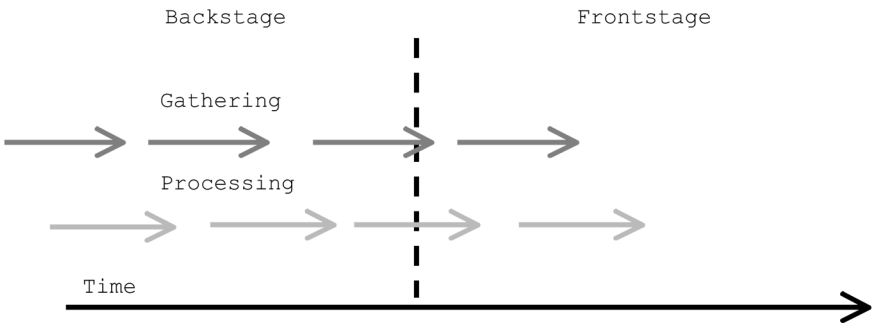

The model illustrates which parts of the news manufacturing process that are visible to the audience on a website.

The distribution arrow has gone. That does not mean that distribution has gone. Instead, distribution is incorporated with gathering and processing. Parts, but not all, of both the gathering and the processing of news material is visible to the audience, illustrated with the eight indicators, and when it is visible it has been distributed. In the analogue media system, distribution was by necessity separated from the gathering and processing, but this is not the case in the digital media system. There is nothing in the digital medium of communication that *forces* the websites to publish unfinished news material, but they have *chosen* to do so. In the analogue world it is possible to publish unfinished or poorly researched news, but in general one must wait a few hours before it is possible to distribute it. If unfinished news is printed on paper, one must live with it for a long time, while on the Internet the news can be edited the next day or month.

The most significant difference between newspapers and web sites is that the audience on the web sites sees the gathering and processing stages of news manufacturing. This means that the observant reader may notice different and sometimes conflicting versions of a news story either on one's own or upon discussing events with other people. Meyrowitz (1985) suggests that the introduction of communication technologies changes what is considered public and private. In the short term, these changes in the communication environment can be tolerated within the present normative framework, but in the long run, if changes are permanent, norms have to be adjusted to suit the changes. If the norms of traditional journalism are fairness and accuracy – how does one relate to the indicators mentioned without denying them, redefining journalism as a whole or separating online journalism from other forms of journalism?

The non transparent and coming-out-of-a-black-box-tendency of the paper medium gives the news in traditional newspapers a monolithic appearance. If people follow news on the Internet, over time they are likely to discover that news stories are rather more like works in progress than they are finished products. Rather then being delivered as the only and true version of reality, news stories on the Internet have more of a provisory multi-meaning characteristic to them. In part this is because the patterns of communication are different in a digital medium compared to an analogue one (McQuail 2002:114-124). This is a shift in pattern of communication from, using Bolter and Grusins (1999) terminology, *immediacy* to *hypermediacy*. Both perspectives are an expression of the same desire – to go beyond the limits of representation and to access the world – but they are using different methods. Immediacy refers to accessing the

world in the one and true perspective, while hypermediacy refers to accessing the world through many perspectives.

One key question that needs to be addressed is how journalistic norms that traditionally have been within an immediacy frame can survive the transition to the hypermediacy pattern of communication?

Closing words

Given the fact that online journalism is still in its first decade, changes are likely to follow, but some interesting observations can already be noted. The moving of the border between what is public and what is private has the potential to change both who can appear in the public arena via interactivity and by which parts of the journalistic process are visible to the reader. The potential for all kinds of interaction is not used on websites. Convergence is almost absent. The websites can rebuild literally every hour and take numerous shapes during the day. Finally, it is clear that the content of news stories change in many ways from the first to the last published version.

One doesn't choose the characteristics of the medium, but one chooses what medium to use and how to relate to the characteristics of the medium used. But to make a conscious choice, one needs knowledge of the characteristics of the medium and an awareness of the changes that could follow from them. This study raises important concerns that should be researched further and hopefully contributes with a step forward on the path to a greater theoretical understanding of the consequences of the Internet.

10. Källförteckning

Litteratur

Alström Börje, Cepaite Asta, Hedman Lowe, *Nyheter 2020 – Rapport 3. Företagsstrategier, reklamutveckling och konsumenternas livsstilar*, FSCN rapport R-04-57 2004

Alström Börje, Hedman Lowe, *Hot och möjligheter i morgondagens medievärld – en explorativ studie*, FSCN rapport R-02-29 2002

Alström Börje, Hedman Lowe, *Nyheter 2020 – Rapport 2. Dagens medieföretag – morgondagens affärsidé*, FSCN rapport R-02-41 2002

Althaus Scott L., Tewksbury David, *Agenda setting and the "new" news. Pattens of issue importance among readers of the paper and online versions of the New York Times*, Communication research vol 29, no2 april 2002

Altheide David L, Snow Robert P, *Media worlds in the postjournalism era*, Aldine de Gruyter 1991

Alvesson Mats, Deetz Stanley, *Kritisk samhällsvetenskaplig metod*, Studentlitteratur 2000

Anderson Benedict, *Den föreställda gemenskapen*, Daidalos 1992

Angelöw Bosse, Jonsson Thom, *Introduktion till socialpsykologi*, andra upplagan, Studentlitteratur 2000

Armitage John (red.), *Paul Virilio. From modernism to hypermodernism and beyond*, Sage 2000

Asp Kent, *Mäktiga massmedier*, Akademilitteratur, Stockholm 1986

Bardoel Jo, *The Internet, journalism and public communication policies*, vol 64(5) Gazette 2002

Beniger James R, *Personalization of mass media and the growth of pseudo community.* Communication research vol 14, no 3 June 1987

Beniger James R, *The Control revolution. Technological and economic origins of the information society*, Harvard university press 1986

Berelson Bernard, *Content analysis in communication research*, Hafner Press 1952

Berger Arthur Asa, *Media research techniques*, Sage 1991

Bergström Göran, Boréus Kristina, *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Studentlitteratur 2000

Berkowitz Dan, *Social meanings of news. A text-reader*, Sage 1997

Bernstein Richard J, *Bortom objektivism och relativism. Vetenskap, hermeneutik och praxis*, Röda bokförlaget 1987

Boczkowski Pablo, *The processes of adopting multimedia and interactivity in three online newsroom*, Journal of communication june 2004

Bolter David, Grusin Richard, *Remediation. Understanding new media*, MIT press 1999

Bolter David, *Turings man. Western culture in the computer age*. The university of N.C. press 1984

Boorstin Daniel J, *The image. A guide to pseudo-events in America*, Vintage 1992

Boyd-Barret Oliver, Newbold Chris, *Approaches to media. A reader*, Arnold 1995

Browning Christopher R., *Ordinary men- Reserve police battalion 101 and the final solution in Poland*, HarperPerennial 1993
Bryant Jennings, Miron Dorina, *Theory and research in mass communication*, Journal of communication december 2004.
Burnett Robert, *Media and information technology. The blind spot of media and communication research?*, Nordicom review 2 1997
Burnett Robert, Marshall David P., *Web theory. An introduktion*. Routhledge 2003.
Carey James W., *Communication as culture. Essays on media and society*, Routhledge 1992.
Castells Manuel, *Identitetens makt*, Daidalos 1998
Castells Manuel, *Milleniets slut*, Daidalos 2000
Castells Manuel, *Nätverkssamhällets framväxt*, Daidalos 1999
Chalmers Alan F, *Vad är vetenskap egentligen?*, Nya doxa 1995
Croteau David, Hoynes William, *The business of media. Corporate media and the public interest*, Pine forge press 2001
Curran James, Gurevitch Michael (eds), *Mass media and society 2nd ed*, Arnold 1996
Curran James, *Samtidskultur och kommunikation*, Studentlitteratur 1999
Dahlgren Peter, *Internet, medier och kommunikation*, Studentlitteratur 2002
Dahlgren Peter, *Media logic in cyberspace: Repositioning journalism and its publics*, Javnost/ The Public 1996
DeFleur Melvin L, Ball-Rokeach Sandra, *Theories of mass Communication*, Longman 1989
Deuze Mark, *Journalism and the web. An analysis of skills and standards in an online environment*, Gazette vol 61(5) 1999
Deuze Mark, *The web and its journalism: considering the consequences of different typ of newsmedia online*, New media & society 2003
Deuze Mark, Dimoudi Christina, *Online journalists in the Netherlands. Towards a profile of a new profession*, Journalism 2002 vol 3
Deuze Mark, Paulussen Steve, *Online journalism in the low contries. Basic, occupational and professional characteristics of online journalists in Flanders and the Netherlands*, European journal of communication, vol 17 (2) 2002
Deuze Mark, *What is multimedia journalism*?, Journalism studies 2004 volume 5 number 2
Dochartaigh Niall, *The Internet research handbook. A practical guide for students and researchers in the social sciences*, Sage 2002
Ekström Mats, Larsåke Larsson (red.), *Metoder i kommunikationsvetenskap*, Studentlitteratur 2000
Esaisasson Peter et.al, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Norsteds juridik 2003
Eveland William P. Jr., *A "Mix of attributes" approach to the study of media effects and new communication technology*, Journal of communication 2003:53
Fang Irving, *A history of mass communication. Six information revolutions*. Focal press 1997
Fiske John, *Introduction to communication studies*, University of Wisconsin 1990
Fornäs Johan, *Intermedial passages in time and space. Contexts, currents and circuits of media consumption*, Nordicom Review 1-2/2004
Funcke Nils, *Tryckfriheten under tryck. Ordets män och statsmakterna*, Carlssons 1997
Garfinkel Simson, *Database nation. The death of privacy in the 21st century*. O'Reilly 2000
Giddens Anthony, *Modernity and self-identity. Self and society in late modern age*, Stanford university press 1991

Giddens Anthony, *The consequneces of modernity*, Stanford univsesity press 1990
Gillmor Dan, *We the media. Grassroots journalism by the people, for the people*, O'Reilly media inc. 2004
Gunter Barrie, *News and the net*, Lawrence Earnbaum Associates 2003
Hadenius Stig (red.), *Journalistik och politik*, Stockholms universitet JMK 1990
Hadenius Stig, Weibull Lennart, *Massmedier. Press, Radio & TV i förvandling*, 7:e upplagan, Albert Bonniers förlag 1999
Hall Jim, *Online journalism. A critical primer.* Pluto Press 2001
Hall Jim, *The first web war: Bad things happen in unimportant places,* Journalism studies volume 1 number 3 2000
Hallin Daniel C, *The uncensored war. The media and Vietnam*, University of California Press 1989
Helkama Klaus (et al.), *Socialpsykologi. En introduktion*, Liber 2000
Herman Edward S., Chomsky Noam, *Manufacturing consent. The political economy of the mass media*, Pantheon 2002
Hewson Claire (et al.), *Internet research methods. A practical guide for the social and behavioural studies,* Sage 2003.
Hylland Eriksen Thomas, *Ögonblickets tyranni. Snabb och långsam tid i informationssamhället,* Nya Doxa 2001
Hvitfelt Håkan, Nygren Gunanr (red.), *På väg mot medievärlden 2020. Journalistik, teknik, marknad*, Studentlitteratur 2002
Innis Harold, *Changing concepts of time*, Rowman and Littlefield 2004
Innis Harold, *The bias of communication*, University of Toronto press 1951
Jaworski Adam, *The power of silence. Social and pragmatic perspectives*, Sage 1993
Jensen Jens F, *Interactivity. Tracking a new concept in media och communication studies*, Nordicom review 1 1998
Jensen Jens F, *Communication research after the mediasaurus? Digital convergence, digital divergence*, Nordicom plenary session II 1998
Johnsson-Cartee Karen S, Copeland Gary A, *Strategic political communication. Rethinking social influence, persuasion and propaganda.* Rowman & Littlefield 2004
Kawamoto Kevin (red.), *Digital journalism. Emerging media and the changing horizons of journalism*, Rowman & Littlefield 2003
Kopper Gerd G et.al., *Research review: Online journalism. A report on current and continuing research and major questions in the international dicussion*, Journalism studies Volume 1 number 3 2000
Kovach Bill, Rosenstiehl Tom, *The elements of journalism. What newspeople should know and the public should expert*, Crown publishers 2001
Kovach Bill, Rosenstiehl Tom, *Warp Speed. America in the age of mixed media*, The century foundation press 1999
Krippendorff Klaus, *Content analysis. An introduction to its methodology*, Sage 1980
Lindlof Thomas R., Taylor Bryan C., *Qualitative communication research methods* 2nd ed, Sage 2002
Lippman Walter, *Public Opinion*, Free Press 1997
Lundh Lars-Gunnar (et al.), *Kognitiv Psykologi*, Studentlitteratur 1992
Löfgren-Nilsson Monica, *På bladet, kuriren och allehanda. Om journalistiska ideal och organiseringsprinciper i den redaktionella vardagen*, JMG 1999

Mackay Hugh ed., *Consumption and everyday life*, Sage 1997
Manovich Lev, *The language of the new media*, MIT press 2001
Massey Brian L, Levy Mark R, *'Interactive' online journalism at english-language web newspaper in Asia. A dependency theory analysis*, Gazette vol 61(6) 1999
Matheson Donald, *Weblogs and the epistemology of the news: some trends in online journalism*, New media & Society vol 6(4) 2004
Mattelart Armand, *The information society. An introduktion*, Sage 2003
McCoy Mary E, *Dark Alliance: News repair and insitutional authority in the age of Internet*, Journal of communication mars 2001
Merriam Sharan B, *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur 1994
Merrit Davis, McCombs Maxwell, *The two W´s of journalism. The why and what of public affairs reporting*, Lawernce Erlbaum associates inc. 2004
Meyrowitz Joshua, *No sense of place. The impact of electronic media on social behaviour*, Oxford univseristy press 1985
McLuhan Marshall, *The Gutenberg galaxy*, University of Toronto press 1962
McQuail Denis, *Audience analysis*. Sage 1997
McQuail Denis, *McQuail's Mass communication theory, 4th ed*, Sage 2000
McQuail Denis (ed.), *McQuail's Reader in mass communication theory*, Sage 2002
McQuail Denis, Windahl Sven, *Communication models. For the study of mass communication, 2nd ed.* Longman 1993
Milgram Stanley, *Lydnad och auktoritet- experimentsituationer, resultat och utvärderingar*, Wahlström & Widstrand, Stockholm 1975
Mumford Lewis, *Technics and civilisation*, Harcourt Brace & Company 1963
Nord Lars, *IT och demokrati*, Studentlitteratur 2002
Nord Lars & Strömbäck Jesper (red.), *Medierna och demokratin*, Studentlitteratur 2004
Norman D.A., *Things that make us smart*, Perseus books 1993
Norris Pippa, *Digital divide. Civil engagement, information poverty, and the internet worldwide*, Cambridge university press 2001
Ong Walter J, *Muntlig och skriftlig kultur. Teknologiseringen av ordet*, Antrophos 1999
Pavlik John, *Journalism and new media*, Columbia university press 2001
Pavlik John, *The impact of technology on journalism*, Journalism studies Volume 1 number 2, 2000
Peterson Olof, Djerf-Pierre Monika, Strömbäck Jesper, Weibull Lennart, *Demokratirådets rapport 2005. Mediernas integritet*, SNS förlag 2005
Peterson Olof, Carlberg Ingrid, *Makten över tanken*, Carlssons 1990
Preston Paschal, *Reshaping communications*, Sage 2001
Postman Neil, *Underhållning till döds*, Prisma 1987
Platon Sara, Deuze Mark, *Indymedia journalism, a radical way of making, selecting and sharing news?,* Journalism vol 4(3) 2003
Reeves Byron, Nass Clifford. *The media equation. How people treat computers, television and new media like real people and places*, Cambridge university press 1996
Richardsson Gunnar, *Beundran och fruktan- Sverige inför Tyskland 1940-42*, Carlssons 1996
Riffe Daniel, Lacy Stephen, Fico Frederick G., *Analyzing media massages. Using quantitative content analysis in research*, Lawrence Erlbaum Associates Inc. 1998
Salaverría Ramón, *An immature medium. Strength and weaknesses of online newspapers on september 11,* Gazette 2005 vol 67(1)

Schudson Michael, *Discovering the news. A social history of american newspapers*, Basic Books 1978
Schultz Tanjev, *Mass media and the concept of interactivity: an exploratory study of online forums and reader email*, Media, cultur & society 2000 vol 22:205-221
Scott Ben, *A contemporary history of digital journalism, Television and new media* Vol 6 No 2005
Seib Philip, *Going live. Getting the news right in a real-time online world*, Rowman and littlefield 2001
Severin W, Tankard J, *Communication theories- Origins, Methods and Uses In the Mass Media*, 4th ed. Longman 1997
Severin W, Tankard J, *Communication theories- Origins, Methods and Uses In the Mass Media*, 5th ed. Longman 2001
Singer Jane B, *Who are these guys? The online challenge of the notion of journalistic professionalism*, Journalism vol 4(2) 2003
Shoemaker Pamela J, Reese Stephen D, *Mediating the message. Theories of influences on mass media content* 2nd ed, Longman 1996
Shyles Leonard, *Deciphering cyberspace. Making the most of digital communication technology*, Sage 2003
Skogerbø Eli, *Technology as cause of change*, Nordicom Review 1 1998
Slevin James, *The internet and society*, Polity Press 2000
Smith Marc A., Kollock Peter (eds), *Communities in cyberspace*, Routhledge 1999
SOU 1995:37, *Vårt dagliga blad- stöd till svensk dagspress*, Norstedts tryckeri AB 1995
SOU 1999:121, *Avkorporativisering och lobbyism*, Elanders gotab 1999
Staples William G, *Everyday surveillance. Vigilance and visibility in postmodern life*, Rowman & Littlefield 2000
Steuer Jonathan, *Defining virtual reality: Dimensions determining telepresence*, Journal of communication 4 1992
Stevens Richard, *New media, old methods. The problems of collecting and analyzing new media content*, papper presenterat på 2004 års ICA konferens
Stevenson Nick, *Understanding media cultures* 2nd ed., Sage 2002
Storbacka Kaj, Lehtinen Jarmo R, *Customer relationship manager. Leder du dina kunder eller leder dina kunder dig?*, Liber ekonomi 2000
Strömbäck Jesper, *Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. SNS förlag 2004
Strömbäck Jesper, *Gäster hos verkligheten. En studie av journalistik, demokrati och politisk misstro*. Symposion 2001.
Strömbäck Jesper, *Makt och medier. En bok om samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*, Studentlitteratur 2000
Svenningson Malin et.al., *Att fånga nätet. Kvalitativa metoder för Internetforskning*, Studentlitteratur 2003.
Tilly Charles, *Big structures, large processes, huge comparissons*, Russel Sage foundation 1984
Thompson John B, *Media and modernity*, Blackwell 1995
Thompson John B, *Medierna och moderniteten*, Daidalos 2001
Trost Jan, Levin Irene, *Att förstå vardagen*, Studentlitteratur 1999
Tuchman Gaye, *Making news. A study in the the construction of reality*, The free press 1978

Tumber Howard, *Democracy in the information age: The role of the fourth estate in cyberspace*, Information communication & society 4:1 2001
Tumber Howard, *News. A reader*, Oxford university press 1999
Velody Irving, Williams Robin (eds.), *The politics of constructionism*, Sage1998
Wall Mellissa, *Blogs of war. Weblogs as news*, Journalism vol 6 (2) 2005
Wallenfelsz Paul L, Wallenfelsz Kelly P., *Agenda-setting and the new media*, papper presenterat på ICA konferensen 2004
Walther Joseph B, Gay Geri, Handock Jeffrey T, *How do communication and technology researchers study the Internet*?, Journal of communication september 2005
Weare Christopher, Lin Wan-Ying, *Content analysis of the world wide web, oppurtunities and challenges*, Social Science computer review, vol 18 No.3 2000
Wenneberg Sören Barlebo, *Socialkonstruktivism. Positioner, problem och perspektiv.* Liber 2000
Winston Brian, *Media, technology and society. A history: From the telegraph to the Internet*, Routhledge 1998
Østbye Helge (red), *Metodbok för medievetenskap*, Liber 2003

Internet

Barbatsis Gretchen et.al., *The performance of cyberspace: An exploration into computer-mediated reality*, journal of computermediated communication 5 1999
Boczkowski Pablo, *Redefining the news online*, Online journalism review, sajten besökt 2004-02-27 12.23
Fisher Dana R, Wright Michael Larry, *On utopias and dystopias: Toward an undestanding of the discourse surrounding the Internet*, Journal of Computermediated communication 6 2001
Gillmor Dan, *Tech-savvy readers want in on the conversation*, Columbia journalism review 2003 jan/feb, webbsidan besökt 11 december 2003 klockan 12.17
Morris Merrill och Ogan Christina, *The Internet as mass medium*, Journal of computermediated communication vol 1 no 4.
Lasica J.D., *Transparency begets trust in the ever-expanding blogosphere*, Online Journalism Review nedladdad kl13.13 2004-08-26
Nordicom-Sveriges Internetbarometer 2004
Paulussen Steve, *Online news production in Flanders: How flemish online journalists perceive and explore the Internet's potentia, Journal of computermediated communication 9* (4) 2004
Pressombudsmannens hemsida
Rafaeli Sheizaf, Newhagen John E, *Why communication researchers should study the net: A dialogue*, Journal of computermediated communication vol 1,4 1996
Rafaeli Sheizaf, Sudweeks Fay, *Networked interactivity*, Journal of computermediated communication 4 1997
Schultz Tanjev, *Interactive options in online journalism: A content analysis of 100 U.S. newspapers*, Journal of computermediated communication 5 1999
Seelig Michelle, *The impact of new technologies on journalistic routines, Web journal of masscommunication research,* 6:1 2002, nedladdad 2004-08-25 13.33
State of the media, , Årsrapport för 2005 om onlinenyheter, sidan besökt och utskriven 2005-12-06 klockan 09.55

Virilio Paul, *Speed and information: Cyberspace alarm!*, 1995, nedladdad 2004-05-04 klockan 14.44
Welch Matt, *The new amateur journalists weigh in*, Colombia journalism review 2003 sep/okt, webbsidan besökt 11 december 2003 klockan 12.13

Tidningsartiklar

Journalisten nr 26 2003

Appendix 1
Diagram illustrerande hur nyheterna försvinner från sajternas förstasidor

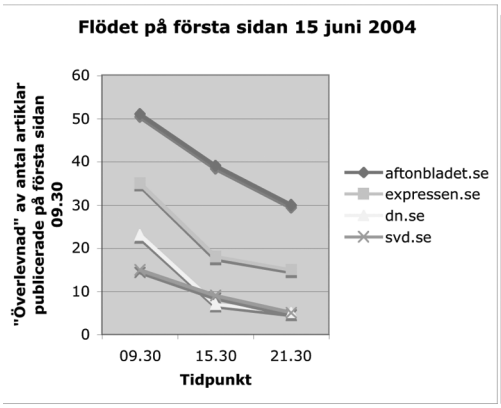

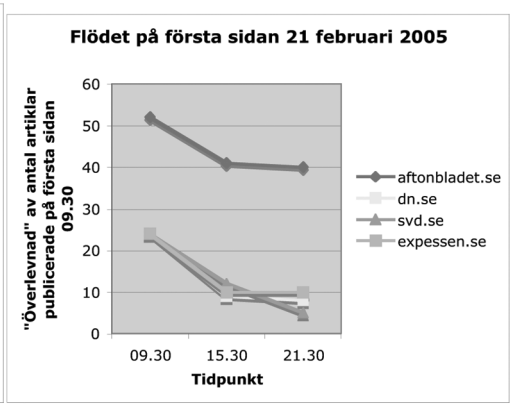

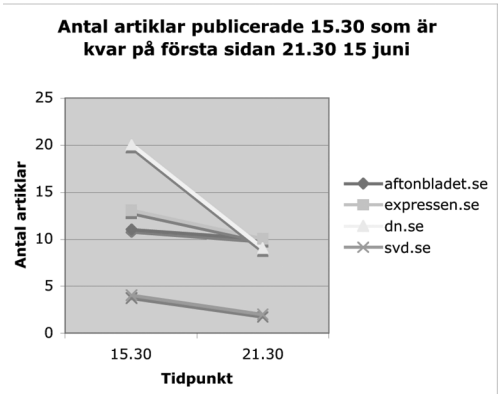

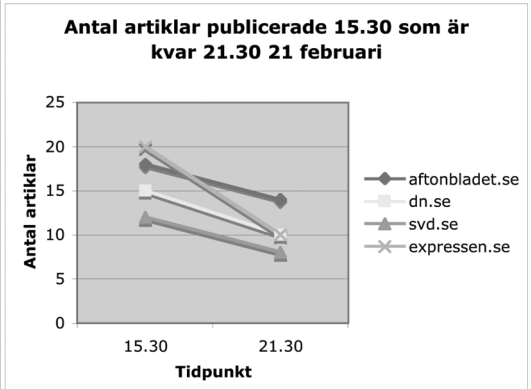

Appendix 2
Diagram illustrerande hur de fem översta nyheterna på morgonen rör sig på sajterna under dagen

5 i topp 10 november 2004

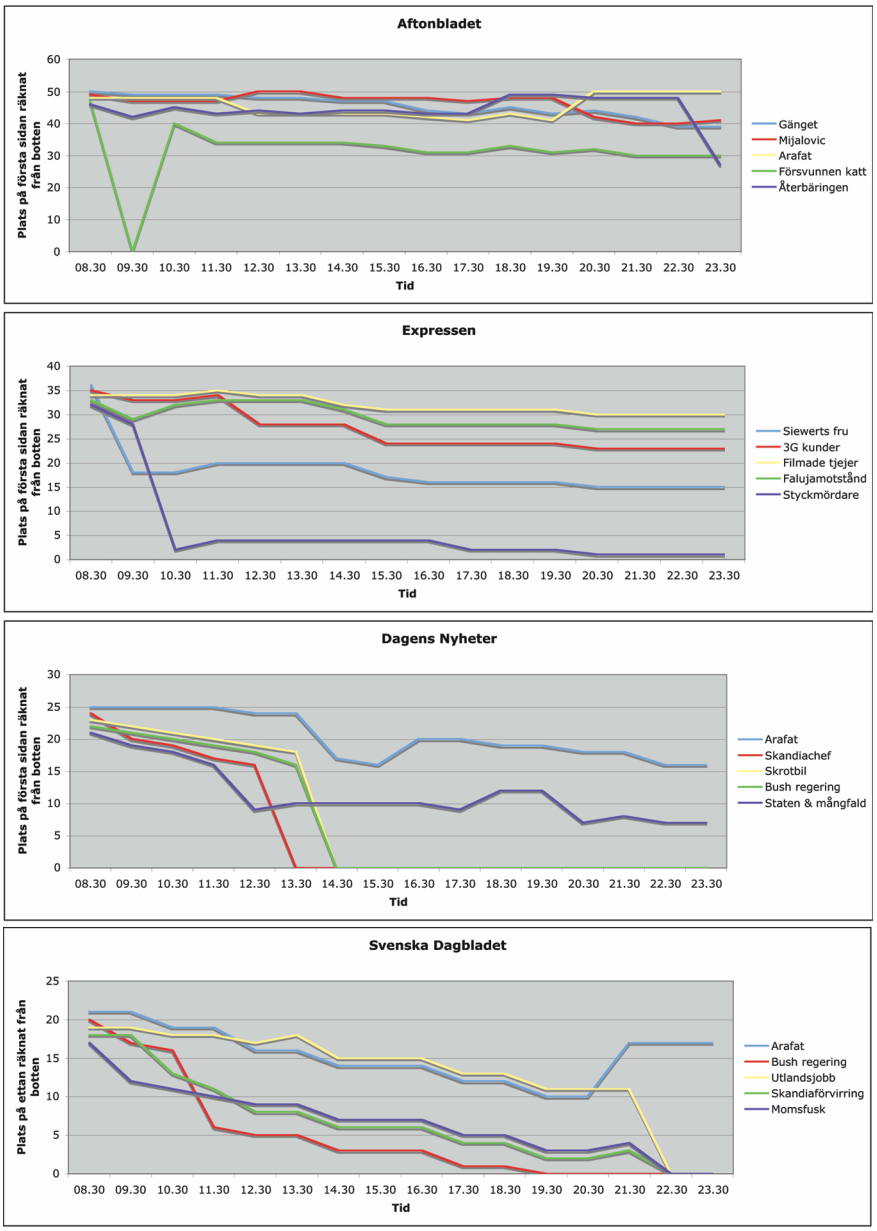

Diagrammen illustrerar hur sajternas fem översta nyheter på morgonen rör sig på förstasidan under hela dagen 10 november 2004.

5 i topp 21 februari

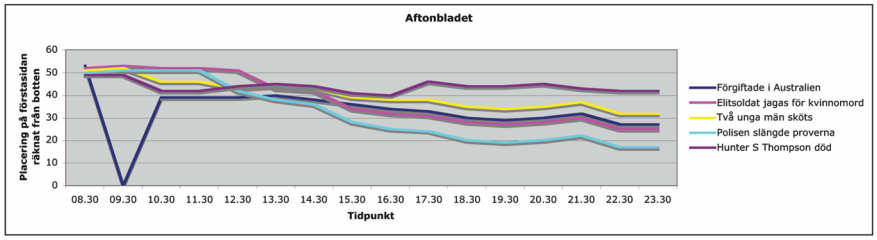

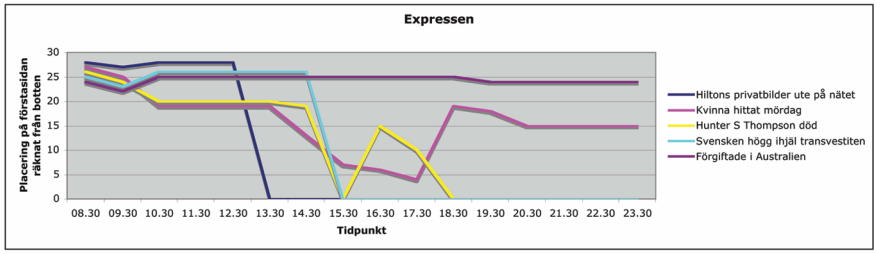

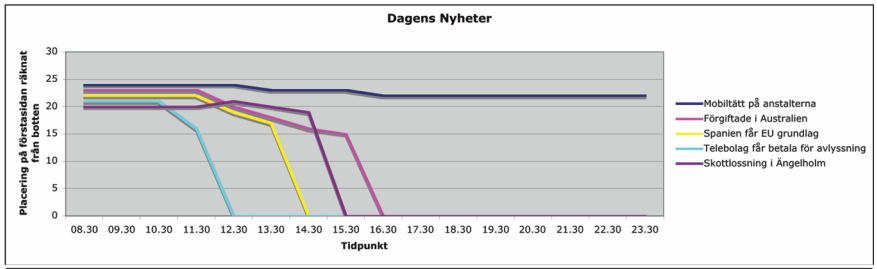

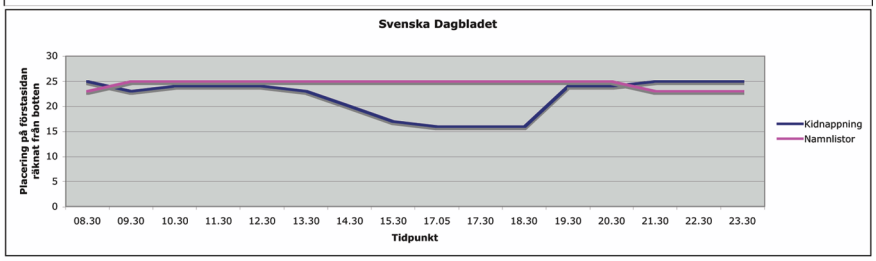

Diagrammen illustrerar hur sajternas fem översta nyheter på morgonen rör sig på förstasidan under hela dagen 21 februari 2005.

Appendix 3
Diagram över hur förstanyheterna rör sig under respektive undersökningsdagar

Ettor 9 februari 2005

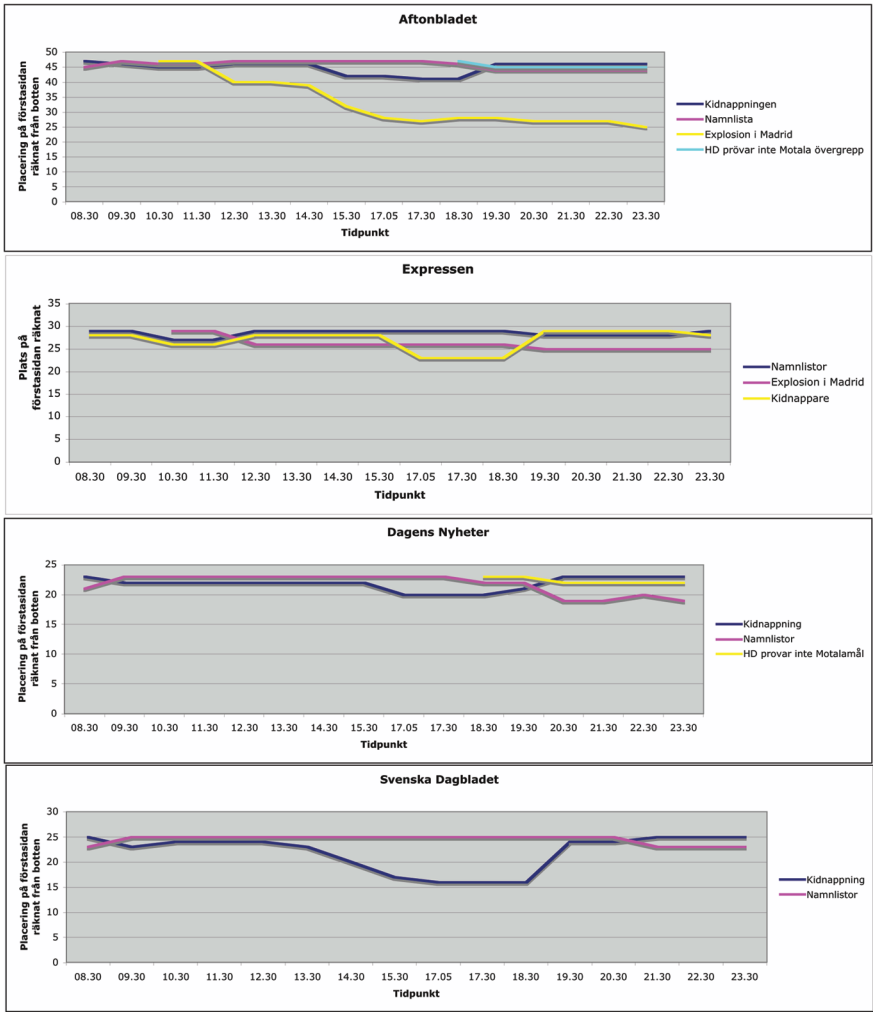

Diagrammen visar antalet ettor som respektive sajt har den 9:e februari 2005 och hur dessa rör sig på sajten under dagen.

Ettor 21:a februari 2005

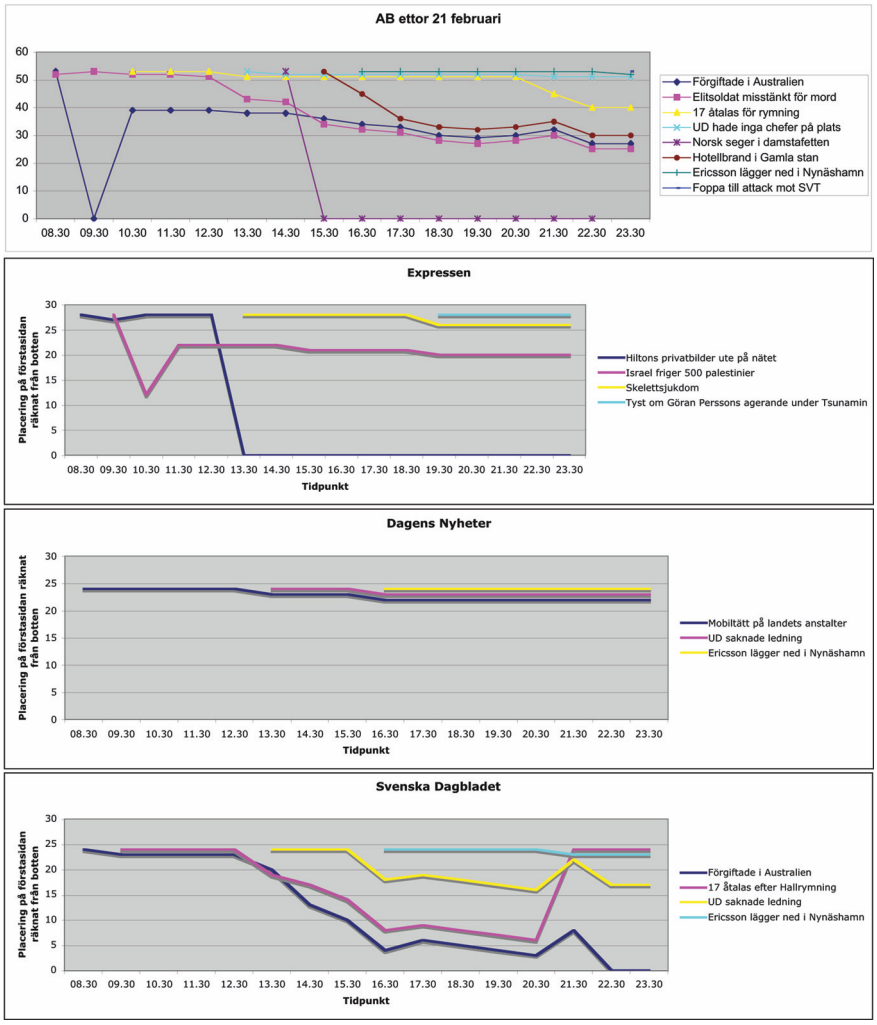

Diagrammen visar antalet ettor respektive sajt har den 21:a februari 2005 och hur dessa rör sig på sajten under dagen.